

Büntetőjog a gyakorlatban

POLT PÉTER
PALLAGI ANIKÓ
SCHUBAUER LÁSZLÓ

Dialog Campus

Polt Péter – Pallagi Anikó – Schubauer László
BÜNTETŐJOG A GYAKORLATBAN

Polt Péter – Pallagi Anikó –
Schubauer László

BÜNTETŐJOG A GYAKORLATBAN

DIALÓG CAMPUS ❖ BUDAPEST, 2020

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében jelent meg.

Szakmai lektor
Barabás Andrea Tünde

Szerkesztő
Blaskó Béla

© Kiadó, 2020
© Szerzők, 2020

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

Előszó	7
I. RÉSZ	9
<i>Polti Péter: Büntető anyagi jogi jogesettár</i>	9
Bevezetés	9
1. Mintajogeset	11
2. Jogesetek a Btk. 160–248. §-ához	17
3. Komplex jogesetek	69
II. RÉSZ	81
<i>Pallagi Anikó: A bűncselekmények minősítésének alapkérdései a joggyakorlatban, különös tekintettel a halmazatokra</i>	81
Bevezetés	81
1. Alapvetés	81
2. A jogalkalmazás sajátosságai a büntetőjogban	83
2.1. A büntetőeljárás során végzett jogalkalmazási műveletek	84
2.1.1. A jogszabály kiválasztása	84
2.1.2. A tényállás megállapítása	85
2.1.3. A jogszabály értelmezése	86
2.1.4. A cselekmény jogi minősítése	89
2.1.5. A jogkövetkezmények megállapítása	89
2.2. A tényállás megállapítása és jogi minősítésének problémája a büntetőeljárás nyomozási szakaszában	90
3. A cselekmény jogi minősítésének alappontja, a törvényi tényállás és a történeti tényállás összevetése	91
3.1. Az általános törvényi tényállás elemei	91
3.1.1. Az objektív oldal elemei	92
3.1.2. A szubjektív oldal elemei	94
3.2. A törvényi tényállás elemzéséből levonható következtetések	96
3.3. A büntetőjogi felelősségre vonás feltételeinek vizsgálata	103
4. A bűncselekményi egység és a bűnhalmazat	104
4.1. A természetes és a törvényi egység	109
4.2. Az alaki és anyagi bűnhalmazat megkülönböztetése	113
4.2.1. Az alaki halmazat	113
4.2.2. Az anyagi halmazat	115
4.3. A látszólagos halmazat	117
4.3.1. A látszólagos alaki halmazat kiküszöbölési elvei	118
4.3.1.1. A specialitás elve	119
4.3.1.2. A konzumpció elve	120
4.3.1.3. A szubszidiaritás elve	122
4.3.2. Az anyagi halmazatok kiküszöbölési elvei	125
5. Zárógondolatok	127
Felhasznált irodalom	128

III. RÉSZ	129
<i>Schubauer László: A gazdasági bűncselekmények jogi szabályozása értelmezésének alappontjai</i>	129
Bevezetés	129
1. A gazdasági tevékenység büntetőjogi védelmének rendszere	129
1.1. A gazdasági bűncselekmények kriminológiai szempontú megközelítése	130
1.2. A gazdasági büntetőjog jelenségének jogi megközelítése	133
1.2.1. A gazdasági büntetőjog tárgya	138
1.2.2. A gazdasági büntetőjog szabályozási területei	139
1.2.3. A gazdasági büntetőjogi normák szabályozási módszerei	139
1.3. A gazdasági büntetőjog általános fogalma	140
1.4. A gazdasági büntetőjogi normák csoportosítása	140
2. Az állami gazdaságigazgatási érdekek védelmének eszközrendszere	143
2.1. Az eszközrendszer elemei	143
2.2. Az eszközrendszer fejlődése	143
2.3. A büntetőjogi eszközrendszer leértékelődése	144
2.4. Az Európai Unió gazdaságigazgatási érdekeinek védelmi rendszere	145
3. A jogi személy tevékenysége körében elkövetett bűncselekményekért való felelősség kérdései	149
3.1. A jogi személyek büntetőjogi felelőssége iránti igény megjelenése	149
3.2. Lépések a jogi személy büntetőjogi felelősségének megteremtésére	152
3.2.1. A jogi személy járulékos felelősségének megteremtése Magyarországon	152
3.2.2. A járulékos felelősségi modell tágitása, a járulékos jelleg halványulása	155
3.2.3. Az anonim bűnösség kiteljesedése	156
3.3. A jogi személy vezető tisztségviselőinek önálló büntetőjogi felelőssége	156
4. A jogi személy keretében elkövetett cselekmények tettességi problémái	160
4.1. A jogi személy nevében eljáró személyek	161
4.2. A jogi személy alapítóinak, tulajdonosainak jogai és kötelezettségei	161
4.3. A jogi személy vezető tisztségviselőinek felelőssége	165
4.3.1. A jogi személy vezető tisztségviselői testületének felelőssége	165
4.3.2. A vezető tisztségviselők egyéni felelősségének megállapítása	166
4.3.3. A vezető tisztségviselő felelőssége az igénybe vett segítőért	168
4.3.4. Vezető tisztségviselőként eljáró más személyek felelőssége	170
4.3.5. A vezető tisztségviselő több jogi személy tevékenységéért való felelőssége	173
5. Zárógondolatok	174
Felhasznált irodalom	175

Előszó

Hiánypótló művet tart kezében a tisztelt olvasó. Elsősorban arra való tekintettel igaz az iménti állítás, hogy egyetemünkön két új tantárgyat vezettünk be. A Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszéke – a jogi karokon is ismert és megszokott Büntetőjog 1–4. stúdiumok mellett – a jövőben (a képzés gyakorlatorientáltságának fokozása érdekében) megkezdí a Büntetőjog gyakorlat 1–2. tantárgy oktatását. Ezenkívül a kötet szerzői az egyetemi oktatást több új szabadon választott tantárgy meghirdetésével színesítik. Az sem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy e munka szerzői – egyébként karunk Büntetőjogi Tanszéke oktatókollektívájának tagjai – a közreadott jogesetek, illetve témakörök kiválasztásakor messzemenően figyelembe vették, hogy a rendészeti szakértelmiségiék mindennapi szolgálatuk ellátása során milyen elvárásokkal szembesülhetnek. Ajánlom e munkát a büntetőjogot karunkon vagy a jogi karokon büntetőjogot tanuló, e jogágra nyitott hallgatóinknak. De jó szívvvel teszem ezt a mindennapi praxisban büntetőjoggal foglalkozó kollégáink számára is, oktassanak bár karunkon vagy akár a jogi felsőoktatás más tereumaiban.

Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy
egyetemi tanár
szerkesztő

I. RÉSZ

Polt Péter

Büntető anyagi jogi jogesettár

Bevezetés

Az itt található jogesetek nagy része megtörtént, és teljes terjedelemben bírósági határozatokban megtalálható. Másik részük megtörtént esetek problémaorientált összeállításából, átírásából keletkezett. Kisebb részük pedig egy-egy elméleti kérdésre rávilágító, kitalált eset. Az esetekben előforduló neveket pedig egytől egyig a képzelet szülte, azoknak a valósághoz nincs közük.

A jogesetek mind a képzésben, mind a gyakorlati munkában hasznosak. A jogesettár használatához a következő szempontokat ajánlom:

- (1) A jogeset feldolgozásánál szükséges mindenekelőtt a történeti tényállás gondos, többszöri elolvasása. Mindeközben figyeljünk arra, hogy a jogeset milyen dogmatikai problémát tartalmaz, milyen megoldások léteznek, és ezek közül melyik a legelfogadhatóbb, vagy az egyetlen.
- (2) Minden esetben indokoljuk a válaszunkat.
- (3) A jogeset valamennyi szereplőjének magatartását szükséges értékelni.
- (4) Az általános törvényi tényállásokból kell kiindulni, hogy választ tudjunk adni arra, a történeti tényállás hogyan feleltethető meg a különös részi tényállásnak és az általános részi feltételeknek.
- (5) El kell kerülni azt a csapdát, hogy a nekünk tetsző megoldás érdekében valamely, a jogesetben szereplő elemet kiveszünk, vagy nem szereplő elemet hozzáteszünk.

A jogeseteknél általában egy, de némely példában több jó megoldás is előfordulhat. Sőt, az esetek egyedisége miatt azt sem tudjuk teljes mértékben kizárni, hogy egyes esetekben akár a rossz megoldás is elfogadható lehet, ha az indokolás törvényes és logikus, bár az ilyen helyzeteket, amennyire lehet, igyekeztünk elkerülni.

A jogesetgyűjtemény felépítését tekintve a következő: mindenekelőtt a jogesetek megoldásának menetét „mintajogeset” segíti. A bemutatott jogeset lépésről lépésre végigköveti egy jogeset elemzését, ezzel támpontot nyújt a további jogesetek feldolgozásához.

A következő fejezet a Btk. alábbi szakaszaihoz tartalmaz jogeseteket:

160. § Emberölés.

161. § Erős felindulásban elkövetett emberölés.

164. § Testi sértés.

- 165. § Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés.
- 166. § Segítségnyújtás elmulasztása.
- 176. § Kábítószer-kereskedelem.
- 178. § Kábítószer birtoklása.
- 184. § Új pszichoaktív anyaggal visszaélés.
- 194. § Személyi szabadság megsértése.
- 195. § Kényszerítés.
- 190. § Emberrablás.
- 196. § Szexuális kényszerítés.
- 197. § Szexuális erőszak.
- 219. § Személyes adattal visszaélés.
- 221. § Magánlaksértés.
- 226. § Rágalmazás.
- 227. § Becsületsértés.
- 265. § Minősített adattal visszaélés.
- 268. § Hamis vád.
- 271. § Hatóság félrevezetése.
- 272. § Hamis tanúzás.
- 276. § Hamis tanúzásra felhívás.
- 281. § Mentő körülmény elhallgatása.
- 282. § Bűnpártolás.
- 278. § Kényszerítés hatósági eljárásban.
- 279. § Hatósági eljárás megzavarása.
- 283. § Fogolyszökés.
- 284. § Fogolyzendülés.
- 290. § Vesztegetés.
- 293. § Hivatali vesztegetés.
- 294. § Hivatali vesztegetés elfogadása.
- 298. § Befolyás vásárlása.
- 299. § Befolyással üzérkedés.
- 301. § Bántalmazás hivatalos eljárásban.
- 303. § Kényszervallatás.
- 304. § Jogellenes fogva tartás.
- 305. § Hivatali visszaélés.
- 310. § Hivatalos személy elleni erőszak.
- 314. § Terrorcselekmény.
- 322. § Közveszély okozása.
- 323. § Közérdekű üzem működésének megzavarása.
- 324. § Robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés.
- 325. § Lőszerezéssel vagy lőfegyverrel visszaélés.
- 332. § Közösség elleni uszítás.
- 339. § Garázdaság.
- 342. § Közokirat-hamisítás.
- 345. § Hamis magánokirat felhasználása.
- 346. § Okirattal visszaélés.

- 365. § Rablás.
- 366. § Kifosztás.
- 367. § Zsarolás.
- 368. § Önbíráskodás.
- 370. § Lopás.
- 371. § Rongálás.
- 372. § Sikasztás.
- 373. § Csalás.
- 389. § Pénzhamisítás.
- 391. § Bélyeghamisítás.
- 392. § Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása.
- 393. § Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés.
- 396. § Költségvetési csalás.
- 399. § Pénzmosás.
- 241. § Környezetkárosítás.
- 242. § Természetkárosítás.
- 248. § A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése.

Végül az utolsó fejezetben komplex jogeseteket találunk, amelyek mind általános részi, mind különös részi problémákat érintenek.

Jó munkát kívánok a jogesetek elemzéséhez!

1. Mintajog eset

Kaszinós József 38 éves, alkalmi munkából élő férfi, akinek négy tartásra szoruló kisgyermek van. Vagyona egy háromszobás lakás és egy gépjármű. Megszállott szerencsejátékos, aki kölcsönöket vesz fel, hogy játékszenvedélyének hódolhasson. Több százezer forintot kért már kölcsön 80 éves nagyapjától, aki azonban további kölcsönök adását megtagadta. Kaszinós pénzzavarában elhatározza, hogy megszerzi nagyapja bankszámláján lévő pénzét. Megkéri ezért Vad Dezsőt, hogy segítsen neki. Vad Dezső 17 éves, korábban már többször követett el vagyoni elleni bűncselekményt, de nem minősül visszaesőnek. Családja nincs, két általánost végzett, csavargó, züllött életmódot folytat. Vad egyébként fémkereskedéssel is foglalkozik, amiből jelentős jövedelemre tesz szert. Vad javaslatára bevonják Jámbor Lajost, akit a környéken kötekedő, erőszakos magatartásáról ismernek. Jámbor 30 éves hajléktalan személy.

A három, csuklyát viselő elkövető, akit Kaszinós gépkocsijával szállít a helyszínre, az utcán megtámadja az idős embert, ütlegelik, majd a földön rugdossák, és Vad elveszi tőle a bankkártyáját. Ezt követően egy 15 cm pengehosszúságú kést szorít a torkához, és követeli a PIN-kód elárulását, amit végül a sértett megtesz. Eközben Vad társai lefogják a sértettet. Vad ekkor a kés markolatával fejbe üti a sértettet, aki eszméletét veszti. Jámbor Lajos tovább rugdosná a földre került sértettet, de Vad ebben megakadályozza, és elhagyják a helyszínt. A közeli automatából 1 millió Ft-ot vesznek fel, amin megosztóznak. Ekkor elválnak, és Jámbor még visszatér az eszméletlen sértetthez, majd lecsatolja a 60 ezer Ft ér-

tékű óráját. Az órát elviszi Orgazda Györgyhöz, aki 500 Ft-ot ad neki érte. Orgazda György büntetlen előéletű, állandó munkahellyel és keresettel rendelkező személy.

Az utcai támadást egy biztonsági kamera rögzíti, amelyen az elkövetők arca is látszik, mielőtt még felhúzzák a csuklyát. Mindannyian beismerő vallomást tesznek, közülük Orgazda mutatja a legnagyobb megbánást. Jámborról az orvosszakértői vizsgálat megállapítja, hogy az elkövetés időpontjában felismerési, illetve akaratnyilvánítási képességet kizáró elmebetegségben szenvedett. Kaszinós az elkövetés idején ittas állapotban volt.

A sértett 8 napon túl, de 30 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett.

Különös részi tényállások:

- Btk. 164. §
- Btk. 365. §
- Btk. 366. §
- Btk. 379. §

Bírói gyakorlat:

- 2/1998. Büntető jogegységi határozat
- BH2002. 474.

Minősítse az elkövetők cselekményeit, szabjon ki a minősítésnek megfelelő büntetést! A büntetés kiszabását indokolja, térjen ki az enyhítő és súlyosító körülményekre is! Legyen figyelemmel a vonatkozó összes általános részi szabályra!

Kaszinós József

Enyhítő körülmények:

- 4 kiskorú gyermek ellátásáról köteles gondoskodni
- Beismer, de kisebb súllyal

Súlyosító körülmények:

- Tártstettesi elkövetés
- Kezdeményező szerep, mások, különösen fiatalok rábírása bűncselekmény elkövetésére
- Előre megfontolt, szervezett elkövetés
- Életmódja
- Közeli hozzátartozó sérelme
- Ittas állapota
- Hasonló bűncselekmények elszaporodottsága
- Útonálló elkövetési mód

Minősítés (a BH2002. 474-re tekintettel is):

Tártstettesként elkövetett

- 1 rb. a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés b), c) és g) pontjának I. fordulata szerint minősülő, felfegyverkezve, csoportosan

és a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett rablás büntette. A büntetési tétel 5–10 évig terjedő szabadságvesztés.

- 1. rb. a Btk. 164. § (6) bekezdés *c)* pontjának I. fordulata szerint minősülő, a bűncselekmény elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett súlyos testi sértés büntette. A büntetési tétel 1–5 évig terjedő szabadságvesztés.

A büntetés kiszabásának elvei

80. § (1) A büntetést az e törvényben meghatározott keretek között, céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.

(2) Határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középértéke irányadó. A középérték a büntetési tétel alsó és felső határa összegének fele.

(3) Ha e törvény a büntetés kiszabása esetén a Különös Részben meghatározott büntetési tételek emelését írja elő, a (2) bekezdésben meghatározott számítást a felemelt büntetési tételekre tekintettel kell elvégezni.

(4) Ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, a büntetés mértékét a végrehajtás felfüggesztése, illetve a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének a figyelmen kívül hagyásával állapítja meg.

A halmazati büntetés

81. § (1) Bűnhalmazat esetén egy büntetést kell kiszabni.

(2) A halmazati büntetést a bűnhalmazatban lévő bűncselekményekre megállapított büntetési nemek, illetve büntetési tételek közül a legsúlyosabbnak az alapulvételével kell kiszabni.

(3) Ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények közül legalább kettő határozott ideig tartó szabadságvesztéssel büntetendő, a büntetési tétel felső határa a legmagasabb büntetési tétel felével emelkedik, de nem érheti el az egyes bűncselekményekre megállapított büntetési tételek felső határának együttes tartamát.

Fk. Vad Dezső

Enyhítő körülmények:

- Beismer, de csak kisebb súllyal

Súlyosító körülmények:

- Többszörösen büntetett előélet
- Züllött életmód

- Tártstettesi elkövetés
- Hasonló bűncselekmények elszaporodottsága
- Útonálló elkövetési mód

Minősítés (a BH2002. 474-re tekintettel is):

Tártstettesként elkövetett

- 1 rb. a Btk. 365. § (1) bekezdés *a)* pontjába ütköző és a (3) bekezdés *b)*, *c)* és *g)* pontjának I. fordulata szerint minősülő, felfegyverkezve, csoportosan és a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett rablás büntette. A büntetési tétel 5–10 évig terjedő szabadságvesztés.
- 1. rb. a Btk. 164. § (6) bekezdés *c)* pontjának I. fordulata szerint minősülő, a bűncselekmény elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett súlyos testi sértés büntette. A büntetési tétel 1–5 évig terjedő szabadságvesztés.

De fiataikorú, így:

Fiataikorúak

109. § (1) A fiataikorúra kiszabható szabadságvesztés legrövidebb tartama bármely bűncselekmény esetén egy hónap.

(3) A bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiataikorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama

- a) életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény elkövetése esetén tizenöt év,
- b) tíz évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén tíz év,
- c) öt évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén öt év.

110. § (1) A szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiataikorúak börtöne, ha

- a) a fiataikorút büntett miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik,
- b) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiataikorú visszaeső, vagy
- c) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiataikorút a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőző három éven belül szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott eseteken kívül a szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiataikorúak fogháza.

120. § (1) Javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiataikorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges. Javítóintézeti nevelés nem rendelhető el azzal szemben, aki az ügydöntő határozat meghozatalakor huszadik életévét betöltötte.

- (2) A javítóintézeti nevelés tartama egy évtől négy évig terjedhet.

A halmazati és az összbüntetés

123. § (1) Fiatalkorú esetén a halmazati és az összbüntetés nem haladhatja meg
- a) a 109. § (3) bekezdés *a)* pontja esetén a húszévi,
 - b) a 109. § (2) bekezdés *a)* pontja és a (3) bekezdés *b)* pontja esetén a tizenöt évi,
 - c) a 109. § (2) bekezdés *b)* pontja és a (3) bekezdés *c)* pontja esetén a hét év hat hónapi szabadságvesztést.

Jámbor Lajos

Enyhítő körülmények:

- Beismer, de csak kisebb súllyal

Súlyosító körülmények:

- Többszörösen büntetett előélet
- Tártstettesi elkövetés
- Hasonló bűncselekmények elszaporodottsága
- Útonálló elkövetési mód

Minősítés (a BH2002. 474-re tekintettel is):

Tártstettesként elkövetett

- 1 rb. a Btk. 365. § (1) bekezdés *a)* pontjába ütköző és a (3) bekezdés *b)*, *c)* és *g)* pontjának I. fordulata szerint minősülő, felfegyverkezve, csoportosan és a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett rablás büntette. A büntetési tétel 5–10 évig terjedő szabadságvesztés.
- 1 rb. a Btk. 164. § (6) bekezdés *c)* pontjának I. fordulata szerint minősülő, a bűncselekmény elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett súlyos testi sértés büntette. A büntetési tétel 1–5 évig terjedő szabadságvesztés.

Tettesként elkövetett

- 1 rb. a Btk. 366. § (1) bekezdés *b)* vagy *c)* pontjának I. fordulatába ütköző kifosztás büntette (mindkét pont indokolható álláspontom szerint).

Kifosztás büntette, tekintettel a 2/1998-as jogegységi határozat alábbi mondatára: „a Btk. 322. §-a (1) bekezdésének b) pontjával kapcsolatban kialakult ítélkezési gyakorlat egységesnek mondható abban a kérdésben, hogy mindazokban az esetekben, amikor az erőszak vagy fenyegetés alkalmazása önmagában is kimeríti valamely bűncselekmény törvényi tényállását, majd az elkövető az ezt követően kialakult dolog elvételi szándéka folytán tulajdonítja el a sértett ingóságát: valóságos anyagi halmazat megállapításának van helye”. Az óra elvételére utólag került sor, a bántalmazás, illetőleg a rablás megvalósítását követően.

b) pont: az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el, vagy

c) pont I. fordulata: védekezésre képtelen, illetve a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személytől elvesz.

De a beszámítási képesség kizárt, így

- a Btk. 17. § (1) bekezdése alapján a büntetethetősége kizárt, így felmentésre kell indítványt tenni, és a Btk. 78. § (1) bekezdése alapján el kell rendelni a kényszergyógykezelését.

A kóros elmeállapot

17. § (1) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában követi el, amely képtelenné teszi cselekménye következményeinek a felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen.

A kényszergyógykezelés

78. § (1) Személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntetethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. (2) A kényszergyógykezelést meg kell szüntetni, ha szükségessége már nem áll fenn.

Orgazda György

Enyhítő körülmény:

- Beismer
- Őszinte megbánó magatartás
- Büntetlen előélet
- Bűncselekményi értékhatárhoz közeli elkövetés

Súlyosító körülmény:

- Hasonló bűncselekmények elszaporodottsága

Minősítés:

- 1 rb. a Btk. 379. § (1) bekezdés c) pontjába ütköző és a (2) bekezdés a) pontja szerint minősülő orgazdaság vétsége. A büntetési tétel 2 évig terjedő szabadságvesztés.
- A Btk. 33. § (4) bekezdése alapján – a nagyszámú enyhítő körülményre tekintettel – alkalmazható vele szemben a Btk. 82. §. (3) bekezdése, az úgynevezett enyhítő szakasz, ezért vele szemben indokolt pénzbüntetés, közérdekűmunka-

büntetés vagy – a tárgyaláson tanúsított magatartástól függően – a közvetlenség elve alapján próbára bocsátás kiszabása.

A büntetések

33. § (4) Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.

82. § (1) A büntetési tételnél enyhébb büntetés szabható ki, ha annak legkisebb mértéke a büntetés kiszabásának elveire figyelemmel túl szigorú lenne.

(2) Az (1) bekezdés alapján, ha a büntetési tétel alsó határa

- a) tízévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb ötévi,
- b) ötévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb kétévi,
- c) kétévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb egyévi,
- d) egyévi szabadságvesztés, ehelyett rövidebb tartamú szabadságvesztést lehet kiszabni.

(3) A (2) bekezdés d) pontja esetében szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, illetve e büntetések egymás mellett is kiszabhatók.

(3) A bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiatakorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama

- a) életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény elkövetése esetén tizenöt év,
- b) tíz évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén tíz év,
- c) öt évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén öt év.

2. Jogesetek a Btk. 160–248. §-ához

1. Csordás Vajk figyelmét felkeltették az Egyesült Államokban, Norvégiában és Németországban végrehajtott úgynevezett iskolai mészárlások, és elhatározta, hogy legkésőbb 2008 júniusára hasonló bűncselekményt fog elkövetni saját egyetemén. Ezen tervének *Célbalövés* című versében adott hangot, melyet 2008. június 3-án internetes blogján közzé is tett. A végrehajtáshoz szükséges lőfegyver megszerzése érdekében belépett egy lövészegyesületbe, rendszeresen járt lögyakorlatokra, végül a fegyvertartási engedély megszerzése után nyomban vásárolt egy 9 mm kaliberű sport maroklőfegyvert lőszerrel együtt. 2009. október 4-én feltöltötte blogjára a *Magyarázat a Nagy Tett*hez című írását, amelyben megemlékezett az iskolai mészárlások elkövetőiről, róluk rajongással beszélt, és kifejtette, hogy már a győzelem kapujában áll.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

2. Imre Lénárt ismerőseinél járt látogatóban. Személygépkocsijával leparkolt a ház előtt, úgy, hogy a sebességváltót hátramenetbe kapcsolva, a kéziféket nem teljesen behúzott állapotban hagyta. A látogatás végeztével a gépjármű indítókulcsát odaadta 3 és fél éves kisfiának, és megengedte, hogy a kisfiú a gépkocsit kinyissa, abba szálljon, és a kulcsot a gyújtáskapcsolóba helyezze. A gyermek azonban a kulcsot elfordította, amelynek következtében a hátramenetben hagyott gépkocsi beindult, az mintegy 2 métert haladt az úttest közepe felé, elütve a gépjármű mögött álló 73 éves sértettet, aki Imre Lénárt édesanyja volt. A sértett az elszenvedett sérüléseibe belehalt.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

3. Egyik éjjel Kovács Ilona erős hasi fájdalomra ébredt, majd észlelte, hogy elfolyt a magzatvize, ezért a mosdóba ment, és a vécékagylón ülve érezte, hogy megszült. Erre a férje figyelmét is felhívta, aki a hírré reagálva bement a mosdóba, és csak annyit mondott, hogy „nem születhetett meg, hiszen nagy a hasad”, majd kiment. Közben Kovács Ilona elvesztette az eszméletét. Mind ez idő alatt jelen volt Kovács Ilona édesanyja is, azonban arról, hogy a gyermek valóban megszületett-e, egyikőjük sem győződött meg. Az újszülött fulladás következtében meghalt.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

4. Öreg Dénes évek óta együtt élt öccsével, Öreg Miskával, aki rendszeres alkoholfogyasztó volt, amelynek hatására durva, erőszakos magatartást tanúsított másokkal, így testvérével szemben is. Őt a bíróság már több esetben elítélte testvére sérelmére elkövetett testi sértések miatt. Egyik nap Öreg Miska italozni kezdett, és aznap két alkalommal is pénzt követelt testvérétől további alkoholfogyasztásra. Estefelé, amikor Öreg Dénes a vacsoráját készítette, az erősen ittas állapotban lévő Miska megjelent, kiabálni kezdett, és ismét pénzt kért testvérétől. Öreg Dénes azonban nem adott több pénzt, ezért Miska a mosogatónak lökte, mire Dénes a kezében lévő konyhakéssel hirtelen többször megszúrta testvérét. Az utolsó szúrás a mellüregbe hatolt, melynek következtében Miska életét veszítette.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

5. Tőzsér Veronika elmondta férjének, hogy el akar válni tőle. Erre az egyébként is féltékeny típus Tőzsér Gusztáv indulatosan reagált, majd felvetette, hogy házasságuk megjavítása érdekében egy közös ismerőssükkel, Kis Márkkal vegyen lovaglőleckéket, amelybe a feleség beleegyezett. Egyik este Veronika – amíg férje dolgozott – áthívta magához Kis Márkot, ám a férj váratlanul hazaérkezett, félreérthetetlen helyzetben találva őket. Tőzsér Gusztáv megpróbálta megütni a feleségét, aki kimenekült a házból, de férje utolérte, és egy késsel többször megszúrta. Tőzsér Veronika a sérülések következtében a helyszínen életét veszítette.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

6. Matróz János, Tengerész Henrik és Inas Géza egy teherhajón szolgáltak a Csendes-óceánon. A hajó viharban elsüllyedt, és nevezettek mentőcsónakban éltek túl a hajótörést. Vizük több hétre elegendő volt, de élelmük már a második nap elfogyott. Másfél hét éhezés után Matróz és Tengerész elhatározták, hogy az éhhaláltól való megmenekülés érdekében megölik és elfogyasztják Inast. Rátámadtak és megkötözték őt. Mivel közvetlenül egyik sem akarta kioltani Inas életét, úgy döntöttek, hogy megkötözve hagyják két napig, és közben nem adnak neki vizet. Így Inas szomjan hal, s utána nyugodtan elfogyaszthatják a húsát. Néhány óra múlva Inasnak sikerült a kabátujjába elrejtett késével a köteléket kezén és lábán titokban elvágnia, majd magát kiszabadítva rátámadt Matrózra és Tengerészre. A küzdelem során Tengerész meghalt, Matróz és Inas súlyos sérüléseket szenvedett, amiktől harcképtelen állapotba kerültek. Másnap egy arra járó hajó felszedte őket.

Minősítse Matróz János és Inas Géza cselekményét, és indokolja döntését!

7. Pásztor Géza albérletben lakott a 77 éves Fogadós Kálmánnál, ahol gyakran italoztak együtt. A homoszexuális hajlamú Fogadós Kálmán többször közeledett albérlője felé. Egyik este együtt ittak, közben nézeteltérés támadt köztük. Fogadós Kálmán ekkor hirtelen letolta a nadrágját, majd elővette nemi szervét, és azt mondta: „Gyere ide, Géza úr, kéred?” Pásztor Géza erre annyira dühbe gurult, hogy közepes és nagy erővel megütötte Fogadós Kálmán fejét és testét, amelynek következtében az elesett, és a földön fekvé maradt. Pásztor – látva Fogadós vérző sérüléseit – megkérdezte, hívjon-e orvost, majd a nemleges válasz után aludni tért. Másnap hajnalban észlelte, hogy Fogadós meghalt, ezért kihívta a rendőrséget.

Minősítse Pásztor Géza cselekményét, és indokolja döntését!

8. Lehel Kornél egy kft. ügyvezető igazgatója és egyben résztulajdonosa. A kft. telephelye minden oldalról körbekerített nagy területen helyezkedik el, melyet öt nagytestű keverék kutya őrzött. Tas Gyula a szomszédos telken munkálatokat végzett, és észrevette, hogy a kerítés kb. 30 x 30 cm-es részen felszakadt. Ekkor a kutyák kibújtak a nyíláson, és rátámadtak. Tas Gyula a támadás következtében arcának jobb oldalán, a jobb fülcimpán ronsolt, a jobb felső végtagon többszörös felületes sérüléseket, a bal combon és mindkét lábszáron izomsérülést szenvedett, amelynek következtében izomsorvadás lépett fel. A kórházi kezelés alatt kétszer is életmentő műtétet hajtottak végre rajta a fokozatosan kialakuló vérvesztés és keringési elégtelenség miatt.

Minősítse Lehel Kornél cselekményét, és indokolja döntését!

9. A Madocsa házaspár és a szomszédjuk, a 85 éves Kardos Pál haragos viszonyban álltak egy korábban, a Kardos Pál sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt. A házaspár és szomszédjuk összetalálkoztak az utcán, ahol a korábbi sérelem okán szóváltásba keveredtek. Ez odáig fajult, hogy Madocsa úr két kézzel meglökte az idős bácsit, aki hanyatt esett, és combnyaktörést szenvedett, amelynek tényleges gyógytartama 8–10 hét. Kardos

Pál a kórházi ápolás idején legyengült szervezete miatt tüdőgyulladást kapott, majd szív-
elégtelenség miatt életét vesztette.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

10. Az egyéni vállalkozó Holló Edmund egy generálkivitelező cég alvállalkozójaként vett részt egy hotel felújítási munkálataiban. Az építkezésen egy másik cég dolgozói a gépészeti szervizhelyiség padlójátán egy áttörést hoztak létre, amelyet később lefedtek, és biztonságosan elhatároltak, azonban a lefedéshez és elhatároláshoz szükséges eszközöket egy ismeretlen személy eltávolította, és az áttörést egy gipszkartonnal fedte le. A Holló Edmund utasítása szerint dolgozó munkás a gipszkartonra lépve 4 métert zuhant a gépház padlójára. A sértett csigolyatörést szenvedett, végül rokkantnyugdíjazásra került. Holló Edmund tudott az áttörésről, de erről munkavállalóit nem tájékoztatta.

Minősítse Holló Edmund cselekményét, és indokolja döntését!

11. Vadász Teodor már több mint 16 éve rendelkezik fegyvertartási engedéllyel, és azóta rendszeresen vadászik. Egy hivatásos vadász ismerőse értesítette, hogy lehetőség nyílt egy rendellenes agancsú gímbera kilövésére. Ugyanezen időben a vadászterületen jogosulatlanul tartózkodó Versény Alex kilőtte a gímberát, majd megkezdte annak kiszigerelését. Ekkor érkezett meg a helyszínre Vadász Teodor, aki észlelte a szarvasbikát, fejét és agancsát mozogni látta, mivel Versény épp akkor végezhetett a zsigerelést a bikán. Vadász – a sűrű és magas növényzet miatt nem észlelve Versényt – lövélbe helyezkedett, a szarvasbika irányába célzott, majd lőtt. A lövedék azonban Versényt találta el, aki a helyszínen belehalt sérülésébe.

Minősítse Vadász Teodor cselekményét, és indokolja döntését!

12. Utas András mint üzemeltetési és fenntartási művezető felújítási munkálatokat végzett a 87. sz. főúton. A munkálatok során az útburkolatot megbontották, azonban a munkaidő végére a feladattal nem végeztek, ezért a megbontott útburkolatot – szabálytalanul – terelőléccel kerítették el, majd távoztak a munkaterületről. Szabó Arina a hajnali órákban gépkocsijával a 87. sz. főút lakott területen kívüli szakaszán haladt, amikor észrevette a szabálytalanul elhelyezett, belógó utakadályt. Ekkor vészfékezett, majd áttért az úttest menetirány szerinti bal oldalára, ahol frontálisan ütközött a vele szemben szabályosan közlekedő személygépkocsival. Szabó Arina az ütközés következtében életét vesztette.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

13. Nagy Hedvig a nap folyamán elfogyasztott szeszes italtól közepes fokú alkoholos befolyásoltságban a lakása előtti gépkocsibejáróról az úttest túlsó szélére tolatva kívánt

áthaladni. Az autó mögött, az úttest jobb szélénél haladt az elektromos rokkantkocsijával szabályosan közlekedő Fekete Péter. Nagy Hedvig ittasságából eredő figyelmetlensége miatt az éppen megálló rokkantkocsinak ütközött, mely az útpadkára borult. Hedvig egy pillanatra kiszállt a gépjárműből, majd adatai megadása nélkül beállt a garázsba, és bezárkózott a lakásba, ahol még több alkoholt ivott, és a kikerkező rendőröket sem engedte be. Fekete Péter az ütközés következtében 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

14. Horvát Erik háziorvosi praxist működtetett. Egyik este a sértett jelezte feleségének, hogy nem érzi jól magát, és a következő két napban is rosszul, magas vérnyomásra panaszkodott, ezért felesége nyugtatót és morfint adott neki. Harmadnap annyira rosszul volt, hogy az aznapi rendelésére sem tudott bemenni. A sértett megkérte feleségét, hogy tájékoztassa erről asszisztensét, aki ennek ugyan eleget tett, de a továbbiakban férjét magára hagyta, hogylétéről nem tájékozódott. Az esti órákban a vádlott fia megpróbálta az apját felébreszteni, de az nem reagált. A kikerkező mentősök már csak a halál tényét tudták megállapítani. Horvát Erik halála természetes úton, hashártyagyulladás miatt következett be.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

15. Hegedűs Zsombor régi cimborája Tóth Andrásnak, sokszor italoznak együtt. Egyik nap Hegedűs Zsombor meglátogatja Bakos Pétert, aki egyedül van otthonában. Körülbelül egy órával Hegedűs Zsombor után megérkezik Tóth András is, aki a nappaliban több erősen vérző sérüléssel találja Bakos Pétert, mellette a fotelban Hegedűs Zsombor ül, és pálinkát iszik. Hegedűs elmondja Tóthnak, hogy amikor megjött, már így találta Bakost, de nem gondolja, hogy komolyabb baja lenne. Tóth kihívja a mentőket, kiderül, hogy Bakos több késszúrástól szenvedett sérüléseket, amelyekbe – a mentők kiérkezését követően – rövid idő múlva, anélkül, hogy eszméletét visszanerné, belehal.

Minősítse Hegedűs Zsombor cselekményét, és indokolja döntését!

16. Mészáros Patrik egyik ismerősétől 2012 márciusától rendszeresen vásárolt kábítószer-tartalmú anyagokat, egyrészt azért, hogy azokat fogyassza, másrészt pedig hogy azokat kb. kéthetente különböző városokban értékesítse pontosan meg nem állapítható személyek részére. 2012. szeptember 13-án – a jelentős mennyiséget meghaladóan – 600 gramm marihuánát és 100 gramm speedport vásárolt abból a célból, hogy azokat továbbértékesítse. A buszpályaudvar környékén 288 gramm marihuánát adott el összesen 452 ezer Ft-ért, majd egy ház előtt a nála lévő többi kábítószer-tartalmú anyagot is értékesíteni kívánta. Ekkor került sor az igazoltatására, és lefoglaltak 101,45 gramm fehér port, 36,10 gramm fehér port, 330,20 gramm zöld színű növényi ágvégződést, valamint 582 660 Ft kész-

pénzt. Ezen anyagok amfetamint és delta-9-THC-t tartalmaztak. A Mészáros Patrik által elfogyasztott kábítószeres tiszta hatóanyag-tartalma a csekély mennyiséget meghaladta.

Minősítse Mészáros Patrik cselekményét, és indokolja döntését!

17. Papírmerítő Szabolcs marihuánamagokat ültetett el családi házuk kertjében, és számtalan alkalommal sodort, illetve fogyasztott füves cigit a gyermekei előtt, amelyről elmondta nekik, hogy az jó dolog, „gyógyszer”, arra nem lehet rászokni, és őt megnyugtatja. Papírmerítő megkérdezte 10 éves kisfiát, hogy kipróbálja-e a füves cigit, amit éppen akkor sodort, de a gyermek nemmel válaszolt. Apja arra kérte, hogy szóljon, ha majd ki akarja próbálni. Később újból megkérdezte a kisfiút, hogy kipróbálja-e a füves cigit, aki ekkor is nemmel válaszolt.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

18. Varga Zalán a 2007. szeptember 13. és 2012. szeptember 13. napja közötti időszakban napi 1 gramm marihuánát és heti 2 gramm speedport fogyasztott, ami ezen időszakban összesen 1825 gramm marihuána és 520 gramm speed fogyasztását jelenti. A marihuána delta-9-THC-t, a speed amfetamint tartalmaz. Varga Zalán által a fenti időszakban saját fogyasztásra megszerzett marihuána kábítószerhatóanyag-tartalma 0,3650 gramm, míg a speedpor kábítószerhatóanyag-tartalma 2,6 gramm.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

19. Fűszeres Zénó az általa bérelt két lakásban 2014 januárjától 2014. december 23. napjáig marihuánát termesztett. Ezen időszak alatt a termést legalább két alkalommal leszüretelte, és az abból származó kábítószeres cigaretta formájában fogyasztotta. A 2014. december 23-át megelőző időszak utolsó „aratásának” töszáma legalább 50 volt, míg 2014. december 23-án 75 tő volt az utolsó termesztési ciklus eredménye. A 75 tő közül 48 tő volt kifejlett növény. A terhelt által termesztett növények delta-9-THC-t tartalmaznak. A 2014. december 23-án lefoglalt 48 kifejlett marihuánanövény totál THC-tartalma mintegy 305 grammra becsülhető.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

20. Sztás Klaudia 2013 júniusától pentedront és para-metil-4-metilaminorexet tartalmazó port és tablettát, úgynevezett dizájnerdrogot vásárolt értékesítés céljából, amelyet a lakóháza védecablakának párkánya alatt kialakított rejtékhelyen, illetve a konyhaszekrény fiókjában tárolt. Ezeket az anyagokat grammonként 1400 Ft-ért vásárolta, és 2000 Ft-ért adta tovább.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

21. Havas Alvin együtt utazott a 11 éves unokahúgával, és megkérdezte tőle, hogy fogyasztott-e már kábítószer. A lány azt felelte, hogy még nem, de szeretné kipróbálni. Havas Alvin felajánlotta, hogy ad neki a nála lévő kábítószerből, majd egy nejlonzacskóból elővette az alfa-PVP-t tartalmazó, lezárt injekciós fecskendőt, és az abban lévő fehér színű, por állagú anyagból egy CD-tokra kihúzott egy 2 cm hosszú, vékony csíkot, amelyet unokahúga az orrán keresztül felszívott. Ettől elzsibbadt az orra, és jókedve lett.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

22. Pintér Erik sikeres üzletember, azonban a gazdasági válság kedvezőtlen hatásai miatt, annak érdekében, hogy vállalkozása likviditását biztosítani tudja, több hitelt is felvett, aminek eredményeként adósságspirálba került, végül teljes anyagi kilátástalanságba került. Egy napon hirtelen ötlettől vezérelve elhatározta, hogy egy helyi postafiók kirablásával fog nagyobb összegű készpénzhez jutni. Az elkövetéshez egy riasztópisztolyt használt, melyet biztonsági okokból egyébként is magánál tartott. A postafiókhoz érve kényszerítette az ott lévő három alkalmazottat a trezorban található pénz átadására, majd ezt követően egy barkács-ragasztószalaggal megkötözte a sértetteket annak érdekében, hogy a riasztót ne tudják működésbe hozni. Ezt követően a megszerzett pénzzel távozott.

Minősítse Pintér Erik cselekményét, és indokolja döntését!

23. László Csongor két gímszarvasbika kilövése után a megengedett kvótán felül további két gímszarvasbikát lőtt ki, és a kizsigerelt vadhúst a saját borfeldolgozó üzemében található hűtőládába tette. A rendőrség egy névtelen bejelentés alapján kérdezősködni kezdett László Csongornál, azonban ő tagadta, hogy nála lenne a vadhús. Azt mondta a rendőröknek, hogy csak a saját lakásán van hűtő, azt szívesen megmutatja. A lakáshoz érve beengedte a rendőröket az elektromos kapun, ami 20 másodperc elteltével automatikusan bezárult. A rendőrök felszólították, hogy nyissa ki a kaput, de László azt színlelte, hogy nincs meg a kapu távirányítója, közben telefonált a telephelyen dolgozóknak, hogy tüntessék el a hűtőben lévő vadhúst.

Minősítse László Csongor cselekményét, és indokolja döntését!

24. Rác Imre biztonsági őrként dolgozott egy építési területen, itt ismerkedett meg a 14 éves Egyed Kittivel, akinek egy idő után kezdett terhessé válni a 64 éves Rác Imrével folytatott baráti viszony, ezért igyekezett kerülni őt, amit Rác Imre nehezen viselt. Egyik nap megállította a kislányt az utcán és azt mondta, vele kell mennie. A kislány ellenállt, mire Rác Imre fenyegető mozdulattal egy kést vett elő, ezzel feltartóztatva őt. Két héttel később, amikor Egyed Kitti iskolába ment, Rác Imre hasonló módon, egy fegyvernek látszó tárggyal ismét feltartóztatta Kittit úgy, hogy a tárgyat a hasához szorította. Kitti segítségért kiáltott, amelynek hatására Rác Imre eltette a „fegyvert”, Kitti pedig elfutott.

Minősítse Rác Imre cselekményét, és indokolja döntését!

25. Szőke Kamilla pályájának csúcsán álló híres kutatóorvos, egy közös projekten dolgoztak Vászoly Szilveszterrel, aki szintén orvos, de tudományos tevékenységét háttérbe szorítva inkább a gyakorlati orvoslás terén ért el sikereket egy magánkórház igazgató főorvosaként. Ebben a magánkórházban ápolták a sértett súlyos beteg kislányát is. Vászoly Szilveszter irigykedve figyelte kollégája szakmai előmenetelét, ezért azt mondta neki, hogy vonja vissza a közelmúltban tett tudományos megállapításait, máskülönben nem áll módjában tovább folytatni a kislánya kórházi kezelését. Szőke Kamilla féltve gyermekét, egy tudományos konferencián bejelentette, hogy a kutatása során eddig elért eredményei megalapozatlanok. Kijelentései szakmai megbecsülésében súlyos károkat okoztak.

Minősítse Vászoly Szilveszter cselekményét, és indokolja döntését!

26. A középiskolás Kelemen Krisztofer és Farkas Gréta az egyik internetes közösségi oldalon ismerkedtek meg. Kelemen Krisztofer egyszer arra kérte Farkas Grétát, hogy küldjön magáról egy olyan képet, amelyen hiányos öltözékben szerepel. A lány a kérésnek eleget tett, de Krisztofer további képeket követelt. Amikor az iskolaudvaron találkoztak, Krisztofer ismét képeket kért, azzal fenyegetve, hogy ellenkező esetben a nála lévő képet közzéteszi a közösségi oldalakon. Farkas Gréta, félve a megaláztatástól, eleget tett a kérésnek, Krisztofer ennek ellenére megosztotta a képeket.

Minősítse Kelemen Krisztofer cselekményét, és indokolja döntését!

27. Sípos Imre erőszakkal arra kényszerítette Balog Csengét, hogy közösjön vele. Balog Csenge a történetek miatt feljelentést tett a rendőrségen, de másnap, mikor munkába indult, és a lépcsőházban találkozott Sípos Imrével, a férfi útját állta, és addig nem engedte távozní, ameddig alá nem ír egy olyan nyilatkozatot, amely szerint alaptalanul vádolta őt bűncselekmény elkövetésével. Balog Csenge félelmében aláírta a nyilatkozatot, amelyet Sípos Imre átvett tőle, majd a nő lakásában lepihent.

Minősítse Sípos Imre cselekményét, és indokolja döntését!

28. Salvador Rosa, Jorge Lopez és Sam Grant egy bárban szórakozott, egy-egy üveg sört fogyasztottak, majd kikérték számlát, amelyen 377 ezer Ft-os összeg szerepelt. A vendégek sokallták az összeget, azt nem akarták kifizetni. Ekkor a bár vezetője közölte, hogy addig nem mehetnek sehova, ameddig az összeget ki nem fizetik. Ekkor Jorge Lopez felajánlotta, hogy a szállodai szobájában lévő 900 eurót oda tudja adni. Két kidobófiú taxival elvitte Lopezt a szállodába, ezen idő alatt a személyzet két tagja Rosát és Grantet továbbra is a bárban tartották. Végül a külföldi vendégek 500 ezer Ft-ot fizettek azért, hogy elhagyhassák a szórakozóhelyet.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

29. Váradi Bálint egy autóadásvételi ügyletből eredő fizetési kötelezettségének nem tett eleget Jakab Kristóffal szemben, ezért Jakab több társával együtt felkereste Váradit, majd betuszkolták autójukba, és egy kietlen területre vitték. Itt szamurájkarddal és riasztópisztollyal fenyegetőzve Jakab közölte, ha nem fizeti meg a 2,7 millió Ft-ot, megölik. Váradi – időhúzás gyanánt – kérte, hogy vigyék haza, és az otthonában található pénzt odaadja nekik. Mivel azonban nem találtak pénzt, Váradi egy ismerősétől próbált pénzt szerezni. Jakab végül 4 millió Ft-ot követelt azért, hogy Váradit szabadon engedjék, azzal fenyegetve, hogy ellenkező esetben levágják a fejét.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

30. Fehér Bence egy autómosóban dolgozott, ahová Gál Tamás kitakaríttatni vitte az autóját. A munka befejeztével a slusszkulcs Fehér Bencénél maradt, melyet Gál Tamás végül viszsza kapott, de azt feltételezte Fehér Bencéről, hogy a kulcsot lemásolta azért, hogy az autót ellophassa. Gál Tamás és egy ismerőse, Vörös László elmentek Fehér Bencéhez, és a másolt kulcsot követelték. Fehér tagadta, hogy lemásolta volna a kulcsot, mire megütötték, majd megragadták Fehért, és a kocsijuk hátsó ülésére lökték. Útközben a vádlottak továbbra is a másolt kulcs előadását, majd pedig mintegy „kárpótlásul” 100 ezer Ft-ot követeltek. Mivel a pénzt nem sikerült megszerezni, azzal engedték el Fehér Bencét, hogy szerezze meg a pénzt, és másnap majd jelentkeznek a lakásán.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

31. Az esti órákban, mikor Szilágyi Sára és lakótársai hazaérkeztek, Gáspár Róbert és két társa rájuk támadt, és „rendőrség” felszólítással a földre teperték őket, majd kezüket műanyag gyorskötözővel összebilincseltek és szájukat ragasztószalaggal leragasztották. Átkutatták ruházatukat, és a talált értéktárgyakat eltulajdonították. Gáspár Róbert egy külön szobába vitte Szilágyi Sárát, ledobta az ágyra és pólóját a nyakába, nadrágját és bugyiját térdére húzta, majd melleit és nemi szervét simogatta. Szilágyi Sára megkötözött helyzetére tekintettel védekezni nem tudott, azonban 5–10 perc elteltével Gáspár cselekményét abbahagyta, és visszavitte a lányt a nappaliba.

Minősítse mindhárom elkövető cselekményét, és indokolja döntését!

32. Fekete Donát a 9 éves mostohalányán közel 10 éven át, rendszeresen, akár hetente több alkalommal is szexuális cselekményt végzett. A mostohaapa cselekményeit 2016 tavaszáig folytatta, amikor a 18. életévében járó Novák Anna elmondta édesanyjának, hogy mostohaapja zaklatja, molesztálja őt. 2016 tavaszán Fekete Donát orális aktus elvégzésére kérte a lányt, és tiltakozása után jelenlétében önkielégítést végzett, melyet Novák Anna mobiltelefonnal rögzített. A hangfelvételt megmutatta édesanyjának, aki 2016. június 3-án feljelentést tett a rendőrségen.

Minősítse Fekete Donát cselekményét, és indokolja döntését!

33. A 9 éves Kende Dorka és testvére gyakran töltötte szabadidejét nagymamájánál. A látogatások alkalmával jelen volt a nagymama élettársa, Antal Ármin is. Mikor a gyerekek a szobában pihentek, Antal Ármin letérdelt Dorka ágya mellé, majd simogatni kezdte a mellét. Erre a kislány felébredt, és tiltakozásul a fal felé fordult, majd megpróbált segítségért kiáltani nagymamájának, aki ekkor nem tartózkodott otthon. Ezt követően a férfi befogta a kislány száját, kezzeit leszorította, és az alsóneműjébe nyúlt, fájdalmat okozva ezzel neki. Antal cselekményét csak azután hagyta abba, mikor látta, hogy élettársa hazaérkezett.

Minősítse Antal Ármin cselekményét, és indokolja döntését!

34. Nagy János egyik ismerősének szívességet téve elvállalta, hogy vigyáz a 4 éves gyermekére, amíg ő mindennapi dolgait intézte. Nagy János kihasználva azt, hogy egyedül tartózkodik otthon a kiskorú lánnyal, szexuális vágyának kielégítésére nadrágját letolta, nemi szervét elővette, majd azt kézzel ingerelni kezdte. Amikor a kislány észrevette Nagy János magatartását, odament hozzá, majd Nagy János elkezdte simogatni a kislány combját és arra kérte, hogy fogja meg a nemi szervét és ingerelje azt. A kérésnek a gyermek eleget tett. Ezután Nagy János arra biztatta, hogy ne csak kézzel, hanem szájjal is izgassa nemi szervét, de ezen kérésnek a kislány már ellenállt.

Minősítse Nagy János cselekményét, és indokolja döntését!

35. Egy egyetem hallgatói önkormányzatának elnöke felkérte Király Leventét, hogy a nem-sokára megrendezésre kerülő gólyatáborban fotózzon. Egyik éjjel az elsőéves egyetemi hallgató Juhász Kata és Király Levente beszélgetni kezdtek, végül egy elhagyatott, kivilágítatlan füves területre értek. Ekkor Király Levente hirtelen a földre lökte, majd fojtogatni kezdte a lányt, és közben arra kényszerítette, hogy orálisan elégítse ki. Mivel Juhász Kata ennek ellenállt, Király Levente letépte róla ruháit, és többször ököllel arcon ütötte. Juhász Kata végül eleget tett a kérésnek. Közben a férfi fényképezőgépével képeket készített, majd közölte, ha bárkinek szól a történetekről, nyilvánosságra hozza a felvételeket.

Minősítse Király Levente cselekményét, és indokolja döntését!

36. Balla Imre a Horizont Párt helyi szervezetének tagjaként Pataki Esztert jogi asszisztensként, Veres Júliát pedig takarítóként foglalkoztatta. Zobor Olivér helyi önkormányzati képviselővel szemben büntetőeljárás indult, amelyre tanúként idézték Balla Imrét. Balla Imre a bíróság által küldött idézést odaadta Pataki Eszternek, és arra kérte, kicsinyítse le azt, amely kérésnek a nő haladéktalanul eleget tett. Balla Imre a lekicsinyített bírósági idézést sokszorosította, és megkérte Veres Júliát, hogy a másolatok felét szórja szét Zobor választókerületében. A másolatok másik felét Balla Imre maga helyezte el a képviselő választókerületében található postaládákba. Célja a képviselő lejáratása volt.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

37. A hivatásos rendőr Nemes Viktort telefonon hívta fel egyik ismerőse, Major Dénes, aki tájékoztatta telekvásárlási szándékáról. Major Dénes elmondta, hogy a telek tulajdonosa a tulajdoni lap szerinti címén nem található, ezért annak megállapítását kérte, hogy ki a telek tulajdonosa, él-e még a tulajdonos, és amennyiben igen, mi a pontos címe. Nemes Viktor a kérésnek eleget téve, szolgálati helyén belépett a személyiadat- és lakcímnnyilvántartó rendszerbe, és a kért adatokat megnézte. Ezt követően visszahívta ismerősét, és elmondta a jogosulatlanul megszerzett lakcímet.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

38. Virág Rajmund és Pál Alex az éjjeli órákban Novák Roland lakásához mentek. Miután Novák kinézett az ajtón lévő kis ablakon, Virág Rajmund trágár szavakat használva kiabálta, hogy azonnal jöjjön ki, ellenkező esetben ő megy be. Majd be is nyúlt az ablakon, és megpróbálta megfogni Novákot. Miután Novák a felszólításnak nem tett eleget, a betolakodók a kilincset lenyomva kinyitották az ajtót. Novák felkapcsolta a villanyt, és kiabálni kezdett, hogy „kapni fognak”, ha nem mennek el, majd visszacsukta az ajtót. Virág és Pál észrevették, hogy a lakásban többen vannak, ezért a lakásba bemenetel szándékával felhagytak, és elszaladtak.

Minősítse Virág Rajmund és Pál Alex cselekményét, és indokolja döntését!

39. Szilágyi Károly már hosszabb ideje egy családi házban élt édesapjával, mely 1/3 részben a tulajdonát is képezte, édesapja haszonélvezetével terhelve. Egy napon, amikor Szilágyi és édesapja szóváltásba keveredtek, Szilágyi szidalmazni kezdte édesapját, és azzal fenyegette, hogy egy baltával szétveri a fejét. Ezután az apa kiment a teraszra, de Szilágyi utánament, és tovább folytatta a vitát, végül visszament a házba, és annak érdekében, hogy senki ne tudjon bemenni, magára zárta az ajtót. Mindeközben megérkezett Szilágyi Károly testvére, aki kihívta a rendőröket. A kiérkező rendőrök jelenlétében Szilágyi továbbra is szidalmazta édesapját, végül többszöri rendőri felszólításra kinyitotta az ajtót.

Minősítse Szilágyi Károly cselekményét, és indokolja döntését!

40. Kis Adrienn volt férjével, Jónás Károllyal kialakult rossz viszonya miatt a szüleihez költözött. A hír hallatán Jónás Károly egy 11 cm pengehosszúságú késsel megjelent a szülők házánál, és az ablak alatt kiabálva követelte, hogy volt felesége adjon neki pénzt, mert nem tudja miből eltartani a közös gyermekeiket. Mivel a kiabálásra senki nem reagált, Jónás a belülről csak egy dróttal rögzített bejárati ajtót feltépve bement a házba, majd bement abba a szobába, ahol Kis Adrienn tartózkodott. Itt dulakodni kezdtek, majd a nő táskájából kivette pénztárcáját és a bankkártyáját, ezután távozott a helyszínről.

Minősítse Jónás Károly cselekményét, és indokolja döntését!

41. Simonné Bíró Ramóna férje ellen súlyos testi sértés büntetnének kísérlete és felfegyverkezve elkövetett garázdaság büntette miatt büntetőeljárás folyt. Deák Krisztina levelet küldött a megyei kormányhivatal kormány megbízottjának, a következőket állítva: „Simonné Bíró Ramóna valamilyen formában részese volt a férje által elkövetett életellenes súlyos bűncselekménynek.” Ezért kérte, hogy a „közzszolgálati tisztségviselő (fogyasztóvédelmi felügyelő) jogviszonyának fenntarthatóságát ellenőrizni (felülvizsgálni) szíveskedjen”.

Minősítse Deák Krisztina cselekményét, és indokolja döntését!

42. Somogyi Csaba az egyik internetes közösségi portálon egy javítóintézeti beruházással kapcsolatban megjelent újságcikkre reagálva a következő bejegyzést tette közzé: „A cikk írója egy bizonyos [...], aki – mint tudjuk – maga is börtöntöltelökként múlatta az idejét egy jó ideig, ismereteim szerint gyerekek kirablása okán. Hát már idáig csusszant, hogy csak ilyen bértollnokot tudott találni?” Később, ugyanezen közösségi oldalon a cikk írójáról egy riportot osztott meg, melyhez a következőt kommentálta: „Majd a bíróságon kommentelem ennek a gyökernek, hogy mi a véleményem róla.”

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

43. Nagy Mátyás főszerkesztő-műsorvezetőként dolgozik egy tévécsatornánál. A műsorvezető Gulyás Norberttel és feleségével készített riportot, melyben a riportalanyok lányuk külföldön élő élettársáról nyilatkoztak. A műsor felkonferálásában Nagy Mátyás a következőket mondta: „Sajátos módját választotta a gyermekrablásnak egy [...] magyar származású férfi, aki interneten keresztül több nőt is szédített.” Továbbá hogy a nő azért nem találkozhat gyermekével, mert „a magyar származású férfi, aki kivitte, becsapta őt”. Erre Gulyásné ezekkel a szavakkal reagált: „egy hazug, becsutelt ember”. A riport alatt olyan fényképeket is bemutatott, amelyeken beazonosítható módon az élettárs is szerepel, azonban a képek bemutatásához nem járult hozzá.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

44. László Tamás egy felszámolási eljárásban az adóst képviselte, később beavatkozásként járt el. László Tamás a bíróságnak, majd a Központi Nyomozó Főügyészségnek címzett beadványaiban a következő kijelentéseket tette: „Az persze más kérdés, ha egy korrupt bíró nem is akarja megérteni, a korábbi korrupciója foglya maga is.” „Miféle bíró az, aki ilyen vastag bőrrel van megáldva?” Egy későbbi kelt beadványában pedig a következőket írta: „A korrupt megyei bíróság kötelekében eljáró bíró, Szabó Józsefné [...] az azt befogadó bíró célzatos bűncselekményt megvalósító cselekvését mutatja”; „bűncselekményekhez nyújtott és nyújt még most is segédkezet, korábbi saját bűncselekményeit leplezve, összejátszik bűnözői csoportokkal”.

Minősítse a cselekményt, és indokolja döntését!

45. Dr. Fülöp Gábor egy polgári peres eljárásban eljáró ügyvéd, aki a III. és IV. r. alpereseket képviselte. A tárgyalás során dr. Fülöp Gábor elvesztette nyugalmát, és indulatosan a felpe-rest – a korábbiakban tett nyilatkozataira tekintettel – „alávaló, gyáva gazembernek” nevezte. A tárgyaláson jelen volt a sajtó képviselőjében részt vevő újságíró is, aki – a jelenlévő jogosultak hozzájárulása alapján – kép- és hangfelvételt készített, amelyet a tárgyalást követően egy internetes közösségi oldalon közzé is tett.

Minősítse dr. Fülöp Gábor cselekményét, és indokolja döntését!

46. Tót Flórián egy áruházlánc részlegvezetője, amely részlegen Török Szabina mint kereskedelmi iskolai tanuló dolgozott. Tót Flórián kihasználva azt, hogy a közelben nem látott senkit, magához húzta a lányt, és tiltakozása ellenére a nyakán megcsókolta. Kis idő elteltével, mikor Tót Flórián úgy gondolta, nem látja senki, ismét megölelte, nyakát megpusztilta, majd a pólója alá nyúlva a hátát csiklandozta. Később, amikor Tót Flóriánt felettese Török Szabina és édesanyja jelenlétében számon kérte, Tót Flórián csak annyit mondott: „Mi van, cicám, olyan rossz volt, hogy nyakon csókoltalak?” Tót Flóriánt felettese figyelmeztetésben részesítette.

Minősítse Tót Flórián cselekményét, és indokolja döntését!

47. A katonai nyomozási bíróként eljáró dr. Könyves Ágoston egy kémkedés miatt indult büntető ügyben tartott tárgyalás során kézbesítette a letartóztatási indítványokat a gyanúsítottaknak és védőiknek, majd erre tekintettel a gyanúsítottak és védőik felkészülésének biztosítása érdekében rövid szünetet tartott. Ennek során figyelmen kívül hagyta az iratok mozgását, ugyanis a gyanúsított a „szigorúan titkos!” minősítésű letartóztatási indítványt az előre bilincselte kezében tartva, annak második – minősített adatot is tartalmazó – oldalát a jelen lévő újságírók felé fordítva hagyta el a tárgyalótermet. A fotóriporterek a vádlottról felvételeket készítettek, azonban az indítvány szigorúan titkos tartalma nem volt olvasható. Ezen előzetes letartóztatási indítványt a gyanúsítottól a későbbiek során, a nyomozási bírói meghallgatását követően vették vissza.

Minősítse dr. Könyves Ágoston cselekményét, és indokolja döntését!

48. A Rendőrtiszti Főiskolán tanulmányait folytató Bodnár Áronnak záróvizsgát kellett tennie Bűnügyi Szolgálati Ismeretek tantárgyból. A tananyag a „Titkos!” minősítésű BM-utasításra, valamint annak átvett minősítésével készült *Bűnügyi Szolgálati Ismeretek* című tankönyvre épült. Bodnár Áron titoktartási nyilatkozatot tett, amely kiterjedt arra is, hogy a tananyagot nem tarthatja magánál, csakis a TÜK-irodán tárolhatja. Bodnár azonban átadta a tananyagot egyik ismerősének, annak érdekében, hogy a záróvizsga napján a vizsgakérdésekre adandó válaszokat head-set segítségével diktálja neki. A záróvizsga napján elhatározásuknak megfelelően cselekedtek.

Minősítse Bodnár Áron cselekményét, és indokolja döntését!

49. Ignác Oszkár és társa, László János elhatározták, annak érdekében, hogy Ács Ottó vagyontárgyait megszerezzék, meg fogják ölni őt. László János egy lőfegyvert adott Ignácnak, és megállapodtak abban, hogy a megszerzett vagyontárgyak értékesítéséből befolyt összegben megosztottnak. Ignác ennek megfelelően a kapott fegyverrel fejbe lőtte Ács Ottót, aki életét vesztette. Ignác Oszkár gyanúsított ki hallgatása során elismerte a bűncselekmény elkövetését, de az emberölés elkövetésében társaként nevezte meg László Jánost, és valótlannal azt állította, hogy a halálos lövést László János adta le, és ő vitte el az áldozat vagyontárgyait is. Ignác Oszkár vallomása szerint László János nyereségvágyból ölt.

Minősítse Ignác Oszkár cselekményét, és indokolja döntését!

50. A nyomozó hatóság nyomozást folytatott Simkó Milos ellen, amelynek során őrizetbe vették, majd a bíróság előzetes letartóztatásba helyezte. Simkó elfogása napján Dragan Jasna létező szlovák állampolgár adatait tartalmazó, hamisított számú szlovák útlevéllel igazolta magát, amelynek következtében az eljárás során keletkezett közokiratokba Dragan Jasna adatai kerültek rögzítésre. Simkó a közokiratok vonatkozásában – melyek egy részét Dragan Jasnaként írta alá – közreműködött abban, hogy valótlannal adatokat foglaljanak közokiratba. A nyomozó hatóság közölte a megalapozott gyanút Dragan Jasnával szemben.

Minősítse Simkó Milos cselekményét, és indokolja döntését!

51. Dr. Szántó Tamás védőügyvéd Kamarás Jánost képviselte az ellene csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban. A védő a legfőbb ügyészhez intézett beadványban valótlannal azt állította, hogy a kerületi vezető ügyész tudatosan hamis tényeket állítva emelt vádat védelem ellen, jöllehet tudomással bírt arról, hogy a felszámolás alatt lévő kft. vagyonszerzeit ellopták. A beadvány szerint a vezető ügyész annak a bűnszervezetnek dolgozik, akik ezeket a vagyonszerzéseket elkövetették, célja az, hogy a bűnöző megbízói elleni fellépésében védelem akadályozza, így az őt megkárosító bűnelkövetők ellen indokolt büntetőeljárás megindítását meggátolja.

Minősítse dr. Szántó Tamás cselekményét, és indokolja döntését!

52. Horvát Gusztáv főnyomozóval szemben a Megyei Rendőr-főkapitányság közigazgatási eljárást indított, mert a tulajdonát képező személygépkocsival a megengedett legnagyobb sebességet túllépve közlekedett. Horvát Gusztáv olyan valótlannal tartalmú feljelentést tett, miszerint a tulajdonát képező gépkocsi rendszámabláit ismeretlen tettes eltulajdonította. Állítása szerint az egyik rendszámablát a lakása melletti szeméttárolónál megtalálta. Ezt követően a gépkocsi egyik rendszámabláját átadta egyik ismerősének azzal a céllal, hogy azt adja le az Okmányirodába úgy, mintha ő találta volna meg. Az ismerős a kérésnek eleget tett.

Minősítse Horvát Gusztáv cselekményét, és indokolja döntését!

53. Német Günter hamis tartalmú kereseti igazolás felhasználásával az E. Rt.-vel opciós adásvételi és hitelszerződést kötött, mely szerint 1 millió 605 ezer Ft hitel felvétele után megvásárolhat egy 2 millió 140 ezer Ft értékű személygépkocsit. Az ügylet lebonyolítása után a személygépkocsit kivitte az országból, és az egyik rendőrkapitányságon azt a valótlan tartalmú feljelentést tette, amely szerint a gépkocsit ismeretlen személy eltulajdonította. A nyomozó hatóság lopás büntette miatt ismeretlen tettes ellen elrendelte a nyomozást. Német Günter kárbejelentést is tett a biztosítónál, de a biztosítási díj kifizetésére már nem került sor.

Minősítse Német Günter cselekményét, és indokolja döntését!

54. Sándor Ottokár a rendőrkapitányságon valótlan tartalmú bejelentést tett arra vonatkozólag, hogy a vasútállomáson ismeretlen személy eltulajdonította az autóstáskáját a benne levő irataival és 15 ezer Ft készpénzzel együtt. A feljelentésre hivatkozással a polgármesteri hivatalban segínyt kért, melyet 4 ezer Ft összegben meg is kapott. A rendőrkapitányság nyomozást rendelt el, de miután a feljelentés valótlanosságát megállapították, az eljárást megszüntették. A megindult büntetőeljárásra tekintettel elfogatóparancsot bocsátottak ki Sándor Ottokár ellen, és amikor a rendőrök igazoltatták, iratokat nem tudott felmutatni, személyi adatait illetően a lakóhelyét valótlanul jelölte meg. Ezt az adatot tüntették fel a rendőri jelentésben és az őrizetbe vételét elrendelő határozatban.

Minősítse Sándor Ottokár cselekményét, és indokolja döntését!

55. Borbás Marietta egy balatoni üdülőben vállalt nyári munkát Márton Soma büféjében. Borbás Marietta keresetet nyújtott be a munkaügyi bíróságra elmaradt munkabér megfizetése iránt, mivel Márton Soma 33 nap helyett csak 24 napi munkabért fizetett ki neki, és az alkalmi munkavállalói kiskönyvben csak 9 munkavégzési napot tüntetett fel. A per során Márton Soma bizonyítékként fénymásolatban csatolta a 9 napot feltüntető munkavállalói kiskönyvet. Borbás a bizonyítékok megtekintésekor észrevette, hogy a munkavállalói kiskönyvben nem az ő aláírása szerepel, ezért feljelentést tett a helyi rendőrkapitányságon. Az igazságügyi írásszakértői vélemény szerint az aláírások egy kéztől, de nem a névtulajdonos Borbás Mariettától származnak.

Minősítse Márton Soma cselekményét, és indokolja döntését!

56. Gál Attila ellen tartás elmulasztása miatt az ügyészség vádiratot nyújtott be a kerületi bíróságra. A 2011. február 25. napján tartott tárgyaláson Gál Attila felmutatott egy „Kovács Jolán” aláírással ellátott átutalási megbízást, amely szerint Gál Attila Kovács Jolán folyószámlájának terhére megfizetett 510 ezer Ft elmaradt gyermektartásdíjat a jogosultnak. A kerületi bíróság a bemutatott okirat alapján végzésével, a Gál Attila ellen tartás elmulasztásának vétsége miatt folyamatban lévő büntetőeljárást megszüntette. Gál Attila azonban a tartásdíjat nem fizette

meg. Kovács Jolán az átutalási megbízásról nem tudott, azt Gál Attila töltötte ki és írta alá a számlatulajdonos helyett.

Elkövette-e a hamis tanúzás büntettét Gál Attila? Válaszát indokolja!

57. A rendőr törzsszáslós Bács Benjamin és a próbaidős rendőr őrmester barátnője kollégáikkal együtt születésnapot ünnepeltek. Az este folyamán több szórakozóhelyet is meglátogattak, a szórakozóhelyek közti távolságot autóval tették meg, melyet Benjamin barátnője vezetett. Két település közti útszakaszon az alkoholt fogyasztott sofőr elvesztette uralmát a gépjármű felett, és egy árokba hajtott. Mikor Benjamin a helyszínre érkezett, arra kérte a sérült utasokat, hogy a kikerkező rendőröknek mondják azt, hogy egy ismeretlen férfi vezetett, aki a helyszínről elfutott. Bács Benjamin ezen kérését a későbbiekben megismételte a sérült kollégái felé, akik azonban a kérésnek nem tettek eleget.

Minősítse a cselekményt, és indokolja választát!

58. Mezei Dominik a hajnali órákban, meglátva a rendőrségi járőrökcsit, az általa használt Mercedes személygépkocsit – benne a bűncselekményből származó műszaki tárgyakkal – hátrahagyva a helyszínről elszaladt. Ezután elment a személygépkocsi tulajdonosához, akinek azt állította, hogy a gépkocsit ellopták. Kérte a tulajdonost, hogy lopás miatt tegye meg a rendőrségen a feljelentést. Reggel a tulajdonos feljelentést tett a kerületi rendőrkapitányságon ismeretlen tettes ellen. Mezei Dominik élettársát arra kérte, hogy ha bárki kérdezné, mondja azt, hogy az előző éjszakát együtt töltötték. A nő másnap a rendőrség előtt tett tanúvallomásában – a kérésének megfelelően – azt állította, hogy a kérdéses éjszakán együtt otthon voltak.

Minősítse a tényállásban szereplő mindhárom személy cselekményét, és indokolja választát!

59. Szabó Nándor tudomást szerzett arról, hogy fia ellen a megyei rendőr-főkapitányságon társtettesként jelentős kárt okozó, bünszövetségben és üzletszerűen elkövetett csalás büntette, valamint további vagyoni elleni bűncselekmények miatt eljárás indult. Ezért többször is felkereste két ismerősét, és arra akarta őket rábírní, hogy az egyik részecselekmény vonatkozásában mondják azt, hogy a fia nem járt náluk, nem bérelt tőlük gépkocsit, így nem követhette el azt a cselekményt, amelynek elkövetésével gyanúsítják. A tanúként kihallgatottak azonban a valóságnak megfelelő vallomást tettek.

Minősítse Szabó Nándor cselekményét, és indokolja választát!

60. Szűcs István és felesége a konyhában vacsoráztak, amikor veszekedni kezdtek egyre rosszabb anyagi helyzetük miatt. A vita odáig fajult, hogy Szűcs István elővette szolgálati fegyverét, és azt mondta, ő ezt már nem bírja tovább, véget vet az életének, és fejbe lőtte ma-

gát. Szűcsné értesítette a mentőket és a rendőrséget is, ám a rendőrség gyanúja a feleségre terelődött, szerintük nem öngyilkosság történt, ezért eljárást indítottak a nő ellen. A történeteket azonban látta a szomszédban lakó Vörös Imre, így tudott arról, hogy Szűcs István önkéntesül vetett véget életének. Ennek ellenére, amikor a rendőrség tanúként akarta meghallgatni, ő azt mondta, hogy nem hajlandó tanúskodni, különben sem látott semmit.

Minősítse Vörös Imre cselekményét, és indokolja válaszát!

61. Boros László szerszámgépeit, GPS-ét és autófelnijeit a hozzájuk tartozó gumikkal együtt ismeretlen tettesek elutalajdonították. A sérelmére elkövetett lopás büntette miatt tanúként hallgatta ki a rendőrség. Azonban kihallgatását megelőzően egy közvetítő személy segítségével visszavásárolta az ellopott felniket, amit kihallgatása során elismert, ám a közvetítő személyét – annak ellenére, hogy tudta, kitől vásárolta vissza a felniket – nem árulta el a nyomozó hatóságnak. Az ügy lényeges körülményeire tekintettel a valóságot azért hallgatta el, mert ígéretet tett a közvetítő személynek arra, hogy a büntetőeljárás során személyét nem tárja fel.

Minősítse Boros László cselekményét, és indokolja válaszát!

62. Az emberölést elkövető Varga Marcell nyomban Olaszországba távozott, ahol felkereste ismerősét, Budai Auréliót, akit azonban nem tájékoztatott arról, hogy mi az oka az olaszországi látogatásának. Budai segített Vargának a szálláskeresésben, s a telefonját is a rendelkezésére bocsátotta, hogy szüleivel beszélni tudjon. A szülők is Olaszországba mentek, és ekkor tájékoztatták Budait arról, hogy fiuk „gyilkossági ügybe” keveredett. Miután a szülők hazautaztak, egy ismerősük telefonszámát adták meg Budainak azzal az üzenettel, hogy azon várják fiuk hívását. Ezt követően Budai közreműködött a Varga Marcell és szülei közötti – létre nem jött – találkozás megszervezésében, végül bekísérte barátját az olasz hatósághoz.

Megvalósította-e Budai Aurélió a bűnpártolás büntetettét? Válaszát indokolja!

63. Pap Emese és Földvári Kevin között szóváltás alakult ki, amelynek következtében Földvári arcon ütötte Pap Emesét. Ezután Nagy Márió is beavatkozott a bántalmazásba oly módon, hogy több alkalommal visszalökte az ágyra a sértettet, aki az ágy támlájának ütődve 8 napon túl gyógyuló sérülést szenvedett. Ekkor Földvári a nőt a hátánál fogva lefelé az ágyra nyomta úgy, hogy a nő feje és szája a párnába fúródott. A nő halála Földvári Kevin magatartása miatt, fulladás következtében állt be. Földvári Kevin felvetésére elhatározták, hogy Pap Emese halálát önakasztásnak állítják be, és az elhunyt testét a terasz korlátjára akasztották. Pap Emese halála a bántalmazások elszívódása nélkül, súlyos, sorsszerű, rosszindulatú daganatos megbetegedése miatt is várható lett volna.

Minősítse Földvári Kevin és Nagy Márió cselekményét, válaszát indokolja!

64. Takács Richárd a kollégium gazdasági irodájából ellopott étkezési jegyeket tovább értékesítette egyik diáktársának, aki a kollégium portáján próbálta beváltani azokat. A gazdasági ügyintéző erről tudomást szerezve elvette az utalványokat. Közben a rendőrség lopás büntette miatt nyomozást rendelt el ismeretlen tettes ellen. Amikor Takács Richárd megtudta, hogy diáktársa megpróbálta beváltani az utalványokat abból a célból, hogy ne tegyen rá terhelő vallomást, fenyegető SMS-eket küldött neki: „Kinyírlak, ha valami lesz ebből, nem tőlem vannak a kajajegyek.” „Valakitől vetted az utcán 500 Ft-ért, aztán csá [...]”

Minősítse Takács Richárd cselekményét, válaszát indokolja!

65. Bogdán Domonkos haragos viszonyban állt feleségével, és egyik nap annyira összevesztek, hogy Domonkos egy gereblyével esett neki feleségének, aminek következtében a feleség életveszélyes sérüléseket szenvedett. Domonkos ellen büntetőeljárás indult, aki ezt követően többször megverte feleségét, egyrészt azért, hogy vonja vissza a feljelentést és az őt terhelő vallomást, másrészt azért, hogy mondja azt a nyomozó hatóságnak, hogy a sérülései azért keletkeztek, mert biciklizés közben elesett. Domonkos azzal is megfenyegette feleségét, hogy amennyiben börtönbe kerül, szabadulása után kibeleezi őt is és édesanyját is. A feleség a fenyegetések ellenére a valóságnak megfelelő vallomást tett.

Minősítse Bogdán Domonkos cselekményét, válaszát indokolja!

66. Horvát Renátát tanúként idézték a bíróságra abban az ügyben, amelyben Balog Renátó fia vádlottként szerepelt. A tárgyalás előtt Balog Horvát Renátát és családját megfenyegette, hogy amennyiben megjelennek a bíróságon, megverik őket. Amikor Horvát Renátá megérkezett a bíróság épülete elé, a bíróság épületétől néhány méterre a járdán Balog Renátó felesége és lányai vitát provokáltak. A vitából hangos veszekedés, illetve kiabálás lett, majd Balog Renátó egy késsel megvágta Horvát Renátá bal fülét, akit sérüléseinek ellátására a mentőszolgálat kórházba szállított, ezért a tárgyaláson tanúkénti kihallgatására nem került sor.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

67. Az ügyészség vádat emelt Váradi Vilmos ellen garázdaság vétsége miatt. Az első tárgyalásra 2016. április 13-án került sor, ahová a terhelt nem ment el, majd a második tárgyalási napra rendőri elővezetéssel előállították. A tárgyalás során, amikor Váradi meghallgatására került sor, Váradi egyszer csak dührohamot kapott, a sértettet leköpte, és azt ordibálta, hogy ő nem csinált semmit, engedjék el, haza akar menni. Végül a rendőröknek sikerült lefogni Váradit, de a tárgyalóteremben lévő hallgatóságban Váradi magatartása riadalmat keltett, és végül a bíró új tárgyalási nap kitűzéséről döntött.

Minősítse Váradi Vilmos cselekményét, válaszát indokolja!

68. A bíróság elrendelte Pap Endre bűnügyi felügyeletét. Az erről szóló végzésben úgy rendelkezett, hogy a kijelölt lakást a mindennapi élet szokásos szükségleteinek kielégítése vagy gyógykezelés céljából minden héten, kedden és csütörtökön 10 óra és 14 óra között elhagyhatja. Pap Endre azonban a bűnügyi felügyelet szabályait megszegve lefűrészelte lábáról a nyomkövetőt és elhagyta a kijelölt ingatlant. A ház előtt már várták ismerősei, Nagy László és Szántó Ede, akik autóval Ausztriába vitték. Útközben még megálltak egy éjjel-nappali kisboltban, itt élelmiszert, édességet és alkoholt vettek magukhoz, majd fizetés nélkül távoztak.

Minősítse mindhárom elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

69. Farkas Márton szabadságvesztés büntetését tölti a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben. Farkas Márton jó magaviseletének köszönhetően enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alatt áll, ezért a bv. intézet eltávozást engedélyezett számára. Farkas azonban a meghatározott időpontban nem tért vissza az intézetbe, ezért a rendőrség kiment az eltávozásra kijelölt ingatlanhoz, ahol a fogvatartott nyitott ajtót. Farkas Márton először kisebb ellenállást tanúsított, azt mondta, ő nem akar visszamenni oda, elege van az ottani körülményekből, és különben is neki otthon a helye, a családjának szüksége van rá. Végül rendőri közreműködéssel visszament a büntetés-végrehajtási intézetbe.

Minősítse Farkas Márton cselekményét, válaszát indokolja!

70. Kovács Kevin és Barna Attila szabadságvesztés-büntetésüket töltötték fegyházfokozatban. Egyik este észrevették, hogy a körletfelügyelő egyedül van az irodájában, és elhatározták, hogy túsul ejtik, ezt felhasználva pedig sikerülhet megszökniük a börtönből. Miután megkötözték a körletfelügyelőt, kést szorítva a nyakához kijutottak az udvarra, ahol az őrszemélyzet – féltve kollégájuk életét – kinyitotta az előcsarnokába nyíló ajtót, így mindhárman az előcsarnokba jutottak, ahol egy gépkocsit kértek, melyet a fenyegetés hatására meg is kaptak, és azzal elhajtottak. Azonban az autó nem sokkal később lefulladt. Ezután a foglyok a túszt elengedték, ők maguk pedig gyalogosan a közeli városba mentek, ahol a rendőrök elfogták őket.

Minősítse a fogvatartottak cselekményét, válaszát indokolja!

71. A készülő közkegyelmi törvény előkészületeire vonatkozó hírek naponta változtak arra nézve, hogy a törvény mikor lép hatályba, az kire és milyen körben vonatkozik. Mindez feszültséget okozott a fogvatartottak között, amelyet fokozott a zárkák túlszűfoaltsága és a büntetőeljárások elhúzódása is. Ezért 34 fogvatartott közül többen 7 zárkában törtek zúztak, kitörték az ablakokat, megrongálták a mosdókagylókat és a vécét, összetörték az ágylétrákat, az ételbeadó nyílásait, bezúzták a szekrényeket, megrongálták az asztalokat, összekenték a falakat. A bv. parancsnokság egyik főtisztviselője a fogvatartottak képvise-

lőivel megbeszélést tartott, amelynek hatására a fogvatartottak a torlaszokat megszüntették, az ellenszegüléssel felhagytak, és vállalták az okozott károk megtérítését.

Minősítse a fogvatartottak cselekményét, válaszát indokolja!

72. Két fogvatartott, Tamás Kristóf és Kozma Endre a reggeli kivonulásnál bejelentette, hogy nem hajlandók felvenni az aznapi munkát, mert a megígért televíziót nem kapták meg. Ezen túlmenően elmondták egyéni panaszait is a nevelési és az egészségügyi szolgálatra, és kifogásolták azt is, hogy a leveleiket egyáltalán nem kapják meg. A tisztek figyelmeztették őket, fejezzék be ezt a magatartást, máskülönben súlyos következmények elé néznek. Mivel a fogvatartottak nem engedelmeskedtek, visszakísérték őket a zárkájukba, ahol a két fogoly a zárkaajtót emeletes ágyakkal torlaszolta el. Végül a bv. parancsnokkal, az országos parancsnokság képviselőjével és ez egyik tévéstáb munkatársával folytatott többórás tárgyalás után felhagytak cselekményükkel.

Minősítse a fogvatartottak cselekményét, indokolja válaszát!

73. 2015. október 23-án 71 fogvatartott került elhelyezésre a Szegedi Fegyház és Börtönbe, akik jellemzően a tiltott határátlépés büntette miatt kiszabott Magyarország területéről kiutasítás büntetések végrehajtására vártak. Mivel a végrehajtás a fogadó ország magatartása miatt akadályokba ütközött, ez a fogvatartottak között elégedetlenséget szült. A fogvatartottak a zárkájukban lévő rögzített emeletes ágyat felfeszítették, majd azt a hegesztésnél kettétörték. Ezután az ágyakkal eltorlaszolták a zárkaajtót. Mindennek az egész objektumban híre ment, melynek hatására a fogvatartottak törni-zúzni kezdtek, betörték a zárkablakokat, leverték a csempét, szétverték a fűtőtesteket, és a kiömlő víz miatt ki kellett kapcsolni a fűtést és az áramot is. A fogvatartottak végül tárgyalásokba kezdtek az intézet parancsnokával, majd az ellenszegülés riadó lefűjásával véget ért.

Minősítse a fogvatartottak cselekményét, válaszát indokolja!

74. Katona Milán a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagja, logisztikai beosztásához elengedhetetlen a nyelvvizsga sikeres abszolválása. Katona Milán úgy gondolta, hogy nem szeretne túl sok energiát fektetni a tanulásba, és egyébként sincs túl jó nyelvérzéke, ezért megállapodott a TIE Nyelvvizsgaközpont egyik dolgozójával, hogy 60 ezer Ft előleget fizet a nyelvvizsga-bizonyítvány kiállításáért úgy, hogy a fennmaradó összeget a bizonyítvány kézhezvétele után fizeti meg. A vizsga napján Katona Milán az előre megkapott írásbeli kérdéseket sikeresen megválaszolta, a szóbeli vizsgán pedig a vizsgáztatók, anélkül, hogy tényleges tudását felmérték volna, a vizsga teljesítéséhez szükséges pontszámot adtak neki. Katona Milán megkapta nyelvvizsga-bizonyítványát, majd kifizette a hátramaradt összeget.

Minősítse Katona Milán cselekményét, válaszát indokolja!

75. Csátár István, a CsalFalábúak FC játékosa anyagi problémáinak megoldása érdekében elhatározta, hogy a soron következő bajnoki mérkőzés eredményét pénzhez jutás reményében befolyásolni fogja. Terve megvalósításához felkereste a rendszeresen fogadásokat kötő Mester Eleket a fogadáshoz szükséges pénzösszeg biztosítása érdekében. Majd megállapodtak abban, hogy Csátár István felkeresi az ellenfél focicsapat kapusát, és arra kéri, hagyja, hogy a CsalFalábúak csapat játékosai minimum 4 gólt lőhessenek a kapuba. Csátár István a közreműködésért cserébe 1 millió Ft-ot ajánlott fel a kapusnak. A kapus az ajánlatot végül visszautasította, a mérkőzést a CsalFalábúak FC 1 : 0-ra nyerte meg.

Minősítse a cselekményt, indokolja választát!

76. A G. Kft. gázszelői gázóra-ellenőrzés céljából megjelentek Kovács Elemér házánál. A gázmérőkészülék ellenőrzése során észlelték, hogy a mérőórán elhelyezett hitelesítő zárópecsét nem egyértelmű, az hamisnak tűnik. Erről tájékoztatták Kovács Elemért, majd közölték azt is, hogy ebben az esetben le kell szerelniük a mérőórát, és erről jelentést kell tenniük a vezetőség felé. Kovács Elemér a lebukástól félve 200 ezer Ft-ot ajánlott fel a szerelőknek hallgatásukért cserébe, valamint arra kérte őket, hogy hagyják ott a mérőórát, és tegyenek fel rá új hitelesítő zárópecsétet. A szerelők felháborodottan visszautasították az ajánlatot, és a történetekről tájékoztatták vezetőjüket.

Minősítse Kovács Elemér cselekményét, indokolja választát!

77. Drótos Pál és Lakatos Róbert gázszelők rutinellenőrzést végeztek egy gázmérőórán, és észlelték, hogy a számlálót védő plexiüveg betört, de különösebb jelentőséget nem tulajdonítottak ennek. Közben Asztalos Róbert – az ingatlan bérelője – elpanaszolta, mennyi pénzügyi gondja van a tulajdonossal, és kitalálta, hogy 50 ezer Ft-ot kér a tulajdonostól arra hivatkozva, hogy ennyiért intézte el azt, hogy a szerelők ne vigyék el a mérőórát. Drótos és Lakatos helyeselte az ötletet, majd egy későbbi időpontban Asztalos Róbert átadta részükre a megbeszélte – a rendőrség által megjelölt bankjegyekből álló – 50 ezer Ft-ot. A két szerelő mikor a kapott összeget megfelelte, a rendőrség rajtuk ütött.

Minősítse Drótos Pál és Lakatos Róbert cselekményét, indokolja választát!

78. Doktor Norbert kórházigazgató, Varga Gábor a Z. Kft. ügyvezető igazgatója. A Z. Kft. a Doktor Norbert által vezetett kórházzal kötött szerződés alapján különböző üzelmeltetési feladatokat látott el. A kórház az évek során hatalmas adósságot halmozott fel a kft.-vel szemben, a kft. követeléseit pedig a Hungária Banknál faktoráltatta. Doktor Norbert – miután a General Bank jobb feltételekkel kereste fel – azt ajánlotta Varga Gábornak, hogy jövőbeli követeléseiket a Generál Bankra engedményezzék. Mivel a General Bank a le nem járt követeléseket is megvásárolta, ezért Doktor Norbert a bruttó számlaérték 2,5%-ának megfelelő összeget kért azért, hogy ezen engedményezési meg-

állapodást egyáltalán aláírja. Varga Gábor ezt elfogadva 15 millió Ft-hoz juttatta hozzá Doktor Norbertet.

Minősítse mindkét elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

79. Nagy József, a B. Kft. ellenőrzési csoportvezetője és Novák Gergő, a cég területi ellenőre megállapodott abban, hogy a B. Kft. illetékességi területén, elsősorban azokon a helyeken, ahol több üzlet található, és a gépkocsi-tulajdonosok egész nap ugyanott parkolnak, az ellenőrök „zsebre” dolgozzanak, vagyis az autósoktól a napi parkolójegy váltása helyett pénzt kérjenek, és ebből a területi ellenőrnek parkolóőrneként napi 6000 Ft-ot adjanak át, ezért munkájuk ellenőrzésére nem kerül sor. A parkolóőrök minden hét utolsó munkanapján elosztották az így beszedett pénzt, és eljuttatták a csoportvezetőn keresztül a területi ellenőrnek járó összeget.

Minősítse valamennyi elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

80. Bíró Lajos pályázatot nyújtott be a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalhoz (MVH) turisztikai tevékenységek ösztönzéséhez nyújtható, 26 millió Ft összegű támogatás megszerzése érdekében. Bíró Lajos sógora, Bodnár Tibor megemlítette egyik ismerősének, Kis Kázmérnak sógora pályázási szándékát, aki kapva az alkalmon, elmondta, hogy egyik ismerőse az MVH-ban dolgozik, és felajánlotta, hogy amennyiben az ő közvetítésével Bodnár Tibor 500 ezer Ft-ot eljuttat ennek a bizonyos ismerősnek, a pályázat nyertességét elintézi. Bodnár Tibor a megbeszélt összeget átadta Kis Kázmérnak, aki azonban a pénzt megtartotta, és a pályázat sikere érdekében semmit nem tett.

Minősítse valamennyi elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

81. Takács József terepjárójával szabálytalanul, világítás nélkül haladt az egyik főútvonalon. Az ekkor közúti ellenőrzést végző Zászlós Viktor rendőr és Horváth Mihály polgárőr észrevették a szabálytalanságot, ezért leintették és intézkedés alá vonták Takács Józsefet. Takács József elismerte, hogy közlekedési szabálysértést követett el, és a kiszabott 5000 Ft helyszíni bírságot nem vitatta. Majd, miközben Zászlós Viktor a papírokat töltötte ki, Takács József odalépett hozzá, és azt mondta: „Tessék, itt van 2000 Ft zsebpénz, osszátok el magatok között, csak felejtsek már el ezt a helyszíni bírságosdít!” Zászlós Viktor rendőr ekkor közölte Takács Józseffel, hogy bűncselekményt követett el, ezért előállította.

Minősítse Takács József cselekményét, válaszát indokolja!

82. Írnok Csongor, egy bt. alkalmazottja megállapodott Figyelő János munkaügyi felügyelővel, hogy a munkaügyi ellenőrzés során ne tárjon fel hiányosságokat, és az esetleges munkaügyi bírság ne legyen túlságosan magas összegű. Mindezt Figyelő Jánosnak 100

ezer Ft-ot fizetne. Írnok Csongor tájékoztatta a bt. tulajdonosát a megállapodásról, aki Írnok Csongor útján jelezte az ellenőrnek, hogy belemegy az „üzletbe”, csak a későbbi ellenőrzés eredményeképpen ne kapjon büntetést a cég. Mikor Figyelő János a bt. irodájában ellenőrzést tartott, Írnok Csongortól átvette a megbeszélte összeget, a feltárt hiányosságokat tartalmazó jegyzőkönyv pedig nem került iktatásra a munkaügyi felügyelőséghez.

Minősítse Írnok Csongor és Figyelő János cselekményét, válaszát indokolja!

83. Rézműves András, mint a rendőrség hivatásos állományú tagja, baleseti helyszínelőként teljesített szolgálatot. Munkájából adódóan jogosultsággal rendelkezett belépni a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatal adatbázisába. Ezt kihasználva közel 8 hónapon át kollégája azonosítójával 13, míg saját azonosítójával 6 alkalommal szerezte meg jogosulatlanul személygépkocsik nyilvántartási adatait, valamint a személygépkocsik tulajdonosainak személyes adatait, és további 11 személyre vonatkozó személyes adatokat. Az így megszerzett adatokat alkalmanként 5–10 ezer Ft-ért, összesen 95 ezer Ft fejében adta át a „megrendelőnek”.

Minősítse Rézműves András cselekményét, válaszát indokolja!

84. Vámos Alpár pénzügyőr őrmester a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vám- és Pénzügyőri Igazgatóságán teljesített szolgálatot. Fő feladata a határátkelőhelyen a be- és kilépő személyforgalom ellenőrzése volt. Egyik nap feladata teljesítése során mint áfa-visszatérítési ellenőr az ellenőrzések alkalmával a kilépő ukrán kisbuszok vezetőitől személyenként 20 eurót fogadott el annak érdekében, hogy a kisbuszok ellenőrzés nélkül átléphessék a határt, és elhagyják az ország területét.

Minősítse Vámos Alpár cselekményét, válaszát indokolja! Fogalmazza meg a tényállásban felmerülő jogi problémát, és fejtse ki indokolással a lehetséges megoldásokat!

85. Szakács István ügyintézőként dolgozott a helyi okmányirodában, feladata a gépjárművezetői engedélyekkel kapcsolatos kérelmek ügyintézése volt. Serfőző Tihamér felkereste Szakács Istvánt munkahelyén, és egy ajánlatot tett neki, mely szerint olyan külföldi állampolgároknak kellene vezetői engedélyt kiállítani, akik nem rendelkeznek a vezetői engedély megszerzéséhez szükséges, jogszabályban meghatározott feltételekkel. Persze hozzátette, nem lenne hálátlan, jogosítványonként 2500 Ft-ot fizetne. Szakács István elfogadta az ajánlatot, és ily módon közel 300 külföldi állampolgárnak állított ki vezetői engedélyt.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

86. Sándorné Péter Edit élelmiszerboltot üzemeltető egyéni vállalkozó, akivel szemben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal már többször adóigazgatási eljárást kezdeményezett, és jelenleg is eljárás folyik vele szemben. Lányán keresztül ismerkedett meg Faragó Ábellemel, aki azt mondta neki, ne idegeskedjen az ellenőrzés kimenetele miatt, mert van egy jó barátja, aki segíteni tud abban, hogy az adóellenőrzési eljárás során semmilyen probléma ne legyen. Ez azonban 300 ezer Ft-ba fog kerülni. Mivel Sándorné félt az adóellenőrzés kimenetelétől, családi segítséggel végül előteremtette a kért pénzt, melyet egy sörözőben át is adott Faragónak. Ez után Sándorné többször rákérdezett Faragónál, hogy milyen stádiumban van az ügye, aki azonban kitérő válaszokat adott, majd később minden kapcsolatot megszakított a nővel.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

87. Felsőzsebalja önkormányzata pályázatot nyújtott be városközpont-korszerűsítésre a Regionális Fejlesztési Ügynökséghez. A bírálóbizottság azonban elutasította a pályázatot, ezért a polgármester kifogást nyújtott be a döntés ellen, egyúttal a projektmenedzsment lecseréléséről döntött, és felkereste Lehel Dominikot, egy másik pályázatíró cég ügyvezetőjét. A találkozón Lehel elmondta, hogy tulajdonképpen ők nem is projektmenedzsmenttel foglalkoznak, hanem inkább egyfajta lobbitevékenységet végeznek, és ő mint lobbista megkeresi a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség elnökét annak érdekében, hogy a kifogás pozitív elbírálásban részesüljön, így a pályázat újra a bírálóbizottság elé kerül majd, és ott biztos, hogy „át fog menni”. Mindezt 10 százalékos sikerdíj fejében fogja véghez vinni.

Minősítse Lehel Dominik cselekményét, válaszát indokolja!

88. Cuvaszk Bulcsút kábítószer-kereskedelem büntette miatt 10 év fegyházbüntetésre ítélték, majd az ítélethirdetést követően a Budapesti Fegyház és Börtönbe szállították. Cuvaszk Bulcsú élettársa aggódva kereste fel Védő Elek ügyvédet, mert nagy a valószínűsége annak, hogy párját át fogják szállítani egy vidéki büntetés-végrehajtási intézetbe, ami megnehezítené kapcsolattartásukat. Védő Elek erre annyit mondott, hogy ne aggódjon, ismeri a Budapesti Fegyház és Börtön parancsnokát, és rajta keresztül el tudja intézni, hogy ne szállítsák el a fővárosból Cuvaszkit. A közbenjárásáért 1 millió Ft-ot kért, melyet az élettárs át is adott Védő Eleknek. Az ügyvéd célja pusztán anyagi haszonszerzés volt, így az átszállítás megakadályozása érdekében semmit sem tett.

Minősítse Védő Elek cselekményét, válaszát indokolja!

89. Kerékgyártó Péter egy autókereskedés tulajdonosa, aki egy aukció során ismerkedett meg Juhász Dezsővel. Ekkor Kerékgyártó Péter elpanaszolta Juhásznak, hogy most nagyon kilátástalan helyzetbe került, mert családi házát végrehajtás alá vonták, és sürgősen új otthont kell találnia. Juhász kitalálta, hogy pénzt fog kicsikarni Kerékgyártótól, ezért

valótlanul azt állította neki, hogy van egy ismerőse a polgármesteri hivatalban, aki 150 ezer Ft-ért önkormányzati lakás bérleti jogához juttatja. Csak annyit kell tennie, hogy odaadja neki a pénzt, és ő majd átadja ismerősének. Kerékgyártó kifizette a megbeszélt összeget, de a lakáshoz nem jutott hozzá.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

90. Asztalos Imre bv. hadnagy a venyigelacházai büntetés-végrehajtási intézetben teljesített szolgálatot mint biztonsági tiszt. Kollégájával biztonsági ellenőrzést hajtott végre, amelynek során a zárkában egyedül tartózkodó elítéltet egy korábbi fegyelemsértés miatt felelősségre vonta, majd vitatkozni kezdett az elítélttel, nyakát megragadva fojtogatta, és megpróbálta lefejezni. Asztalos Imre cselekményének kollégája vetett véget.

Minősítse Asztalos Imre cselekményét, válaszát indokolja!

91. Tintás Béla kedvenc időtöltésének hódolva egy bárban italozott. Mivel az este folyamán nagyon sokat ivott, ezért megkérte a pultost, hogy telefonáljon testvérének, mert egyedül nem fog tudni hazamenni. Tintás Béla azonban meggondolta magát, és mégsem akart már hazamenni, ezért az épp akkor érkező testvérével veszekedni kezdtek a bár előtt. Ekkor érkezett a helyszínre Ács Ágoston rendőr őrmester, aki intézkedés alá vonta Tintás Bélát, és előállításra végett beszállította az illetékes rendőrkapitányságra. Útközben Ács Ágoston ököllel többször arcon ütötte Tintást, melynek következtében az orrcsonttörést szenvedett.

Minősítse Ács Ágoston cselekményét, válaszát indokolja!

92. Bognár József közterület-felügyelő egy „várakozni tilos” tábla hatálya alatt parkoló autót bírságolt meg. Ötvös Gyula, az autó tulajdonosa, nem észlelve a „várakozni tilos” jelzőtáblát, számon kérte Bognár Józsefet, hogy mit képzél, miért bünteti meg, hiszen ő rendelkezik parkolási engedéllyel. Bognár József elmagyarázta, hogy mi is valójában a probléma, ezután mindketten provokálni kezdték a másikat, majd kölcsönösen ütlegettek egymást. Végül az ott lévő internetkávézó kirakatába estek. Mindezt Juhász János, a jelen lévő másik közterület-felügyelő közönnel figyelte, majd mikor látta, hogy kollégája és a tulajdonos a kirakatba estek, odament hozzájuk, a tulajdonost fejbe rúgta, és lefújta gázspray-vel.

Minősítse mindhárom elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

93. Borbély Előd rendőr törzsőrmester lopás büntetnének nyomozása során szembesítette Kalmár Aladárt az ügy sértettjével. Kalmár Aladár a szembesítés alatt végig elzárkózó magatartást tanúsított, a feltett kérdésekre nemleges választ adott, vagy megtagadta a válaszadást, és a szembesítési jegyzőkönyvet sem volt hajlandó aláírni, arra csak annyit írt: „Megfenyegettek.” Erre Borbély Előd a karjánál megragadva a rendőrség előállító helyi-

ségébe vitte Kalmárt, és azt mondta neki, hogy itt majd meggondolhatja magát, akar-e tanúvallomást tenni, és amennyiben tanúvallomást tesz, távozzon a kapitányságról. Kalmár Aladár 2 és fél órát töltött az előállító helyiségbe zárva, utána szabadon engedték.

Minősítse Borbély Előd cselekményét, válaszát indokolja!

94. A rendőrségen ismeretlen tettesek ellen indult nyomozás, akik a bejelentés szerint az egyik benzinkútról 950 ezer Ft-ot erőszakkal eltulajdonítottak. A nyomozás során felmerült annak a gyanúja, hogy a benzinkúton dolgozó Kutasi Imre feljelentést tevő személynek is köze lehet a rabláshoz, ezért őt többször kihallgatták. Az egyik kihallgatás alkalmával, amikor a kihallgatást végző nyomozó kiment a helyiségéből, három rendőrtiszt lépett a szobába, majd többször arcon ütötték Kutasit, és felszólították, hogy újból tegyen vallomást, és ismerje el, köze van a benzinkúti rabláshoz. Miután Kutasi az ütések következtében a földre esett, a rendőrtisztek többször meg is rúgták őt.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

95. Szűrszabó Jenő nyomozó gyanúja szerint Kerekes Máriusz a helyi italbolt elől kerékpárokat tulajdonított el. Járőrözés során Szűrszabó összetalálkozott Kerekessel, akinek kérdéseket tett fel arra vonatkozóan, hogy a kerékpárlopások idején hol tartózkodott, és mit tud az ellopott kerékpárokról. Mivel Kerekes a bűncselekmény elkövetését tagadta, Szűrszabó a helyszínen pofon ütötte, majd járőrkocsijával előállította a rendőrségen. Itt Szűrszabó Kerekes további tagadása után elkérte beosztottja gumibotját, és azzal megverte őt. A beosztott a bántalmazáskor mindvégig jelen volt, és az általa is felismerten törvénybe ütköző magatartás abbahagyására előljáróját nem figyelmeztette.

Minősítse Szűrszabó Jenő és beosztottja cselekményét, válaszát indokolja!

96. Harsány Dánielt a helyi vendéglő vezetőjével kialakult vita miatt a kikerkező rendőrök alaptalanul intézkedés alá vonták. Követelték, hogy az előző este kiállított eredeti számlát a sértett adja vissza. Amikor ezt a sértett megtagadta, zsebeit és ruházatát átkutatták, majd bekísérték a vendéglő végéjébe, ahol levetkőzésre szólították fel, közben pedig mindhárman gumibotból bántalmazták azért, hogy megmondja, hová tette a számlát. Mindezek hatására a sértett a számlát előadta, melyet a vendéglő vezetője azonnal széttépett. A fentiek után a rendőrök egy állítólagos 100 dolláros keresésének ürügyén követelték, hogy a „testüregébe rejtett” valutát adja elő. Végül két rendőr megbilincselve előállította Harsányt, majd innen orvoshoz vitték, hogy megvizsgáltsák testüregét.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

97. Török Géza nyomozó házkutatást foganatosított Bujkáló Gyulánál. Mivel Bujkáló nem tartózkodott otthon, a nyomozó megkérte Bujkáló feleségét, hogy amennyiben férje hazaérkezik, haladéktalanul jelentkezzen a rendőrkapitányságon. Bujkáló másnap meghatalmazott védőjével együtt megjelent a rendőrkapitányságon, amely tényről tájékoztatták Török Gézát és a bünyügyi osztályvezetőt, aki utasította Török Gézát Bujkáló előállítására. Török Géza az előjárója utasításának megfelelően intézkedett Bujkáló előállításáról, akit rövid időn belül gyanúsítottként hallgattak ki, bünyügyi nyilvántartásba vették, majd haladéktalanul szabadon engedték. Bujkáló a fenti napon 08:50-től 10:45-ig volt előállításban, vele szemben kényszerítőeszközt nem alkalmaztak.

Minősítse a cselekményt, választ indokolja!

98. Az Alsókismelléki Határrendészeti Kirendeltségen egy román honosságú mikrobusz beléptetését az útlevélkezelő jogszerűen megtagadta, tekintettel a jármű rossz műszaki állapotára. A döntést az átkelőhely-ügyeleteshelyettes is megalapozottnak találta. A mikrobusz egyik magyar utasa felhívta a kirendeltségvezetőt, és beszámolt a történetről, mire a kirendeltségvezető utasította az átkelőhely-ügyeleteshelyettest a beléptetés engedélyezésére arra hivatkozással, hogy a kisbuszban egy magyar ezredes is utazott. Az átkelőhely-ügyeleteshelyettes erről tájékoztatta a határrendészeti osztályvezetőt, aki – miután a kisbusz visszatért a határátkelőhelyhez – maga kezelte az utasok útlevelét, és léptette be jogosulatlanul a nem megfelelő műszaki állapotban lévő kisbuszt Magyarország területére.

Minősítse a cselekményt, választ indokolja!

99. Halász Máriát ismeretlen személyek elrabolták, és Thaiföldön tartották fogva. A fogvatartóknak szükségük volt Halász Mária személyiokmány-nyilvántartó lapjára, hogy ennek segítségével hozzáférjenek németországi bankszámlájához és a rajta lévő pénzhez. Az emberrablók egyik ismerőse rávette Tímár János rendőr főtörzsőrmestert, hogy szerezze meg a kért adatokat, aki a szolgálatba lépését követően saját azonosítójával és jelszavával, szolgálati indok nélkül az Integrált Portálapú rendszert használva lekérte Halász Mária fényképes nyilvántartó lapját, kinyomtatta, majd átadta ismerősének, aki továbbította azt az emberrablóknak.

Minősítse Tímár János cselekményét, választ indokolja!

100. Borbély István rendőr őrnagy és felesége a kiskorú gyermekük gyámügyi eljárásával kapcsolatos iratok másolatának kiadását kérelmezte a gyámhivataltól. A gyámhivatal munkatársa tájékoztatta őket, hogy a kiadáshoz előzetes időpontegyeztetés szükséges. Ennek ellenére Borbély István időpontfoglalás nélkül megjelent a gyámhivatal vezetőjénél, és a közigazgatási hatósági eljárási törvény rendelkezéseire hivatkozva követelte az iratanyag haladéktalan kiadását, ennek nyomtatékosítása érdekében felhívta a hivatalvezető

figyelmét, hogy ő rendőr, és őrnagy rendfokozatban teljesít szolgálatot. A hivatalvezető félelmében kiadta a kért iratokat.

Minősítse Borbély István cselekményét, válaszát indokolja!

101. Tóth Lajost ittas állapotban elkövetett járművezetés büntette miatt vérévételre szállították. A vérévétel végeztével épp távozni készült, amikor az őt kísérő rendőr felszólította, hogy álljon meg, nem mehet sehova. Tóth Lajos erre annyit mondott: „Nekem te ne mondd meg, hogy mit csináljak!” Ekkor a rendőr odalépett hozzá, és hátulról leszorította, mire Tóth Lajos előre dőlt, ezzel a hátára emelve a rendőrt, majd elkezdett forogni vele, annak érdekében, hogy kiszabaduljon a szorítás alól. Tóth Lajost végül sikerült a földre szorítani és megbilincselni.

Minősítse Tóth Lajos cselekményét, válaszát indokolja!

102. Bejelentés érkezett a rendőrségre, miszerint a bejelentő szomszédja egy nőt bántalmaz az udvaron. A kiérkező rendőrök felszólították a bent lévőket, hogy engedjék be őket. Mivel a kérdésnek nem tettek eleget, a rendőrök átmásztak a kerítésen, és a pincében rátaláltak az ittasan veszekedő Kis Jánosra, aki, mikor meglátta a rendőröket, egy fejszével rájuk támadt. A rendőröknek sikerült elhárítani a támadást úgy, hogy az egyik rendőr elővette szolgálati fegyverét, ettől Kis János megtorpant, így a rendőröknek sikerült vele szemben testi kényszert alkalmazni, majd előállították.

Minősítse Kis János cselekményét, válaszát indokolja!

103. Hugó Sámuel a barátjától bérelt, elkerített ingatlanban lakott élettársával. A helyi rendőrkapitányságra bejelentés érkezett arra vonatkozóan, hogy az ingatlanon lopott autókat bontanak. A helyszínre érkező rendőrök megpróbálták igazoltatni – az akkor már a kocsijában ülő – Hugót, aki ekkor tolatni kezdett, amelynek következtében a rendőr 8 napon belül gyógyuló zúzódásos sérülést szenvedett. Ezután előremenetbe kapcsolt, a jármű és a kapu között álló másik rendőrnek pedig el kellett ugrania az autó elől, hogy az ne sodorja el. Végül Hugó a tolókaput áttörve kihajtott az ingatlanról.

Minősítse Hugó Sámuel cselekményét, válaszát indokolja!

104. Vincellér Ferenc feleségével egy élelmiszerüzletben vásárolt, amikor hirtelen a csemegepultról egy kést vett magához, és azt felesége nyakához szorította. A bolti alkalmazottak értesítették a rendőrséget. A kiérkező rendőr járőrök felszólították, hogy engedje el a nőt, de Vincellér azt mondta, ő nem akar egyenruhásokkal tárgyalni, hívjanak rendes nyomozókat, utána elengedi a feleségét. A járőrök riasztására megérkeztek a helyszínre a Bűnügyi Bevetési Osztály nyomozói, akik tárgyalni kezdtek Vincellérrel. Ő elmondta, hogy rendőri

védelmet kér, mert kábítószer-kereskedők meg akarják ölni, de ígéretével ellentétben továbbra is felesége nyakához szorította a kést. Végül a rendőröknek sikerült kiszabadítani a nőt, Vincellér Ferencet pedig elszállították.

Minősítse Vincellér Ferenc cselekményét, válaszát indokolja!

105. Révész Rómeó és több társa ellen jelentős mennyiségű kábítószerrel visszaélés büntette miatt folyt büntetőeljárás a bíróságon. Mivel a vádlott tudta, hogy az eljárás befejeztével nagy valószínűséggel letartóztatásba helyezik, megkérte egyik barátját, Varga Rodrigót, hogy telefonáljon be a bíróságra, és játssza le a következő hangüzenetet: „L. R. vagyok. Én és a barátaim három épületben bombát helyeztünk el. Ha a bíró nem engedi el R. R.-t fél 11-kor, a megyei bíróság, a városi bíróság és az ítélőtábla is robban.” Varga baráti szívességből a kérésnek eleget tett. A rendőrség kiürítette a bíróság épületét, de bombát nem találtak.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

106. Lovász Aladár egy lovardában dolgozott gondnokként. Hajnalban, mikor munkához készülődött, úgy döntött, még munkakezdés előtt megiszik egy-két üveg sört. Ezután az istállók mellett lévő szalmabálákat öngyújtójával meggyújtotta. A szalmabálák gyorsan lángra kaptak, és a tűz rövid idő alatt áterjedt az istállókra és a közvetlen közelben lévő lakóházakra is. A lovarda területén dolgozó másik gondnok, észlelve, hogy tűz ütött ki, értesítette a tűzoltókat, akik megkezdték a tűz eloltását. Lovász Aladár mindezt a távolból figyelte, és később megpróbált távozni a helyszínről.

Minősítse Lovász Aladár cselekményét, válaszát indokolja!

107. Gát Imre a helyi áruház ablakát egy kővel betörte, majd a raktáron keresztül az iroda-helyiségbe ment, amelyet pénzszerzés céljából átkutatott, eközben társa, Sós Győző az eladótérben levő pénztárgépet próbálta kinyitni. Gát Imre a szekrényben levő összes iratot kiszórta, és gyufával meggyújtotta, hogy a nyomokat eltüntesse. Sós javasolta, hogy az eladótérben is gyújtsanak tüzet, ezért a vegyi cikkeket tároló polcra egy gyúlékony vegyszert vett le, azt szétlocsolta, majd meggyújtotta. Ennek következtében a falak és a vasszerkezet kivételével az áruház teljesen leégett. Az okozott kár kb. 3 millió Ft.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

108. A fűtésszabályozásra vonatkozó elektronikai ismeretekkel rendelkező villanyszerelő, Lukács József a testvére hétvégi házának udvarán lévő gázvezetékre felszerelt nyomáscsökkentő biztonsági szelepet szigetelőszalaggal körbetekerte, amelynek következtében a nyomást szabályozó szelep fennakadt, így a biztonsági gyorsár nyitott állapotba került. A nyomásszabályozó meghibásodása következtében a házba földgáz áramlott be, amelynek

eredményeként az ikerház másik lakásának pincéjében lévő gázóra szétnyílt, így a lakás légterébe a földgáz szabadon beáramlott. A feldúsult földgáz a gázkonvektor őrlángjától berobbant. A bekövetkezett robbanás során összesen 20 ingatlanban, egyenként 20 ezer Ft és 22 millió Ft közötti összegű kár keletkezett.

Minősítse Lukács József cselekményét, válaszát indokolja!

109. Fuvaros Endre és társai elhatározták, hogy politikai céljaik megvalósítása érdekében demonstrációt tartanak úgy, hogy hat személygépkocsival eltorlaszolják az Erzsébet híd összes forgalmi sávját, mindkét irányból elzárva ezzel a híd közúti forgalmát. Az így kialakult rendkívüli forgalmi helyzetben a híd felé haladó forgalomban jelentős zavar keletkezett, mely legfőképp a BKV Zrt. járatait érintette. A közel 3 órás forgalomkiesés kb. 23 ezer utasnak okozott kellemetlenséget, a meghíúsult utazások és a rendkívüli forgalmi helyzet pedig kb. 800 ezer Ft-os kárt okozott a BKV Zrt.-nek.

Minősítse Fuvaros Endre és társai cselekményét, válaszát indokolja!

110. Kondás Géza egy sertéstelepen elhelyezett transzformátorolajból a csapon lévő záróplomba és olajleeresztő csavar eltávolítását követően 280 litert eresztett le a magával vitt kannákba. A transzformátor nem rendelkezett túlfeszültség-levezetővel, ezért a hűtőolaj leeresztése következtében oly mértékben károsodott, hogy helyreállításához a transzformátor lecserélése vált szükségessé. A készülék kicseréléséig a sertéstelepen szünetelt az áramellátás.

Minősítse Kondás Géza cselekményét, válaszát indokolja!

111. Harmat Renátó és fiatalos társa, Alkony János a közeli fő közlekedési útvonal mentén lévő aknateető fedlapját közösen eltávolították, és az így kinyitott aknából Renátó 2 db, telefonkábelek működését szabályozó erősítőberendezést vett ki, majd az aknafedelet az aknára visszahelyezték. Ezt követően az erősítőket szétszerelték, a számukra használhatatlan alkatrészeket vízbe dobták, a további alkatrészeket pedig elosztották egymás között. Az erősítők eredeti értéke együttesen 95 600 Ft volt, mely az értéksökkenést figyelembe véve az eltulajdonításkor 76 958 Ft-ot képviselt. Az erősítők eltávolítása következtében a telefonszolgáltatás kb. 6 órán át szünetelt. Az ebből adódó forgalmi kár összesen 9775 Ft.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

112. A határőr Zöldi Albert a fegyverszobából 15 db különböző színű pirotechnikai anyagnak minősülő jelzőrakétát, valamint a jelzőrakéták kilövésére szolgáló 4 db gyújtót tulajdonított el, majd amikor szabadságra hazautazott, ezeket magával vitte. Utazás közben 3 db rakétát és 1 db gyújtót egy katonatársának ajándékozott, a többit pedig szilveszter

éjszakáján szórakozásból ellövéldözte. A Zöldi Albert által eltulajdonított anyagok értéke a szabálysértési értékhatárt nem haladta meg.

Minősítse Zöldi Albert cselekményét, válaszát indokolja!

113. Egy család tagjai abban állapodtak meg, hogy a közös tulajdonban levő szőlőben az általuk készítendő kút vízgyűjtőjét robbantással alakítják ki. Ennek érdekében a katonai szolgálatot teljesítő Szűcs Tibor a szolgálati helyéről különböző robbanóanyagokat tulajdonított el a kezelése alatt álló honvédségi raktárból, és azt az apjával közösen lakott lakásra szállította. Szűcs Zsolt ekkor szerzett tudomást a történetekről, majd az eseményekbe bekapcsolódva társaival a robbanóanyag egy részét a közösen lakott ház padlásán helyezték el, más részét pedig a szőlőskertbe szállították.

Minősítse Szűcs Tibor és társai cselekményét, válaszát indokolja!

114. Kádár Bernát egyik éjjel vadászni indult, amelynek során elejtett egy vadmalacot. A lelőtt vadmalacot személygépkocsijába tette, és hazaindult. Útközben a rendőrség igazoltatta, és az autó átvizsgálása során előkerült a vadmalac tetem, valamint 1 db 5,6 mm kaliberű céllövő puská, 20 db 22 R. kaliberjelű, 11 db 22 M. kaliberjelű és 2 db 12/70 kaliberjelű töltény. A puská és a töltények megszerzése és tartása engedélyköteles, azonban Kádár Bernát sem engedéllyel, sem pedig vadászejeggyel nem rendelkezett.

Minősítse Kádár Bernát cselekményét, válaszát indokolja!

115. A légfegyvereket gyűjtő Kaba Marcel, aki fegyver tartására vonatkozó engedéllyel nem rendelkezik, megszerzett egy 4,5 mm kaliberű, TEX márkajelzésű, 5,6 mm kaliberű töltények befogadására és működtetésére átalakított légpisztolyt, amelyet a lakásán tartott. Az átalakítással megváltoztatott fegyverben az újonnan kialakított kaliberhez tartozó 5,6 mm LONG RIFLE kaliberű éles löszerek esetlegesen többszöri behelyezéssel és elsütéssel vagy a cső-far-egyenetlenség kiküszöbölésével, illetőleg vastagabb hüvelyfenékkal rendelkező töltény betöltésével, továbbá a töltény peremrésze elé tekert vékony huzalszállal vagy az erre a célra kialakított hézagoló-alátéttel az ütőszeg esetleges kopottsága elhajlottságának kijavításával vagy más egyéb módon működtethető.

Minősítse Kaba Marcel cselekményét, válaszát indokolja!

116. Kán Zsombortól egyik ismerőse, Ács Sámuel 1 millió Ft-ot kért kölcsön, amelyet többszöri felszólítás ellenére sem fizetett vissza. Ezért Kán Zsombor otthonában kereste fel Ács Sámuel, és megfenyegette, ha nem fizeti vissza tartozását, akkor lelövi őt is, és barátnőjét is. Nyomatéku többször fejbe is ütötte Ács Sámuel, aki a történetek miatt feljelentést tett a rendőrségen. A Kán Zsombor lakásán tartott házkutatás során különböző lőfegyverek, fegyve-

rek és lőszerrek kerültek felkutatásra és lefoglalásra. A lefoglalt fegyverek közül 1 db 6 mm Flobert Knall/5.6 mm kaliberjelű, Kesperű Művek Magnum Defender K5 6 típusú forgótáras pisztoly, 1 db 4 mm Flobert Long kaliberjelű, ME 38 Magnum-4R típusú, 014101 gyártási számú forgótáras pisztoly és 1 db 4 mm Flobert Long kaliberjelű, Kesperű VZD típusú forgópisztoly lőfegyvernek minősül.

Minősítse Kán Zsombor cselekményét, válaszát indokolja!

117. Hadúr Miklós hivatásos katonatiszt, szolgálatának ideje alatt letöltötte a *Csendőrségi Lapok* 1916. április 10-én megjelent *A cigánykérdés hazánkban* című cikkét. A szerző cikkében a cigányságról mint etnikai népcsoportról negatív tényeket állít, őket a társadalom testén élösködő, az állami hatalmon és törvényen kívül, sajátos babonás hitvilág által szabályozott normák között élő, kizárólag annak engedelmeskedő népcsoportként jellemzi. A terhelt az újságcikket kifüggesztette az alakulat egyik körletszintjén. A levételéig mintegy 10 fő a cikket elolvasta, illetve mintegy 40 főnek az ugyanitt tartott reggeli sorakozók idején lehetősége nyílt arra, hogy a cikket elolvassa.

Minősítse Hadúr Miklós cselekményét, válaszát indokolja!

118. A Nyíl Csanád alapította és a bíróság által nyilvántartásba vett Magyar Népjóléti Szövetség rendszeresen tartott gyűléseket és a nemzeti ünnepek alkalmával nyilvános köztéri megemlékezéseket. Nyíl Csanád az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmából ünnepi megemlékezést szervezett. Beszédében a politikai élet közszereplőit olyan „cionista gazemberek”-ként jellemezte, akik kifosztják az országot, és akiktől feltétlenül meg kell szabadulni, akiket ki kell söpörni a hatalomból. Kifejtette továbbá, hogy a zsidókat el kell távolítani a gazdasági, politikai és kulturális élet vezető pozícióiból, esetleg az országból is.

Minősítse Nyíl Csanád cselekményét, válaszát indokolja!

119. Az interneten a következő szöveg jelent meg: „Olyan légkört kell teremteni Magyarországon, ami a cigányok számára elviselhetetlen. El kell őket nyomni, ki kell szorítani a közéletből, a kultúrából és mindenféle etnikai jellegű megnyilvánulásukat kíméletlenül elfojtani. [...] Ne sírni tessék, hanem keresni a lehetőséget az ellencsapásra. A ti utcasarkotokon tán nem ácsorog egy drapp galeri? Szedjete össze 20 embert, menjetek le, és szó nélkül verjétek szét őket.”

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

120. Kesztyűs Iván kölcsönadott Süveges Eriknek 100 ezer Ft-ot, melyet többszöri felszólítás ellenére sem fizetett vissza. Egyik nap, amikor Kesztyűs hazafelé sétált, összetalálkozott Süvegessel, aki a kocsijában ült. Kesztyűs odament hozzá, és kérte, hogy adja vissza a kölcsönadott pénzt. Mikor Süveges közölte, hogy nem tud fizetni, Kesztyűs olyan ideges

lett, hogy kitepte a földből az ott lévő szemeteskukát, és megpróbálta Süveges kocsjának dobni, de Süveges ezt nem hagyta, Kesztyűs elé ugrott, erre Kesztyűs elengedte a kukát és behúzott egyet Süvegesnek. Mindezt az utcán lévő emberek szörnyülködve figyelték, egyikük félelmében kihívta a rendőrséget.

Minősítse Kesztyűs Iván cselekményét, válaszát indokolja!

121. Varga Sándor egy bárban szórakozott barátaival. Az este folyamán olyan sok whiskyt ivott, hogy a nagy mennyiségű alkohol hatására agresszívvá vált, és egyszer csak felespo-harokat kezdett a földhöz dobálni, és hangosan szidalmazni kezdte a pultost. A bárban lévő vendégek közül páran annyira megijedtek, hogy kiszaladtak az utcára, és értesítették a rend-őröket. Varga Sándor a poharak eltörésével 1100 Ft-os kárt okozott a szórakozóhelynek.

Minősítse Varga Sándor cselekményét, válaszát indokolja!

122. Faragó Béla és barátja focimeccsre érkeztek Nyírbátorba az ellenfél szigethalmi csapat szurkolójaként. A stadionban a nyírbátori szurkolók már jelen voltak, és a két drukkerszurkoló szidalmazta egymást. A felfokozott indulatban Faragó Béla egy sörösüveget dobott a kerítésen kívülről a belül levő nyírbátori szurkolók felé, ami közülük esett, a földre csapódva darabokra tört, de sérülés nem történt, nem talált el senkit. Faragó barátja pedig a nála lévő üres – kb. 5 literes – borospalackot dobta a nyírbátori szurkolók felé. Ez nem ment át a ke-rítésen, hanem annak ütődve darabjaira tört. Személyi sérülés ekkor sem történt.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

123. Sztaniszlava Mirkovics úti okmányok nélkül, illegálisan jött át Szerbiából Magyar-országra azzal a céllal, hogy Ausztriába vagy Németországba távozzon. Azért, hogy a kiutazáshoz vízumot szerezzen, 1000 euróért megvásárolta Filep Vesznától az ő nevére kiállított személyi igazolványát, gépjárművezetői engedélyét és az adókártyáját. Sztaniszlava Budapesten ismeretlen személlyel az iratokban levő fényképeket a sajátjára cserél-tette, majd másnap az ilyen módon meghamisított személyi igazolvány felhasználásával a polgármesteri hivatalnál Filep Veszna nevére útlevélkérérelmet terjesztett elő. Sztaniszlava megkapta a valótlant tartalmú, Filep Veszna nevére kiállított magyar magánútlevelet, melyet több alkalommal felhasznált.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

124. Dienes Erik cégek adásvételének közvetítésével foglalkozik. A hirdetésre jelentkező ügyfeleknek elmondta, hogy valójában színlelt adásvételi szerződés keretében csak a nevükre kellene venni a cégeket, és ezért ő 50 ezer Ft-ot fizetne nekik. A „vevők” ebbe beleegyeztek. Valójában tényleges adásvételre nem került sor, a cég ellenértékét az eladóknak sosem fizet-

ték meg, viszont az eladók esetenként 100–200 ezer Ft-ot adtak Dienes Eriknek a közvetítői munkáért cserébe. Ezen fiktív adásvételi szerződések alapján indult cégbejegyzési és változásbejegyzési eljárások jogi keretét Dukász Előd ügyvéd biztosította, aki tudva arról, hogy az általa megírt okiratok valótlan adatokat tartalmaztak, okiratonként 50 ezer Ft-ot kapott Dienes Eriktől, munkadíj gyanánt. Dukász Előd egyúttal annak is tudatában volt, hogy ezáltal a cégnyilvántartásba hamis adatok kerülnek majd bejegyzésre.

Minősítse valamennyi elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

125. Fodor Józsefet a bíróság 1 év 10 hónapi börtönbüntetésre ítélte. Fodor József azonban rábeszélte barátját, Deák Sándort, hogy helyette ő töltse le a büntetést. Deák Sándor a felhívásban közölt időpontban megjelent a büntetés-végrehajtási intézetben, és itt Fodor József személyi adatait diktálta be, magát a Fodor József nevére kiállított személyi igazolvánnyal igazolta, és átadta Fodor József lakcímkártyáját és társadalombiztosítási kártyáját is. Ily módon Fodor József adataival fogadták be Deák Sándort, és Fodor József adatait rögzítették a nyilvántartásokban.

Minősítse Fodor József és Deák Sándor cselekményét, válaszát indokolja!

126. Dr. Krizsán Magor ügyvéd. Az egyik ügyfele, Olajosné Farkas Mária teljes körű meghatalmazást adott neki arra, hogy a H. U. Rt. részvénycsomagját, ami a tulajdonában volt, értékesítse. A vevőként jelentkező Horváth Aladár ellenértékül Telekom-részvényeket ajánlott fel, az ajánlatot a tulajdonos elfogadta. Horváth Aladár Olajosné előzetes hozzájárulásával arra kérte Krizsán Magort, hogy az adásvételi szerződésben vevőként helyette Molnár Jakabot tüntesse fel. Az ügyvéd a kérésnek eleget tett, s az okiratban a 4439 db részvény vevőjeként Molnár Jakabot jelölte meg, majd a szerződést ellenjegyezte, s azt két ügyleti tanú is szabályosan aláírta. Olajosné az ellenértékül kapott Telekom-részvényeket a brókerirodában be akarta váltani, amikor rendőrök léptek közbe, s felszólításukra Olajosné a tulajdonjogának igazolására a hamis tartalmú adásvételi szerződést adta át.

Minősítse valamennyi elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

127. Pásztor Józsefné 740 ezer Ft személyi kölcsönt igényelt a Trust Bank Zrt.-től. Kérelméhez csatolta a munkáltatói igazolást, amelyen a határozott időre szóló munkaszerződésre vonatkozó bejegyzést átjavította határozatlanra, annak érdekében, hogy a kölcsönszerződés feltételeit teljesíteni tudja. A bank ügyintézője ezt észrevette, ezért a kölcsönigénylést elutasította.

Minősítse Pásztor Józsefné cselekményét, válaszát indokolja!

128. Csordás Líviusz három politikai párttal kötött megbízási szerződés alapján vállalta, hogy az országgyűlési választásokon a jelöltállításához szükséges választói ajánlóíveket összegyűjti. A szükséges 500 ajánlóív összegyűjtése azonban nem sikerült. Ezért Líviusz megkérte a gyűjtésben részt vevő Szabó Goldinát, hogy az általa megszerzett, ismeretlen eredetű ajánlóíveken szereplő személyes adatokat vezesse rá, az aláírásokat pedig hamisítsa rá a megbízó pártok képviselőjelöltjeinek ajánlóíveire. Szabó, más személyeket is beszerelve a munkába, eleget tett Csordás kérésének, és az így létrejött ajánlóíveket leadták a helyi választási irodába.

Minősítse Csordás Líviusz és Szabó Goldina cselekményét, válaszát indokolja!

129. Sütő Ilona a korábban általa lakott családi házát kiadta Kis Dáriusznak úgy, hogy abban ingyen lakhat a ház és a kert rendben tartása fejében. Sütő Ilona később megbánta, hogy ilyen megállapodást kötött, ezért elment Dáriuszhoz, és kérte, hogy fizessen havi 5000 Ft-ot a lakhatásért cserébe. Dáriusz kijelentette, hogy semmit nem fog fizetni, mire Sütő Ilona idegességében egy nyújtófát ragadott, és ütlelni kezdte Dáriuszt, aki ennek következtében a földre esett. Ekkor Sütő Ilona megpróbálta megszerezni Dáriusz pénztárcáját, ezért elkezdte lerángatni róla a nadrágját, amelynek következtében a pénztárca kiesett a földre. Sütő Ilona felvette a tárcát és a benne lévő 3000 Ft-tal, Dáriusz személyi okmányával, tb-kártyájával és bankkártyájával együtt távozott.

Minősítse Sütő Ilona cselekményét, válaszát indokolja!

130. Vályogvető Szilveszter barátaival italozott, majd egy társasház lépcsőházába ment, ahol észrevette, hogy az egyik lakás ajtaja nyitva van. Gondolta, ez egy jó lehetőség arra, hogy néhány értékes dolgot szerezzen magának, ezért megkérte az egyik barátját, hogy amíg ő bemegy, addig biztosítsa a terepet. Ezután bement a lakásba, és magához vette az asztalon található három mobiltelefont, egy vezetékes telefont, két üveg pezsgőt és egy pénztárcát a benne lévő személyi igazolvánnyal, lakcímkártyával, adó- és tajkártyával, valamint egy bankkártyával együtt. Közben az egyik lakó felébredt, és mikor ezt Szilveszter észrevette, örökődő barátjával együtt gyorsan kifutott az utcára a zsákmánnyal együtt. Ezt követően Szilveszter egy bolt előtt találkozott a többi barátjával, akik közül az egyik megszerezte a pénztárcát, átnézte, majd azt a benne lévő iratokkal és bankkártyával együtt eldobta.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

131. Telepes Rómeó egy ismeretlen személytől megtudta, hogy Oszlár Máté a nap nagy részében nem tartózkodik otthon, ezért elhatározta, hogy a lakásban található értékeket megszerzi magának, amelyhez két barátja segítségét fogja kérni. Telepes és társai Oszlár házához megérkezve látták, hogy otthon tartózkodik, ezért eredeti tervüket megváltoztatva behatoltak az ingatlanba oly módon, hogy Telepes egy kövel betörte az ingatlan ablakát,

és egy vadásztőrrel a kezében kényszerítette Oszlár Mátét, hogy adja át értékeit, amelynek eleget tett. Ezt követően az elkövetők Oszlár személygépkocsijával elhagyták a helyszínt.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

132. Dohány Roland egy buszmegállóban várakozott, amikor észrevette, hogy ismerőse, Botos Vince a közelben dohányzik. Odament hozzá cigarettát kérni, és mikor Botos belső zsebéből kivette a cigarettásdobozt, Dohány észrevette, hogy Botos zsebében egy köteg papírpénz is van. Amikor a cigarettáért nyúlt, egyúttal a pénzt is kivette Botos zsebéből, majd elindult. Botos ezt nem hagyta annyiban, és kérte Dohányt, adja vissza a pénzét, de ő azt mondta, hogy az már az övé. Erre Botos felszólította Dohányt, hogy ha nem adja vissza a pénzét, akkor hívja a rendőrséget. Dohány ekkor megállt, hátulról megszorította Botos nyakát, és közölte vele, hogy ha szól a rendőröknek, akkor fejbe rúgja és kivágja a szemét. Botos félelmében annyiban hagyta a dolgot, de később feljelentést tett a rendőrségen.

Minősítse Dohány Roland cselekményét, válaszát indokolja!

133. Kozma Bence rábírta Székely Benjámin és Kende Dezső, hogy bűncselekményt kövessenek el. Kende Dezső a megbeszélteknek megfelelően beszélt meg találkozót Bálint Liliánával, majd kocsival a nő házához mentek. Még az autóban Kozma 8 szem altatópirulát tört össze. Székely és Kende ezt követően Liliána házába bement, ott beszélgetni kezdtek, majd Kende Dezső egy koktélt kevert a sértettnek, melybe beleszórt a Kozma által készített altatóport. Liliána megitta a koktélt, majd nem sokkal később elaludt. Ezalatt Kende és Székely az alvó sértett mobiltelefonját, notebookját és karóráját elvitték a lakásból, majd átadták Kozmának, aki azokat továbbértékesítette.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

134. Varga György nyugdíjas biztonsági őr egy kocsmában megismerkedett Szép Imrénével, aki iránt gyengéd érzelmeket táplált. Szép Imréné azonban nem vetette meg más férfiak társaságát sem, különösen Kőris Józsefét. Mikor Varga György ezt megtudta, Kőris József lakására ment, aki egy korábbi bútorvásárlásból eredő ismeretség kapcsán felengedte Vargát, aki ahogy belépett a lakásba, féltékenységből egy vascsővel agyonverte Kőris Józsefét. Ezt követően Varga György magához vette Kőris mobiltelefonját, majd a lakáskulccsal bezárta az ajtót, és Kőris biciklijével távozott a helyszínről.

Minősítse Varga György cselekményét, válaszát indokolja!

135. Csizmadia Igor és Vas Jankó hajnali 4 órakor felszálltak a 4-es, 6-os villamosra, ahol Pék János az egyik ülésen aludt. Mivel rajtuk kívül más személy nem tartózkodott a villamoson, ezért Vas Jankó a villamosra esetlegesen felszállókat tartotta szemmel. Közben

Csizmadia Igor az alvó Pék János zsebéből kivette a telefonját. Pék János azonban felébredt, és még mielőtt észlelte volna, hogy telefonja eltűnt, Csizmadia visszaadta neki a készüléket. Ezután Pék János leszállt a villamosról.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

136. Kovács Gvendolin egy szépségszalomonban töltötte idejét barátnőjével, mikor megjelent Gvendolin élettársa, Csatlós Árpád, és agresszívan közölte vele, hogy azonnal vele kell mennie. Gvendolin, hogy a további nyilvános konfliktust elkerülje, kiment élettársával az utcára, ahol a férfi tovább ordított vele, majd a nyakánál fogva az autójához ráncigálta, közben többször megütötte, és meg is rugdosta. Ezután az ellenállást tanúsítani nem merő Gvendolint a férfi az autójába ültette, pénztárcájából kivett egy 100 euróst, és eltette.

Minősítse Csatlós Árpád cselekményét, válaszát indokolja!

137. Szabó Szilárd egy napon megjelent volt felesége, Kis Rozália házában, és arra szólította fel, hogy a nemrégiben eladott lakásának eladásából befolyt 9 millió Ft-ot utalja át neki, különben élettársát eltakarítja a Föld színéről, mert nagyon nagy hatalom van a kezében. Kis Rozália féltve saját és élettársa testi épségét, először egy ismerősen keresztül 1,5 millió Ft-ot küldött volt férjének, később pedig a maradék 7,5 millió Ft-ot átutalta a Szabó Szilárd által megadott bankszámlára.

Minősítse Szabó Szilárd cselekményét, válaszát indokolja!

138. Kardos Béláné 25 ezer Ft-ot kért kölcsön Kötélverő Dénestől, aki átadta a kért összeget, és egyidejűleg felhívta Kardosné figyelmét, hogy a jövő hónap végéig 50 ezer Ft-ot kell visszafizetnie. Tekintve, hogy Kardos Béláné nem teljesített időben, a vádlott felkereste őt, de a nő ekkor sem tudta visszafizetni a kölcsönt, ezért Kötélverő nyomatékokat adva követelésének, ököllel arcon ütötte. Kardosné attól félve, hogy hitelezője további erőszakos magatartást tanúsít, odaadta neki a folyószámlájához tartozó bankkártyát a PIN-kóddal együtt, így Kardosné bankszámlájáról Kötélverő 53 ezer Ft-ot vett fel.

Minősítse Kötélverő Dénes cselekményét, válaszát indokolja!

139. Az idős Csapó Pál és Hamza Szilárd között létrejött tartási szerződés alapján Csapó Pál Hamza Szilárdnál lakhatott, aki gondoskodott ételmezéséről, cserébe Csapó Pál havi 25 ezer Ft-ot fizetett eltartójának. Hamza Szilárd azonban Csapó Pált rendszeres bántalmazással megfélemlítette, tőle a megemelt összegű – havi 65 ezer Ft-os – nyugdíját követelte, amit a többszöri bántalmazás hatására Csapó Pál neki rendszeresen át is adott. Emellett félelmében, bántalmazás nélkül, önként átadta Hamzának a nyugdíj-kiegészítésként kapott 500 ezer Ft-ot is. Mikor Csapó Pál a rendőrségre ment, hogy feljelentést tegyen, Hamza is megjelent felesé-

gével, és megpróbálta kituszkolni a rendőrségről, azért, hogy Csapó Pál ne tudjon feljelentést tenni. Ebben csak a kiabálásra odaérkező két rendőr akadályozta meg.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

140. Nagy Nimród baráti társaságával mulatta idejét, amikor megjelent Bíró Brendon, és számonkérte, hogy mit csináltak a kocsijával, mit vittek el abból, és figyelmeztette őket, hogy ne is próbáljanak terelni, mert tudja, hogy ők lopták el a szerszámosládáját. Nagy Nimród azonban ezeket mind visszautasította, és közölte, ők nem tettek semmi ilyesmit, mire Bíró Brendon a nyakánál megragadta, és a falhoz szorította Nagyot, továbbra is szerszámosládáját követelve. A többiek megpróbálták Nagy Nimródnak segíteni, de mikor ezt Bíró Brendon meglátta, a nála lévő fejszét a falba vágta, közvetlenül Nimród feje mellé, amelynek hatására a többiek megijedtek és elszaladtak. Ekkor Brendon azt mondta, ha nem hívja vissza őket, leszúrja, de Nimród nem engedelmeskedett, mire Brendon a fejsze nyelével térden ütötte Nimródot, majd kocsijába ült, és elhajtott.

Minősítse Bíró Brendon cselekményét, válaszát indokolja!

141. Szitás Bálint 5000 Ft-ot adott kölcsön Szűcs Etelkának, aki a pénzt nem adta vissza neki, ezért Szitás felkereste Etelkát, és azt mondta neki, ha nem adja a vissza a pénzét, akkor szétveri a fejét. Szűcs Etelka ijedtségében a tartozása fejében egy aranyláncot adott, melyről később kiderült, hogy csak egy bizsu volt. Szitás ezért az iskolában kereste meg Etelkát, de ekkor már az 5000 Ft-ot kamatostól követelte, nyomtatékul pofon vágta, majd elővette zsebkését, és azt mondta neki, ha nem fizeti meg a 30 ezer Ft-ot, kibeleezi, mint egy kutyát. A történeteket Etelka egyik osztálytársa is látta, ezért szólt az osztályfőnöknek, aki azonnal bejelentést tett a rendőrségen.

Minősítse Szitás Bálint cselekményét, válaszát indokolja!

142. Derek Dömötör és Szabó Ajna elváltak, házasságuk alatt egy terepjáróra tettek szert. Az autó Szabó Ajna nevére volt, de azt a válást követően is Derek Dömötör használta, viszont Ajna már többször mondta volt férjének, hogy az autóra igényt tartana. Mikor Dömötör a közös gyermekükért ment, beültette a gyermeket az autó hátsó ülésére, közben Ajna kivette a kocsikulcsot, és közölte, hogy ez az ő autója. Erre Dömötör bedühödött, megragadta Ajna csuklóját és háromszor arcon ütötte, egyszer meg is rúgta, melynek következtében Ajna kiesett az autóból. Ily módon Dömötör visszaszerezte a kulcsokat, és elhajtott. Szabó Ajna 8 napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett.

Minősítse az elkövető cselekményét, válaszát indokolja!

143. Csete Dominik Nagy Alberttel és Lengyel Dorinával szórakozott Lengyel Dorina lakásán, ahol beszélgettek, közben alkoholt fogyasztottak. Később Albert és Dorina elálmosodott, és a hálósobába mentek aludni. Csete azonban a lakásban maradt, onnan csak reggel távozott, és kihasználva azt, hogy vendéglátói alszanak, magával vitte az E. Kft. tulajdonában álló, de a Dorina által használt laptopot és tartozékait, 80 ezer Ft értékben, valamint a laptop táskában lévő, Dorina tulajdonát képező arany ékszereket, 12 ezer Ft készpénzt és 10 db 500 Ft-os címletű étkezési utalványt, összesen 107 400 Ft értékben. Magával vitte továbbá Albert mobiltelefonját is 5000 Ft értékben.

Minősítse Csete Dominik cselekményét, válaszát indokolja!

144. Göncöl Herold és társa 2016. november 16-án reggel 6 és 7 óra között Bányaterenyre erdőrézséhez mentek abból a célból, hogy a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt. tulajdonában álló fákat vágjanak ki. Göncöl elhatározásának megfelelően láncfűrészével 6 db 1,2 m hosszú, 0,1–0,3 m átmérőjű akácfa-t vágott ki, majd a kivágott fát társával egy teherautóba pakolták és távoztak a helyszínről. A kivágott fa értéke 13 789 Ft.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

145. Gulyás Márkó 2014. augusztus 15-én a Tesco áruházban márkás szeszes italokról egy késsel levágta az áruvédelmet biztosító eszközöket, és a 4 üveg Chivas Regal, valamint a 3 üveg Johnnie Walker whisky-t a táskájába tette, majd fizetés nélkül kihalozta az áruházból, összesen 43 393 Ft értékben.

Minősítse Gulyás Márkó cselekményét, válaszát indokolja!

146. Juhász Aladár és Gulyás Gerhárd szomszédok. Juhászné saját telkükön építkezésbe fogtak, melyet szomszédja nem nézett jó szemmel, tekintettel arra, hogy az építkezés során Juhász Aladár egy 2 és fél méter magas, 22 méter hosszú betonkerítést húzatott fel a két telek közé. Gulyás ezért birtokvédelmi pert indított a helyi önkormányzat jegyzőjénél, ahol előadta, hogy a Juhász által épített kerítés kb. 20 cm-rel átlóg az ő telkére, ennyivel csökkentve a telke szélességét, ezért kérte, hogy a hatóság kötelezze Juhász Aladárt a kerítés elbontására. A jegyző a kérelmet elutasította, azonban Gulyás Gerhárd még mielőtt az erről szóló döntést kézhez kapta volna, a kerítést elbontatta egy ismerőseivel, 539 215 Ft értékű kárt okozva ezzel Juhász Aladárnak.

Minősítse Gulyás Gerhárd cselekményét, válaszát indokolja!

147. Vicián Kornél és Tót Fülöp hajléktalanok, egy erdő széli elhagyatott házban éltek. Ekkoriban figyeltek fel a közelben lévő, játékgépek és pénznyerő-automaták bérbeadásával foglalkozó cég telephelyére. Körbejárták a telephelyet, és mivel a hátsó raktár emeleti részét

huzamosabb ott-tartózkodásra alkalmasnak vélték, ezért odaköltöztek. A telephely másik két raktárépületében a cég már nem használatos játékgépeket tárolt, ezért elhatározták, hogy ezeket széttörik annak érdekében, hogy a bennük lévő fém alkatrészeket megszerezzék és értékesítsék. Magatartásuk eredményeként a játékgépek teljesen használhatatlanná váltak. A rongálással keletkezett kár 53 013 750 Ft. Vicián és Tót a játékgépek és egyéb berendezések fém alkatrészeinek, valamint a világításkonzol és a bárszékek elvitelével összesen 3 692 088 Ft lopási kárt okoztak.

Minősítse Vicián Kornél és Tót Fülöp cselekményét, válaszát indokolja!

148. Pál Olivér 2014. április 14-én részt vett a *Tiltakozás a tervezett német megszállási emlékmű megépítése ellen* elnevezésű demonstráción. Ennek során az M. R. Kft. tulajdonát képező, az épülő emlékművet védő, 57 500 Ft értékű védőponyvára festékszóróval a következő feliratot fújta: „Itt és sehol másutt náci szobor nem épül.”

Követett-e el bűncselekményt Pál Olivér? Válaszát indokolja!

149. Molnár Vilmost 2010. május 7-én társasházi közös képviselőnek választották meg, amely tisztségről 2010. szeptember 1-jén lemondott. A lemondásig terjedő időszakban mint a társasház bankszámlája felett rendelkezési joggal felruházott személy, a Hungaricum Banknál vezetett társasházi bankszámláról 4 millió 555 ezer Ft-ot vett fel, amelyet az általa vezetett cég házi pénztárába helyezett. A vádlott a felvett pénzből 66 237 Ft összegben egy másik cég nevére kiállított számlával számítógép-monitort és egy kamerát vásárolt, amelyeket nem adott át a társasház részére. A vádlott a társasházi számvizsgáló bizottság felhívása ellenére elszámolási kötelezettségének ugyan nem tett eleget, azonban a társasháznak visszafizetett 2 millió 404 ezer Ft-ot, de a fennmaradó 899 697 Ft-tal végleg sajátjaként rendelkezett.

Minősítse Molnár Vilmos cselekményét, válaszát indokolja!

150. Éliás József fuvarozó kisvállalkozásában gépjárművezetőként alkalmazta Kovács Taksonyt, amelyről érvényes munkaszerződés rendelkezett. Taksony négy fuvar teljesített, a kapcsolatot telefonon tartotta a fuvarszervezővel. Az egyik ilyen telefonbeszélgetés során közte és a fuvarszervező között nézeteltérés támadt, ezért Taksony közölte, hogy több fuvar nem teljesít, majd a gépjárművet – kötelezettségét megszegve – nem a cég telephelyére, hanem egy benzinkútra vitte, és egy kiérkező rendőr jelenlétében átadta Éliás Józsefnek. A kapott fuvarellátmányt azonban elköltötte, 193 500 Ft kárt okozva ezzel Éliás cégének. A fuvarozó cég ezért 266 330 Ft-nak megfelelő összegű munkabért és szabadságmegváltást nem fizetett meg Taksonynak.

Minősítse Kovács Taksony cselekményét, válaszát indokolja!

151. Az A. Kft. és az M. Kft. között létrejött, áruk adásvételére vonatkozó megállapodás alapján az eladó M. Kft. a tulajdonjogát a vételár kiegyenlítéséig fenntarthatja. 2013. december 15-én az A. Kft. 2 db kombi gázkazánt vásárolt az M. Kft.-től összesen 496 062 Ft értékben. Az A. Kft. azonban a vételárat többszöri felszólítás ellenére sem fizette meg az M. Kft.-nek, hanem azokat továbbértékesítette. Az M. Kft.-nek ezáltal 496 062 Ft kára keletkezett, amelyből 91 ezer Ft inkasszóval megtérült.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

152. Norton Richárd a műanyag nyílászárók értékesítésével és forgalmazásával foglalkozó Renitens Kft. ügyvezetője. A vádlott annak érdekében, hogy kelendőbbé tegye üzletét, több újságban is hirdetést adott fel, amelyben 10–20 százalékos árengedményt kínált. A hirdetésre jelentkező ügyfeleknek 50 százalékos előleg megfizetése mellett 6 hét szállítási időt vállalt. A vádlott azonban még 3 hónap után sem teljesítette kötelezettségét, a nyílászárók legyártására és leszállítására felvett előleget a kft. adósságainak rendezésére költötte. Ily módon a vádlott közel egy éven át 43 sértettnek okozott kárt, a felvett rendelések 21,54 százalékát nem teljesítette.

Minősítse Norton Richárd cselekményét, válaszát indokolja!

153. A Q. Zrt. fő tevékenysége fogyasztói csoport szervezése, amelynek lényege szerint a tagok valamely áru tulajdonjogát megszerezhették, ha regisztrációs díjat, majd havi részletet fizetnek, viszont az áru tulajdonjogát csak sorsolással szerezhették meg. A cég hirdetéseit azonban megtévesztőek voltak, mert nem volt egyértelmű, hogy a felhívás fogyasztói csoport szervezésére irányult-e, vagy pedig hitelfelvételt, egyszerű pénzhez jutási lehetőséget kínált. A hirdetésre jelentkező ügyfelek kifizették a regisztrációs díjat, azonban ők abban a tudatban voltak, hogy a befizetett összeg után nagyobb összegű kölcsönhöz jutnak, ami nem történt meg. Az egyes ügyfeleket a befizetett összegnek megfelelő kár érte.

Minősítse a cselekményt, válaszát indokolja!

154. Tóth Ferenc nyugdíjas a napi bevásárlásból tért haza, amikor az utcán összefutott Galambos Jácinttal. Galambos előadta, hogy termékbemutatón volt, és a nála maradt termékeket szeretné eladni, mert délután utazik vissza Törökországba repülővel, és nem szeretné, hogy a súlykorlátozás miatt probléma adódjon a reptéren. Tóth Ferenc a felajánlott 4 db páros karóraszettért, 2 db edénykészletért, 2 db takarítógépért és 2 db testmasszírozó gépért 950 ezer Ft-ot fizetett Galambos Jácintnak, holott a tárgyak valódi értéke összesen csupán 78 800 Ft volt.

Minősítse Galambos Jácint cselekményét, válaszát indokolja!

155. Gombkötő Rajmund és Halász Sámuel elhatározták, egyszer s mindenkorra véget vetnek nehéz anyagi helyzetüknek, amelyre az egyetlen logikusnak tűnő megoldás az, ha színes fénymásolóval 20 ezer Ft-os bankjegyeket kezdenek el gyártani, és azokat majd értékesítik. Gombkötő és Halász megállapodtak ismerősükkal, hogy 10 db 20 ezer Ft-os bankjegyet fognak előállítani színes formátumban, szimmetrikus túloldali nyomattal, és az így elkészült „bankjegyekre” a 2000 forintoson található fémszálat fogják ráhelyezni. A megrendelő a 10 db 20 ezer forintosért 40 ezer Ft-ot fizetett a „gyártóknak”, amely összeget megfizették egymással.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

156. Orosz Soma hamis bankjegyeket rendelt Német Dávidtól azért, hogy azokat értékesítse. Orosz Soma pedig Antal Kornéltól kb. 200 db fémszálas biztonsági papírt szerzett. Az ügyben szereplő Rác Márkó Német Dávid megbízásából 2111 darab 50 eurós címletű bankjegyet hamisított, amelyből 905 darabot az Antal Kornél által szállított papírra nyomtatott, majd a hamis bankjegyek zömét átadta Német Dávidnak, aki az átvett hamis bankjegyekből 2036 darabot Orosz Somának továbbított.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

157. Tímár Viktor és barátnője találkoztak Simon Artúrral, aki Tímár egyik jó ismerőse volt. Tímár azért kereste fel Simont, hogy megkérje, váltsa be a nála lévő hamis 500 eurós bankjegyet. Mindezt Tímár barátnője is támogatta. Simon a pénz felváltását elvállalta, azonban annak hamis voltáról nem tudott. Mindhárman elmentek egy klubba, ahol Simon a beváltott összeg egy részéből 200 pontot íratott be magának a játéktérmi gépbe, ezen felül 60–80 ezer Ft közötti összeget kapott a játéktér alkalmazottjától. Ezt a pénzt átadta Tímárnak, aki 5000 Ft-ot játékgépen eljátszott, majd a beváltott pénzből egy másik szórakozóhelyen megvacsoráztak.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

158. Dénes Nándor mint másodállású fényképész legalább 30 alkalommal különböző megrendelőknél olyan leveleket küldött, amelyekre bérmentesítés céljából a *Filatéliai Szemle* mellékletéből saját maga által kivágott bélyegképeket ragasztott fel. A posta dolgozói felfigyeltek a cselekményre, az ily módon feladott leveleket kézbesítették, majd a címzetektől a borítékokat visszakérték. Az eljárás során a levelekből 11 db-ot lefoglaltak. Lefoglaltak továbbá 12 db feladásra előkészített levelezőlapot.

Minősítse Dénes Nándor cselekményét, válaszát indokolja!

159. Az Árok Nyomda Rt. hibásan előállított cigaretta- és szeszesital-zárjegyek megsemmisítését a szeméttégetőben végeztette el. Itt dolgozott darukezelőként Horvát István, aki két alkalommal talált a szemétben nyomáshibás, megsemmisítésre szánt zárjegyeket. Ezeket értékesítés céljából a lakására szállította, összesen 51 967 db cigaretta- és 115 876 db szeszesital-zárjegyet. Segítségül hívta egy ismerőst, aki megvételre vagy továbbadásra Sós Rezsőnek ajánlotta fel a selejtes zárjegyeket, aki 50 ezer db cigarettazárjegy megvásárlására volt hajlandó. Az átadás megbeszélt helyén azonban a rendőrök tetten érték a zárjegyek átadására készülő Horvát Istvánt, akinél az általa megszerzett zárjegyeket megtalálták és lefoglalták.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

160. Vass Mórió az utcán sétálva egy fehér műanyag kártyát talált, és azon törte a fejét, hogy lehetne ebből valamiféle hasznot húzni. Kitalálta, hogy édesanyja étkezésiutalvány-kártyája két oldalát színes fénymásolóval lefénymásolja, és azt ráragasztja a talált műanyag kártyára. Vass Mórió elhatározásának megfelelően cselekedett, és így el is készült az „új” utalványkártya, amelyet az egyik helyi élelmiszerüzletben megpróbált felhasználni. A kártyán nyilvánvalóan nem volt pénz, és a boltos is észrevette a turpisságot, ezért számon kérte Vass Móriót, majd értesítette a rendőrséget.

Minősítse Vass Mórió cselekményét, válaszát indokolja!

161. Tőzsér Mihályné nyugdíjas, krónikus szív- és érrendszeri, továbbá légzőszervi megbetegedésekben szenved. Egyik délelőtt bevásárolni indult, és amikor kilépett a kapun, Tűhegyező Márkó biciklijével hirtelen elé vágott, a kezében lévő táská fülét megragadta, majd azt nagy erővel megrántotta, melynek következtében az idős Tőzsérné az egyensúlyát elvesztve a járdára esett, és 8 napon túl gyógyuló bal oldali orsócsonttörést, valamint a bal oldali könyök zúzódásos sérülését szenvedte el. Az így elveszt táskában 4000 Ft készpénz volt, továbbá Tőzsérné személyi iratai és a nevére kiállított OTP-bankkártya.

Minősítse Tűhegyező Márkó cselekményét, válaszát indokolja!

162. Ötvös Tódor volt feleségét és annak élettársát féltékenységből megölte. Ezt követően magához vette volt felesége pénztárcáját, benne a saját és lánya bankkártyájával. Ötvös Tódor kapva az alkalmon, volt felesége lányának bankkártyáját felhasználva, a bankkártyát kibocsátó bank automatájából 20 500 Ft-ot vett fel. Ezt követően többször próbálkozott pénzt felvenni mindkét bankkártyával, de a tranzakciókat fedezethiány miatt elutasította a pénzüintézet.

Minősítse Ötvös Tódor cselekményét, válaszát indokolja!

163. Szappanos Levente a C. Kft. tulajdonosa, illetve önálló képviseleti joggal rendelkező ügyvezetője. A W. Kft. 9 millió Ft-ot utalt át a C. Kft. bankszámlájára, amely összegből Szappanos Levente 3 millió Ft-ot vett fel készpénzben, a fennmaradó 6 millió Ft-ot pedig tagi hitel visszafizetésére, adósságai rendezésére és egyéb dolgokra költötte. Szappanos azonban hanyagsága miatt nem tudott arról, hogy a kapott 9 millió Ft a W. Kft. ügyvezetője által igényelt azon 30 millió Ft összegű hitelből lett átutalva, amelynek kapcsán a bíróság jogerős ítéletben mondta ki, hogy az ügyvezető a cég hitelképességét illetően valótlan tartalmú okiratok benyújtásával tévedésbe ejtette a bankot, és már a hitel igénylésekor sem állt szándékában a hitel visszafizetése.

Minősítse Szappanos Levente cselekményét, válaszát indokolja!

164. Kerekes Vilmos két gazdasági társaságot alapított, és több hirdetési újságban otthon véggezhető bedolgozási munkát kínált, amelyből a jelentkezők akár havi 300 ezer Ft-ra is szert tehettek. A munka megkezdésének feltétele volt a kft. munkacsomagjának megrendelése, és a jelentkezők az így megvásárolható munkacsomag útján juthattak hozzá a munkához szükséges anyagokhoz. A munkacsomagok árát a kft. számlájára kellett befizetni, amelyre így 13 373 575 Ft érkezett. Ezt az összeget Kerekes Vilmos vette fel, valós munkalehetőség biztosítása azonban soha nem is állt a szándékában. Kerekes az így befolyt összegből mint alapítványikuratórium-elnök alapítványa számlájára 3 millió Ft-ot utalt „adomány” jogcímén.

Minősítse Kerekes Vilmos cselekményét, válaszát indokolja!

165. Favágó Róbert 87 hektár 5842 négyzetméter területű erdőt vásárolt, azonban később azzal szembesült, hogy a területen a vágási engedély megszerzéséhez olyan adminisztratív előfeltételeknek kell eleget tennie, amelyekre nem képes, így jogszerűen a faállományt letermeltetni nem tudja. Ennek ellenére a terhelt megbízta Kiss Bélát a mézgás, jéger, koscsányos tölgy, gyertyán fafajú erdő teljes letermelésére. A nem védett, funkcióját tekintve faanyagtermelő erdő engedély nélküli tarvágással történő letermelése ugyan traumát jelentett a környezetre nézve, de önmagában környezetkárosítást nem idézett elő, ugyanakkor a terhelt nem tett eleget erdőfelújítási kötelezettségének, amelynek következtében a vágási terület elvadult, az eredeti állapot csak emberi beavatkozással volt helyreállítható.

Minősítse Favágó Róbert cselekményét, válaszát indokolja!

166. Valter Ede utasítása alapján Zólyom Pál egy telephelyet vezetett, amely akkumulátorokat gyűjtött és szállított. Az összegyűjtött akkumulátorhulladékot – az arra vonatkozó előírások ellenére – a földön tárolták, és csákánnyal bontották, majd az így bontott és erősen porzó hulladékot markológéppel gépkocsira rakták, és a közeli vasútállomásra szállították. Innen történt a vagonokba rakodás markológépekkel. A közelben működő cukorgyár ugyanezen vasútállomásra cukorrépát szállított. Több alkalommal párhuzamosan történt

a takarmányszállítás és az akkumulátorhulladék vagonba rakása. A porzó akkumulátorhulladék szennyezte az állati takarmányt, ennek eredményeként tömeges állatmegbetegedés lépett fel, és a tenyésztett szarvasmarhák elhullottak. Az akkumulátorhulladék ezen felül jelentősen szennyezte a telep és a vasútállomás területén a talajt, az ólompor a talajba beszivárgott, és összesen nyolc kút vizét megmérgezte, így azok azonnali lezárására került sor.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

167. Csapó Samu saját háza udvarán akkumulátorokból ólmot olvasztott, ennek folytán jelentős mennyiségű ólom került a levegőbe és a talajba. Az összegyűlt ólompor részben a piszkos kéz, részben a levegőbe szálló ólompor útján bekerült a saját és családtagjai szervezetébe, amelynek következtében egyik gyermeke meghalt, másik két gyermeke 8 napon túl gyógyuló, míg élettársa és ő 8 napon belül gyógyuló ólommérgezést szenvedtek. A gyengeelméjű terhelt csak annyit tudott, hogy a savnak maró hatása van, és a forró ólom égési sérüléseket okozhat. Nem tudta, hogy az ólompor és annak gőze mérgező, illetve hogy az ólompor a talajba kerülve károsítja a környezetet, valamint az emberi egészségre is ártalmas, súlyos egészségromlást, sőt halált is okozhat.

Minősítse Csapó Samu cselekményét, válaszát indokolja!

168. Cinege Sándor vállalkozó, Románia és Olaszország közötti, Magyarországon keresztül történő személy- és csomagszállítással foglalkozik. 2011. július 15-én Balogh Gusztáv feladótól 2 darab hűtőtáskát vett át, kilogrammonként 1 euró szállítási díj ellenében, Olaszországba történő szállítás céljából. A hűtőtáskákban 1 példány védettnek nem minősülő szajkótetem, valamint 385 példány természetvédelmi értékű, Magyarországon védett állatfajnak minősülő madártetem volt elhelyezve. A fenti védett állatfajok egyedi pénzben kifejezett értékének együttes összege 4 millió 50 ezer Ft. Cinege a szállításhoz szükséges természetvédelmi hatósági engedéllyel nem rendelkezett.

Minősítse az elkövetők cselekményét, válaszát indokolja!

169. Lócsiszár Oszkár a K. Tájbüvédelmi Körzet területén elhelyezkedő és a szigorúan védetté és egyben országos jelentőségű értékű nyilvánított erdőrészt mellett található lakóházat és ahhoz tartozó gazdasági épületeket vásárolt. A terület nincs körülvérvve, közvetlenül érintkezik a szomszédos védett területekkel. Lócsiszár a tulajdonában álló ingatlanon juhokat és lovakat legeltetett, amelyek többször is felügyelet nélkül kóboroltak a védett területeken. Ezért a természetvédelmi igazgatóság felszólította Lócsiszárt a védett területeket károsító magatartás abbahagyására, majd határozatával eltiltotta az erdőtagban a védett természeti terület jogellenes zavarásától, veszélyeztetésétől és károsításától. Ennek ellenére Lócsiszár semmit sem tett a károkozás megakadályozására.

Minősítse Lócsiszár Oszkár cselekményét, válaszát indokolja!

170. Szabó Fabrícius mintegy 20 éve vadászati jogosultsággal rendelkezik, folyamatosan gyakorló vadászként részt vesz Magyarországon szervezett vadászaton. Szabó 2012 októberében barnamedve-vadászaton vett részt Szlovákiában, és egy 145 kg súlyú barna medvét kilőtt. Szabó a vadászatot követően szlovákiai rokonán keresztül az általa kilőtt medve bőrét elvitette egy állatpreparátorhoz, majd hazautazott Magyarországra. Miután értesült arról, hogy a preparálás elkészült, a barna medve preparált bőrét mint trófeát hazahozta, és azt az általa üzemeltetett presszóban helyezte el.

Minősítse Szabó Fabrícius cselekményét, válaszát indokolja!

171. Ács Győző egy tanyát vásárolt egy felszámolás alatt álló szövetkezettől. A felszámoló-biztos megbízta az M. Bt.-t a tanyán található veszélyes hulladékok felmérésére, amelynek eredményeként megállapításra került, hogy a tanyán összesen 1125 liter mennyiségű környezetre veszélyes anyagot, ezenfelül további kb. 1 tonna ismeretlen rendeltetésű, szintén környezetre veszélyes anyagot talált. A felszámoló és Ács Győző megállapodást kötöttek, melyben rögzítették, hogy az eladó, illetve a felszámoló a környezetvédelmi károk és szennyeződések elhárításáért, illetve az azzal kapcsolatos költségek átvállalásáért 500 ezer Ft-ot utal a vevő számlájára. Ács Győző azonban a megállapodásban vállalt kötelezettségének nem tett eleget, az ingatlanon található veszélyes hulladékok ártalmatlanításáról nem gondoskodott, azokat ismeretlen helyre szállította.

Minősítse Ács Győző cselekményét, válaszát indokolja!

172. Telepes Benedek 2011. augusztus 11. és 2011. augusztus 20. napja között két-három alkalommal egy árokparton háztartási hulladékot helyezett el, az elhelyezett dolgok a hulladékgazdálkodásról szóló törvény alapján hulladéknak minősülnek, Telepes azonban a hulladék adott helyen történő elhelyezésére, tárolására engedéllyel nem rendelkezett.

Minősítse Telepes Benedek cselekményét, válaszát indokolja!

A különös részi jogesetek között a Btk. 396. § szerinti költségvetési csaláshoz bővebben közölt jogeseteket mutatunk be annak érdekében, hogy ezt a bűncselekményt jobban tudjuk szemléltetni. A következő jogesetekben kivételesen nem fantázianevekkel jelöljük meg az alanyokat, hanem a valós, eljárási pozíciójuk szerint.

173. Az I. r. vádlott 2004. április 6-án mint az építőipari kft. ügyvezetője 3 millió Ft előleget vett át a megrendelőtől családi ház építési és kivitelezési munkáinak elvégzésére, majd a munkák elvégzésével változó nagyságú pénzösszegek kerültek átadásra, átvételi elismervény ellenében. A kft. összesen 9 millió 771 ezer Ft bevételéből mindössze 5 423 373 Ft erejéig került sor számlakiállításra. Mindezen felül az I. r. vádlott mint a kft. ügyvezetője a 2004., 2005. és a 2006. években adóbevallási és adóbefizetési kötelezettségének sem tett eleget, így ezen időszakban összesen 91 millió 289 ezer Ft általános forgalmi adót

nem fizetett meg, továbbá a 2004., 2005. és a 2006. évre vonatkozó társasági adó befizetési kötelezettségét is elmulasztotta összesen 6 742 587 Ft összegben. Az I. r. vádlott az APEH által 2005. június 15-én elrendelt, 2004. évre vonatkozó ellenőrzése során a bt. 1. és a bt. 2.-től befogadott hamis számlákat adott át az adóhatóságnak. A számlák mögött tényleges munkateljesítmény nem volt, a számlákat a II. r. vádlott állította ki és adta át az I. r. vádlottnak. Az I. r. vádlott továbbá könyvvizetési kötelezettségének sem tett eleget, megghiúsítva ezzel a kft. pénzügyi helyzetének megismerését.

A II. r. vádlott mint a bt. 1. vezető tisztségviselője a 2004. évre vonatkozóan szintén hamis számlákat állított ki, amelyeket a kft. fogadott be, hozzájárulva ahhoz, hogy az I. r. vádlott által vezetett kft. adófizetési kötelezettsége 878 816 Ft összegben csökkenjen. A II. r. vádlott könyvvizetési kötelezettségének sem tett eleget, ezért a 2004. üzleti évre vonatkozóan a bt. valós pénzügyi helyzetének megismerését megghiúsította.

A II. r. vádlott a bt. 2. nevében 17 db számlát állított ki a kft. mint megrendelő részére, azonban a számlákon feltüntetett építőipari tevékenységek a valóságban nem történtek meg. Azzal, hogy a kft. e számlákat befogadta, a II. r. vádlott 4 357 670 Ft összegben nyújtott segítséget ahhoz, hogy a kft. adófizetési kötelezettségét jogellenesen csökkentse.

A II. r. vádlott a bt. 2. nevében kenőolajat és zsírt adott el egy másik cég részére összesen 2 473 650 Ft értékben, amelyből a 2005. évben 494 730 Ft bevallási és adófizetési kötelezettsége keletkezett, amelynek nem tett eleget, egyúttal társasági adó fizetési kötelezettségének sem tett eleget 31 663 Ft összegben. A fenti ügyletről a III. r. vádlott beltag nem tudott.

A III. r. vádlott akkori élettársa a II. r. vádlott rábeszélésére és pénzbeli ellenszolgáltatás ígéretének fejében vállalta el a vezető tisztségviselői megbízást, és írta alá a társasági szerződést. A III. r. vádlott nem tudott arról, hogy az általa tudottan gazdasági tevékenységet nem folytató céggel kapcsolatosan neki a könyvvizetessel, bizonylatok kezelésével, megőrzésével összefüggő kötelezettsége lenne. Ezt az eljárás során tett vallomásaiban mindvégig fenntartotta, és tagadta bűnösségét.

174. Az I. és III. r. vádlott 2009. április 1-jén kelt társasági szerződéssel egy gyógyszerkereskedéssel foglalkozó kft.-t alapított, amelyben a III. r. vádlott által képviselt bt. 51 százalékos, míg az I. r. vádlott 49 százalékos, tulajdoni hányadrészt képviselt. A kft. ügyvezetője az I. r. vádlott volt, majd 2011. augusztus 24-étől a III. r. vádlott is ezt a tisztséget töltötte be. A kft. egy gyógyszerteráriumot üzemeltetett, ahol a IV. r. vádlott a könyvelési teendőket látta el, a II. r. vádlottat pedig a kft. munkaviszonyban alkalmazta.

A III. r. vádlott felvetette az I. r. vádlottnak, hogy az I. r. vádlott havi nettó munkabére 340 ezer Ft legyen, amelyből 140 ezer Ft-ot fognak bejelenteni az adóhatóság felé, a fennmaradó 200 ezer Ft-ot pedig a házi pénztárból kiveheti, és amikor majd azt az induló patika pénzügyi helyzete lehetővé teszi, legalizálják. Az I. r. vádlott ebbe beleegyezett, és hasonló módon jártak el az egyik szakasszisztens alapbérét illetően is. Minderről a IV. r. vádlott is tudott, és ennek megfelelően vezette a könyvelést. Az I. r. vádlott e tevékenységével a költségbe történő befizetési kötelezettség vonatkozásában valótlan tartalmú nyilatkozatot tett, ezzel a költségvetés bevételét a 2010., 2011. és a 2012. évben összesen 2 319 178 Ft-tal csökkentette.

A IV. r. vádlott tudott arról, hogy a kft. hamis tartalmú nyilatkozatokat nyújt be a NAV-hoz. A kft. ügyvezetőjét ebben akként segítette, hogy az általa a III. r. vádlott felhívására

kidolgozott módszerrel a bejelentett munkabér és a ténylegesen megkapott összeg különbözetét oly módon adminisztrálták, hogy visszadátumozva kölcsönszerződéseket készítettek, amelyek szerint az I. r. vádlott a társaságtól 4-4 millió Ft kölcsönt vesz fel, és amennyiben azt nem fizeti meg, az összeg a részére megállapított osztalékból kerül levonásra. Az I. és III. r. vádlottak az így keletkezett taggyűlési határozatokat és hamis tartalmú kölcsönszerződéseket a kft. könyvelésében helyezték el.

A II. r. vádlott 2010 nyarán 2 millió Ft kölcsönt vett fel a kft.-től, azonban a kölcsön felvételéről nem készült szerződés, hanem 2011 nyarán az előzőekben írt kölcsönszerződésekkel együtt az I. és II. r. vádlott 2010. június 20. napjára dátumozott, valótlan tartalmú kölcsönszerződést írt alá, amelyet szintén a kft. könyvelésébe helyeztek.

Az I. és a II. r. vádlott a nyomozás során egybehangzó, beismerő és terhelő jellegű vallomást terjesztettek elő, és mindvégig a bíróság által megállapított történeti tényállásnak megfelelően nyilatkoztak.

A III. és a IV. r. vádlott tagadták a bűncselekmény elkövetését. Úgy nyilatkoztak, hogy a kölcsönszerződésekkel a könyvelés és a valós állapot közti hiányt papírozták le, védekezésük szerint az I. és II. r. vádlott jogtalanul vett el pénzt a patika vagyonából.

175. Egy ukrán cigaretta csempészetre berendezkedett bünszervezeten belül az I. és II. r. vádlott szervezői feladatokat láttak el, míg a III., IV., V., VI. és VII. r. vádlottak egyes részfeladatokat hajtottak végre. 2011 nyarán az I., II., III., IV., V., VI. és VII. r. vádlottak közreműködtek abban, hogy 55 ezer doboz ukrán eredetű cigarettát csempésszenek a Tisza folyón át Magyarországra. A csempészethez a VI. r. vádlott által megszerzett csónakot használták. Az ukrán cigaretta átcsempészése oly módon történt, hogy a IV. és VI. r. vádlottak csónakkal átkeltek a Tisza ukrán oldalára, és onnan szállították át a cigarettát Magyarországra. A magyar oldalon a III., V. és VII. r. vádlottak a II. r. vádlott kocsijával szállították el az így behozott cigarettát. A cigarettát szállító gépkocsi útjának zavartalan biztosítása érdekében az I. r. vádlott figyelői tevékenységet is ellátott, így jelezni tudta, ha olyan hatósági tevékenységet észlel, ami a cigaretta zavartalan szállítását akadályozza. A határrendészeti kirendeltség szolgálatban lévő rendőr járőrei azonban felfigyeltek a cigarettát szállító gépkocsira, amelyet kisebb hajtóvadászat után sikerült megállítaniuk. Ekkor az V. és VI. r. vádlottak kiugrottak a kocsiból, és menekülni kezdtek. A rendőrök az V. r. vádlottat elfogták, és a hátrahagyott járműben lévő magyar adó- és zárjegy nélküli cigarettát megtalálták, majd értesítették a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt, akik a cigarettát lefoglalták. A pénzügyőrök a gépkocsiban összesen 55 ezer doboz magyar adó- és zárjegyet nem tartalmazó cigarettát találtak, amelynek belföldi forgalmi értéke 37 millió 565 ezer Ft, jövedékiadó-tartalma 19 261 925 Ft, áfája pedig 5 846 025 Ft. A gépkocsiban lévő cigaretta vámellenőrzés alóli elvonással történő becsempészése összesen 28 751 150 Ft vámbevétel-csökkenést okozott.

A vádlottak néhány hónappal később ugyanilyen módszerrel 115 ezer doboz cigarettát csempésztek be Magyarországra, amelynek belföldi forgalmi értéke 81 millió 328 ezer Ft, jövedékiadó-tartalma 40 529 796 Ft, áfája 12 274 479 Ft volt. Mindez 60 421 875 Ft vámbevétel-csökkenést okozott.

176. Az I. r. vádlott 2000. október 5. óta a kft. 1. tagja, majd 2002. június 12. és 2009. július 29. között a kft. 1. ügyvezető igazgatója volt. Az I. r. vádlott továbbá 2002. február 4. és 2009. július 28. között a kft. 2. ügyvezető igazgatója.

A II. r. vádlott 2005 és 2009 között, míg a III. r. vádlott 2007 és 2009 között a kft. 3. ügyvezető igazgatói voltak.

A IV. r. vádlott 2006 óta a kft. 4. tagja, az V. r. vádlott pedig 2005-től a kft. 5. ügyvezető igazgatója volt.

Az Országos Rádió és Televízió Testület 2002-ben vezetékess műsorelosztóként nyilvántartásba vette az I. r. vádlott által irányított kft. 2.-t. A kft. 2. fő tevékenysége hírközlési hálózat kiépítése volt Szobtól északra a szlovák határig terjedő területen. Az ehhez szükséges munkálatok elvégzésére a kft. 2. több másik céggel vállalkozási szerződést kötött.

Az I. r. vádlott a kft. 2. megbízása alapján, a 2007. évben végzett hálózatépítési és -bővítési munkákhoz kapcsolódóan, jogtalan haszonszerzés céljából a szerződötett cégek által ténylegesen elvégzett munkákra párhuzamosan a II. és III. r. vádlott érdekeltségi körébe tartozó, tényleges gazdasági tevékenységet nem végző kft. 3.-mal színlelt vállalkozási szerződést írt alá. Az ennek nyomán végzett munkákról a kft. 3. által kibocsátott fiktív számlákat az I. r. vádlott a kft. 2. könyvelésébe befogadta, majd azok áfatartalmát az adóhatóságnál elszámolta. Erre oly módon került sor, hogy a kft. 3. a kibocsátott fiktív számlákkal ténylegesen át nem hárított forgalmi adóból papíron keletkező, értékesítést terhelő áfafizetési kötelezettsége elhárítására az V. r. vádlott által fiktív számlakibocsátásra működtetett kft. 5. nevében kibocsátott további fiktív számlákat fogadott be, amelyekkel egyúttal alvállalkozói láncolat látszatát keltette.

Az I. r. vádlott a kft. 1. képviselőjében eljárva vállalkozási szerződést írt alá optikai és koaxkábel-hálózat létesítésére. Ezen szerződéshez kapcsolódóan, az előbbiekhöz hasonló módon az I. r. vádlott a kft. 1. révén a kft. 3., kft. 4. és kft. 5. számlázási láncolaton keresztül fogadott be a felek között létre nem jött gazdasági eseményeket tartalmazó fiktív számlákat. A számlákon szereplő tervezési-kivitelezési munkák elvégzésére a fiktív alvállalkozói láncolatban szereplő cégek részéről nem került sor, közülük a kft. 4. fantomcéggént valós gazdasági tevékenységet szintén nem végzett. A kft. 4. ily módon a kft. 3. által a fiktív számlakibocsátás során a kft. 1. számlabefogadóra ténylegesen át nem hárított értékesítést terhelő áfa ellensúlyozására számlázott alá a számlabefogadóként szereplő cég részére, miképp a számlázási láncolat végén szereplő kft. 5. a láncolatban előtte szereplő kft. 4. tekintetében, ebben az esetben is valós alvállalkozói lánc látszatát keltve.

A vádlottak a fiktív alvállalkozói láncolat, illetőleg a láncolat keretében kibocsátott fiktív számlák mögötti gazdasági esemény valóságának látszatára fiktív bizonylatokat állítottak ki, megrendeléseket, teljesítési igazolásokat írtak alá, illetve az el nem végzett gazdasági eseményekről fiktív építési naplót vezettek. A pénzmozgások látszatára pedig fiktív kifizetési, illetőleg bevételi pénztárbizonylatokat készítettek. Az I. r. vádlott esetenként a kft. 1. és a kft. 2. nevében a fiktív számlák ellenértékét a kft. 3. részére utalta át.

Mindezek következtében:

(A) A 2007. év I. és II. negyedév vonatkozásában I. r. vádlott a kft. 1. ügyvezető igazgatójaként a kft. 3. nevében kibocsátott fiktív számlák levonásba állításával és áfatartalmának az adóhatósághoz benyújtott áfabevallásokban történő elszámolásával az áfabevételt 6 millió 753 ezer Ft összegben csökkentette, továbbá 21 millió 566 ezer Ft áfát jogtalanul igényelt vissza.

Az V. r. vádlott a kft. 5. nevében történt fiktív számlakibocsátás révén a számlákon szereplő áfa mértékéig, a 2007. év I. és II. negyedévére vonatkozóan az áfabevétel csökkenéséhez 6 123 440 Ft-tal, míg az áfa jogosulatlan visszaigényléséhez 19 555 539 Ft összegben nyújtott szándékosan segítséget az I. r. vádlottnak.

A IV. r. vádlott a kft. 4. nevében történt fiktív számlakibocsátás révén az azokban szereplő áfa mértékéig a II. r. vádlott a kft. 1. és a kft. 3. között létrejött vállalkozási keretszerződés aláírásával, továbbá a bizonylatok aláírásával, míg a III. r. vádlott a kft. 3. vonatkozásában, a fiktív számlához kapcsolódó fiktív bizonylatok aláírásával, továbbá a fiktív számlák ellenértékeként átutalt pénzeszszegek felvételével a 2007. év I. és II. negyedévére vonatkozóan az áfacsökkentésben 6 millió 753 ezer Ft-tal, az áfa jogosulatlan visszaigényléséhez 21 millió 566 ezer Ft összegéig nyújtott szándékosan segítséget az I. r. vádlottnak.

(B) A 2007. év március–július hónapjai vonatkozásában az I. r. vádlott a kft. 2. ügyvezető igazgatójaként a kft. 3. nevében kibocsátott fiktív számlák levonásba állításával és áfatartalmának az adóhatósághoz benyújtott áfabevallásokban történő elszámolásával 62 millió 309 ezer Ft áfát jogtalanul igényelt vissza. Mindehhez a II., III. és V. r. vádlottak szándékosan nyújtottak segítséget.

177. Egy építőipari és takarmány-kereskedéssel foglalkozó kft. (a továbbiakban: kft. 1.) ügyvezetője a III. r. vádlott, a II. r. vádlott pedig a cég tagja volt. 2012. február 13-ától a cég ügyvezetője egy másik személy lett, de továbbra is a III. r. vádlott járt el képviselőként.

Egy másik, szintén építőipari és egyéb élelmiszer-nagykereskedéssel foglalkozó kft. (a továbbiakban: kft. 2.) ügyvezetője – aki még az ítélet meghozatala előtt elhalálozott – a III. r. vádlott részére olyan, visszavonásig érvényes megbízást adott, amely alapján a kereskedelmi kapcsolatok körében teljes jogkörrel eljárhatott, valamint a cég bankszámlája fölött is rendelkezési joga volt.

Az I. r. vádlott két másik cégben, a kft. 3. és kft. 4.-ben is ügyvezetői tisztséget töltött be, míg a IV. r. vádlott az építőipari tevékenységet folytató kft. 5.-ben látta el az ügyvezetői feladatokat.

A kft. 1., kft. 2. és kft. 5. Szlovákiából mintegy 5 milliárd Ft nettó értékű gabonát vásárolt, amelyet belföldön értékesítettek partnereiknek, továbbá az előbb említett öt cég egymással üzleti kapcsolatban állt. Az I., II. és III. r. vádlottak a nettó áron megvásárolt gabonát a nettó beszerzési ár áfával növelt értéke alatti áron értékesítették és a két összeg különbözetét megtartották maguknak. A vádlottak a kft. 1. és kft. 2. vonatkozásában a közösségi beszerzésről nem adtak számot, a belföldi értékesítések után felszámítandó áfát nem vallották és nem fizették be a következők szerint:

A III. r. vádlott mint a kft. 1. ügyvezetője, a 2012. I. negyedévben 171 millió 354 ezer Ft vagyoni hátrányt okozott a költségvetésnek azáltal, hogy a kft. 1. bevallási kötelezettségét nullás bevallás benyújtásával teljesítette, annak ellenére, hogy a nevezett időszakban értékesítési számlákat állított ki, összesen 171 millió 354 ezer Ft értékben. A III. r. vádlott a számviteli törvény előírásai szerinti bizonylatmegőrzési kötelezettségének sem tett eleget, ezáltal a kft. könyvelése ellenőrizhetetlenné vált. Ennek következtében a bizonylati rendnél jelentkező sérelem olyan mértékű volt, hogy az a kft. 1. 2011. és 2012. évekre vonatkozó vagyoni jövedelmi pénzügyi helyzetének ellenőrzését, áttekintését és megismerését megghiúsította. A III. r. vádlottat ezen magatartás tanúsítására az I. és II. r. vádlottak bírták rá, egyrészt azért, hogy az értékesítés révén befolyt áfa összegéhez hozzájussanak, másrészt

azért, hogy ezen cselekmény rejtve maradjon, és ezáltal a megszerzett vagyoni előnyt maguknak biztosítani tudják.

A kft. 2. ügyvezetője a 2011. IV. negyedétől 2012. II. negyedévéig terjedő időszakban 1 milliárd 199 millió 512 ezer Ft vagyoni hátrányt okozott a költségvetésnek azáltal, hogy a kft. 2. áfabevallási kötelezettségét valótlan adattartalommal teljesítette. Az ügyvezető szintűgy nem tett eleget bizonylatmegőrzési kötelezettségének, megismerhetetlenné téve ezáltal a kft. könyvvezetését. Mindezt az I. és II. r. vádlott rábírása alapján tette, és mindehhez a III. r. vádlott szándékosan nyújtott segítséget, akként, hogy meghatalmazottként eljárva kereskedelmi ügyleteket kötött annak tudatában, hogy az ügyvezető bevallási és befizetési, valamint bizonylatmegőrzési kötelezettségének nem fog eleget tenni.

A IV. r. vádlott mint a kft. 5. ügyvezetője a 2012. III. negyedévben az állami költségvetésnek áfaadónemben 4 millió 461 ezer Ft vagyoni hátrányt okozott azáltal, hogy a gabonavásárlást saját bevallásában nem tüntette fel, és bizonylatmegőrzési kötelezettségnek sem tett eleget. A IV. r. vádlott egy másik, vasáru-adásvételi ügyletből származó áfabevallási és -befizetési kötelezettségét is elmulasztotta, ezáltal a kft. 5. vonatkozásában 2011. III. negyedévében 3 millió 33 ezer Ft vagyoni hátrányt okozott az állami költségvetésnek.

178. A vádlott egy szájszűrészet beavatkozásokat végző bt. önálló képviselőre jogosult vezető tisztségviselője és beltagja volt egészen 2008. augusztus 1. napjáig. 2006. november 28-ától a vádlott veje is vezető tisztségviselői pozíciót töltött be, azonban a bt. nevében ténylegesen mindvégig a vádlott járt el. 2002-től 2008-ig a vádlott munkaszerződés alapján foglalkoztatta vejét mint fogorvost, dr. N. A. fogszakorvos pedig a bt. szaktanácsadója volt.

A bt. mint szolgáltató 2005. január 1. napjától 2007. december 31. napjáig finanszírozási szerződést kötött az Országos Egészségbiztosítási Pénztárral (a továbbiakban: OEP), amely az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (a továbbiakban: ÁNTSZ) működési engedélye alapján három körzet vegyes alapellátó fogászati szolgálat és szájszűrészet-fogászati szakellátását biztosította. A fogászati alapellátást a vádlott veje és dr. N. A. végezte, a szájszűrészet beavatkozásokat pedig a vádlott, és az ő nevükben került sor az elvégzett fogászati beavatkozások teljesítményként történő lejelentésére az OEP mint finanszírozó felé. A fogászati teljesítmények azonban dr. N. A. neve és orvosibélyegző-száma alatt kerültek lejelentésre annak ellenére, hogy a fogászati alapellátási tevékenységet ténylegesen a vádlott és veje végezte, azonban erről dr. N. A. a finanszírozót nem tájékoztatta.

Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet 6. §-ának (1) bekezdése alapján a fogászati tevékenység finanszírozása a fogászati körzetek fix díjaiból és/vagy a leadott teljesítményjelentések után járó teljesítménydíjból áll. A 6. § (3) bekezdése szerint az OEP a szolgáltató részére a díjat havonta utalványozza. A teljesítménydíj igénylése az úgynevezett fogászati rekordkép alapján, számítógépes adathordozón történt, amelyben a kezelést végző orvos pecsétszámának megjelölésével meg kellett adni a beteg részére nyújtott ellátást. A számítógépes adathordozóhoz csatolni kellett egy kísérőjegyzéket, amellyel a működtető aláírásra jogosult képviselője igazolta, hogy az OEP-hez benyújtott adathordozó hány tételt tartalmaz.

A vádlott által benyújtott kísérőjegyzékek tartalmazták a bt. OEP-számát, megnevezését, szolgálatazonosító számát, a szerződés szerinti ellátó orvos nevét, pecsétszámát

és a jelentés időszakát, valamint az ellátott beavatkozásokhoz tartozó térítési kategóriát, esetszámot, szolgáltatásszámot, pontszámot és ezek összesítését.

A vádlott a 2005. január 1. és 2007. december 31. napja közötti időszakban a fenti teljesítménydíj igénylése során havonta leadott jelentésekben valótlan adatokat közölt közel 100 beteg vonatkozásában, úgy, hogy ténylegesen el nem végzett fogászati beavatkozásokat jelentett le az OEP felé. Ezáltal a vádlott a költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában tévedésbe ejtette az OEP-et, így a 2005. január 1. és 2007. december 31. napja közötti időszakban rendszeres haszonszerzésre törekedve 1 987 330 Ft kárt okozott.

179. A vádlott 2008. június 10. napjától 2012. április 12. napjáig egy bortermeléssel foglalkozó kft. (a továbbiakban: kft. 1.) önálló képviselőre jogosult ügyvezetője, valamint 2007. december 17. napjától egy gyümölcs- és fűszernövény-termelő kft. (a továbbiakban: kft. 2.) ügyvezetője és egyben tagja is volt. 2008. december 16. napjától a kft. 2. fő tevékenysége szintén bortermelés lett.

A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség „Komplex turisztikai csoportok kialakítása” címmel pályázati felhívást tett közzé. A pályázati kiírás tartalmazta azt a kitételt, miszerint a közbeszerzési értékhatár alatti beszerzések, valamint a közbeszerzési törvény hatálya alá nem tartozó kedvezményezett beszerzése esetén, ha a beszerzés értéke meghaladja az 1 millió Ft-ot, legalább három, tartalmukban azonos és összehasonlítható ajánlatot kell bekérni. Az ajánlatokat és az azok alapján megkötött szerződést pedig a kifizetési kérelemhez kell csatolni. A pályázat benyújtására a Baranya Megyei Önkormányzat és több másik pályázó társaság mellett a vádlott által képviselt kft. 2. 2008. január 14-én írt alá konzorciumi megállapodást a *Baranyai élménykörút* megvalósítására. Majd 2008. június 2-án a vádlott által képviselt kft. 1. mint megbízó vállalkozási szerződést kötött szintén a vádlott által képviselt kft. 2.-vel mint megbízottal, amely szerződés tárgya borturisztikai célt szolgáló vendéglátó egység generálkivitelezése, eszközbeszerzéssel együtt. A szerződés alapján a kft. 2. a beruházást és eszközbeszerzést ténylegesen megkezdte, az elvégzett munkáért számlát állított ki, a kft. 1. részéről pedig a pénzügyi teljesítés megtörtént. 2008. november 28-án olyan új megállapodás született, amelyben már nem a kft. 2., hanem a kft. 1. szerepelt a beruházás megvalósítójaként.

A pályázat keretében a Baranya Megyei Önkormányzat mint a konzorcium vezetője 2009. június 24-én támogatási szerződést írt alá a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökséggel. A szerződés tárgya a *Baranyai élménykörút* elnevezésű projekt elszámolható költségeinek az Európai Regionális Fejlesztési Alapból és a hazai központi költségvetési irányzatból vissza nem térítendő támogatás formájában történő finanszírozása. A kft. 1. vonatkozásában a „rejtőzködő borfalu” projektem megvalósítását, fenntartását és üzemeltetését rögzítették.

A támogatási szerződés aláírását megelőzően, 2009. április 24-én a Baranya Megyei Önkormányzat és a konzorciumi tagok – így a kft. 1. is – a projektmenedzsment ellátásával a kft. 3.-at bízták meg, a kft. 3. alvállalkozója a zrt. 1. volt.

A kft. 1. a „rejtőzködő borfalu” projektem vonatkozásában a kft. 3.-on keresztül jutatta el kifizetési kérelmét a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökséghez. A vádlott az eredetivel mindenben megegyező másolatként a számlamásolatok és a bankkivonatokat mellett csatolta a kft. 2.-vel létrejött vállalkozási szerződést, továbbá a teljesítési igazolásokat, az átadás-átvételi jegyzőkönyvet és az építési naplót. Ezentúl a piaci ár igazolására

csatolta a 2009. február 11-én kelt, a kft. 2. nevében a vádlott által aláírt és a kft. 1.-nek címzett árajánlatot. Továbbá ekkor került sor további két árajánlat másolatának csatolására is 2009. február 10-ei és 2009. február 8-ai keltezéssel.

A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség hiánypótlási felhívást bocsátott ki, tekintettel arra, hogy a pénzügyi elszámolás és az annak elválaszthatatlan részét képező kifizetési kérelemben kötelezően előírt mellékletek hiánytalan benyújtása nem történt meg, és megjegyzésként rögzítette, hogy a vállalkozói szerződés kelte korábbi, mint a piaci ár igazolására benyújtott árajánlatok kiállításának napja, ezért tisztázni szükséges az ellentmondást.

A vádlott birtokában volt még két másik társaság ügyvezetőjétől kapott árajánlat is, de azokról tudta, hogy a hiánypótlás céljára eredménnyel nem használhatók fel, miután ezek keltezési dátuma szintén későbbi, mint a kft. 1. és a kft. 2. között létrejött vállalkozási szerződés. Ezért a vádlott a hiánypótláshoz, az említett két eredeti keltezésű árajánlat alapján meghamisítva elkészített, az ügyvezetők névalírását tartalmazó, de valótlanul 2008. május 27-ei, illetve 2008. május 28-ai keltezésű hamis árajánlatot készített. Ezeket a dokumentumokat mint másolatokat „az eredetivel mindenben megegyező másolat” pecsét mellett saját névalírással látta el, és csatolta a hiánypótláshoz, tudva azt, hogy ezen két, piaci ár igazolására szolgáló árajánlat valótlan tartalmú és hamisított okirat.

A hiánypótlásra figyelemmel a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség rendelkezése alapján 2010. július 28-án a Magyar Államkincstár 22 387 608 Ft átutalásáról döntött a kft. 1. részére. A közvetlen rendszerű támogatás 85 százaléka, azaz 19 029 464 Ft az Európai Fejlesztési Alapból, 15 százaléka, azaz 3 358 144 Ft pedig a magyar költségvetésből származott.

A kifizetésre a két valótlan okirat csatolása nélkül nem került volna sor, ezáltal a vádlott cselekményével az Európai Unió költségvetésének 19 029 464 Ft, a magyar költségvetésnek 3 358 144 Ft, összesen pedig 22 387 608 Ft vagyoni hátrányt okozott.

3. Komplex jogesetek

Minősítse az elkövetők cselekményeit, szabjon ki a minősítésnek megfelelő büntetést! A büntetés kiszabását indokolja, térjen ki az enyhítő és súlyosító körülményekre is! Legyen figyelemmel a vonatkozó összes általános részi szabályra!

180. Balla Áron hivatásos állományú rendőr törzssászlósi rendfokozatban, körzeti megbízottként teljesít szolgálatot.

Barna Tibor tulajdonában volt egy Opel típusú személygépkocsi, amelyet 2005 októberében kölcsönadott sógorának, Kapolcs Istvánnak, aki a gépjárművet 500 ezer Ft vételár ellenében részletfizetés útján meg kívánta vásárolni.

Barna Tibor hozzájárult a gépjármű részletre történő megvásárlásához. A megállapodás alapján Kapolcs István a vételárból 2006 májusáig összesen 450 ezer Ft-ot fizetett meg Barna Tibornak, a fennmaradó 50 ezer Ft megfizetése Kapolcs anyagi gondjai miatt elhúzódott. Emiatt a felek között vita alakult ki, ami a köztük lévő viszony megromlásához is vezetett. Ez odáig fajult, hogy Barna Tibor telefonon megfenyegette sógorát, hogy ameny-

nyiben nem fizeti ki hátralékos tartozását, akkor embereket fog odaküldeni, akik elviszik tőle a gépjárművet.

Időközben Kapolcs István saját kezűleg egy megállapodást készített, amely szerint üzembentartóként használhatja a személygépkocsit. A megállapodáson Barna Tibor nevét aláírta, majd az okirat felhasználásával 2006. február 17-én a gépjárműre az okmányirodában az üzembentartói jogát bejegyeztette. Miután sógora e tényről tudomást szerzett, 2006. június 12-én feljelentést tett ellene a rendőrségen, ahol a nyomozást az ügyben elrendelték.

Balla Áron és kollégája, Tamás Viktor tudomást szereztek a sógorok közötti, a gépjármű adásvételével és a jogtalan üzembentartói jog bejegyzésével kapcsolatos nézeteltérésről, illetve a megindult büntetőeljárásról, és megállapodtak abban, hogy megszerzik az autót Kapolcs Istvántól. Ennek érdekében Balla Áron hivatali kötelességét megszegve, 2006. június 17-én bement a munkahelyére, és ott 19 óra 41 perckor hivatali számítógépéről a saját azonosítójának és jelszavának felhasználásával belépett a BM Központi Hivatala által működtetett nyilvántartásokba. Lekérdezte és megtekintette az Opel személygépkocsi adatait, valamint az üzembentartóként bejegyzett Kapolcs István személyi adatait, lakcímadatait, fényképét és aláírását, majd ezeket ki is nyomtatta azért, hogy azokat a gépkocsi megszerzése érdekében felhasználja.

Balla az ily módon jogosulatlanul megszerzett adatok birtokában a rendőrség által üzemeltetett robotzsaru számítógépes rendszerben hozzáférhető iratminták felhasználásával, az É. Rendőrkapitányság Bünyügyi Osztálya fejlécének feltüntetésével 2 db hamis közokiratot készített. Az egyik okirat a 2006. június 19. napjára keltezett lefoglalási határozat, a másik pedig a Kovács István r. törzsszázlós névaláírásával ellátott lefoglalási jegyzőkönyv volt. Az okiratok tartalma szerint a rendőrhatalóság elrendelte az Opel személygépkocsi lefoglalását, mivel Kapolcs István a tulajdonos Barna Tibor engedélye nélkül a gépkocsira az üzembentartói jogosultságot bejegyeztette, illetve Kapolcs a vételár egy részét és a kamatokat nem egyenlítette ki.

A rendőrtisztek ezt követően megállapodásuknak megfelelően 2006. június 19-én reggel 5 óra 30 perc körüli időben megjelentek Kapolcs lakásán. Balla Áron egyenruhát viselt, míg Tamás Viktor civil ruhában volt, de felsőtestén egy „Police” feliratú láthatósági mellényt viselt. Balla Áron az autóból kiszállva Kapolcs lakásának egyik ablakán bekopogott. A kopogásra a sértett lánya nézett ki, akivel Balla közölte, hogy az apját keresik. A sértett lánya szólt az apjának, mire Kapolcs kiment az udvarra.

Balla Áron átadta Kapolcsnak az általa készített valótlan tartalmú lefoglalási határozatot és a lefoglalási jegyzőkönyvet, majd az Opel személygépkocsit lefoglalták. Ennek során Balla Áron a lefoglalási jegyzőkönyvön saját kezűleg kézírásos bejegyzéseket tett. Kapolcs a hamis lefoglalási határozat és a hamis lefoglalási jegyzőkönyv egy-egy példányát átvette, majd a két rendőr az Opel típusú személygépkocsit ismeretlen helyre szállította.

A gépjármű elvitelét követően Kapolcs az egyik ügyvéd ismerősétől tudomást szerzett arról, hogy az É. Rendőrkapitányságon Kovács István nevű rendőr nem teljesít szolgálatot, és nincs folyamatban olyan bűnügy, amelyben az általa használt gépkocsi lefoglalására került volna sor. Ezért Kapolcs feljelentést tett a B. Rendőrkapitányságon, ahol még ugyanazon a napon elrendelték a gépjármű körözését. A körözés alapján a gép-

járművet 2006. augusztus 12-én egy parkolóban megtalálták. A megtalált személygépkocsi forgalmi értékét az eseti szakértő 150 ezer Ft-ban állapította meg.

Balla Áron és társa Barna Tibornak, a gépjármű tulajdonosának cselekményükkel 150 ezer Ft kárt okoztak, amely a büntetőeljárás során megtérült.

181. 2000 októberében Deák Csongor közölte a rendőrség nyomozóival, hogy mint zsoldos egy társával föbe lőtt két ismeretlen állampolgárságú férfit, akiket azután elástak. Nyilatkozata alapján a rendőrség intézkedett a holttestek felkutatásáról, amely azonban nem vezetett eredményre. Deák Csongor ezen túlmenően más élet elleni bűncselekmények elkövetéséről is beszámolt, amelyekkel kapcsolatban bizonyítékokat is becsatolt, ezekről azonban kiderült, hogy hamisak. Az eljárás során meghallgatásait követően Deák szabadon távozott a rendőrségről.

Deák Csongor úgy ítélte meg, hogy a rendőrség az ő szavahihetőségét vonta kétségbe, ezért úgy döntött, mindent megtesz annak érdekében, hogy a rendőrhatalom az ő elképzelései szerint foglalkozzék az általa elmondottakkal. Ennek érdekében 2000. október 21-én a délutáni órákban a vele szemben elhaladó Kósa Lászlóné és Kósa László után fordulva, minden előzmény nélkül megszólította a férfit azzal a kijelentéssel, hogy: „Te csöves vagy?” Kósa László erre nemmel válaszolt, Deák Csongor azonban arcul ütötte Kósát, aki az ütéstől a földre került. Deák ekkor megfogta Kósát, átkarolta, majd a nála levő kést a jobb kezébe fogva oly módon, hogy annak pengéje a kisujjánál hagyta el a tenyerét, a sértett nyakához szorította. Deák ezután a valamivel távolabb álló Kósánét felszólította, hogy hívja ki a rendőrséget, különben megöli a férjét. Kósáné felmérve a helyzetet, látta, hogy a férjén nem tud segíteni, megpróbálta Deákot kérlelni, hogy engedje el a férjét, aki erre azonban nem volt hajlandó.

Kósáné végül a férjét hátrahagyva elindult a rendőrségre. Az asszony részben az átélt izgalmak, részben a helyismeret hiánya okán hosszabb ideig kereste a rendőrkapitányságot. Miután megtalálta a rendőrség épületét, az ott szolgálatot teljesítő ügyeletessel közölte a történeteket, majd visszaindult a helyszínre. Mire visszaért, addigra már több rendőri egység a helyszínen tartózkodott. Deák ezen idő alatt mindvégig fogva tartotta a férfit, aki a térdelő Deák előtt ült kisterpeszülésben. Deák a hátát egy fának támasztva hátulról bal kézzel átkarolva tartotta őt, kését jobb kezében fogva a kés hegyét a nyaka jobb oldalának szegezte.

Tekintettel arra, hogy hosszabb idő telt el Kósáné távozását követően, Deák és Kósa beszélgetni kezdtek. Kósa cigarettát kért Deáktól, aki adott is neki, és megengedte, hogy a cigarettáját elszívja. Eközben azonban helyzetük nem változott, Deák nem engedte el a sértettet, a fenyegetettség folyamatos volt. Kósa folyamatosan megpróbálta magát „kibeszélni” ebből a szituációból, azonban Deák többször is felhívta a figyelmét, hogy ne sokat beszéljen, mert a vége még az lesz, hogy megöli, és nem várja meg, amíg a rendőrök odaérnek.

A rendőri erők helyszínre érkezésekor Deák azzal a követeléssel állt elő, hogy Csák főhadnagyot hívják azonnal a helyszínre. Közölte egyben azt is, hogy ha 20 percen belül nem érkezik a helyszínre a főhadnagy, akkor elvágja a túsul ejtett Kósa László nyakát. A helyszínre érkezett rendőrök megpróbálták fokozatosan közelebb kerülni a túszejthöz annak érdekében, hogy Kósát kiszabadíthassák. Azonban Deák határozottan felszólította

őket, hogy maradjanak a helyükön, mert ha tovább közelítenek, akkor megöli a túszként fogva tartott férfit.

Kósa László látva a rendőrök közeledését mozogni próbált, megpróbálta magát a szorításból kimenteni, aminek következtében sikerült kibillenteni fogvatartóját abból a stabil rögzítő helyzetből, amiben addig volt, és egyben lehetőséget biztosított arra, hogy a helyszínen levő rendőrök ténylegesen akcióba tudjanak lendülni. Eközben Deák észlve a rendőrök távolságcsökkentését és a férfi menekülési kísérletét, azt kiabálta, „ha ez kell nektek, akkor megölöm”, a késen fogást váltott, és több esetben a közben a fogásából kimozduló Kósa felé szúrt, aki menekülés közben hátra nyúlva belekapott a késbe, amitől a bal kéz mutatóujjának középpercén 2 cm-es metszett sebzést szenvedett el. Deák szurkálásai eredményeként a jobb arcfelén 3 cm-es metszett sebzés keletkezett. Ezek a sérülések 8 napon belül gyógyulók voltak.

Az egyik rendőr felszólította Deákot, hogy a kését dobja el, miközben a rendőrök folyamatosan haladtak felé. Deák látva, hogy a férfi lényegében kikerült a hatalma alól, a rendőrök pedig ennek következtében szabadon támadhatták, felfogta, hogy a további ellenállás teljesen értelmetlen, eldobta a kést, és „megadom magam” felkiáltással feltette a kezét. Az odaérkező rendőrök parancsait ellenállás nélkül végrehajtotta; a rendőrök megbilincseltek, majd előállították.

182. Simon Martin 1994. június 7-én lopás büntette miatt megrovásban részesült. Ellene a kerületi bíróság előtt 10 rb. lopás miatt büntetőeljárás van folyamatban.

A fiatalkorú Simon Martin intellektusa az átlagnál jobb, de agresszív viselkedésre képes, az átlagosnál kevésbé befolyásolható, és pánikreakcióra fokozottan hajlamos. A cselekmény időpontjában – a 18. életének betöltése előtt 2 hónappal – nem szenvedett elmebetegségben, gyengeelméjűségben, tudatzavarban, olyan fokú vagy jellegű személyiségzavarban vagy egyéb kóros elmeállapotban, amely képtelenné tette vagy korlátozta őt abban, hogy cselekménye következményeit felismerje, vagy hogy a felismerésnek megfelelően cselekedjék, de a személyiségzavara a cselekmény elkövetését megkönnyítette, és elő is segítette.

Simon Martin és a nála 6 évvel fiatalabb fiúismerőse, az 1983-ban született Szilágyi Bence korábban iskolatársak voltak. Simon Martin – miután a nála fiatalabbakkal barátkozott – több esetben megjelent az iskola előtt, és onnan részben a többi alsó osztályosokkal csoportosan, részben csak Szilágyi Bencével távozott. Simon Martin látta Szilágyi Bencét az iskolában a számítógéppel játszani, és tudta, hogy érdeklődik a számítógép iránt.

1995. november 27-én délután az oktatás végeztével Szilágyi Bence az iskola előtt találkozott Simon Martinnal, aki – a korábbi ígérete szerint – a lakására hívta számítógépezni Bencét. A lakásba érve Szilágyi Bence a dzsekijét levette, Simon Martin pedig bekapcsolta a szobájában a számítógépet, amellyel a fiú játszani kezdett. Ezt követően kb. este 8-ig az alábbi események történtek.

Szilágyi Bence szervezetébe – ismeretlen körülmények között – nem toxikus mennyiségű, terápiás nagyságrendű, Tic Tac-os dobozban tartott, Dormicum nevű altatószer került, amely megtartott keringési és légzési funkciók mellett rövid időn belül báyadtságot, bódult állapotot eredményezett. Nem kizárt, hogy el is aludt, majd a fotelból a földre esett.

Simon Martin a szobába lépve észlve a fiú állapotát, megpróbálta rázogtatni, szólígatni, de az nem tért magához. Ekkor elhatározta, hogy megöli Szilágyi Bencét, de hogy

a felelősséget elhárítsa, brutális gyilkosságnak fogja feltüntetni. Simon tudta, hogy a fiú nem halt meg. A szobájában lévő sodrott műanyag szárítókötelet – amelyet az egyik végén lévő hurok segítségével a szoba ablakának a kikötésére használt – a fiú mögé térdelve, hátulról tekerte az álla alatt átvezetve a nyakára, majd a tarkójánál megtekerte, és mindkét kezével, közepes erősséggel meghúzta. Ezt követően Bencét a két hónaljánál fogva kihúzta az előszobába, és fejfelé a bejárati ajtó felé, ahhoz közel, kissé jobb oldalra fordított fejjel hasra fektette.

Simon a lakásban lévő – egy viszonylag könnyű, Bence nyaknagyságánál néhány cm-rel hosszabb pengéjű, 10–12 mm pengeszélességű – metszőeszközt vett magához, és a fiú mögött elhelyezkedve a nyak metszését előlről elkezdve, a nyak középvonalában haladt mind jobb, mind a bal oldalon hátrafelé. A fejleválasztás nem egy határozott mozdulattal, hanem több esetben megszakadt vonalvezetéssel, a II. és III. csigolya között a lágýrészen áthaladva a közepest alig meghaladó erőbehatással történt. Simon tudta, hogy a sértett a fej leválasztásakor még nem halt meg.

A zsinegelés útján Bence nyaki ereinek tartós, folyamatos leszorítására került sor. A nyak leszorítását követően a fiú halála a fej eltávolítása nélkül is elháríthatatlanul bekövetkezett volna. A fej leválasztása röviddel a nyak leszorítását követően az agonális szakaszban, megtartott szívűködés mellett történt. A fej leválasztásakor a lassú vérkeringés és szívűködés következtében kisebb mennyiségű vér került a külvilágra.

Ezt követően Simon Martin a lakás gardróbszobájában tárolt, a nevelőapja tulajdonában lévő 70 x 48 x 17 cm-es nagyságú, barna kartonbőröndöt magához vette, és a megcsontított holttestet megpróbálta a bőröndbe elhelyezni. Miután ez nem sikerült, az áldozat ruházatát a hátoldal közepe táján teljes egészében alulról felfelé gyors, kapkodó mozdulatokkal külön-külön levágta, és az így alsónadrágra vetkőztetett testet a bőröndbe tette egy barna-fehér virágmintás függönydarabbal. A bőrönd jobb felső részével érintkezett a test nyaki része, míg a lábait behajlítva a bőrönd bal oldali részét töltötték ki. A test hosszúsága 122 cm volt. Simon a bőröndöt bezárta, felöltözött, és kb. 20 órákor indult a lifthez. A holttestet tartalmazó csomagot, amely kb. 30 kg volt, beemelte a liftbe, és a bőröndöt a Gubacsi híd pesterzsébeti lábához vitte.

A csomagot mintegy 1077 m hosszú útszakaszon nagyon nehezen mozgatta, két kézzel vonszolta, időnként megállt, ráült pihenni, majd tovább húzta. A fiatalokú Simon Martin a Gubacsi híd pesterzsébeti lábánál, a víz szélétől kb. 2 m távolságra a testet a bőröndből a Dunába gurította. Ezt követően a bőröndöt elrejtette a Gubacsi felüljáró alatt, majd futva hazament.

Miután a lakást a vértől feltakarította, Simon magához vette a fiú becsomagolt fejét, és nem sokkal 22 óra után a 13-as villamos vonalán a sínpálya mellett húzódó MÁV vasúti töltés oldalába dobta, ezután pedig hazament.

183. Pataki Bertalan az érettségi után az agrárfőiskola üzemgazdász szakát végezte el. 1997–1998-ban tanácsadóként, tolmács- és fordítóként dolgozott havi bruttó 70 ezer Ft jövedelemért. Büntetlen előéletű, vagyontalan, nőtlen.

Pataki Bertalan szülei 2001-ben elváltak, édesanyja újra férjhez ment. Megelőzőleg azonban 1994-ben húga született, majd 2008-ban édesanyja újabb házasságából egy féltestvére. Pataki 1991-től egy ideig az édesanyjával élt, majd külön lakása lett.

Pataki 14 éves kora után először esetenként, majd rendszeresen különböző prostituáltakhoz járt, azokkal pénzért közösült. A nők valamennyi esetben 30–40 évesek voltak. A költségeket az ösztöndíjából, az édesanyjától kapott pénzből, majd amikor keresni kezdett, a saját jövedelméből fedezte.

A férfi megpróbált megszabadulni ettől az életviteltől, ezért 2010 őszén pszichológushoz fordult. Hozzá 10 hónapon keresztül rendszeresen járt depresszióval és szexuális problémákkal. Abban az időben nem volt tartós párkapcsolata, de előtte, valamint 2013-ban igen.

Pataki 2011 végén vagy 2012 elején partnerközvetítő irodán keresztül ismerkedett meg az akkor 54 éves Tóth Évával. Kapcsolatuk viszonylag rendszeres volt, Pataki legalább havonta egyszer felkereste a partnerét annak saját lakásán, vitájuk, konfliktusuk soha nem volt, a férfi több órát töltött párjánál, beszélgettek, tévét néztek, szexuális kapcsolatuk is volt.

2013. augusztus elején is felkereste a párját, de nem beszéltek meg a következő látogatást.

2013. augusztus 18-án Pataki dolgozni ment, de rossz hangulatban volt, és fél 3–3 óra körül gyalog elindult a munkahelyéről Tóth Évához, aki közölte, hogy vannak nála, menjen vissza később. 17 óra előtt ment vissza hozzá, beszélgettek, tévét néztek, majd Pataki levetkőzött, a nő pedig simogatni kezdte őt, majd ő is levetkőzött, mindössze a kombiné maradt rajta. Ezután hagyományos módon közösülni kezdtek, majd az aktus befejezése előtt Pataki, miközben párját simogatta, mindkét kézzel megragadta a nyakát, miután pedig az ágyon rajta feküdt, megakadályozta, hogy a szorításból kiszabadulhasson. A nő először sikított, védekezni próbált, Pataki nyakát karmolta, végül azonban Pataki azért, hogy a szomszédok esetleg ne hallják meg a kiabálást, még erősebben szorította a nyakát. Kb. 5–15 percig fojtogatta, még mindig a közösülés közben, majd lekerültek a földre, de a vádlott ott is addig szorította a nyakát, amíg a nő mozdulatlaná vált.

Tóth Éva halála légzési elégtelenség következtében állt be, amelyet a nyak leszorítása és a légutak elzáródása okozott, és a fojtogatás befejeztével következett be. A szorítások közepes vagy annál nagyobb erővel történtek. Nem szenvedett olyan természetes okú megbetegedésben, amely a bekövetkezett halállal összefüggésbe hozható lett volna.

Pataki miután észlelte, hogy barátnője már nem mutat életjelet, felkelt a földről, a lakásban kutatni kezdett, fiókokat húzott ki, majd magához vette Tóth Éva arany karkötőjét, 5 db aranygyűrűjét, valamint 1000 Ft készpénzt. Úgy gondolta, hogy az ékszerekből, illetve a pénzből még további prostituálttal létesít kapcsolatot.

Ezután elment a lakásból, majd ezt követően, röviddel egymás után két prostituálttal közösült. Nekik a karkötőt, illetve az egyik gyűrűt adta oda. Ezután hazament, útközben azonban egy utcai víznyelőbe dobta a további ékszereket. Ezeknek a feltalálási helyét augusztus 19-én a helyszínelés során megmutatta, azokat a rendőrség másnap kiemelte.

Otthon édesapja kérdezte tőle, hogy miért van az arca összekarmolva, erre kitérő választ adott, majd lefeküdt aludni. Felrémllett benne, hogy mit tett, ezért felöltözött, gépkocsijával a rendőrségre ment, ahol elmondta, hogy mi történt. A rendőrök kivitték a helyszínre, bementek a be nem zárt lakásba, és megtalálták az elhunyt Tóth Évát.

Pataki Bertalan az elkövetés napján szeszes italt nem fogyasztott, bódult állapotban nem volt, fojtogatás közben tetteleg nem bántalmazta barátnőjét.

A vagyon elleni bűncselekménnyel okozott kb. 100 ezer Ft kárból a lefoglalással kb. 89 ezer Ft megtérült.

Az eljárás során Pataki Bertalan elmeállapotát több igazságügyi elmeorvos-szakértő vizsgálta, és több ellentmondó büntetőjogi beszámítási képességét értékelő szakvélemény született. Az elmeszakértők egy csoportja Pataki elmeállapotát épnak, beszámítási képességét teljesnek ítélte. Véleményükben ellentmondásos megállapítások szerepelnek a tekintetben, hogy Patakinál személyiségzavar, személyiségtorzulás fennállt-e. A szakértők másik csoportja, továbbá az ügyben nyilatkozó valamennyi pszichiáter és pszichológus szakértő Pataki elmeállapotát és pszichiátriai státuszát valamely okból kórosnak ítélte, az e körbe tartozó igazságügyi elmeorvos-szakértők egy része ennek okát Pataki Bertalannál a vélhetően kóriszmézhető úgynevezett borderline kórképben, más része a cselekmény kapcsán aktuálisan fennálló súlyos tudatzavarban határozta meg. Ennek alapján e szakértők rögzítették, hogy a vádlott büntetőjogi beszámítási képessége súlyos fokban korlátozott.

A kérdés újabb és újabb szakértőkkel történő véleményeztetése e tekintetben eredménytelennek bizonyult, Pataki elmeállapotát és ezzel összefüggésben beszámítási képességét a szakértők homlokegyenest ellenkező módon értékelték.

184. Surány Viktor nem kóros elmeállapotú és beszámíthatósági képessége sem korlátozott. Alkoholista életmódot folytat, alkoholfüggő. Korábban (2006-ban) súlyos testi sértés büntette miatt 8 hónapi börtönbüntetésre ítélték. (A büntetését 2009. január 15. napján töltötte ki.)

2014. február 1-jén este egy presszóban együtt iszogatót Máté Gergellyel, aki megelőzőleg több napon át nagy mennyiségű alkoholt fogyasztott.

2014. február 2-án hajnalban, 1 óra 30 perc körüli időben Máté Gergely, aki súlyos fokú és Surány Viktor, aki közepes fokú alkoholos befolyásoltság, szokványos részegség állapotában volt, Máté Gergely lakására indultak együtt. Útközben szóváltás alakult ki közöttük, és Surány bántalmazni kezdte Mátét.

Először a térdére, majd a fejével a falnak lökte Mátét, aki a földre zuhant. Surány ekkor az alkoholos állapota miatt védekezésre korlátozottan képes Mátét a hátára fordította, felsőtestére térdelt és – miközben bal kezével a nyakát szorongatta – jobb öklével legalább 7 ízben, közepes-nagy erővel a fejét megütötte. Máté a mintegy 5 percen át tartó fojtás során – miközben a fájdalomérzete és életöszöne működött – hiába próbált levegőhöz jutni.

Ezt követően Surány felállt és többször belerúgott Máté fejébe, majd a helyszínen talált 31 cm hosszú fém fűrészlappal megvágta az áll alatti nyakrészét. Ezután egy félreeső helyre húzta, ahol a hasára fordította, és Mátét annak kabátjával leterítette.

Máté Gergely a bántalmazás során testszerte különböző sérüléseket szenvedett, közöttük az orrcsont darabos törését, a nyelvcson bal szarvának és a pajzsporc bal oldali nyúlványának törését, a VII. és X. bordák sorozattörését, a homlok és mindkét halántéktájék beverzését, a jobb oldali nyaki izomzat kiterjedt beverzését, a felső frontfogak törését.

Máté Gergely a bántalmazások következtében a helyszínen életét veszítette: halála a nyak tartós leszorítása folytán fellépő fulladás miatt következett be.

Surány Viktor a cselekményt követően lehúzott az áldozat kezéről egy 20 ezer Ft értékű aranygyűrűt, azzal, valamint Máté – a már korábban nála lévő – mobiltelefonjával

a helyszínről eltávozott. A gyűrűt még aznap elzálogosította, a telefont pedig elajándékozta.

Máté Gergely halálát a bántalmazási folyamat végét jelentő fojtás miatt beállt fulladás okozta. A sértett még élt a bántalmazások során, s akkor is, amikor a vádlott megkísérelte a nyakán az ereit felvágni.

Máté Gergely a fojtás során különösen sokat szenvedett, 5 percen át próbált levegőhöz jutni, és közben fájdalomérzete, életöszöne működött, ezt igazolja a körülötte és a házfalon megmaradt nagy mennyiségű vér.

185. A 38 éves Bálintné Csonka Erzsébet az általános iskola 8. osztályát végezte el, be tanított munkásként dolgozik. Három gyermeke van: 16, 15 és 12 évesek. Gyermekei apjával 1982. szeptember 13-án kötött házasságot. Büntetlen előéletű.

Bálintné férjével és gyermekeivel élt együtt.

Házasságukkal a kezdetektől fogva gondok voltak, gyakran veszekedtek, a férj szidalmazta nemcsak feleségét, de a gyerekeit is, különösen, ha alkoholos állapotban volt. A házasságuk során igen gyakran előfordult, hogy Bálint alkoholos befolyásoltság alatt állt, naponta 3 liter bort is megivott. Az utóbbi években már az is meglátszott rajta, ha keveset ivott. Bálint István a munkahelyéről is gyakran ittas állapotban járt haza. A munkája mellett napszámiban is dolgozott. Az alkoholizálása és veszekedős természete miatt nem éltek jól feleségével, a férfi az utóbbi időben józan állapotban is agresszív volt.

A férj magatartása miatt Bálintné már 3 éve konkrét lépéseket tett házasságuk felbontása iránt, de erről a családtagok rábeszélésére lemondott.

A feleségben később is felmerült a válás gondolata, de félt, hogy férje beváltja fenyegetését, miszerint válás esetén felrobbantja a házukat. A férfi egy alkalommal öngyilkosságot is megkísérelt, gyógyszert vett be. A köztük zajló vitákat és veszekedéseket igyekeztek nem a gyerekek előtt lebonyolítani.

2014. január 26-án Bálintné éjszakai műszakból tért haza. A családtagjai nem tartózkodtak otthon, gyermekei iskolában voltak, férje pedig kora reggel óta a munkahelyén dolgozott.

Délután 15 óra körül az akkor már enyhe fokú ittas állapotban lévő férj a konyhájukban kezdett vacsorát főzni. 15 óra 10 perckor érkezett haza felesége és a fiúgyermekük, a kislányuk már azt megelőzően hazatért.

A férj éppen hagymát tisztított egy hosszú nyelű késsel. Azonnal veszekedni kezdett, szóvá tette, hogy amikor reggel hazaérkezett, hideg volt a lakásban, nem volt begyújtva, és felrótta, hogy felesége nem főzött ebédet. Bálintné közölte, hogy mivel korán reggel elindult nem tudott begyújtani. A férfi azt kiabálta, hogy legalább a fiú begyújthatott volna. Kiabált azért is, mert pörköltet akart főzni, de nem volt alapanyag.

Ezt követően Bálint úr randalírozni kezdett, indulatában a lábast is földhöz vágta. Felesége leült, és elkezdett hagymát, kenyeret enni, de férje tovább vitatkozott, a kenyeret, hagymát kiütötte a kezéből, ezért Bálintné elindult gyermekei után az előszoba felé. Férje ekkor utána dobta a húsvágó deszkát, majd a nő után indult, kezében a főzéshez használt nagyméretű fanyelű konyhakéssel.

A veszekedés tovább folyt közöttük az előszobában is, ahol a férj az ott lévő virágcserepeket felesége felé hajította, majd a kisház ajtaja előtt álló, nagyobb méretű virágcserepet akarta hozzádobni. Bálintné folyamatosan kérte, hogy ne tegye, menjen inkább

lefeküdni. Ez alatt a kés mindvégig a férfi jobb kezében volt. Ezt követően a dulakodás még mindig folytatódott, amelynek során Bálintné – egyik kezével a nyaka irányába kapkodó – férje másik kezéből kicsavarta a kést. Ekkor már az előtérben, az általuk használt kisszoba ajtaja közelében álltak. A férj felesége felé indult, jobb kezével ismét a nyaka irányába kapkodott, majd a nő az ajtófélfának lökte férjét, és jobb kézzel döfő mozdulattal a közepesnél nagyobb erővel bal combtövön szúrta a 36,5 cm hosszúságú, egyélű, fanyelű késsel, melynek pengehossza 21,5 cm volt.

Bálint István kiabált, hogy vérzik, és bement a szobába, ahol leült egy székre. Bálintné a kést eldobta, majd fiával együtt levetkőztették, levették róla a nadrágot, a feleség pedig egy törülközőt csavart a vérző sebre. Ezt követően telefonált a körzeti orvosnak, majd a mentőknek is. A fokozatosan eszméletét veszítő Bálint Istvánt felesége – annak mellkasát nyomkodva – próbálta élesztgetni, próbálta lélegeztetni, miközben ismételten telefonált a körzeti orvosnak. A mentők a helyszínre érkezve már csak a halál beálltát tudták megállapítani.

Bálint István halálát a bal tomportájékon elhelyezkedő szúrt sérülés következtében a bal combverőér részleges átmetszése és az ennek következményeként beállt vérvesztéses sokk okozta.

A szúrcsatorna a tomportájék lágyrészei között a hasüreget is megnyitotta, a homloksíkban balról jobbra, a vízszintessel 5–10 fokos szöget bezárva, kissé alulról felfelé haladt több mint 12 cm hosszan. Bálint István halála néhány percen belül bekövetkezett a szúrást követően, életét az azonnali szakszerű orvosi segítség is csak eshetőlegesen menthette volna meg.

186. Oláh Tamás és Váradi Daniella egymással rokoni és házassági kapcsolatban állnak, de a két család között régóta ellenséges viszony állt fent. 2013. szeptember 20-án Óváron, a gyógyszertár előtt Oláh Tamás és Váradi Daniella megtámadta családjuk egyes tagjait. Oláh Tamásnál poroltó volt, ezzel támadt a családtagok egy részére. Váradi Daniella kezében fejszét tartott, azt felemelve fenyegetően lengette, közben ennek megfelelő szavakat is kiabált. Tóth Henriknél egy dorong volt. Ezek az eszközök később változtak, ahogy a kezükből kikerültek, vagy kiütötték őket.

A sértett család tagjai a rájuk támadók ellen úgy védekeztek, hogy kődarabokat, téglákat kaptak fel, azokat dobták feléjük, illetve a dulakodásnál kivették kezükből az eszközöket, és azzal védekeztek. Szabályos „háború” alakult ki, az utcán megállt a forgalom, mindenki igyekezett menekülni a helyszínről, és csak távolról szemlélték az eseményeket. A gyógyszertárban lévő Mezei Sándor és Nagy Zita a kiabálásra kirohantak, és miután őket is érte a poroltó, igyekeztek a túloldalra menekülni.

A verekezés kitörését követően a gyógyszertárt bezárták, és a redőnyt leeresztették, de annak ablaka így is betört, csakúgy, mint a szemben lévő ügyvédi iroda ablaka. A sértett család tagjai közül többeket leütöttek.

Mezei Sándor az összetűzés során az ügyvédi iroda előtti füves, bokros részre került. Itt Tóth Henrik doronggal felszerelve ütlegette. Amikor a földre került, még itt is kapott ütéseket, amelyek elsősorban a fejét érték, a fejtető és a halánték táján. Ezt követően Mezei a földön maradt. Közben a többiek között is folyt a harc, változó erővel. A terület, ahol az esemény zajlott, nem volt túl nagy, így nem lehetett különösebben szétszóródni.

Amikor Mezei Sándor a földön maradt vérbe fagyva, a többiek közül néhányan felfigyelték erre, és kiabálni kezdtek. Egyikük beszállt egy Ladába, hogy orvoshoz vigye Mezeit, ezért előrehajtott, majd a gyógyszerháznál akart megfordulni. Felhajtott a gyógyszerházig, ahol Oláh Tamás egy bottal szétverte a szélvédőt. Ezután a kocsit vezetője visszatolatott, és kiugorva a gépkocsiból azt a gyógyszerház oldalánál hagyta.

Ezután kezdődött a benzinnel töltött és ronggyal meggyújtott üvegek dobálása a sértett családtagok felé, a földes talajon azonban az üvegek nem törtek el, így azokat a sértettek felkapva visszadobták. A már égő rongyok, majd az üvegek, széttörve a köves talajon égési sérüléseket okoztak.

A „háború” körülbelül fél óráig tartott.

A benzines üvegek visszadobálása hátrányos helyzetbe hozta a támadókat, mert beszorultak a gyógyszerház elé, ahonnan nem lehetett sehová menekülni. Ekkor hangzott el olyan kiáltás cigány és magyar nyelven, hogy: „Jönnek a rendőrök!” Ez véget vetett a harcnak, mindenki a kocsijához ment, illetve a támadók a magukkal hozott eszközöket részben összeszedve, részben kezükben tartva azokat visszavitték kocsijukhoz, és először távoztak a helyszínről. A sértettek ezután mentek csak el, a súlyosan sérült Mezei Sándort pedig kórházba vitték, ahol a szakszerű ellátás ellenére meghalt. Váradi Daniella cselekménye következtében Pintér Ivett bal karja eltört.

187. Szabó Sándor – amikor felismerte, hogy ismerősétől, Borbély Ákostól a 2012. év végén felvett kölcsönt és annak magas kamatát képtelen visszafizetni – elhatározta, hogy az adósságtól oly módon szabadul meg, hogy Borbélyt löfvegyverrel megöli.

Ezért 2013. júniusában vásárolt egy kispuskát és hozzá 50 db löszert. A fegyverrel lögyakorlatot tartott, amelynek során 47 db löszert elhasznált. A fegyvert egyébként gépkocsijának ülésai alatt tartotta.

Miután Borbély – aki egyre gyakrabban szólította fel őt a kölcsön visszafizetésére – 2013. szeptember 23-án ismét felkereste a tartozás rendezése érdekében, Szabó Sándor végleg elhatározta: a fizetési kötelezettségétől akként szabadul meg, hogy lelövi ismerősét.

Úgy döntött, 2013. szeptember 24-én délután, amikor ott már más nem tartózkodik, a tartozás lerovásának valótlán ürügyével a telephelyen lévő műhelybe csalja Borbélyt, a lövések hangját pedig a működésbe hozott gépek zajával leplezi.

Szabó Sándor a jelzett napon megszerezte a műhely kulcsait, majd 18 órai időpontra beszélt meg a műhelybeli találkozót. Szabó Sándor fél órával korábban jelent meg a telephelyen. A fegyvert a kocsiból kivette, s azt csőre töltve a műhelybe vitte, ahol a bejáratú ajtó mögött, a falnak támasztotta. Bekapcsolt három nagy zajjal működő munkagépet, s várt Borbély Ákos érkezésére.

Amikor Borbély 18 óra 15 perckor megérkezett, és belépett a műhelybe, Szabó Sándor közölte vele, hogy nem tudja a tartozást megadni. Felajánlotta, hogy ledolgozza a kölcsönt, Borbély azonban pénzben történő kiegyenlítést követelt. Ekkor Szabó Sándor kijelentette, hogy a pénz meg is van, menjen be érte az irodába. Amikor Szabó Sándor Borbély háta mögé került, az ajtó mögé rejtett puskát magához vette. Mögötte lépdelt addig, amíg az iroda előterébe nem ért, ahol azután – hátulról, mintegy 1 méter távolságból – Borbélyt fejbe lőtte. A kis mennyiségű vért a padlóról felmosta, s magához vette, és kikapcsolta áldozata mobiltelefonját.

Amikor Szabó Sándor kiment az udvarra, hogy leállítsa a sértett gépkocsijának járó motorját, akkor vette észre, hogy Borbély Ákos 9 éves kislánya az autóban ül. Azért, hogy cselekményének terhelő tanúja ne legyen, elhatározta, hogy megöli a gyermeket is úgy, ahogy az apját.

Visszament a műhelybe, újratöltötte a fegyvert, és azt az ajtó mögé rejtette, majd a műhelybe csalta a kislányt azzal az ürüggyel, hogy az édesapja hívja. Ezután a korábbi esettel megegyezően hátulról, 1–2 méter távolságból a gyermeket is fejbe lőtte. Szabó Sándor a kislány fejét egy reklámszatyorba csomagolta, s azt a nyakán huzallal rögzítette, majd szivaccsal felmosta a vérnyomokat.

Ezután Szabó Sándor a gyermek holttestét a gépkocsijával a város külterületére szállította, ahol növényzettel letakarva elrejtette. Visszatért a műhelybe, Borbély Ákos holttestét azonban egyedül nem tudta megemelni, ezért a helyszínen hagyta.

II. RÉSZ

Pallagi Anikó

A bűncselekmények minősítésének alapkérdései a joggyakorlatban, különös tekintettel a halmazatokra

Bevezetés

Hazánkban az egyetemi oktatás során mindinkább előtérbe kerül a gyakorlatorientált képzés, az a cél, hogy a BA szakos hallgatók a képzettségüknek megfelelő munkaterületeken elhelyezkedve minél gyorsabban és eredményesebben tudjanak bekapcsolódni a munkavégzésbe, és minél hamarabb váljanak döntéshozó szereplőkké. Ez az elvárás megjelent az NKE Rendészettudományi Karán folyó oktatásban is, ezért a képzési programok megújultak, modernizálódtak. A Bűnügyi Tudományok Intézetének Büntetőjogi Tanszéke új kötelező és szabadon választott tantárgyakat hirdetett meg, amelyeknek a célja a gyakorlatorientált képzés megvalósítása. Tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás első szakaszában is kiemelten fontos jogalkalmazói feladatok ellátására kerül sor, így elengedhetetlenül szükséges, hogy az egyetemi képzés során a hallgatók ne csak az elméleti alapokkal ismerkedjenek meg, hanem az elméleti tudás gyakorlatban való hasznosításának képességét és készségét is elsajátítsák. Ennek pedig meghatározó részét képezi a bűncselekmények minősítése, amelynek alapját a büntetőjog elméleti tudása mellett a büntető ítélkezés gyakorlatának megismerése, az annak követelményeivel való találkozás biztosítja.

Ez a könyv, illetve a könyvnek ez a része kimondottan a büntető anyagi jog gyakorlatban történő alkalmazását kívánja elősegíteni, felhívva a figyelmet azokra a szempontokra, amelyek átgondolása, feltárása, értelmezése elengedhetetlen az egyes bűnügyek nyomozása során. Tekintettel pedig arra, hogy a gyakorlatban a bűncselekmények minősítése során a legtöbb nehézséget az elkövető által megvalósított cselekmény egység-halmazati értékelése okozza, ezért a kötetnek ez a része ezzel a problémával hangsúlyosabban foglalkozik.

1. Alapvetés

Jogalkalmazáson – annak legáltalánosabb, jogbölcséleti fogalmát alapul véve – az állami szerveknek a jogszabályok érvényesítésére irányuló tevékenysége értendő mint a jog

érvényesülésének egyik módja.¹ A jogalkalmazás során az általánosan megfogalmazott jogi norma konkrét, egyedi esetre való vonatkoztatása történik, tehát a jogalkalmazó a vonatkozó anyagi jogszabály alapján dönt az adott ügyben. Természetesen maga a jogalkalmazás is jogszabályok által meghatározott eljárási rend szerint történik, és a jogalkalmazás különböző fajtáira sajátos eljárások jellemzőek.

A jogalkalmazás két legfontosabb fajtája – attól függően, hogy milyen állami szerv végzi – a bírósági és a közigazgatási, típusai pedig – a jogalkalmazás társadalmi tartalma, célja alapján –: jogvédelmi, illetve igazgatási.² Ez a felosztás nem azt jelenti, hogy közigazgatási szerv kizárólag igazgatási típusú jogalkalmazást végezhet, míg a bíróságok jogvédelmi típusút, hiszen mindkét szerv esetében találkozhatunk mindkét típussal. Így például közigazgatási szervek is végezhetnek jogvédelmi jogalkalmazást, amelyre a büntetőeljárás nyomozati szakasza vagy a szabálysértési eljárás lehet példa. Ezzel szemben vannak olyan tipikus közigazgatási típusú ügyek, amelyekben a bíróság hoz döntést, mint például a cégeljárás.

A jogalkalmazási tevékenység folyamatát klasszikusan három szakaszra szokás bontani,³ így megkülönböztethető: *a)* a tényállás megállapítása; *b)* a jogszabály értelmezése; *c)* a határozat meghozatalának szakasza. Egyetértve azonban Szilágyi Péterrel a jogalkalmazási tevékenységek szakaszokra tagolását illetően, kimondható, hogy a jogalkalmazás során a tényállás megállapítása és a jogszabály értelmezése nem szigorúan elkülönülő, egymást követő résztevékenységek, hanem egymást váltakozva végzett mozzanatok, műveletek összessége. A tényállás megállapítása során ugyanis a vonatkozó jogszabályok mentén, azok értelmezése során választhatók ki a jogilag relevanciával bíró tények, a feltárt tények pedig (esetleg) újabb jogszabályok alkalmazásának lehetőségére hívják fel a figyelmet, amelyek további értelmezést igényelnek. Így a jogalkalmazó munkája során több, egymással összefüggő döntések sorozatát hozza meg, amelynek eredményeképpen állapítható meg a tényállás és a tényállásban meghatározott cselekmény helyes jogi minősítése, amely alapját képezi a végső szakasznak, a határozat meghozatalának. Ezért e felfogás már nem egymást követő szakaszokra bontva tárgyalja a jogalkalmazást, hanem annak alapvető műveleteit különbözteti meg egymástól.

Ezek a műveletek pedig:

- a vonatkozó jogszabályok kiválasztása, alkalmazásuk és kötelező erejük vizsgálata;
- a tényállás megállapítása, pontosabban a ténymegállapítások összegyűjtése, megértése, mérlegelése, értékelése, bizonyítottnak tekintése;
- a jogszabály értelmezése;
- a megállapított tényállás jogi minősítése;
- a jogkövetkezmények megállapítása.⁴

¹ A jog érvényesülésének módjai szerint a jogbőlcselet megkülönbözteti a jogkövetést és a jogérvényesítést. A jogalkalmazás általános értelemben a jogérvényesítést jelenti, de kapcsolódhat – leginkább igazgatási szabályok betartása esetén – a jogkövetéshez is. Bővebben lásd: SZILÁGYI 1993, 213–242. és SZABÓ 2006, 171–198.

² SZILÁGYI 1993, 233–235.

³ Így többek között VISEGRÁDY 2002, 127. és SZABÓ 2006, 177.

⁴ SZILÁGYI 1993, 236–243. Elfogadva ezt a felosztást, e részben erre tekintettel kerül tárgyalásra a büntető jogalkalmazás.

2. A jogalkalmazás sajátosságai a büntetőjogban

A büntetőjogban a jogalkalmazási tevékenységet anyagi jogi értelemben a büntetőjogi norma megsértése váltja ki, tehát annak az emberi cselekménynek – bűncselekménynek – az elkövetése, amelyet a Btk. tilalmaz, vagy amely kötelezettség elmulasztásához büntetőjogi szankciót helyez kilátásba. Azonban ez még nem elegendő a jogérvényesítés megkezdéséhez, ugyanis a bűncselekmény elkövetéséről az eljárásra jogosult szervek tudomásszerzése is szükséges. Ez történhet feljelentés vagy hatósági észlelés formájában. Megjegyzendő, hogy a Btk.-ban vannak olyan bűncselekmények, amelyek elkövetése esetén csak az arra feljogosított személyek, illetve szervek kifejezett nyilatkozata esetén indítható meg a büntetőeljárás (magánindítványos bűncselekmények, kizárólagos feljelentési jog gyakorlásához kötött bűncselekmények), ennek hiánya esetén a büntetőeljárás nem kezdhető meg, illetve a már megkezdett büntetőeljárást meg kell szüntetni.

A büntetőeljárás szabályait részletesen az erről szóló 2017. évi XC. tv. (Be.) tartalmazza. Ugyan jelen részben nem ismertetjük részletekbe menően a büntetőeljárás szabályait, azonban megjegyzendő, hogy a büntető jogalkalmazás során az eljárásjogi szabályok iránymutatást is nyújtanak. A büntető jogalkalmazás igen sajátos, tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás első részében a nyomozó hatóság (például a rendőrség és az ügyészség) közreműködik jogalkalmazóként a bűncselekmények felderítésében. A büntetőeljárásnak a nyomozási részét tehát közigazgatási (azon belül rendészeti) szervek és az ügyészség végzi, azonban a büntetőeljárás egésze jogvédelmi típusú jogalkalmazás.

A nyomozás felderítésből és vizsgálatból áll. A felderítés során a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben fel kell deríteni a bűncselekményt és az elkövető személyét, valamint fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A vizsgálat során pedig az ügyészség dönt a gyanúsítottal szemben folyamatban lévő nyomozás befejezésének kérdésében, így amennyiben elegendőnek találja a bizonyítékokat a bűncselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonásához, a vádiratnak a bírósághoz való benyújtásával vádat emel.⁵ A Be. 422. § (1) és (2) bekezdése megfogalmazza a vádirat törvényes elemeit és tartalmát. Eszerint a vádirat törvényes elemei: *a)* a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése; *b)* a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása; *c)* a vád tárgyává tett cselekménynek a Btk. szerinti minősítése; *d)* az ügyészségnek a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására vagy a kóros elmeállapota miatt nem büntethető terhelte felmentésére vonatkozó indítványa. A vádiratnak továbbá tartalmaznia kell a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részecselekményekkel összefüggő, rendelkezésre álló bizonyítási eszközök megjelölését is.

Az ügyészség vádemelésétől kezdődően a büntetőeljárás lefolytatása a bírósági jogalkalmazás körébe tartozik, amelynek során a bíróságnak döntést kell hoznia a bűncselekménnyel vádolt személy büntetőjogi felelőssége kérdésében, így meg kell állapítania a vádlott bűnösségét, vagy pedig a vád alól felmenteni. Amennyiben a bíróság ítéletében megállapítja a vádlott büntetőjogi felelősségét, abban az esetben a Btk.-ban meghatározottak szerint szankciót szab ki vele szemben. Ha azonban azt állapítja meg, hogy a vádlott cselekménye nem bűncselekmény, vagy a bűncselekményt nem a vádlott követte el – ideértve azt az esetet is, amikor nem bizonyított, hogy a bűncselekményt a vádlott követte el – ,

⁵ Be. 348. § és 421. §.

illetve ha a vádlott a cselekmény miatt nem büntethető, a bíróság a vádlottat a vád alól felmenti.⁶ A bírósági ítélet rendelkező részének kötelező tartalmi eleme a bűncselekmény Btk. szerinti megnevezése az alkalmazott törvényhely feltüntetésével, tehát a cselekmény jogi minősítése. Az ítélet indokolásából pedig többek között nem hiányozhat a bíróság által megállapított tényállás, valamint azoknak a bizonyítékoknak a megjelölése és értékelése, amelyekre a bíróság a döntését alapozta.⁷

Minderre tekintettel tehát kimondható, hogy a büntető jogalkalmazás egésze az eljárás különböző szakaszaiban eljáró hatóságok által megállapított történeti tényálláson alapul, amely az adott konkrét bűncselekménynek a büntetőjogi szempontból releváns ismérveit tartalmazza. Ez a történeti tényállás képezi az alapját a cselekmény minősítésének, amely az elkövetővel szemben alkalmazható jogkövetkezmények kérdésében alapvető fontosságú.

2.1. A büntetőeljárás során végzett jogalkalmazási műveletek

Áttekintve a büntetőeljárás során végzett jogalkalmazói tevékenységet, belátható, hogy a jogalkalmazás egyes műveletei mindkét szakaszban szükségszerűen helyet kapnak. Az első szakaszban, a nyomozás során elsősorban abban a kérdésben kell döntést hozni, hogy történt-e bűncselekmény, ha igen, akkor annak ki az elkövetője, továbbá fel kell kutatni és biztosítani kell azokat a bizonyítékokat, amelyek alátámasztják a bűncselekmény megtörténtét és az elkövető (gyanúsított) büntetőjogi felelősségét.

2.1.1. A jogszabály kiválasztása

Ahogy arról már korábban is szó volt, a büntetőeljárás megindításának előfeltétele, hogy a nyomozó hatóság tudomást szerezzen a bűncselekményről. A Be. 375. § (1) bekezdése szerint a nyomozás az ügyészségnek vagy a nyomozó hatóságnak a hivatali hatáskörében, valamint az ügyésznek vagy a nyomozó hatóság tagjának a hivatali minőségében tudomásra jutott adatok alapján, illetve feljelentésre indul meg. Fontos helyet kap ebben a kérdésben, hogy a nyomozó hatóság a kapott információk alapján milyen bűncselekmények megállapításának lehetőségét veszi számba, hiszen például egy adott ügyben tett feljelentésben nem biztos, hogy a cselekménynek pontos és szakszerű minősítése található.

A nyomozó hatóságnak a rendelkezésre álló információk alapján – mintegy előzetes kérdésként – át kell tekintenie mindazon bűncselekmények törvényi tényállásait, amelyek a konkrét eset (cselekmény) minősítése során szóba kerülhetnek. A vonatkozó jogszabályok kiválasztása során már szembe találhatja magát a jogalkalmazó az egyes büntetőjogi tényállások halmozódásának, konkurálásának a problémájával, ha az adott konkrét cselekmény több bűncselekmény törvényi tényállása szerint is minősíthető. Így például a több személy által megvalósított utcai verekedés során a Btk. 339. §-a szerinti garázdaság bűncselekménye mellett szóba jöhet az egyes személyeknek okozott (könnyű vagy súlyos) testi sértés megállapításának a lehetősége. Ez esetben vizsgálni kell azt is, hogy csak a garázdaság vagy

⁶ Be. 563–566. §§.

⁷ Be. 561. § (2)–(3) bek.

csak a testi sértés, esetleg mindkettő együtt, azok bűnhalmazatban való megállapításának lehet-e helye.

Vajon hogyan kell a megtörtént cselekményt helyesen minősíteni? A normák ütközésének eseteiben a jogi szabályozás mellett vagy annak hiányában a joggyakorlatban kialakult, illetve a jogelmélet által kialakított szabályok és elvek az irányadók, amely kérdések megválaszolása szorosan összekapcsolódik az adott jogszabály értelmezésével. Ezért a jogalkalmazás során a vonatkozó jogszabályok kiválasztásának művelete nem lehet mechanikus, igényli a tényállás minél alaposabb felderítését és a jogszabály-értelmezés műveletét. Ennek folyamatában válik nyilvánvalóvá az, hogy melyek azok a releváns tényezők, amelyeknek megléte vagy hiánya megalapozza a cselekmény helyes minősítését, így a történeti tényállás felderítésének irányát.

2.1.2. A tényállás megállapítása

A büntetőjogban a történeti tényállás megállapítása döntő fontosságú művelet. Ennek során kerül feltárára, hogy valójában mi történt. A történeti tényállás a megtörtént, konkrét bűncselekmény büntetőjogi szempontból releváns ismérveinek az összessége, így a jogalkalmazó által felderített, összegyűjtött és a cselekmény minősítése szempontjából jelentőséggel bíró tényeket tartalmazza.

A tényállás-megállapítás műveletének első problémája, hogy melyek az adott, konkrét ügy szempontjából a jogilag releváns tények. Erre a kérdésre a jogszabályok adják meg a választ, így a szóba kerülő bűncselekmény különös törvényi tényállása fog iránymutatónak szolgálni. Ez pedig már eleve feltételezi, hogy a tényállás megállapítása során a jogalkalmazó az általa előzetesen kiválasztott büntető jogszabályokat értelmezi, és ezek közül határozza meg azokat a tényeket, tényállási elemeket, amelyeket fel kell tárnia, meg kell vizsgálnia és bizonyítania kell. A tényállás megállapítása ugyanis nem arról szól, hogy a jogalkalmazó szervek teljeskörűen feltárják a konkrét eset során történeteket, így (mint egy filmben) megkísérlik rekonstruálni az eseményeket, hiszen ez nem lehetséges. Valójában a tényállás megállapítása során a jogalkalmazónak fel kell ismernie az adott ügyben a jogszabály által megkívánt, relevanciával bíró tényeket, és ezek megtörténtét, létrejöttét, megvalósulását vagy éppen hiányát kell vizsgálnia és igazolnia.

Mindezekre tekintettel belátható, hogy a tényállás megállapításának műveletében a jogalkalmazói tevékenység irányát és tartalmát az előzetesen kiválasztott bűncselekmények törvényi tényállásában szereplő tényállási elemek orientálják. Erre vonatkozóan példaképpen említhető, ha a sértett feljelentésében az elkövetőt a Btk. 373. §-a szerinti csalással vádolja, arra hivatkozással, hogy őt becsapta és megkárosította. A történeti tényállás megállapítása azonban nem csupán a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás mint magatartás, illetve a sértett vagyonában bekövetkezett értékcsökkenés, az eredmény megállapítására és bizonyítására irányul, hanem arra is, hogy az elkövető a cselekményt szándékosan és jogtalan haszonszerzés céljából fejtette ki. Amennyiben a cselekmény elkövetésének idején – tehát a magatartás kifejtésekor – a jogtalan haszonszerzés nem volt az elkövető célja (vagy az nem bizonyítható), a csalás bűncselekménye nem állapítható meg. Ezzel kapcsolatban mondta

ki a Legfelsőbb Bíróság egyik határozatában, hogy a csalás akkor tényállásszerű, ha a tévedésbe ejtésre vagy a tévedésben tartásra jogtalan haszonszerzés célzatával kerül sor.⁸

A tényállás-megállapítás folyamatának másik problémája abból adódik, hogy az mindig közvetett, hiszen az ügyben relevanciával bíró tények a múltban keletkeztek, a jogalkalmazó nem volt jelen a bűncselekmény megtörténtekor a helyszínen, nem közvetlenül látta, hallotta, tapasztalta az eseményeket. Ezért a tények keletkezésének, létrejöttének tisztázása vizsgálódás, bizonyítás, logikai művelet útján lehetséges. A tények megállapítása a különböző bizonyítási eszközök igénybevételével, így többek között a gyanúsított, a sértett, a tanú vallomásának, a szakértői vélemény, tárgyi bizonyítékok, okiratok felhasználásával, egybevetésével történik, a jogalkalmazó – a nyomozóhatóság, illetve a bíróság – ennek során tudja kialakítani az álláspontját. Nehezíti a folyamatot, hogy a különböző bizonyítékok egymásnak ellentmondók is lehetnek, így gyakran például a sértett és a gyanúsított vallomása teljesen különbözik egymástól, vagy például a szakvélemény nem támasztja alá a tanú által elmondottakat. Ezért a tényállás megállapításának folyamata a jogalkalmazótól nagyfokú gondosságot, szakszerűséget és objektivitást követel, és nem korlátozódik csupán a megállapító-, megismerőtevékenységre, hanem az egyes bizonyítási eszközök értékelését is igényli a bizonyítandó tények tükrében, amelyek megléte vagy hiánya jelentősen befolyásolhatja a cselekmény minősítését.

Egy adott, konkrét ügyben tehát a tényállás megállapításának művelete eleve feltételezi a cselekmény jogi minősítésének előfeltevését, az előfeltevésnek megfelelő jogi normák (törvényi tényállások) kiválasztását, értelmezését, így az adott ügy eldöntése szempontjából relevanciával bíró tényállási elemek felismerését. Ezzel összefüggésben és ezzel egyidejűleg történik a jelentőséggel bíró tények feltárása, összegyűjtése, megismerése, vizsgálata, igazolása és értékelése, ami végül elvezet a – jogalkalmazó meggyőződése szerinti – tényállás megállapításához és a cselekmény jogi minősítéséhez. A jogalkalmazói meggyőződés pedig ugyan nem nélkülöz bizonyos szubjektív szemléletet, de a tényállás megállapítása szempontjából annak igazolhatóságán, az azt alátámasztó bizonyítékok értékelésén alapul.

2.1.3. A jogszabály értelmezése

Ahogy az már az előző részekből is kitűnt, a jogszabályok kiválasztása során a jogalkalmazó nem csupán egy, hanem több alkalmazható jogi normát is kijelöl, amely az előzetes információk alapján a cselekmény minősítésére alkalmas lehet. A tényállás teljesebb körű vizsgálata érdekében szükség van a jogszabály tartalmának feltárására annak eldöntéséhez, hogy vajon a jogszabály vonatkozik-e az adott tényállásra, így alkalmazható-e, vagy sem.

A büntetőjogi normákban megfogalmazott diszpozíciókat aszerint különböztetjük meg, hogy a jogalkotó milyen törvényszerkesztési megoldást alkalmaz. Ennek megfelelően a büntető anyagi jogban az alábbi diszpozíciók ismertek: a) egyszerű; b) leíró; c) hivatkozó és d) keretdiszpozíció diszpozíció ismert. Az egyszerű diszpozíció esetén a bűncselekményt megvalósító emberi cselekményt a jogalkotó egyszerű, hétköznapi kifejezéssel határozza

⁸ Legf. Bír. Bfv. II. 1.036/2006.

meg,⁹ amely valójában igen szélesre tárja a megállapíthatóság eseteit. Így például a személyi szabadság megsértése a Btk. 194. § (1) bekezdése szerint egyszerű diszpozícióval került meghatározásra: „Aki más személyi szabadságától megfoszt, bűntettet követ el.” Azonban az adott konkrét ügyben a bűncselekmény megvalósulásának vagy annak megvalósulási szakaszainak meghatározása során komoly dilemmát tud okozni, mikor állapítható meg a személyi szabadságtól való megfosztás, vagy mennyi ideig kell fennállnia ennek az állapotnak ahhoz, hogy a bűncselekmény megvalósuljon. Vajon ha az elkövető rázárja a sértettre a lakásajtót, de öt perc elteltével végül a sértettet kiengedi, megállapítható-e a bűncselekmény megvalósulása? És mi a helyzet abban az esetben, ha az elkövető bezárja a lakásba a sértettet, de a sértett az ablakon kiugorva kiszabadul a fogságból?

A leíró diszpozíció esetén a jogalkotó a büntetendő cselekményt részletesen körülírja, méghozzá olyan kifejezések használatával, amelyek köznapri értelmezése nem feltétlenül esik egybe büntetőjogi értelemben vett jelentéstartalmukkal.¹⁰ Erre példaként említhető a már korábban felhozott csalás bűncselekménye. A leíró diszpozíció tartalmának feltárása mindig értelmezést igényel. Egyes jogi kifejezések, fogalmak értelmezését maga a kódex tartalmazza, így például a kár büntetőjogi fogalmát a Btk. 459. § (1) bek. 16. pontja állapítja meg, amely kimondja, hogy a kár a törvény eltérő rendelkezése hiányában a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés. Hasonlóképpen több értelmezést igényelnek a keretdiszpozíciók, amelyekben a jogalkotó egy másik jogágba tartozó jogszabály megszegéseként definiálja a büntetendő magatartást. Így a keretdiszpozícióval meghatározott büntetőjogi norma értelmezésének körébe a büntetőjogi szabályokon túl a keretet kitöltő jogág normáit is be kell vonni. Példaképpen említhetők a Btk. XXII. fejezetében található közlekedési bűncselekmények, amelyek közül a közúti veszélyeztetés, illetve a közúti baleset okozása törvényi tényállásában a közúti közlekedés szabályainak megszegésével határozza meg a jogalkotó az elkövetési magatartást, így minden egyes esetben először azt a kérdést kell megvizsgálnia a jogalkalmazónak, hogy vajon a jármű vezetője megszegte-e a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (tehát a KRESZ) valamelyik szabályát, vagy sem.

A jogalkalmazás során a jogszabály-értelmezéssel kapcsolatban fontos megkülönböztetni a jogértelmezés módszereit, amelyek a következők lehetnek: a) nyelvtani; b) logikai; c) rendszertani; d) történeti és e) alkotmányos módszerek.¹¹ Ezek segítségével tárható fel a jogszabály tartalma, és dönthető el, vajon az adott törvényi tényállásban az általános szintjén meghatározott egyes tényállási elemek megléte megállapítható-e az adott, konkrét bűncselekmény során megvalósult tényállásban.

A jogértelmezés folyamatában a jogalkalmazó különböző értelmezésfajtákkal találkozhat: a) jogalkotói; b) jogalkalmazói és c) jogtudományi értelmezés. A jogalkotói jogértelmezés azt jelenti, hogy a jogszabályban szereplő egyes fogalmakat, tényállási elemeket a jogalkotó a jogszabályban – annak egyes értelmező rendelkezésében – definiálja, magyarázza. Így például a Btk. Záró Részében, az értelmező rendelkezések között azon fogalmak jogalkotói meghatározását találjuk, amelyek bármely tényállásában előfordulnak,

⁹ Ilyen például a Btk. 160. § (1) bekezdése szerint az emberölés meghatározása: „Aki más megöl, bűntettet követ el.”

¹⁰ BLASKÓ 2016, 104–105.

¹¹ BLASKÓ 2016, 120. Vö. BUSCH 2010, 94. és GELLÉR 2012, 135.

mindig az ott meghatározott tartalmat hordozzák.¹² Ezzel szemben a Btk.-ban találkozhatunk olyan értelmező rendelkezéssel, amely egy fejezet vagy egy bűncselekmény törvényi tényállásának végén áll, és a törvényalkotó az értelmező rendelkezést azzal a bevezetéssel fogalmazza meg, hogy „e fejezet alkalmazásában...” vagy „e § alkalmazásában...” Ez azt jelenti, hogy az itt szereplő jogalkotói definíció, meghatározás kizárólag a kijelölt fejezet tényállásaiban vagy csak abban az egy tényállásban foglaltak értelmezésére szolgál, nem vonatkoztatható a fejezeten vagy a tényálláson kívül található, esetleg ugyanazzal a kifejezéssel megjelölt fogalomra.

A jogalkotó által a törvényben megfogalmazott értelmező rendelkezések azért is nagy jelentőségűek, ugyanis ettől nem lehet eltérni az egyes esetekben a cselekmény minősítése során. Ez különbözteti meg legjobban a jogalkotói jogértelmezést a jogalkalmazói jogértelmezéstől, bár ez utóbbinak is vannak a jogalkalmazás során kötelező esetei. A jogértelmezés minden adott ügyben tetten érhető mozzanat, így minden jogalkalmazói döntésben található jogszabály-értelmezés. Egy adott ügyben minél magasabb jogalkalmazó szerv végzi a jogértelmezést, annál gyakrabban hivatkoznak rá hasonló ügyekben az alacsonyabb szintű jogalkalmazó szervek. Így alakul a bírói gyakorlat, amelyben a legnagyobb hangsúlyt a Kúria eseti döntéseiben megjelenő és nyilvánosan közzétételre kerülő jogértelmezések kapnak. Azonban sem a Kúria eseti döntéseinek, sem pedig a Kúria Büntető Kollégiumának véleménye (BKv) nem bír kötelező erővel. A BKv iránymutatása is csak tájékoztató jellegű, azonban a bíróságok, az ügyészségek és a többi nyomozóhatóság többnyire követik a bennük foglaltakat. Különleges helyet foglal el a jogalkalmazói jogértelmezésben a Kúria jogegységi eljárása, amelynek során a Kúria a bíróságokra kötelező jogegységi határozatokat hoz.¹³ E jogegységi határozatok kibocsátása lehetőséget teremt a joggyakorlat továbbfejlesztése és az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítására. A büntető jogegységi határozatokban (BJE) foglaltak ugyan a nyomozó hatóságokra nem bírnak közvetlen kötelező erővel, azonban betartásuk célszerű.

Fontos még említést tenni a jogtudomány értelmező tevékenységéről, hiszen ezek a tudományos, jogirodalmi álláspontok alapvetően befolyásol(hat)ják a jogalkalmazást. A büntetőjog dogmatikája a jogtudomány által került kidolgozásra a büntető jogszabályok rendszerezése, elemzése, magyarázata során, és olyan általános jogi elveket fogalmaz meg, amelyek a jogszabály szövegének feltárásával, értelmezésével a konkrét esetek megoldásában segítik a jogalkalmazókat. Az ugyan egyértelműen kimondható, hogy a jogtudomány képviselőinek értelmezése, fogalommagyarázata nem bír kötelező erővel, azonban átfogó és törvényt magyarázó jellegénél fogva általában a jogalkalmazó számára szinte nélkülözhetetlen forrásanyagként szolgál.

¹² Példaképpen hozható a Btk. 459. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott bünszervezet fogalma.

¹³ Az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése megállapítja: „A Kúria [...] biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.” Továbbá a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 24. § (1) bekezdés szerint a Kúria „[...] c) a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz, d) joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát, e) elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé [...]”.

2.1.4. A cselekmény jogi minősítése

A cselekmény jogi minősítése a jogalkalmazásnak azt a mozzanatát jelenti, amelynek során a jogalkalmazó eldönti, hogy az általa kiválasztott és értelmezett jogi normák közül melyik az, amelynek elemei a megállapított tényállásban megtalálhatóak, így melyik jogi norma alkalmazási körébe vonható az elkövető cselekménye. A cselekmény jogi minősítése nem kizárólag a jogalkalmazás befejező fázisának – a bírósági ügydöntő határozat meghozatalának – egyik részművelete, hanem szervesen kapcsolódik a büntetőeljárás egyes szakaszaihoz is.

A büntetőeljárás során legelőször a nyomozás elrendelésekor kell döntést hozni azzal kapcsolatban, hogy fennáll-e egy bűncselekmény megalapozott gyanúja, vagy sem. Ezt követően a nyomozási szakasz végén kerül sor a cselekmény jogi minősítésére, amikor az ügyész abban foglal állást, hogy a gyanúsított által elkövetett cselekmény milyen bűncselekmény, illetve bűncselekmények megállapítására alkalmas, és vádat emel, vagy éppen ellenkezőleg, arra a megállapításra jut, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, ezért megszünteti az eljárást. A bírósági eljárás során a cselekmény jogi minősítése képezi az ítélet jogi alapját, amelynek során a bíróságnak döntést kell hoznia a bűncselekménnyel vádolt személy büntetőjogi felelőssége kérdésében, így meg kell állapítania a vádlott bűnösségét, vagy pedig a vád alól felmenteni. A bírósági ítélet rendelkező részének kötelező tartalmi eleme a bűncselekmény Btk. szerinti minősítése az alkalmazott törvényhely feltüntetésével, a bűncselekmény büntetési vagy vétségi megjelölése, többrendbeli vagy folytatólagos bűncselekmény esetén ennek megjelölése, gondatlan alakzat esetén ennek megjelölése, továbbá az elkövetői és elkövetési alakzat megjelölése.¹⁴ A cselekmény jogi minősítése pedig elvezet a büntető jogalkalmazás végső műveletéhez, a jogkövetkezmények megállapításához.

2.1.5. A jogkövetkezmények megállapítása

A büntetőeljárás során több esetben is sor kerülhet jogkövetkezmények megállapítására, tekintettel arra, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények közül a nyomozási szakasz lezárásával intézkedés alkalmazására nyílik lehetőség, amennyiben az ügyész például feltételes ügyészi felfüggesztést alkalmaz, és ennek időtartamára a terhelt pártfogó felügyeletét rendeli el. Büntetőjogi büntetés kiszabására azonban kizárólag a bíróság jogosult, és csak abban az esetben, ha az ítéletében megállapítja a vádlott büntetőjogi felelősségét az adott bűncselekményben. A büntetőjogi büntetés kiszabásának jogi alapját a cselekmény jogi minősítése képezi. A büntetés kiszabása során a bíróság a Btk. által megfogalmazott szabályok keretein belül, a megállapított tényállásban foglaltak értékelésével és a vádlott személyének, személyi és vagyoni helyzetének figyelembevételével hozza meg a határozatát.

¹⁴ Be. 561. § (2) bekezdés.

2.2. A tényállás megállapítása és jogi minősítésének problémája a büntetőeljárás nyomozási szakaszában

A büntetőjogi jogalkalmazás sajátosságairól szólva már kifejtésre került, hogy a büntetőeljárás első szakaszában, a nyomozási szakban elsősorban abban a kérdésben kell döntést hozni, hogy történt-e bűncselekmény, ha igen, akkor ki az elkövető, továbbá fel kell kutatni, és biztosítani kell azokat a bizonyítási eszközöket, amelyek a történeti tényállásban megállapított tények igazolására alkalmasak. E tevékenység során – a jogalkalmazás korábban kifejtett mozzanatait figyelembe véve – az első lépés a hatóság tudomására jutott információk alapján a lehetséges minősítés körébe vonható bűncselekmények törvényi tényállásainak kiválasztása. A törvényi tényállások elemzése, értelmezése során határozhatók meg azok a releváns tények, amelyek a tényállás felderítésének irányát és a cselekmény helyes jogi minősítését megalapozzák.

A jogalkalmazásnak ez a része rendkívül fontos, tekintettel arra, hogy amennyiben nem kerül sor minden – az esettel összefüggésben – szóba jöhető bűncselekmény releváns ismérve feltárására, abban az esetben könnyen lehet, hogy a cselekmény minősítése nem lesz helyes, vagy esetleg a minősítés hiányos lesz. A tényállás megállapítása során nem maradhat el a büntethetőség feltételeinek a vizsgálata, így többek között különös figyelmet kell fordítani magánindítványos bűncselekmény esetén a magánindítvány beszerzésére, vagy ha felmerül valamilyen büntethetőséget kizáró ok megállapíthatósága, akkor az ezt megalapozó tények feltárására.

A Be. (tv.) 163. § (1) bekezdése szerint a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárási jogszabályok alkalmazásában jelentősek, tehát mindenekelőtt azokat a tényeket kell bizonyítani, amelyek alapján elbírálható, hogy elkövettek-e, vagy nem olyan cselekményt, amely kimeríti valamely bűncselekmény törvényi tényállását. A nyomozás során a nyomozóhatóság által felderített tények és bizonyítékok értékelésével, figyelembevételével nyílik lehetőség a tényállás megállapítására, a cselekmény jogi minősítésére és az ehhez kapcsolódó vádemelésre.

A büntetőeljárás második részében, a bírósági eljárás során a bíróságnak döntést kell hoznia a bűncselekménnyel vádolt személy büntetőjogi felelősségéről. A Be. (tv.) szerint a bíróság az ítélezés során a tényállást a vád keretein belül tisztázza,¹⁵ és megállapítja, hogy a vádlott bűncselekményt követett el, vagy pedig a vád alól felmenti. A bírósági ítélet rendelkező részének kötelező tartalmi eleme a bűncselekmény Btk. szerinti megnevezése, minősítése, az ítélet indokolásából pedig többek között nem hiányozhat a bíróság által megállapított tényállás, valamint azoknak a bizonyítékoknak a megjelölése, amelyekre a bíróság a döntését alapozta, illetve a bíróság által megállapított tényállás szerinti cselekmény minősítése.¹⁶ Minderre tekintettel tehát a büntető jogalkalmazás egésze a történeti tényálláson alapul, amelyben a büntetőjogi szempontból releváns tények alapvetően a nyomozás során kerülnek felderítésre és megállapításra. A bíróságnak ugyan lehetősége van a tényállás kisebb mértékben történő kiegészítésére, és így a cselekmény minősítése is eltérhet a vádtól, azonban erre ritkán kerül sor.

¹⁵ Be. 163. § (3) bekezdés.

¹⁶ Be. 561. §.

3. A cselekmény jogi minősítésének alappontja, a törvényi tényállás és a történeti tényállás összevetése

Ahogy az már az előző fejezetekből is kiderült, a nyomozás során a nyomozó hatóság, az ügyészség jogalkalmazói tevékenységének legfontosabb alapkérdése, hogy a megállapított történeti tényállás alapján az elkövető milyen bűncselekményt valósított meg. A cselekmény büntetőjogi minősítése fogja a vádirat alapját képezni, amellyel megindul a büntetőeljárás második része, a bírósági eljárás.

A tényállásban a bűncselekmény büntetőjogi szempontból releváns ismérvei kerülnek összegyűjtésre, megvizsgálásra, bizonyításra és értékelésre. A megállapított tényállás jogi minősítése során a jogszabályban az általános szintjén megfogalmazott feltételek összevetése történik a történeti tényállásban megállapított egyedi elemekkel. Ezért a jogi minősítés alappontja a törvényi tényállás és a történeti tényállás egyes elemeinek összevetése.

3.1. Az általános törvényi tényállás elemei

A büntetőjogász számára az általános törvényi tényállás jól ismert fogalom, a jogász gondolkodás terméke, nem legális kategória. Egy olyan elméleti rendszer, amely magában foglalja az egyes törvényi tényállásokból gondolati absztrakció útján elvont közös elemeket, kiegészítve azokat az általános rész büntethetőségi feltételeivel.

1. táblázat

Az általános törvényi tényállás elemeinek rendszere

	OBJEKTÍV oldal		SZUBJEKTÍV oldal	
	TÁRGY	TÁRGYI oldal	ALANY	ALANYI oldal
<i>Szükséges elemek</i>	Jogi tárgy	Elkövetési magatartás – tevékenység – mulasztás	Alany	Bűnösség – szándékosság – gondatlanság
<i>Esetleges elemek</i>	Elkövetési tárgy Passzív alany	Eredmény Szituációs elemek – az elkövetés helye – az elkövetés ideje – az elkövetés módja – az elkövetés eszköze	Speciális alany	Célzat Motívum

Forrás: a szerző szerkesztése

Az általános törvényi tényállás valamennyi bűncselekmény törvényi tényállásának közös elemeit tartalmazza. Az egyes tényállási elemek csoportosítása során megkülönböztethetők az objektív és szubjektív oldalhoz tartozó elemek, illetve attól függően, hogy minden különös törvényi tényállásban megtalálhatóak-e, vagy csak néhányban, a szükséges és esetleges

elemek¹⁷ kategóriái. Az alábbiakban – a teljesség igénye nélkül – csupán vázlatos áttekintést kívánunk tenni az általános törvényi tényállás egyes elemeivel kapcsolatban, amely azonban nem helyettesíti az erről szóló elméleti alapokat, így az egyetemi tankönyvekben szereplő tudományos elemzést, értelmezést. Az általános törvényi tényállás elemeinek e vázlatos áttekintése azonban a további fejezetekben bemutatott jogesetek megértése érdekében elengedhetetlenül szükséges.

3.1.1. Az objektív oldal elemei

Az általános törvényi tényállás objektív oldalán található az egyik legfontosabb tényállási elem, az elkövetési magatartás, amely minden különös törvényi tényállás szükséges eleme. Az elkövetési magatartás törvényi meghatározása tartalmazza a törvényalkotó által tilalmazott emberi tevékenységet vagy mulasztást, amelyet a konkrét bűncselekmény elkövetése esetén a jogalkalmazó elsőként vizsgál. Így amennyiben például a tettes a sértett pénztárcáját annak a táskájából kivette, és a saját zsebébe tette, megvalósította a lopás törvényi tényállásában az idegen dolog elvételként megfogalmazott elkövetési magatartást. Ha az elkövetési magatartás nem teljes egészében kerül kifejtésre, csak részben, akkor a bűncselekmény kísérletének megállapítására lehet alkalmas. Így az előző példából kiindulva, ha a sértett észreveszi a tolvaj cselekményét, és megakadályozza a dolog elvételét, abban az esetben csak a lopás kísérletét lehet megállapítani. Amennyiben a törvényi tényállásban megfogalmazott elkövetési magatartás mulasztással (is) elkövethető, mindig kiemelt figyelmet kell fordítani annak a kötelezettségnek, előírásnak, jogszabálynak a vizsgálatára, amely a cselekvési kötelezettséget megfogalmazza.¹⁸ Így például foglalkozási szabály elmulasztásából eredő munkahelyi baleset esetén elsősorban meg kell vizsgálni, kit milyen cselekvési kötelezettség terhel, amelynek nem tett eleget, és amelynek elmulasztása eredményezte a veszélyhelyzetet vagy a sérülést.

Az elkövetési magatartás vizsgálata arra a kérdésre is választ ad, hogy vajon a bűncselekmény elkövetésében közreműködő személy cselekménye tettesi vagy részesi magatartás körébe tartozik-e. A tettes, társtettesek cselekménye az elkövetési magatartást vagy annak egy részét valósítja meg, míg a részesek cselekménye kívül esik az elkövetési magatartás keretein.

Minden bűncselekmény elkövetése változást hoz létre a világban, így minden bűncselekménynek vannak következményei, de ezek közül a büntetőjogi dogmatika eredményként csak azokat a következményeket definiálja, amelyeket a törvényi tényállás konkrétan megfogalmaz. Eredményt tehát nem tartalmaz minden törvényi tényállás. Így többek között a lopás, a sikkasztás, a személyi szabadság megsértése vagy a kábítószer-kereskedelem immateriális, azaz nem eredmény-bűncselekményként került a kódexben meghatározásra. Ezzel szemben, ha a törvényi tényállásban helyet kap az a külvilági változás, amely a cselekmény kifejtése során létrejön, materiális, más néven eredmény-bűncselekményről

¹⁷ Vö. BLASKÓ 2016, 155–156. Blaskó felosztása szerint megkülönböztethetők a szükséges és nem szükséges tényállási elemek, de a „nem szükséges elemek” kategóriát én nem kedvelem. Helyette az „esetleges elemek” megnevezést használom.

¹⁸ Tekintettel a mulasztás fogalmára, amely a legáltalánosabban a lehetséges cselekvés kötelességgel lenes „nem-tevést” jelenti. Lásd részletesen: BLASKÓ 2016, 159–165.

beszélünk. Az eredmény-bűncselekmény esetén a tényállásszerű eredmény elmaradása a bűncselekmény kísérletének megállapítására ad lehetőséget. Így például a Btk. 373. § (1) bekezdése szerint a csalás tényállásában eredményként a kár szerepel. Ha az elkövető a sértettet megtévesztéssel arra bírja rá, hogy a bankszámlájára utaljon át egy meghatározott összeget, ameddig a sértett bankszámlájáról a kért összeg nem kerül átutalásra, addig a csalás kísérlete állapítható csak meg. Ha azonban a sértett bankszámlájáról az utalás teljesül, a bűncselekmény a sértett vagyonának csökkenésével befejezetté válik, függetlenül attól, hogy a tettes mit csinál a pénzzel. Ennek megfelelően mondta ki a Kúria egyik eseti döntésében, hogy a csalás befejezett akkor, ha a megtévesztett sértett a pénzt nem a jogosult, hanem az elkövető által közölt bankszámlára utalja át, további magatartás, így az összeg felvétele vagy annak továbbutalása ehhez már nem szükséges (BH 2017.7.215).

Az eredmény vonatkozásában a biológiai és a vagyoni-gazdasági típusú sértő eredmények megállapításához általában szakértői vizsgálatra van szükség. A szakértői vizsgálat során külön figyelemmel kell lenni arra, hogy az adott esetben ne csak a ténylegesen bekövetkezett sértő eredmény létrejöttének megállapítására terjedjen ki, hanem arra is, hogy milyen sérülés vagy kár bekövetkezésének állhatott fenn reális lehetősége, veszélye. Ez amiatt fontos, hiszen ha a szubjektív elemek vizsgálata során megállapítható, hogy például a tettes a sértettnek súlyosabb sérülést kívánt okozni, mint amely ténylegesen bekövetkezett, akkor fennállhat e súlyosabb minősített eset kísérletének a megállapítása. Ezzel szemben, ha a vizsgálat csupán azt állapítja meg, hogy az okozott sérülés gyógytartama legfeljebb nyolc nap, abban az esetben egy enyhébb bűncselekmény befejezett alakzatának minősíthető a bűncselekmény. A tényállás megállapítása során az eredmény-bűncselekmények esetében kiemelt vizsgálat alá kell vonni az elkövetési magatartás és az eredmény között fennálló okozati összefüggést is, tekintettel arra, hogy amennyiben ez az összefüggés nem áll fenn, vagy nem bizonyítható, úgy az eredmény nem vonható be a tényállásba. Az okozati összefüggés vizsgálata során nincs szükség az eredmény létrehozásában szerepet játszó valamennyi ok, az oksági láncolat teljes feltárására, hanem az ok-okozati halmazból jogszempontú elszigetelést végezve kell kiemelni a felelősség megállapítása szempontjából jelentős oksági tényezőket.¹⁹

Az objektív oldalon az esetleges elemek körében található az elkövetési tárgy, illetve a passzív alany kategóriája, amely azt a dolgot vagy személyt jelenti, amire vagy akire a tettes az elkövetési magatartást megvalósítja. Így a lopás elkövetési tárgya az idegen ingó dolog, amit a tettes elvesz a sértettől, az emberölés passzív alanya pedig az az élő ember, akit a tettes megöl. Az elkövetés helye, ideje és eszköze ritkán kerül megjelölésre az alapeseti törvényi tényállásokban, gyakrabban találkozunk vele a minősített esetek körében. Az elkövetési módok közül az erőszakkal, fenyegetéssel, a sértett védekezésére vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát előidézve vagy ilyen állapotának kihasználásával történő elkövetés azonban az erőszakos bűncselekmények gyakori alapeseti tényállási elemei. Ezek vizsgálata során a megtörtént bűncselekmény helyes minősítése szempontjából mindenképpen figyelmet érdemel, mi volt az elkövetés konkrét módja, így például amennyiben a sértettet a tettes oly módon hozta öntudatlan állapotba, hogy leütötte, a cselekmény helyes minősítése az erőszakkal történő elkövetés, hiszen a tettes erőszakos magatartással, a sértett bántalmazásával idézte elő annak öntudatlan állapotát.

¹⁹ BLASKÓ 2016, 168.

3.1.2. A szubjektív oldal elemei

A szubjektív oldal elemei között kerül feltárára egyrésről a bűncselekményt elkövető személy(ek)nek az alannyá válás feltételeinek való megfelelése, így minden esetben megállapítást igényel az elkövető életkora és beszámítási képessége. Az életkor tekintetében az általános szabály, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás feltétele a cselekmény elkövetésekor betöltött tizennegyedik életév. Ez ténykérdés, amely így csupán az elkövető életkorának megállapítását igényli. A Btk. 16. §-ában létrehozott speciális szabályozás azonban megteremtette a törvényben taxatív felsorolt hat bűncselekmény²⁰ esetében a cselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltött, de tizennegyedik életévét még be nem töltött személyek büntetőjogi felelősségre vonhatóságát, azzal a feltétellel, ha rendelkeztek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. E belátás nem azonos a minden elkövetőnél kötelező feltételenként megkövetelt beszámítási képességgel, bár kétségtelen, hogy beszámítási képesség hiányában nem beszélhetünk belátásról. A belátási képesség vizsgálatával kapcsolatban – az egységes ügyészszégi joggyakorlat érdekében – a legfőbb ügyész helyettese adott ki körlevelet, amely fontos szempontokat fogalmaz meg erre vonatkozóan.²¹

Valamennyi elkövetőre nézve az általános alannyá válás feltételeként vizsgálni kell a beszámítási képességet, így amennyiben felmerül, illetve megállapításra kerül ennek hiánya, az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása nem lehetséges. Ez azt jelenti, hogy az ilyen tettes által elkövetett bűncselekmény esetén nincs helye vele szemben büntetés kiszabásának. Megjegyzendő, hogy intézkedés alkalmazásának – így például kényszergyógykezelés elrendelésének, elkobzás elrendelésének – helye lehet, ezért ilyen esetekben a bűncselekmény nyomozása során az intézkedés alkalmazásának feltételeit megalapozó tények, körülmények felderítésétől nem lehet eltekinteni.

Az általános alannyá válás feltételein túl a különös törvényi tényállásban foglalt jogalkotói előírás – vagy az általános részi szabályozás – szerint meghatározott bűncselekmény esetén a tettesnek további előírásoknak, feltételeknek is meg kell felelnie. Így például hivatali bűncselekmény tettese csak hivatalos személy lehet. Ezek a feltételek tovább szűkíthetik a tettesek körét, illetve a különböző elkövetők által kifejtett cselekmény eltérő jogi minősítéssel járhat. Példaképpen említhető a személyi szabadság megsértése és a jogellenes fogvatartás elhatárolása. A Btk. 194. §-ában meghatározott személyi szabadság megsértésének tettese bárki lehet, ezzel szemben a Btk. 304. §-a szerinti jogellenes fogvatartás bűncselekményét kizárólag hivatalos személy követheti el.

A szubjektív oldal elemei között kiemelt fontosságú a bűnösség vizsgálata. A bűnösség – legáltalánosabb fogalmát alapul véve – az elkövető és a cselekménye közötti aktuális pszichikai viszonyban fejezhető ki. Két alapvető alakzatát különbözteti meg a büntető anyagi jog, a szándékosságot és a gondatlanságot, amelyek törvényi meghatározása a Btk. 7. és 8. §-ában található. Mind a szándékosság, mind a gondatlanság további két-két fajtára, kategóriára osztható, az egyenes és az eshetőleges szándékosságra (*dolus directus* és *dolus eventualis*),

²⁰ Az emberölés [160. § (1)–(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a terrorcselekmény [314. § (1)–(4) bekezdés], a rablás [365. § (1)–(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)–(3) bekezdés].

²¹ 5/2013. (VII. 31.) LÜh. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről.

illetve a tudatos és a hanyag gondatlanságra (luxuria és negligentia). A szándékosság mindkét kategóriája és a tudatos gondatlanság az úgynevezett pszichikai bűnösségfogalom alapján határozható meg, így ezek – a bűnösség általános fogalmát alapul véve – egymástól az elkövető által kifejtett cselekmény és az ennek következményeihez való aktuális (elkövetéskori) pszichés viszonyulás szerint határolhatók el. Míg az egyenes szándékosság esetén a tettes előre látja magatartása következményét, és azt kívánja, az eshetőleges szándékosság-nál e következményekhez már közömbösséggel, az azokba való belenyugvással viszonyul.

Tudatos gondatlansággal az valósítja meg a bűncselekményt, aki ugyan előre látja a cselekményének lehetséges (negatív) következményeit, azonban könnyelműen bízik az általa is nemkívánatosnak tartott következmények elmaradásában. Büntetőjogi felelősségét ez utóbbi esetben a következmények elmaradásához fűződő könnyelmű bizakodása fogja megteremteni, ami nem teljesen alaptalan, hanem valamilyen körülményre – így azt saját ügyességére, gyorsaságára, tapasztalatára, vagy éppen a sértett, illetve mások elhárító magatartására – alapozza. Hanyag gondatlanság esetén az elkövetéskor hiányzik az elkövetőnek a bűncselekményhez fűződő aktuális pszichikus viszonya. Sem tudata, sem pedig az érzelmei nem fogják át a tárgyi oldal ismérveit, hiszen aki nem látja előre magatartása lehetséges következményeit, ezekhez nem is tud érzelmileg viszonyulni. Hanyag gondatlanság esetén az elkövető bűnössége, így büntetőjogi felelősségének az alapja abban áll, hogy a tőle elvárható figyelem vagy körültekintés tanúsítását elmulasztotta cselekménye során.

2. táblázat

A bűnösség alakzatai

	TUDATI oldal		ÉRZELMI oldal
	A tények tudata	A jogellenesség tudata	
Egyenes szándékosság	Tények:	Jogellenesség:	A cselekménye következményeit kívánja
Eshetőleges szándékosság	Az objektív tényállási elemek tudata, az azokra való rá gondolás Ezek: – elkövetési magatartás – eredmény – elkövetési tárgy – szituációs elemek	Tudja, hogy a cselekménye bűncselekményt valósít(hat) meg. Cselekménye veszélyes a társadalomra. Ezt közvetíti: – a jogszabály ismerete – az erkölcsi szabály ismerete – a magatartás veszélyességének felismerése	A cselekménye előrelátható következményeibe bele nyugszik
Tudatos gondatlanság			A cselekménye lehetséges következményeinek elmaradásában bízik könnyelműen
Hanyag gondatlanság	Nincs		Nincs

Forrás: a szerző szerkesztése

A bűnösség vizsgálata bírói mérlegelés körébe eső érték kategória, így a bűncselekmény tényállásának megállapítása során különös figyelmet érdemel annak a kérdésnek a vizsgálata, vajon

a tettes milyen tények tudatában cselekedett, tisztában volt-e magatartása eredményével, cselekménye következményeivel, illetve hogyan viszonyult e várható következményekhez. A cselekmény jogi minősítése során a bűnösség kérdésében a jogalkalmazónak állást kell foglalnia, ezért nem maradhat el a bűnösségre vonatkozó bizonyítékok összegyűjtése. Hanyag gondatlanság esetén arra is ki kell terjednie a tényállásnak, hogy az adott tettet milyen objektív gondossági kötelezettség terhelte, és ennek a tanúsítására volt-e egyáltalán lehetősége a bűncselekmény bekövetkezésekor.

A célzat és a motívum mint a szubjektív oldal esetleges elemei a törvényi tényállás alap-, illetve minősített eseteiben is gyakran megtalálhatók. Így példaképpen említhető ismét a csalás tényállása, amely a jogtalan haszonszerzés célzatát tartalmazza. A célzatos bűncselekményeket kizárólag egyenes szándékkal lehet elkövetni. Ezzel szemben a motívum, tehát az indíték megjelenése a törvényi tényállásban nem zárja ki az eshetőleges szándékkal történő bűnösséget, így például megállapítható a nyereségvágyból való emberölés abban az esetben is, ha az elkövető a sértett halálába csupán belenyugodva cselekedett.

3.2. A törvényi tényállás elemzéséből levonható következtetések

A cselekmény jogi minősítése során a jogalkalmazó által megállapított történeti tényállás és a törvényalkotó által a Btk.-ban megfogalmazott törvényi tényállás egyes elemeinek összehasonlítása, egymásnak való megfeleltetése történik. Ezért az általános törvényi tényállás dogmatikai rendszerén túl az egyes cselekmények tényállásának megállapításához szükség van az adott különös részi törvényi tényállás elemeinek értelmezésére, elemzésére. Ehhez elsősorban az előző fejezetben ismertetett jogértelmezés fajtáit, módszereit hívhatja segítségül a jogalkalmazó. Az egyes tényállási elemek értelmezése során elsősorban és elsődlegesen a Btk.-ban található értelmező rendelkezéseket kell áttekinteni, illetve nem hagyhatók figyelmen kívül – még a nyomozás során sem – a bíróságok ítélkezési gyakorlatára kötelező erővel bíró büntető jogegységi határozatok, illetve iránymutatást tartalmazó kúriai büntető kollégiumi vélemények, a legfőbb ügyész, illetve helyettesének utasítása, körlevele, a Kúria egyes ügyekben hozott határozatai. Már korábban is hangsúlyoztam ugyan, hogy a jogtudomány értelmezési tevékenységének nincs kötelező ereje, azonban a neves elméleti és gyakorlati szakemberek által készített kommentárokból, törvényt magyarázatokból található ismeretanyag nagy jelentőséggel bír a törvény értelmezésében.

A tényállás elemzését és a bűncselekmény tényállási elemeinek vizsgálatát célszerű az általános törvényi tényállás rendszere szerint, az abban foglalt tényállási elemcsoportok szerint végrehajtani. Először a tényállás objektív oldalát, majd ezt követően a szubjektív oldalát kell értelmezni mind a törvényi tényállás, mind pedig a történeti tényállás szerint. Első lépésben mindenképpen figyelmet érdemel, hogy az adott bűncselekmény törvényi tényállása a kódex melyik fejezetében kapott helyet, ugyanis ebből lehet következtetést levonni a bűncselekmény jogi tárgyára vonatkozóan. Ez a kérdés adott esetben az egység-halmazat problémájának eldöntése során is fontos lehet. Ezt követően kell megvizsgálni, milyen magatartást fejtett ki, illetve fejtettek ki az egyes elkövetők a bűncselekmény megvalósítása folyamatában, majd ezeknek a törvényi tényállásban meghatározott magatartásba való illeszkedését kell körüljárni. Ennek során – több elkövető esetén – alapvetően arra a kérdésre is választ kaphatunk, hogy az egyes magatartások beleillenek, azaz megvaló-

sítják-e a törvényi tényállásban megfogalmazott elkövetési magatartást, vagy azon kívül esnek. Így egy-egy magatartás értékelése esetén eldönthető, hogy az adott elkövető tette vagy részese volt-e a bűncselekménynek.

Példaképpen hozható a Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 168/2003. számú határozata, amelyben kimondta, hogy a közúti veszélyeztetés bűnsegédje és a rablás társtetttese a gépkocsi utasa, aki – a jármű vezetőjével szándékegységben – a mozgó gépkocsi ablakából kihajolva magához rántja a gépkocsi mellett haladó kerékpáros kerékpárjának kormányára felakasztott kosarat. A jogeset igen érdekes tanúságokkal szolgál mind a büntető anyagi jog vonatkozásában, a cselekmény jogi minősítése kérdésében, mind pedig a büntetőeljárás szabályainak körében is, ezért szinte teljes terjedelmében bemutatjuk.

A városi bíróság ítéletével a II. r. terhelte 2 rendbeli rablás büntettségében mint társtettet, 1 rendbeli közlekedés biztonsága elleni büntettségben mint tettest, 1 rendbeli súlyos testi sértés büntettségében mint társtettet és 9 rendbeli közokirattal visszaélés vétségében mint társtettet mondta ki bűnösnek.

A megyei bíróság mint másodfokú bíróság 2000. november 22. napján kihirdetett ítéletével a városi bíróság ítéletét részben megváltoztatva a tényállás 1. pontjában írt és J. J. sértett sérelmére elkövetett rablás büntetést, társtettesként elkövetett lopás büntettségének az ugyancsak az 1. tényálláspont kapcsán a közlekedés biztonsága elleni büntettként értékelt cselekményt bűnsegédként elkövetett közúti veszélyeztetés büntettségének minősítette.

„A másodfokú bíróság által is helyesnek talált, az elsőfokú ítélet 1. pontja alatt rögzített tényállás szerint az I. r. és a II. r. terheltek 1999. augusztus 19-én a II. r. terhelte tulajdonát képező személygépkocsival S.-ra mentek vásárolni. 12 óra 30 perc körüli időben már visszafelé közlekedtek úgy, hogy a gépkocsit az I. r. terhelte vezette, mellette a jobb első ülésen ült a II. r. terhelte. A nagy meleg miatt a gépkocsi ablakai leengedett állapotban voltak.

A terheltek egy kétsávos úton haladtak, szembejövő forgalom nem volt. Ugyanebben az időben kerékpáron ott közlekedett a sértett is, aki kerékpárjának kormányára, annak bal oldali részére, a kormányoszlop tövére akasztotta fel a gyékénykosarát. A kosarat meglátva az I. és II. r. terheltek elhatározták, hogy azt a sértettől elveszik.

A sértett, miután az autó melléje ért, azt hitte, hogy el akarják ütni, mert közte és a gépkocsi között az oldaltávolság 20–30 cm volt. A járművet az I. r. terhelte sértett kerékpárja mellé kormányozta, s olyan sebességgel vezetett, amilyennel a kerékpáros haladt. Amikor egészen a sértett mellé ért, a II. r. terhelte az ülésből felemelkedve a kocsi ablakán felsőtestével félig kihajolt, és mindkét kezével megfogta a kerékpárra akasztott kosár fülét. A sértett ezt észelve bal kezével továbbra is a kormány bal szárát fogta a fogantyúnál, míg jobb kezével a kosarat igyekezett megtartani. Ezt észelve az I. r. terhelte gyorsított, így húzta magával a kerékpárost, akinek a kosár füle ekkor már dörzsölte a bal csuklóját. Részben emiatt, részben a gyorsítás miatt a kosarat visszatartani nem tudta. Bal kezével a kormányt elengedte, így a II. r. terhelte a kosarat le tudta rántani onnan.

A sértett a rántástól a kerékpárjával elesett, az I. és II. r. terheltek pedig a kocsival továbbmentek. A sértett az eséstől különböző horzsolásos – hatnapos gyógytartamú – sérüléseket szenvedett. Kosarában – több igazolvány mellett – mobiltelefon, kb. 23 ezer Ft készpénz is volt. Az elvett tárgyak összesen 67 600 Ft értéket képviseltek [...]”

Az ügyben az ítéletek ellen a II. r. terhelte meghatalmazott védője nyújtott be felülvizsgálati indítványt. A felülvizsgálatot kérő jogi érvelésének lényege szerint a II. r. terhelte mint utas bűnsegédként sem lehet a közúti veszélyeztetés büntettségének alanya.

A felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság az indítványt alaptalannak találta.

Indokolásában kifejtette, hogy a közúti veszélyeztetés elkövetési magatartása a közúti közlekedési szabályok megszegése, eredménye pedig más vagy mások életének, testi épségének közvetlen veszélyeztetése.

A védői érvelést annyiban tartotta helytállónak, hogy a gyalogosok és utasok tettesként nem lehetnek alanyai a szóban lévő büntettnak, minthogy csak a közúti járművet ténylegesen vezető személy van olyan helyzetben, hogy a szándékos szabályszegésével a közvetlen, konkrét veszélyhelyzetet előidézzé. E mellett azonban a részesség megállapítása sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem kizárt. Ezért az az utas, aki a jármű vezetőjét arra biztatja, hogy az a másik járművet az útestről szorítsa le, vagy a hatósági jelzést adó személy mellett őt félre ugrásra készítve hajtson el, részesként megvalósíthatja a bűncselekményt.

„Az irányadó tényállásból kitűnően az I. és II. r. terheltek előzetesen megállapodtak abban, hogy a sértett kosarát elveszik. A gépjárművet vezető I. r. terhelt – a II. r. terhelttel szándékegységben – ennek érdekében lassított, és így közelítette meg annyira a sértettet, hogy benne azt az érzést keltette, el akarják ütni. Az I. r. terhelt a 20–30 cm-es oldaltávolsággal – megszegve a KRESZ 3. §-ában írt rendelkezést – már a kosár elvételének a megkezdése előtt a kerékpáron egyensúlyozó sértett életét, testi épségét közvetlen veszélynek tette ki. A veszélyhelyzet a terheltek által felismerten még közvetlenebbé vált akkor, amikor a II. r. terhelt a kosár fülét megragadva a sértettet a kosár megvédésére készítette. Ezzel a sértett figyelmét megosztotta, és számára a kerékpár kormányzását is megnehezítette. Az I. r. terhelt ezután – még fokozva a veszélyhelyzetet – az autóval gyorsítva húzta maga után a kerékpárost, amit a II. r. terhelt látott és tudott; ezzel egyetértett, ugyanis a II. r. terhelt – társára további szándékerősítő hatást gyakorolva – a kosarat mindaddig fogta, amíg a sértett a kényszerítő körülmények hatására végül a bal kezével elengedte a kormányt, és így leránthatta a kosarat.

Helyesen fejtette ki tehát a másodfokú bíróság, hogy a cselekmény véghezvitelének a kezdete, a folyamata és módja egyértelműen az I. és II. r. terheltek szándékegységét igazolja, ami a KRESZ-szabály szándékos megszegésén túl kiterjedt a közvetlen veszélyhelyzet előidézésére, majd annak a fenntartására is.

Ekként pedig anyagi jogi szabálysértés nélkül került sor a II. r. terhelt büntetőjogi felelősségének a megállapítására a bűnsegédként megvalósított közúti veszélyeztetés bűntettében.”

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványt az akkor hatályos Be. 289. § (2) bekezdése²² értelmében annak iránya szerint bírálta el, következésképpen a terhelt javára kezdeményezett indítvány alapján a megtámadott határozatokat a terhére szólóan nem változtathatta meg.

Ezért csupán elvi jelleggel utalt arra, hogy tévedett a másodfokú bíróság, amikor a II. r. terheltnak a kosár elvételében megnyilvánuló cselekvőségét azzal az indokkal, hogy a terhelt dolog elleni és nem közvetlenül személy elleni erőszakot alkalmazott, továbbá az áttételesen a személyre is ható erőszak nem volt lenyűgöző erejűnek tekinthető, lopás büntettnének és nem rablás büntettnének minősítette:

„A megyei bíróság a II. r. terhelt cselekvőségét az eseménysorból kiemelve, elszigetelten vizsgálta. Figyelmen kívül hagyta azt a tényt – amelyet egyébként maga is hangsúlyozott –,

²² Régi Be., 1998. évi XIX. tv.

hogy a sértett élete, testi épsége éppen a sérelmére elkövetett szándékos közúti veszélyeztetés miatt közvetlen, konkrét veszélyben volt még akkor is, amikor a táskát a II. r. terhelt megszerezte.

Ekként pedig a rablás törvényi tényállási elemeként megkívánt élet, testi épség elleni közvetlen fenyegetés is, amelyet a jelen esetben a sértettre a mellette haladó, mozgó gépkocsi jelentett, maradéktalanul megvalósult. A sértettben a gépkocsi ilyen módon való közlekedése már az események kezdetén komoly félelmet keltett, hiszen azt hitte, el akarják ütni. A kosarát is végül azért engedte át a II. r. terheltnek, mert a gyorsító jármű miatt megtartani nem tudta. Ekként tehát a terheltek nem dologra ható erőszakkal, hanem éppen ellenkezőleg, egy fokozottan veszélyes »dologgal«, a mozgó gépjárművel a sértett élete, testi épsége elleni közvetlen fenyegetést és erőszakot is alkalmazva – a fenyegetéssel és erőszakkal a sértett akarátát és ellenállását megtörve – szerezték meg az értékeit. Miután pedig az egyidejűleg megvalósított cselekményük különböző, egymástól eltérő jellegű jogi tárgyak sérelmét eredményezte, a helyes jogi minősítés a közúti veszélyeztetéssel halmazatban és társtettesként megvalósított rablás büntette lett volna.”²³

Az ismertetett jogeset számos kérdést felvet, de ezek közül elsősorban a határozat utolsó része azért is fontos, mert rávilágít arra, hogy az elsőfokú eljárás során már teljeskörűen feltárt és megállapított tényállás alapján is lehetséges – az egyes tényállási elemek nem megfelelő értékelésével – helytelenül minősíteni a megvalósított bűncselekményeket. A későbbiek során – a halmazati kérdések tárgyalásánál kifejtett alapelv – a cselekmény kétszeres értékelésének tilalma folytán a rablási erőszak kifejtése bizonyosan nem értékelhető egyúttal a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény körébe tartozó, a jármű vezetője ellen kifejtett erőszaknak. Főleg arra tekintettel, hogy ez utóbbi tényállásban meghatározott közlekedési veszélyhelyzet elsősorban nem amiatt jött létre, mert a II. r. terhelt a sértett gyékénykosarát rángatta, hanem a közúti közlekedésben részt vevő sértett élete, testi épsége közvetlen veszélyhelyzetbe került az I. r. terheltnek a közúti közlekedési szabályokat durván megsértő magatartásával, ami egyébként lehetővé tette a II. r. terhelt által kifejtett dologelvételt. A közúti veszélyeztetés tettese speciális, ugyanis az csak a járművet vezető személy lehet, így a II. r. terhelt e bűncselekménynek legfeljebb a részese lehet. Ezzel szemben – ahogyan azt a határozat utolsó része is tartalmazza – a rablási cselekményt a tettestársak egymással szándékegységben, közösen valósították meg, így a dolog elvételét ugyan csak a II. r. terhelt, azonban a dolog elvétele céljából a sértett akarátát megtörő, lenyűgöző erőszak, illetve fenyegetés alkalmazásában az I. r. terhelt is részt vett, ugyanis nem csupán odakormányozta a gépkocsit a sértett mellé, hanem amikor az nem engedte el a kosarat, a gépkocsival húzta. Ezért az I. r. terhelt a rablási cselekmény társtettese.

Az elkövetési magatartás vizsgálatát követően materiális bűncselekmények esetén az eredmény vizsgálata, illetve annak az elkövetési magatartással való ok-okozati összefüggésének bizonyítása is kiemelt jelentőséggel bír. Amennyiben a bekövetkezett eredmény és az elkövetési magatartás között ez az összefüggés nem áll fenn, úgy a bekövetkezett eredmény miatt az elkövetőt felelősség nem terheli. Ezt a szabályt alkalmazta a Legfelsőbb Bíróság a Bfv. I. 1072/2007. számú határozatában, amelyben kimondta, hogy a testi sértés miatt indult eljárásban a vád tárgyává tett magatartás és a bekövetkezett eredmény között az okozati összefüggés hiánya minden más körülménytől függetlenül felmentéshez vezet,

²³ Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 168/2003.

s szükségtelenné teheti a jogellenesség és az alanyi bűnösség vizsgálatát is (BH 2008.12.321). A jogeset lényegét az alábbiakban foglaljuk össze.

„A V.-i Városi Bíróság B. L. terheltet bűnösnek mondta ki gondatlanságból elkövetett maradandó testi fogyatékossgát okozó testi sértés vétségében [...] Az ítéleti tényállás szerint a terhelt karbantartóként dolgozott egy alapítványi házban, amelyben gyermekeket táboroztattak. A tábor területe szomszédos H. I.-né ingatlanával. H. I.-né a gyermekek jelenléte zavarta, emiatt gyakran keveredett szóváltásba a nevelőkkel. Ebben rendszerint beleavatkozott a lánya, Cs. B. L.-né sértett is.

2005. június 28-án a terhelt annak érdekében, hogy a szomszédos ingatlan lakóját a zajtól megvédje, illetve a két ingatlan közötti átlátást megakadályozza, ágakokat állított fel, melyekre részben nádszöveget kívánt felerősíteni, részben növényzettel akarta azokat befuttatni. H. I.-né azonban a terheltől kapott magyarázat ellenére – ezt a tevékenységét sérelmezve – folyamatosan szidalmazta a terheltet és a neki segítő nevelőt, azt hangoztatva, hogy sátrat akarnak a háza falánál emelni, és abban diszkót kívánnak üzemeltetni.

A sértett a szomszéd telefonhívására érkezett a helyszínre, és miután édesanyja őt akként tájékoztatta, hogy a háza falánál a táborozó gyerekeknek sátrat emelnek, a táborba igyekezett és benyitott annak kapuján. Ekkor azonban a terhelt közölte vele, hogy a tábor területére nem léphet be. A sértett a felszólítás ellenére belépett, ezért a terhelt hozzá lépve a vállánál fogva igyekezett őt kifelé tolni. A sértett mögött állt az édesanyja, aki a kezében lévő bottal a terhelt felé ütött. A terhelt – elengedve a sértett vállait – az ütés elől elhúzódott. A sértett eközben hátralépett, és miután a talaj egyenetlensége miatt a lába megbicsaklott, elesett. A terhelt eközben elvette a sértett édesanyjától a botot, eltörte és eldobta.

A sértett a történetek során jobb lábán mindkét bokanyúlványának töréses sérülését szenvedte el; sérüléseinek gyógytartama nyolc napon túli, a tényleges gyógytartam két hónap. A sérülés a jobb oldali lábfejnek és lábujjaknak deformáltságával, valamint a bokaízület mérsékelt beszűkülésével gyógyult, ami maradandó fogyatékossgát jelentett.”

A megyei bíróság 2007. április 25-én kelt ítéletével az elsőfokú határozatot megváltotta, és a vádlottal szemben kiszabott büntetést mellőzve vele szemben megrovást alkalmazott. Az első- és másodfokú határozat ellen a terhelt védője nyújtott be felülvizsgálati indítványt.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványt az alábbiak szerint alaposnak találta:

„A vád tárgyává tett bűncselekmény eredmény-bűncselekmény; megállapíthatóságának alapvető feltétele, hogy a terhelt magatartása és a bekövetkezett eredmény között okozati összefüggés (sic!) van. Csak abban az esetben vizsgálható a terhelt büntetőjogi felelőssége – ezen belül az, hogy terheli-e gondatlanság –, ha ez az okozati összefüggés kétséget kizáróan megállapítható.

Az irányadó tényállás szerint a terhelt a vállánál fogva kifelé tolt sértettet annak érdekében engedte el, hogy a H. I.-né által ellene intézett támadást elháríthassa. A sértett ezt követően lépett hátra, ennek következtében vesztette el egyensúlyát és esett el. Az elszenvedett sérülések az elesés következményei.

A terhelt azzal, hogy a sértettet igyekezett a vállainál fogva kitolni, nem hozott létre veszélyhelyzetet. A sérüléssel járó elesés nem a kitolás következménye volt, hanem annak, hogy a terhelt a sértett édesanyjának támadása ellen védekezésre kényszerült. Ebben a tekintetben egyébként őt még gondatlanság sem terheli, miután azt, hogy el kell engednie a sértettet az őt ért támadás miatt, nem láthatta előre kellő gondossággal mellett sem.

Mindezekre figyelemmel a terhelt magatartása nem valósította meg a vád tárgyává tett testi sértés bűncselekményének tényállását, így bűnösségének megállapítására az anyagi jog szabályainak megsértésével került sor.”²⁴

A szubjektív oldal elemeinek vizsgálata során minden elkövető vonatkozásában külön-külön megállapítást és értékelést igényel a bűnösség. A bűnösségen, illetve a szándékosságon belül is vizsgálándó, hogy az elkövető annak mely formája szerint követte el a bűncselekményt, az elkövetési magatartás kifejtésekor mit fogott át az elkövető tudata, milyen következmény bekövetkezését kívánta vagy nyugodott bele. Így a Kúria határozatában kimondta, az a tény, hogy a terhelt legalább harminchatszor ütötte meg a sértettet, s ezek közül több, az életfontosságú szerveket tartalmazó testtájékat, az arckoponyát érték, az eshetőleges ölési s nem a testi sértési szándékra enged következtetni. Az a körülmény, hogy a terhelt a sértett megöléséhez nem a nála lévő kést, hanem az öklét használta, nem az ölési szándék hiányára, legfeljebb az egyenes ölési szándék kizárására alkalmas (BH 2017.6.174 I.).

Kiemelten fontos szerepet játszik a szándékosság vizsgálata a kísérlet és a befejezett bűncselekmény elhatárolásában, hiszen a kísérlet esetében a szándék az eredmény (vagy a súlyosabb eredmény) előidézését is magában foglalja úgy, hogy az végül nem jön létre. Ennek megfelelően mondta ki a Kúria a határozatában, hogy a nyereségvágyból eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés büntettének kísérletéért felel az az elkövető, aki az időskorú, köztudottan pálinkakiméréssel foglalkozó, de pénzét tőle megtagadó sértettet a pénz átadása érdekében különféle eszközökkel – vécépumpával, asztallábbal – több közepes és néhány nagy erejű, fejre mért ütéssel közvetett életveszéllyel járó koponyaűri sérülést okozva bántalmazza, és ezzel csak akkor hagy fel, amikor a sértett a pénzét neki átadja (BH 2014.5.132). A határozat lényege az alábbiakban foglalható össze.

A törvényszék a 2012. május 25-én kihirdetett ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki rablás büntetében és életveszélyt okozó testi sértés büntetében. A kétirányú fellebbezések alapján eljárva az ítélőtábla a 2012. szeptember 28-án meghozott ítéletével az elsőfokú határozatot megváltoztatta: a terhelt cselekményét emberölés büntette kísérletének minősítette.

Az elsőfokú bíróság a terhelt cselekményét arra hivatkozással minősítette rablás büntette és életveszélyt okozó testi sértés büntette halmazatának, hogy az elkövetés indítéka és a végrehajtás módja, az annak során és az azt követően tanúsított magatartás álláspontja szerint nem alapozta meg az élet kioltására irányuló szándék megállapítását. A bántalmazás során használt vécépumpanyelet és ágyvégdarabot a terhelt a helyszínen vette magához, azok nem az ölés tipikus eszközei. A terhelt részéről nem hangzott el az élet kioltására irányuló szándékra utaló kijelentés; mindvégig értékek átadását követelte, a pénz megkapását követően a sértettet már nem bántalmazta.

A másodfokú bíróság a jogi minősítés kapcsán kifejtette, hogy a terhelt szándéka eshetőlegesen a sértett életének kioltására irányult. Ezt támasztja alá az elkövetéshez használt eszközök ölésre való alkalmassága, az azokkal a sértett kitartó ütlegetése – 10–11, ebből 3–4 nagy erejű, egyebekben közepes erejű ütésekkel –, amelyek szinte kizárólag a fejtájékon okoztak sérüléseket. A sértett koponyaűrtére megnyílt, sérülése közvetett életveszélyes volt, műtéti beavatkozást igényelt, amelynek során koponyacsontdarabot kellett eltávolítani. A terhelt szándéka már a bántalmazás megkezdése előtt a sértett vagyoni értékének megszerzésére irányult, terhére a nyereségvágyból történő elkövetés megállapítható.

²⁴ Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 1072/2007.

A másodfokú bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a terhelt nyújtott be felülvizsgálati indítványt a cselekmény jogi minősítését támadva. A felülvizsgálati indítványt a Kúria alaptalannak találta. Határozatában kimondta, hogy nem tévedett az ítélőtábla, amikor – megváltoztatva az elsőfokú bíróságnak a cselekmény rablással halmazatban életveszélyt okozó testi sértéskénti minősítését – a terhelt cselekményét egységesen nyereségvágyból, különös visszaesőként elkövetett emberölés büntette kísérleteként értékelte.

„Tény, hogy a terhelt célja a sértett pénzének megszerzése volt. A terhelt alappal tételezte fel: a sértett a valósággal ellentétesen tagadja, hogy pénze lenne; tudta ugyanis, hogy neveztet palinkafőzéssel és -kimeréssel foglalkozik. Éppen ezért, e pénz megszerzése érdekében történt a kitartó bántalmazása, amely mindaddig tartott, amíg a sértett a pénzét át nem adta.

Egyértelmű tehát, hogy a terhelt valóban nem kívánta a sértett halálát – azaz egyenes szándék valóban nem róható a terhére –, ez azonban nem zárja ki, hogy a halállal kapcsolatban közömbös maradt, azaz eshetőleges ölési szándékkal cselekedett. Másrészt pedig a terhelt célja alapot ad a nyereségvágyból elkövetés megállapítására is az esetben, ha a cselekménye eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés büntette kísérletének minősíthető. A nyereségvágyból elkövetett emberölés ugyanis eshetőleges szándékkal is megvalósítható, az egyenes szándéknak a közvetlen vagyoni haszonszerzés tekintetében kell fennforognia.

Mindebből következően a cselekmény törvényes minősítését az dönti el, hogy a terhelt a sértett kitartó bántalmazása során felismerte-e a halála bekövetkezésének lehetőségét, vagy sem. Erre a tudattartalomra pedig a cselekmény tárgyi oldalának és az alanyi oldálnak a gondos elemzésével lehet következtetni.

Valóban, a használt eszközök (vécépumpa, bútorláb) az emberölésnek nem olyan tipikus eszközei. Ugyanakkor méretüknél, jellegüknél, fizikai tulajdonságaiknál fogva megfelelő erővel és kivitelezési módozattal használva alkalmas eszközök akár halálos sérülés okozására is. A bántalmazás az adott eszközökkel szinte kivétel nélkül a sértett fejére irányult. Ennek megfelelően a sérülések helye a fej; a kézen csupán védekező sérülések keletkeztek. A fej pedig köztudomásúan életfontosságú testrész, ezzel a terhelt is tisztában volt. Az eszközhasználat adott módja tehát ezen a testtájékon alkalmas halálos kimenetelű sérülés okozására. A bántalmazás eredményeként létrejött közvetett életveszély pedig szintén a halál reális lehetőségét hordozza.

Miután nem arról van szó, hogy a fejet ért eszközös bántalmazás jellemzően kis-közepes erejű ütésekből tevődött össze, melyek közé csupán egy nagyobb erejű ütés ékelődött; hanem a jellemzően közepes erejű ütések közül legalább 3–4 kifejezetten nagy erővel véghezvitt volt (amit a bútordarab szilánkos összetörése is igazol), a terhelt nyilvánvalóan számolhatott azzal is, hogy az adott eszközzel ilyen erővel a fejre ekkora számban mért ütései hatására akár a sértett halála is bekövetkezhet; s ezzel a lehetőséggel a pénz megszerzése érdekében közömbösen maradva cselekedett.

[...] Ekként a terhelt terhére megállapított bűncselekmény – a támadott másodfokú határozat szerinti – minősítése törvényes.”²⁵

A bűnösség kérdéskörében a gondatlanság fajtáinak egymástól való elhatárolására is az elkövető tudattartalmának vizsgálata alapján nyílik lehetőség. Ahogyan az már az általános szabályoknál is bemutatásra került, ha az elkövető tudata átfogja cselekménye következményei bekövetkezésének lehetőségét, de annak elmaradásában könnyelműen bízik, a tudatos gon-

²⁵ Kúria Bfv. III. 36/2013.

datlanság, míg a következmények bekövetkezésének lehetőségét nem látja előre, de a tőle elvárható figyelem és körültekintés esetén azzal számolnia kellett volna, a hanyag gondatlanság állapítható meg. Erre figyelemmel állapította meg a Kúria, hogy gondatlan emberölést követ el, aki megengedi három és fél éves gyermekének, hogy az út szélén parkoló személygépkocsiját az átadott indítókulccsal kinyissa, a járműbe beszálljon, az indítókulcsot a gyújtáskapcsolóba behelyezze, amelynek következtében a hátramenetben hagyott – kézifékkal nem megfelelően rögzített – gépkocsi elindul, s a mögötte álló sértettet halálra gázolja. A vádlottat hanyag gondatlanság terheli, mert az adott helyzetben elvárható közönséges gondosságot és elővigyázatosságot mulasztotta el, amikor a három és fél éves, életkora miatt belátási képességgel nem rendelkező gyermeknek az indítókulcsot kezébe adta, s megengedte neki, hogy a gépjárművet kinyissa, abba beüljön, s azt beindítsa (BH 2017.2.42).

Hasonlóképpen a hanyag gondatlanság alakzatának megállapíthatósága mellett foglalt állást a Kúria abban az eseti döntésében, amely szerint gondatlanságból elkövetett közveszélyeztetés vétségéért felel az a fűtőszabályozásra vonatkozó ismeretekkel rendelkező terhel, aki lakásában a gázvezeték-nyomáscsökkentő biztonsági szelepeinek működését befolyásoló rendellenes beavatkozást végez, amelynek következtében – más, tőle független közreható okok bekövetkezte folytán – a lakásba szabadon beáramló és robbanni képes gyelegyet alkotó gázt a gázkonvektor őrlángja berobbantotta, s a robbanás hatására hűszomszédos ingatlanban számottevő – ingatlanokként 20 ezer Ft-tól 20 millió Ft-ig terjedő – kár keletkezett (BH 2014.12.359).

3.3. A büntetőjogi felelősségre vonás feltételeinek vizsgálata

A tényállás megállapítása során – a büntetőeljárás bármelyik szakaszában – vizsgálni kell a büntetőjogi felelősségre vonás feltételeit. Így elsősorban a bűncselekményt elkövető ki-létének felderítése során előkerül a gyanúsított alannyá válás feltételeinek való megfelelése. Ezek közül elsősorban az elkövető életkora, illetve beszámítási képessége játszhat döntő szerepet. A beszámítási képességnek a bűncselekmény elkövetésekor legalább korlátozott szinten fenn kell állnia. Ennek vizsgálata során figyelemmel kell lenni:

- az ittas vagy bódult állapotban elkövetett bűncselekményekért való felelősségről szóló III. számú Büntető Elvi Döntésben foglaltakra;
- a védő kirendelésének vizsgálatáról szóló 3/1998. BJE-ben foglaltakra;
- a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatakorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről szóló 5/2013. (VII. 31.) LÜh. körlevélben foglaltakra.

A beszámítási képességet kizárhatja vagy korlátozhatja a kóros elmeállapot, illetve a kényszer vagy fenyegetés. Ha az elkövető beszámítási képessége csupán korlátozott volt a bűncselekmény elkövetésének idején, abban az esetben nem kizárt a büntetőjogi felelősség megállapítása.

A cselekmény büntetendőségét kizárja a jogos védelem során vagy végszükségben elkövetett cselekmény. Erre vonatkozóan nem hagyható figyelmen kívül a 4/2013. BJE, amely a jogos védelem szabályainak értelmezéséről szól. Terjedelmi okok miatt ennek ismertetésére nincs lehetőség, azonban itt kívánjuk felhívni a figyelmet arra, hogy amennyiben a jogos

védelem szabályainak alkalmazása szóba kerül, igen gondos vizsgálatot igényel a jogos védelmi helyzet fennállása, esetlegesen a jogtalan támadás befejeződése. Ebben a körben említhető példaként a Legfelsőbb Bíróság eseti döntése, amelyben kiemelésre került, hogy formailag a garázdaság bűncselekményének törvényi tényállásába illeszkedő cselekményben sem állapítható meg a testi épsége ellen intézett jogtalan támadás ellen – a jogos védekezés kereteit túl nem lépve – védekező személy bűnössége (BH 2011.269).

A büntetethetőségi akadályok között található a magánindítvány és a kizárólagos feljelentési jog gyakorlásának hiánya. Ezek az akadályok úgynevezett másodlagos akadálynak tekinthetők, ugyanis nem a meglétük, hanem a hiányuk akadályozza meg az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását. Ezért fontos kérdés már a nyomozás megkezdésekor a megállapítható tényállások körének teljes körű számbavétele, ugyanis ha elmarad például a magánindítványra büntetendő bűncselekmény esetén a törvény által előírt határidőben a magánindítvány beszerzése, az utóbb nem pótolható. Így, ha esetleg a minősítés helytelen volt, és a közvélekedés bűncselekményben nem állapítható meg az elkövető büntetőjogi felelőssége, utóbb nem lehet az ítéletet a magánindítvány hiánya miatt vele szemben meghozni. Erre vonatkozóan szolgál tanulságul a Kúria által hozott döntés, amely során a könnyű testi sértés, illetve zaklatás miatt az elkövetővel szemben – a magánindítvány hiánya miatt – a büntetőeljárás megszüntetésének volt helye, azonban vele szemben a garázdaság megállapítására az erőszakos és megbotránkozás vagy riadalom keltésére alkalmas magatartásának kihívó közösségellenessége hiányában nem volt lehetőség (BH 2015.3.52).

4. A bűncselekményi egység és a bűnhalmazat

A Btk. a bűnhalmazat fogalmát a 6. § (1) bekezdésében határozza meg, amely szerint bűnhalmazat az, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el. E látszólag egyszerű törvényi meghatározás értelmezése és a gyakorlatban való alkalmazása igen nehéz feladat elé állította és állítja ma is mind a jogtudományt, mind pedig a jogalkalmazókat. A bűncselekményi egység, többség, a valódi és látszólagos halmazatok kérdésében való döntés a büntető jogalkalmazásban mindennapos jelenség, a halmazatokkal kapcsolatos problémák már a büntetőeljárás legelső szintjén, a nyomozás során felmerülnek.

A Btk. bűnhalmazat-fogalmából kiindulva a büntető anyagi jog dogmatikája két fogalom köré épül: a) a bűncselekményi egység és b) a bűncselekményi többség kategóriáit különbözteti meg egymástól. A bűnhalmazat tulajdonképpen bűncselekményi többség, amelyet egy büntetőeljárásban bírálnak el. Így tehát azt a kérdést, hogy egység vagy halmazat megállapításának van-e helye, a büntető anyagi jog szempontjából az dönti el, hogy egy vagy több bűncselekményt valósított-e meg az elkövető cselekménye. De vajon mi az a döntő szempont, amely alapján bűncselekményi egység, és mi az a döntő szempont, amely alapján bűncselekményi többség megállapításának van helye? A tényállások száma? A cselekmények száma? A jogi tárgyak száma? A bűncselekmény fogalmi elemeinek száma? Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a hazai jogtudomány hosszú idő óta próbál meg-

oldásra jutni.²⁶ Azonban ma is egyet kell érteni Sánta Ferenc megállapításával, amely szerint a kérdéskör fontossága ellenére a mai napig nem sikerült olyan rendezőelv felállítása, amely általános jelleggel, minden esetre alkalmazhatóan biztosítaná az egység-halmazat kérdésében történő állásfoglalást.²⁷

Az egység-többség kérdésének megoldásával kapcsolatban a jogtudományban kiemelhető Földvári József nézete, amely szerint a bűncselekményegység fogalma világos: egyetlen bűncselekmény megvalósulását jelenti, bűncselekménytöbbségről pedig több bűncselekmény elkövetése esetében beszélünk.²⁸ Földvári a bűncselekményegység és -többség elhatárolására a büntetőjog fejlődése során kialakult különböző elméletek közös hibájának tartotta, hogy a bűncselekmény egyenrangú ismérvei közül a különböző álláspontok hívei kiemelték egyet, és annak, a többi ismérv fölé helyezve azt, döntő jelentőséget tulajdonítottak a bűncselekmények számának megállapításánál. Az általa kialakított felfogás központi eleme a bűncselekmény fogalma, amely nézete szerint három elemből áll: a társadalomra veszélyességből, a tényállásszerűségből és a bűnösségből. Álláspontja szerint egy bűncselekmény megállapítása e három feltétel fennforgását igényli, több bűncselekmény akkor tekinthető megvalósultnak, ha mindezen feltételek többszörösen fennforognak. Akkor lehetséges a halmazat megállapítása, ha valakinek a magatartása a társadalomra több vonatkozásban is veszélyes, több törvényi tényállásnak is megfelel, és az elkövetőt mindegyik vonatkozásában bűnösség is terheli.²⁹

Tokaji Géza saját felfogásának lényegét a diszpozíciószerűség és a kétszeres értékelés tilalmára építette. Nézete szerint egyetlen diszpozíció egyszeri megvalósítása mindig egység, más szóval többszörös diszpozíciószerűség hiányában a halmazat eleve kizárt. A többszörös diszpozíciószerűség sem jelent feltétlenül halmazatot, mivel annak lehetőségét a törvény értékelheti az egyetlen bűncselekményre előírt büntetési tételben is, így a halmazati értékelés a kétszeres értékelés tilalmába ütközne. Vizsgálandó szempont tehát, hogy ha a többszörös diszpozíciószerűség olyan változatával állunk szemben, amely az egyetlen bűncselekményre előírt szankcióban értékelve nincs, a halmazat megállapítása nem mellőzhető, mert különben a többszörös diszpozíciószerűséggel járó fokozott társadalomra veszélyesség és bűnösség kellő értékelés nélkül maradna.³⁰ Az elhatárolás elvi alapja az, hogy semmi sem értékelhető kétszeresen, másfelől semmi sem maradhat értékeletlenül.³¹

Békés Imre is megkísérelte e tárgyban egységes rendezőelvek kialakítását. Szerinte a halmazat megállapítására vezet a sértettek száma, azonban ez az elv nem általános szabály, mert csak a személy elleni bűncselekményeknél jellemző, és ott sem teljes mértékben, ha az összefoglalt törvényi egység iskolapéldájaként emlegetett, több ember sérelmére elkövetett emberölésre gondolunk. Más jogi tárgyú bűncselekmények esetében már sajátos bizonytalanság fedezhető fel. Például azonos alkalommal, folyamatos tevékenységláncolattal elkövetett lopásokat annyi rendbelinek kell minősíteni, ahány sértett van. Ezzel szemben

²⁶ Ezzel kapcsolatban mondta Csemegi Károly 1880-ban: „mint a földrengés által hatalmasan megrázott és felhánt tér szakadásai közt, úgy érzi magát a jogász, valahányszor a halmazat dúlt területére lép.” (CSEMEGI 1880, 494.; vö. AMBRUS 2014.)

²⁷ GÖRGÉNYI et al. 2007, 278.

²⁸ FÖLDVÁRI 1984, 201.

²⁹ FÖLDVÁRI 1984, 202–203.

³⁰ NAGY–TOKAJI 1993, 161.

³¹ NAGY–TOKAJI 1993, 159–160.

a 4/2004. BJE kimondja, hogy az gazdaság bűncselekménye körében a bűnhalmazat vagy a folytatólagosság megállapítása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az orgazda hány személytől szerezte meg a bűncselekményből származó dolgokat, s annak sem, hogy az alaphűncselekményeket hány személy sérelmére követték el. A jogi tárgy többszöri sérelme is halmazatot eredményez, bár ennek a bírói gyakorlatban számos példa mond ellent. Szintén rendezőelv a különböző jogtárgyak sértése, azonban a látszólagos halmazatok területén ez az elv többször is megsértésre kerül.

A mai büntetőjogi szakirodalomban kevés részletes értelmezést találunk a témával kapcsolatban, közülük kiemelendő Ambrus István 2014-ben megjelent monográfiája, amely az egység és halmazat témakörét komplex módon, a jogtörténeti fejlődés bemutatását sem mellőzve és a jelenkori jogalkalmazói gyakorlat szemléltetésén keresztül dolgozza fel, így a gyakorlatban is jól hasznosítható.

Mivel jelen kötet elsődleges célja a büntető jogalkalmazás során felmerülő kérdések, jogszabályi értelmezési nehézségek megoldásának könnyítése, segítése, ezért az egység-többség kérdéskörének feldolgozását több kúriai döntéssel kívánjuk szemléltetni. Ahogyan már az előző részekben bemutatott ügyeknél, most is kiemeljük, hogy a bírósági döntések indokolásában szereplő megállapításokból, logikai összefüggésekből, következtetésekből fontos tudás és tapasztalat nyerhető, ezért néhány határozatot szinte teljes terjedelemben közlünk. Az egység-többség problémakörének illusztrációjaként következzen a Legfelsőbb Bíróság eseti döntése, amelyben az egyenes szándékkal elkövetett emberölés büntettét és azzal bűnhalmazatban a közúti veszélyeztetés büntettét valósította meg az a terhelt, aki az általa vezetett személygépkocsival az úttest jobb szélén haladó gyalogosok közül egyet kiválasztva, azt halálra gázolta, míg a mellette haladó másik személy életét közvetlen veszélynek tette ki.

Az első fokon eljáró megyei bíróság a terheltet több emberen elkövetett emberölés büntettének kísérlete, közúti veszélyeztetés büntette és ittas járművezetés vétsége miatt ítélte el.

„A megállapított történeti tényállás lényege szerint a terhelt az esti órákban több szórakozóhelyen fogyasztott szeszes italt, a vádbeli napon, hajnali 4 óra körüli időben közepes-súlyos fokú – vérében 2,47–2,59 ezrelékes – alkoholos befolyásoltság állapotában az édesanyja tulajdonában levő személygépkocsijával a diszkóból a lakására akart közlekedni. A terhelt mintegy 60–70 km/óra sebességgel, fényszórót alkalmazva közlekedett. A község elhagyása után a vele azonos irányban gyalogosan közlekedő két személyt a gépkocsiba utasként felvett. A fagypon alatti hőmérséklet, az éjszakai sötétség és az útfelület csúszóssága miatt az egyik utas a terheltet lassításra szólította fel, és arra is figyelmeztette, hogy a hosszabb egyenes vonalvezetésű útszakasz végén egy éles kanyar következik.

Előrehaladás közben mindannyian észlelték, hogy velük azonos irányban az úttest jobb oldalán egymás mögött nagyobb létszámú gyalogos csoport halad. A gyalogosokat meglátva a terhelt azt a kijelentést tette: „Na, most egyet elütünk belőlük!” Kijelentésével egyidejűleg az addig az úttest közepén haladó személygépkocsija sebességét fokozta, az út jobb oldalára kormányozta, és mintegy 70 km/óra sebességgel közelítette meg a gyalogosok csoportját.

A közeledő gépkocsit észelve a gyalogosok lehúzódtak az úttest havas, jeges keskeny szegélyére, azonban amikor azt is tapasztalták, hogy a közeledő személygépkocsi

feléjük tart, egymást is figyelmeztetve többen a havas, füves útpadkára ugrottak. A terhelt a személygépkocsit annyira a jobb oldalra irányítva vezette, hogy járművének jobb oldali kerekeivel ráhajtott az úttest havas, jeges szélére, és a csoporthoz érkezve a hátul haladók mellett is csak mintegy 20–30 cm oldaltávolságban haladt el.

A gyalogosok sorában az élen levők között a barátnőjébe karolva haladt a 15 éves sértett. A hátuk mögül közeledő személygépkocsit érzékelve ők is lehúzódtak az úttest hóval borított szélére, és abban bizakodva, hogy szemből jövő forgalom hiányában a gépkocsi elhalad mellettük, az út szélén ilyen módon elhelyezkedve folytatták az útjukat. Az azonos irányban haladás okán a sértett és barátnője nem észlelte, hogy a terhelt által irányított gépkocsi egyenesen feléjük tart, és ezért elugrani sem volt módjuk a jármű elől.

A személygépkocsi a jobb oldali lökhárítójával kb. 70 km/óra sebességgel ütközött a sértett bal lábszára hátsó felszínének. Az ütközés ereje a barátnője karolásából kiszakította a sértettet, aki háttal, fejének jobb oldalával a személygépkocsi jobb oldali első szélvédő oszlopához, illetve a szélvédő jobb széléhez vágódott. A terhelt az ütközést észlelve, a gépkocsit azonnal balra kormányozta, s ettől az irányváltoztatástól a sértett teste jobb oldalra, a füves, havas árokba repült. Annak ellenére, hogy felismerte cselekményének következményét, a terhelt nem állt meg, hanem változatlan sebességgel továbbhajtott. A megdöbbszent utasai hívták fel a terhelt figyelmét arra, hogy vissza kellene menni a helyszínre, a terhelt azonban csak visszakérdezett, hogy: „Miért, elütöttem valakit?” Míg a kiűrt szélvédővel kapcsolatban kijelentette, hogy az nem számít, „kiűtöm és kicserélem”.

A 15 éves sértett sérülései lehetetlenné tették életének megmentését, és az intenzív terápia ellenére másnap meghalt.”

Az első fokon eljáró bíróság megállapította, hogy a terhelt szándékosan megszegte a KRESZ 3. §-ának c) pontjában, valamint a KRESZ 4. §-a (1) bekezdésének a) és c) pontjában írt rendelkezéseket is, és a terhelt bűnösségét több emberen elkövetett emberölés büntetettének kísérletében, ittas járművezetés vétségében, valamint utasai életének és testi épségének közvetlen veszélynek kitétele miatt közúti veszélyeztetés büntetettében állapította meg.

A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét annyiban változtatta meg, hogy a terheltnek a több emberen elkövetett emberölés büntetése kísérleteként értékelt cselekményét az emberölés alapeseti büntetettének minősítette.

„A tényállás alapján a Legfelsőbb Bíróság okszerűen találta a terhelt bűnösségére vont következtetést, de lényegesen változtatott az elsőfokú bíróság anyagi jogi értéktételezésén. Az anyagi jogi szabályok helyes alkalmazása érdekében megállapította: a terheltnek az elütés előtt tett kijelentéséből egyértelmű, hogy szándékosan ütötte el a sértettet, de az eshetőleges ölési szándéka csak a sértettre irányult. A Legfelsőbb Bíróság utalt arra is: a terhelt az elütés előtt utasainak olyan értelmű kijelentést tett, hogy egy gyalogost el fog ütni. Miután pedig a sértettet elütötte, gépkocsiját az út széléről a középvonal felé visszakormányozta. Ez a két ténybeli adat ellentmond annak a feltevésnek, hogy a terhelt az elütött sértett személyén kívül más személy halálának a lehetőségébe is belenyugodott, ezért a több ember megölésére irányuló szándékára nem lehet okszerűen következtetni.”

Nem értett egyet a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróságnak azzal az álláspontjával sem, hogy a terhelt a gépkocsiban ülő utasok életének és testi épségének veszélyeztetése miatt valószínűsíthető volt meg a közúti veszélyeztetés büntetettét, ezzel szemben az elütött sértettel együtt haladó gyalogosokat tette ki közvetlen veszélynek.

A terhelt meghatalmazott védője által benyújtott felülvizsgálati indítványt a Legfelsőbb Bíróság nem találta alaposnak, indokolásában az alábbiakra mutatott rá.

„A közúti veszélyeztetés bűncselekményének alapesete eredmény-bűncselekmény – az eredmény: a más vagy mások testi épségének közvetlen veszélybe kerülése. Az alapesetben a bűnösség megállapításának feltétele a közúti veszélyeztetés szándékos elkövetési módja. [...]

Ennek a bűncselekménynek az alapesetében a törvény csupán a limitált szándékkal a közvetlen veszélyhelyzet okozását rendeli büntetni. Ha azonban a limitált szándékos veszélyhelyzetet meghaladóan az életet, avagy a testi épséget súlyosabban sértő eredmény következik be, úgy annak a szándékos veszélyeztetés minősített alakzatakénti értékelése feltétele az, hogy a sértő eredményre vezető elkövetői bűnösség legfeljebb a gondatlanság lehet. [...] Amennyiben az elkövető a sérülést mint következményt előre látta, és abba belenyugodott, vagy azt kívánva cselekedett, akkor a szándéka a biológiai sértő eredményre is kiterjedt, és ebben az esetben a cselekménye [...] valamelyik élet vagy testi épség elleni cselekményként értékelendő.

A felülvizsgálati eljárásban irányadó történeti tényállásból bizonyossággal az állapítható meg, hogy a terhelt a balesetet közvetlenül megelőzően az utasainak tett egyértelmű kijelentésének és azzal adekvát cselekvésének megfelelően halál okozására irányuló egyes szándékkal ütötte el a sértettet, ezt ugyanis okszerűen kellett számításba vennie. [...] A terheltnek ekként a sértett sérelmére elkövetett cselekménye a limitált veszélyhelyzetet számításba nem vevő, az élet kioltása lehetőségébe belenyugvó szándéka miatt [...] az emberölés büntettét valósítja meg.

A jogi értékelés teljessége érdekében indokolt arra is rámutatni, hogy a terhelt a közúti veszélyeztetés büntettét a 10 főből álló gyalogos csoport életben maradt valamennyi tagja sérelmére követte el, mert az irányadó történeti tényállás szerint a mintegy 70 km/óra sebességgel érkező gépkocsi a sorban hátul haladók mellett is mintegy 20–30 cm távolságban haladt el, miközben ezek a személyek egymást figyelmeztetve menekültek el a gépkocsi haladási sávjából.”³²

Ez az eseti döntés azért is érdemel figyelmet, hiszen a terhelt által csupán egyetlen cselekmény került kifejtésre, azonban a sértettek többen voltak, a történeti tényállás feltárása és a vonatkozó jogi szabályozás értelmezése során a másodfokú bíróság helyes következtetésre jutott. Az egyik kiemelten fontos kérdés volt a tényállás megállapítása szempontjából az elkövető szándékának vizsgálata, amely alapvetően befolyásolta a minősítést. Az elsőfokú bíróság a terhelt szándékát a többi gyalogos halálának vonatkozásában is – vélhetően eshetőlegesen szándékkal – megállapíthatónak találta, így a közúti veszélyeztetést csak a terhelttel egy gépjárműben utazó utasok életének, testi épségének közvetlen veszélyeztetése körében találta megállapíthatónak, a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel. Ezzel szemben a másodfokú bíróság a terhelt szándékát – a bizonyítékok értékelésével, különösen a terhelt kijelentésére és a sértett elütése utáni kormánymozdulatra alapítva – kizárólag egy sértett megölésében találta megállapíthatónak, azonban a közúti veszélyeztetés eredményeként meghatározott több személy életét, testi épségét közvetlen veszély előidézését a többi gyalogos vonatkozásában állapította meg.

³² Legfelsőbb Bíróság Bfv. X. 1125/2001.

4.1. A természetes és a törvényi egység

Az egység fogalma – a Btk. 6. §-ában definiált bűnhalmazat fogalmából levezetve – akként határozható meg, hogy bűncselekményi egység az elkövető egy vagy több cselekménye, amely egy bűncselekményt valósít meg. A büntetőjog dogmatikája a bűncselekményi egység két kategóriáját különbözteti meg: a) a természetes egységet és b) a törvényi egységet.

Illendő lenne az elméleti kérdéseket az első helyre sorolt természetes egységgel kezdeni, azonban a tudományos gondolkodás számára a legnagyobb gondot ennek a kategóriának a szabatos körülírása okozza, így a természetes egység fogalomkörét helyesebb első lépésben a törvényi egység fogalmából felépíteni. A törvényi egység definíciója az egység meghatározásából kiindulva úgy írható körül, hogy az elkövető egy vagy több cselekménye a törvény kifejezett rendelkezése folytán valósít meg egy bűncselekményt. Ez tehát azt jelenti, hogy a törvényi egység kategóriájába tartozó esetekre vonatkozóan a Btk.-ban mindig találkozunk erre vonatkozó kifejezett rendelkezéssel. Ennek megfelelően azok az egy bűncselekménynek értékelt cselekmények, amelyek nem tartoznak a törvényi egység körébe, természetes egységnek tekintendők.

A természetes egységek felsorolása – a fentebb már tárgyalt egységes rendezőelvek hiányára tekintettel – szinte lehetetlen, de néhány általános jellegű megállapítással az alábbi eseteit fogalmazhatjuk meg:

- az egy magatartással egy sértett sérelmére megvalósított bűncselekmény (például egy lövéssel egy ember megölése vagy egy sértettel szembeni, egyszeri alkalommal történő segítségnyújtás elmulasztása);
- több összekapcsolódó magatartás, amely a törvényi tényállás határait nem lépi túl, az elkövetési magatartás keretein belül marad, és az eredményt egyszer idézi elő (például az elkövető több késszúrással öli meg áldozatát, vagy a beteg, magatehetetlen sértett halálát az elkövető által a gondozásban, ételmezésben, ápolásban tanúsított mulasztása idézi elő);
- az állapot-bűncselekmények, illetve a tartós bűncselekmények, amelyek során a jogellenes állapot fenntartásával valósul meg egy bűncselekmény (például kábítószer tart);
- az ismétlődéssel megvalósuló bűncselekmények, amelyekben a törvényi tényállásban megfogalmazott magatartás csak a magatartás többszöri ismétlésével valósítható meg (például a kábítószer-kereskedelem tényállásában nevesített forgalomba hozatal, vagy a háborús uszítás tényállása szerinti háborús hírverés folytatása).³³

A törvényi egységekkel kapcsolatban mind a jogtudomány, mind pedig az ítélkezési gyakorlat ugyan hasonló elveket alakított ki, köszönhetően annak, hogy a törvényi egységekre vonatkozó rendelkezéseket a Btk. tartalmazza, azonban az egyes törvényi egységek tudományos értelmezése körül még akadnak egymásnak ellentmondó nézetek. A törvényi egységek esetei:

- folytatódó bűncselekmény (*delictum continuatum*);
- összetett bűncselekmény (*delictum compositum*);

³³ Vö. AMBRUS 2014, 32–82.; BLASKÓ 2016, 388–389.; GELLÉR 2012, 361–362.

- összefoglalt bűncselekmény (delictum complexum);
- üzletszerűség;
- több sértett sérelmére történő elkövetést egységbe foglaló rendelkezések.

a) A törvényi egységek közül a legnagyobb értelmezési probléma a mai jogalkalmazói gyakorlatra tekintettel a folytatólagos bűncselekmény megállapítása körében tapasztalható. A folytatólagos egység fogalmát a Btk. közvetlenül a bűnhalmazat meghatározását követően, a 6. § (2) bekezdésében helyezte el, amely szerint „Nem bűnhalmazat, hanem folytatólagosan elkövetett bűncselekmény az, ha az elkövető ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközönként többször követ el.”

A folytatólagos egység a korábbi Btk., az 1978. évi IV. törvény hatálybalépése óta tartozik a törvényi egység kategóriájába. Előtte bírói egységként ismerte és alkalmazta az ítélkezési gyakorlat. Az idézett rendelkezés szerint a folytatólagos bűncselekmény megállapításának öt konjunktív feltétele: a) ugyanolyan bűncselekmény; b) egységes elhatározással; c) azonos sértett sérelmére; d) rövid időközönként történő; e) többszöri elkövetése. E feltételek közül az ugyanolyan bűncselekmény azonos sértett sérelmére történő többszöri elkövetése nem igényel különösebb magyarázatot, a jogtudomány és az ítélkezés kimunkálta e három feltétel egységes értelmezését. Ugyanolyan bűncselekményen a törvényi tényállás azonosságát kell érteni, ami azt jelenti, hogy csak azonos törvényi tényállást kimerítő cselekményeket lehet folytatólagos egységbe foglalni. Az állandó bírói gyakorlat szerint ha a természetes vagy a folytatólagos egység keretébe tartozó valamely részselekményt jogilag súlyosabban kell értékelni – tehát a tényállás minősített esetét valósítja meg –, ez általában az egész bűncselekmény minősítésére kihat (BKv 40.). A többszöri elkövetés legalább kétszeri elkövetést jelent. A részselekmények büntethetőségének önálló elévülése kizárt (BKv 31.). A sértett azonossága természetes személy sértett esetén egyértelmű, azonban a folytatólagosság törvényi egységének feltételeként megjelölt „azonos sértett” értelmezése során nemcsak természetes személyek, hanem jogi személyek is szóba kerülhetnek. Az ítélkezési gyakorlat kiemeli, hogy a sértett azonossága vagy különbözősége a folytatólagosság törvényi egységének a meghatározása szempontjából az elkövető tudatától merőben független tárgyi ismérv. A cselekmény véghezviteli magatartásának kifejtése időpontjában az elkövető tudatának nem kell átfognia a sértett személyét, azt, hogy egy vagy több természetes vagy jogi személy érdekkörét sértette-e, mint ahogyan annak sincs jelentősége, hogy az elkövető tudta-e, a tulajdon, a birtok, a használat vagy egyéb jogosítvány tekintetében sértette vagy veszélyeztette-e a sértett(ek) érdekkörét (BKv 43.). A bűncselekmények egy részénél a sértett azonossága helyett az azonos jogi tárgy vagy az alapul fekvő jogviszony azonossága szolgál a folytatólagos egységbe foglalás alapjául. A jogi tárgy azonossága folytán követhető el folytatólagosan például a pénzhamisítás, vagy az alapul fekvő jogviszony azonossága folytán követhető el például a hamis magánokirat felhasználásának vétsége (BKv 36.).

A folytatólagos bűncselekmény megállapításának feltételei közül az egyik „leggyengébb láncszem” a szubjektív feltételként számon tartott egységes elhatározás. Ennek a feltételnek a problémája abból adódik, hogy az elkövető elhatározása a bűncselekmény többszöri, részselekményekre osztott megvalósítására vajon már az első elkövetés előtt ki kell, hogy alakuljon, vagy elég, ha az első cselekménye után, illetve amiatt alakul ki benne a többszöri elkövetés szándéka? Eltérő nézetek fogalmazódnak meg ezzel kapcsolatban

mind a jogirodalomban, mind az ítélkezési gyakorlatban. A jogalkalmazásban ennek a feltételnek a megállapíthatóságát tágabban értelmezik, így ha a folytatólagos egységbe foglalás többi feltétele is fennáll, csupán a szándékosságot vizsgálják, és nem terjesztik ki a vizsgálatot arra, hogy az elkövető elhatározása az első cselekmény elkövetésekor már több részcselekmény elkövetésére irányult-e. Ennek a gyakorlatnak a bűnügyi statisztikára való „jótékony hatása” nyilvánvaló, de álláspontom szerint ellentétes a törvényalkotó akaratával. Blaskó véleményével egyetértve az elhatározás egysége az azonos vagy hasonló alkalmak felhasználására, a többszöri elkövetésre irányuló akaratot kívánja meg. Ez nem jelenti azt, hogy az elkövetőnek már az első részcselekmény megvalósítása során pontos elképzelése kell, hogy legyen arról, a jövőben hány részcselekményt valósít meg, de a többszöri elkövetés – akár eshetőleges – szándékosság formájában meg kell, hogy fogalmazódjon a tudatában.³⁴

A másik feltétel, amelynek értelmezésében nem mondható egységesnek sem az elmélet, sem a gyakorlat, a rövid időköz kérdése. A rövid időköz nem határozható meg pontosan, az ítélkezési gyakorlat pedig differenciál a bűncselekmények között, így míg egyes bűncselekmények esetén (például a lopás) a rövid időköz legfeljebb pár napos, hetes időközöket jelent, addig más bűncselekményeknél (például sikkasztás, orgazdaság) a negyedévenkénti elkövetés számít rövid időköznek. Nézetünk szerint ennek a feltételnek az értelmezése során az egységes elhatározásból kell kiindulni, így a részcselekmények között nem telhet el olyan hosszúságú időtartam, amely miatt azok folyamatossága megszakadna. A folyamatosság megszakadására utal, ha a két részcselekmény között – a mindennapi élettapasztalatot is alapul véve – az akarat-elhatározás azonossága már nem bizonyítható.³⁵

b) Az összetett és összefoglalt bűncselekmények esetében is kissé megosztott a jogtudomány álláspontja. Magam Földvári és Gellér nézetét fogadom el, amely szerint az összetett bűncselekményt a törvényalkotó a közöttük fennálló szoros cél-eszköz kapcsolatra tekintettel, az így megváltozott arculatot képviselő és magasabb társadalomra veszélyességet hordozó új bűncselekményként vagy minősített esetként hozza létre.³⁶ Ennek megfelelően az összetett törvényi egység klasszikus esete a rablás bűncselekménye, amely a lopás mint célcselekmény és a kényszerítés mint eszközcselekmény kapcsolatán alapul. A kényszerítés eszközcselekményével megvalósított lopás, tehát a rablás társadalomra veszélyessége jóval meghaladja a részcselekményeit alkotó bűncselekményekét, ezért ítélte szükségesnek a jogalkotó az összetett bűncselekménykénti értékelését. Ugyanezen elvi alapokon áll az emberrablás mint összetett bűncselekmény vagy minősített esetként a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás megfogalmazása.

Ugyan a törvényi egységek körében említhető, mégis felmerülhet bizonyos esetekben, hogy a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás, illetve a helyiségbe vagy az ehhez tartozó bekerített helyre megtévesztéssel vagy a jogosult (használó) tudta és beleegyezése nélkül bemenve, valamint a hamis vagy lopott kulcs használatával elkövetett lopás kategóriája alkalmazható-e azokban az esetekben, amikor a rongálást, illetve a magánlaksértést megvalósító cselekmény nem a lopás érdekében, annak törvényi egységébe tartozó eszközcselekményként, hanem a lopástól elkülönülve valósul meg. A BKv 42. iránymutató rendelkezése szerint

³⁴ BLASKÓ 2016, 392.; hasonlóképpen AMBRUS 2014, 115.; POLT 2013, 70. és FÖLDVÁRI 1984, 205.

³⁵ BLASKÓ 2016, 395.

³⁶ FÖLDVÁRI 1984, 204–205. és GELLÉR 2012, 363. Ezzel szemben foglal állást BLASKÓ 2016, 396. és AMBRUS 2014, 153–160.

ha közvetlenül a rongálási, illetve magánlaksértési cselekmény elkövetése után alakul ki az elkövetőben a dologelvételi szándék, így ha a rongálásnak, illetve a magánlaksértésnek valamennyi tárgyi és alanyi ismérve a lopástól elkülönülten valósul meg, a rongálás vagy a magánlaksértés a lopással bűnhalmazatban megállapítható.

c) Az összefoglalt bűncselekmény létrehozásának indoka, hogy a Btk. „nem szereti” a halmazatokat. Az ítélezést lényegesen megkönnyíti, ha a törvényalkotó (többségében) minősített esetként fogalmaz meg egymással összefoglalható, egymással összefüggésben álló bűncselekményeket. Ezeket sok esetben ok-okozati összefüggés fűzi egymáshoz. Említhető például a Btk. 236. § (2) bekezdés *a)* pontja szerinti súlyos testi sértést okozó járművezetés ittas állapotban, amelyben az alapesetként megvalósuló ittas állapotban történő járművezetés eredményeként megvalósuló gondatlan súlyos testi sértés került megfogalmazásra minősített esetként. A kapcsolat létrehozásának oka lehet még a gyakori együttes előfordulás, mint például a Btk. 370. § (2) bekezdésének *be)* pontja szerint minősülő szabálysértési értékre elkövetett lopás egy vagy több közokirat, magánokirat vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszköz egyidejű elvételével.

Az összefoglalt törvényi egységek létrehozásának másik indoka, hogy a halmazati büntetés kiszabására vonatkozó szabályok szerint kiszabott büntetés³⁷ nem biztos, hogy tükrözi az így elkövetett bűncselekmények súlyát. Így az is előfordul, hogy az összefoglalt egységbe azokat csupán a cselekmény többszöri elkövetése fűzi, mint például a Btk. 160. § (2) bekezdés *f)* pontja szerinti, több emberen elkövetett emberölés, és a minősített eset megállapításánál mód nyílik az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására.

d) A Btk. 459. § 28. pontja értelmző rendelkezése szerint: üzletszerűen követi el a bűncselekményt az, aki az ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik. Az üzletszerűség azonban kizárólag az ugyanolyan bűncselekmények esetében és ezek között is csak kivételesen teremt törvényi egységet: abban az esetben lehet egységként felfogni a cselekmény többszöri megvalósítását, ha azt a törvényalkotó az alapeseti tényállásban megfogalmazta. Ennek az indoka az, hogy az így megfogalmazott diszpozíció szerint a bűncselekményt csak úgy lehet megvalósítani, ha a magatartást – a rendszeres haszonszerzés céljából – többször is ismétli az elkövető. Értelmezési problémák abból fakadnak, hogy a törvényalkotó az üzletszerűséget több bűncselekmény minősítő körülményeként is megfogalmazza, ezért felmerül a kérdés, vajon ebben az esetben is egységet teremt-e a minősített esetben foglaltat. A jelenlegi uralkodó ítélezési gyakorlat kimondja, hogy az üzletszerűen elkövetett – ugyanolyan vagy hasonló – cselekmények esetében bűnhalmazatot kell megállapítani, ha az üzletszerűség a bűncselekmény minősítő körülménye vagy ha a szabálysértési értékre elkövetett cselekmény az üzletszerűség folytán bűncselekmény (BKv 37.).³⁸

e) A több sértett sérelmére történő elkövetésnek az alapeseti tényállásba foglalása a veszélyeztetési bűncselekményeknél kap helyet. Így többek között például a Btk. 165. § (1) bekezdése szerinti foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés vagy például a Btk. XXII. fejezetébe tartozó közlekedési bűncselekmények említhetők ebben a körben. Ezzel

³⁷ Ti. a Btk. 81. § (2) bekezdése értelmében a halmazati büntetést az abszorpció elve szerint a bűnhalmazatban lévő bűncselekményekre megállapított büntetési nemek, illetve büntetési tételek közül a leg súlyosabbnak az alapulvételével kell kiszabni. Az aszperáció elve, tehát a büntetési tétel felső határának felemelése a (3) bekezdésben csak kiegészítő szabály.

³⁸ Vö. AMBRUS 2014, 196–200.

a rendelkezéssel a jogalkotó a sértettek számára tekintettel történő halmazati értékelés alól kivonja ezeket a tényállásokat, amelynek jogpolitikai indoka az, hogy a bűncselekmények esetében az elkövető számára nem látható előre, hogy hány sértettje lehet/lesz cselekményének, így méltánytalan lenne a sértettek szerinti értékelés.

4.2. Az alaki és anyagi bűnhalmazat megkülönböztetése

Ahogy arról már korábban szóltunk, a bűnhalmazat Btk. 6. § (1) bekezdésében található fogalma két összetevőre bontható: a bűncselekményi többségre és a bűncselekményi többség egy eljárásban történő elbírálására. A bűncselekményi többség, a törvény fogalmából kiindulva, az elkövető egy vagy több olyan cselekménye, amely több bűncselekményt valósít meg. Így a bűncselekményi többség – tehát a halmazat – létrejöhet akár az elkövető egy vagy több cselekményével. Ennek megfelelően a bűnhalmazatok két alapvető fajtája: a) alaki – más néven egycselekményű – halmazat; és b) anyagi – más néven többcselekményű – halmazat.

3. táblázat
A halmazatok fajtái

	ALAKI HALMAZAT	ANYAGI HALMAZAT
<i>Homogén (egynemű)</i>	Egy cselekménnyel ugyanazt a bűncselekményt valósítja meg többször Például: 25 rendbeli becsületsértés	Több cselekménnyel ugyanazt a bűncselekményt valósítja meg többször Például: 3 nap alatt elkövetett 3 garázdaság
<i>Heterogén (különnemű)</i>	Egy cselekménnyel több különböző bűncselekményt valósít meg Például: hivatalos személy elleni erőszak során megvalósított testi sértés	Több cselekménnyel több különböző bűncselekményt valósít meg Például: egyik nap lopást, másik nap rablást követ el

Forrás: a szerző szerkesztése

Mind az alaki, mind az anyagi halmazatoknak – attól függően, hogy az elkövető ugyanannak a bűncselekménynek a törvényi tényállását valósítja-e meg többször, vagy cselekménye(i) több különböző bűncselekmény törvényi tényállásába illeszkednek – homogén és heterogén változatait különböztetjük meg. A halmazatok alaki, illetve anyagi halmazatokra osztása nem csupán az elmélet számára, hanem a jogalkalmazói gyakorlatban is jelentőséget hordoz. Ahogy azt már a jogalkalmazási műveleteknél is kiemeltém, a tényállás megállapítása során tisztázni kell azt is, hogy vajon egy vagy több cselekményt fejtett-e ki az elkövető.

4.2.1. Az alaki halmazat

A halmazatok megállapítása során a legtöbb nehézséget az alaki halmazatok felismerése rejti, hiszen ezekben az esetekben az elkövető egy cselekményt fejt ki, mégis ez az egyetlen

cselekménye többrendbelinek minősül, vagy több bűncselekményt is megvalósít. A bűnhalmazatokra vonatkozó rendezési elvek körül talán ez a kérdés jelenti az elmélet és a gyakorlat számára a legtöbb problémát, és a rendezési elvek itt a „legrendezetlenebbek”.

a) A homogén alaki halmazat kérdése elméletileg egyszerű, hiszen az elkövető egy cselekményével ugyanazt a törvényi tényállást meríti ki többször, amelyet legtöbbször a több sértett sérelmére való elkövetéssel lehet megvalósítani. A probléma abból fakad, hogy az alaki halmazat egycselekményű bűncselekmény-többség, tehát csak olyan esetek vonhatók ebbe a körbe, amelyek egy magatartással kerülnek megvalósításra. Ezért számít klasszikus iskolapéldának a 25-rendbeli becsületsértés, amely során az elkövető a jelen lévő 25 sértettel szemben egyetlen becsületsorbító kifejezéssel követi el a becsületsértést.³⁹ Ennek mintájára könnyen azt gondolhatjuk, hogy a több sértett sérelmére elkövetett testi sértés is ilyen alaki halmazat, de ez nem túl gyakori eset, és legfeljebb egy tömegverekedés során képzelhető el. Ha a testi sértés elkövetési magatartása a bántalmazásban nyilvánul meg, akkor a magatartás a sértett testének ellenséges célzatú érintésével kerül kifejtésre, amely során sérülés jön létre. Így több ember bántalmazása rendszerint több magatartással valósul meg. Homogén alaki halmazatot hoz létre azonban a több személy sérelmére egyidejűleg, egy magatartással – például az ajtó bezárásával – megvalósított személyi szabadság megsértése vagy a mulasztással megvalósítható bűncselekmények körében például a több sérült személy esetén elkövetett segítségnyújtás elmulasztása. Igen gyakran kerül megállapításra ez a halmazat a vagyon elleni bűncselekmények esetében, például ha az elkövető egy lakásbetörés során több személynek a lakásban található dolgát veszi el, így többrendbeli lopást valósít meg. A több sértett sérelmére történő elkövetés bűncselekményi többségként történő értékelése azonban nem lehet mechanikus, hiszen ebben az esetben is figyelemmel kell lenni a törvényi egységet teremtő jogalkotói rendelkezésekre (több sértett sérelmére történő elkövetés egységbe foglalása) és a bűncselekmény jogi tárgyára. Így ha a hivatalos személy elleni erőszakot több hivatalos személy ellen, azoknak egységes eljárása keretében követik el, a cselekmény nem válik több bűncselekménnyé. A konkrét hatósági eljárás egysége a bűnhalmazat megállapítását ilyen esetben kizárja (BKv 8.).

b) A heterogén alaki halmazat az elméletben is több nehézséget okoz. Ebben az esetben az elkövető csak egy cselekményt fejt ki, mégis ez az egyetlen cselekménye több bűncselekmény tényállását meríti ki. Elfogadva a korábban ismertetett Tokaji-féle elvet, amely szerint „semmi sem minősülhet kétszeresen és semmi sem maradhat értéketlenül”, az egyes, konkrét ügyekben e halmazat felismerése vagy esetleg éppen a bűncselekményi többség kizárása alapos megfontolást, az elméleti tudás gyakorlati használatában való jártasságot igényel a jogalkalmazótól. Ebben a körben jut kiemelt jelentőséghez a jogértelmezés módszerei között számon tartott rendszertani értelmezés, tekintettel arra, hogy a különös törvényi tényállások fejezetekbe sorolása a kódexben a bűncselekmények által sértett jogi tárgyak szerint történik. A heterogén alaki halmazat megállapítására pedig legtöbb esetben a több jogtárgysértés ad alapot. Erre tekintettel fogalmazta meg a Kúria eseti döntésében, hogy a Btk. XXXVI. fejezetében szabályozott csalás vagyon elleni bűncselekmény, a Btk. XVII. fejezetében szabályozott kuruzslás pedig egészséget veszélyeztető bűncselekmény, és ezek közül egyik sem speciális a másikhoz képest, így egymással – a védett jogtárgyak különbözősége miatt – valóságos, heterogén alaki halmazatot képezhetnek (BH 2017.3.81 I.).

³⁹ Vö. AMBRUS 2014, 196–200.

A heterogén alaki halmazat körében, az eltérő joggyakorlat okán, a jogegységet sértő jogértelmezés lehetőségének elkerülése érdekében került meghozatalra a 2/2004. BJE. A határozat kimondja, hogy abban az esetben, ha az elkövető a büntetőeljárás során magát más, létező személynek adja ki, és ennek folytán ez a más név kerül a hatóság által kiállított közokiratba, a hamis vád büntette mellett halmazatban meg kell állapítani az úgynevezett „intellektuális” közokirat-hamisítás büntettét is. Ebben az esetben is megállapítható a két bűncselekmény által a védett jogi tárgyak különbözősége, tekintettel arra, hogy a hamis vád a Btk. XXVI. fejezetében található igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény, a közokirat-hamisítás pedig a Btk. XXXIII. fejezete szerinti közbizalom elleni bűncselekmény.

A leghelyesebb módszer talán az lehet, ha a történeti tényállás feltárásával párhuzamosan végzett jogszabály-kiválasztási művelet során először megkíséreljük valamennyi alkalmazhatónak látszó deliktumot kiválogatni, majd ezt követően ezeket külön-külön és egymással is összevetve értelmezni, elemezni, különös tekintettel a tényállások rendszertani elhelyezésére a kódexben, így a védett jogi tárgyakra, a látszólagoshalmazat-kiküszöbölési elvekre és a kétszeres értékelés tilalmának elvére. Az alkalmazható jogszabályok kiválasztása ugyanis nem jelentheti egyszerűen a Btk. Különös részében található bűncselekmények tényállásainak „összedobálását” a minősítés során, mivel az könnyen a kétszeres értékelés tilalmának megsértéséhez vezet. Azonban ha a megállapítható deliktumok körét nem vesszük teljeskörűen számításba, ebben az esetben a tényállás feltárása hiányos lehet, vagy elmaradhat olyan lényeges feltételek vizsgálata, amelyek az elkövető felelősségre vonásához elengedhetetlenek, mint például a magánindítvány beszerzése.

4.2.2. Az anyagi halmazat

Az anyagi halmazatok felismerése a gyakorlatban általában könnyebb, hiszen ezekben az esetekben az elkövető több magatartást fejt ki, sokszor ezek egymástól is jól elkülönülnek. Az anyagi halmazatok felismerése és megítélése során csupán az jelenti a „csapdát” a jogalkalmazó számára, ha a több cselekményt természetes egységnek értékeli (például összekapcsolódó cselekménysor), vagy a törvényi egységet teremtő rendelkezést figyelmen kívül hagyja (például folytatóság, összetett bűncselekmény, összefoglalt bűncselekmény), vagy ha nem alkalmazza a látszólagos anyagi halmazatokra vonatkozó kiküszöbölési elveket (például büntetlen utócselekmény). Ezekről a későbbiekben lesz szó.

A természetes egység körében már említett összekapcsolódó cselekménysorral megvalósított egy bűncselekmény, illetve a több cselekményre bontott (jellemzően heterogén) anyagi halmazat egymástól való elkülönítése bizonyos esetekben nehéz lehet. Ennek tisztázása érdekében a jogalkalmazó akkor jár el helyesen, ha nem csupán az elkövető által kifejtett cselekmény(sor) tárgyi összetevőit vizsgálja, így különösen az elkövetési magatartást, hanem a tényállásba tartozó alanyi összetevőket sem hagyja figyelmen kívül. Ennek szemléltetésére mutatjuk be azt a jogesetet, amelyben az első fokon eljáró törvényszék által az összekapcsolódó cselekménysorral megvalósított természetes egységkénti értékeléssel szemben fogalmazta meg a Kúria: Amennyiben ugyanazon a napon, azonban időben elkülönülten került sor arra, hogy a vádlott a sértettet a reggeli órákban életveszélyes sérülést okozón megszurja, a szúrásnál a vádlottat azonban nem a sértett megölésének szándéka vezette, majd néhány órával később szándékosan megfojtja a sértettet, a két, időben is

elkülönült cselekmény – heterogén anyagi halmazatban – életveszélyt okozó testi sértés büntettének és emberölés büntettének minősül (BH 2016.9.228). A döntés alapjául szolgáló tényállás és a Kúria érvelése sok tanulságot tartalmaz.

A törvényszék mint első fokon eljáró bíróság bűnösnek mondta ki a vádlottat egy rendbeli emberölés büntettében, a vádlott cselekményét természetes egységként értékelte. A másodfokon eljáró ítélőtábla az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, és a vádlott bűnösségét életveszélyt okozó testi sértés büntettében is megállapította. A másodfokú bíróság határozata ellen a terhelt védője által bejelentett másodfellebbezést a Kúria a harmadfokú eljárásban nem találta alaposnak, ezért az ítélőtábla ítéletét helybenhagyta.

„Az irányadó tényállás szerint a vádlott és a felesége, azaz a sértett, 2014. március 12. napján a reggeli órákban – 6 óráét követően – a konyhában veszekedett, és eközben a vádlott felkapva egy, az eljárás során be nem azonosított kést, a has jobb oldalán, a középvonaltól hat centiméterre, lefelé irányuló haránt mozdulattal megszúrta a sértettet, ezzel megsértve a hashártyát. A szúrásatorna 9 centiméter volt. A sértett közvetlen életveszélyes sérülést szenvedett el, az azonban érdemi vérvesztést nem okozott. A sérülés nyolc napon túl gyógyuló volt, szakszerű orvosi ellátás mellett a gyógytartam két-három hét lett volna, és nem járt volna maradandó fogyatékkal vagy súlyos egészségromlással. [...]

A reggeli szúrás követően – miután az jelentősebb vérzést nem okozott – a sértett felöltözött, és gépkocsival dolgozni ment. A könyvelési feladatait ellátva 11 óra körül visszatért a közös lakásba. Ott a vádlott és a sértett közösen italoztak, aminek hatására mindketten közepes fokú alkoholos befolyásoltság állapotába kerültek. 12 és 13 óra között újra szóváltás alakult ki közöttük, aminek során a sértett a lakás előszobájában a földre került, ahol a vádlott a sértett orrát és szájníylását huzamosabb ideig lefogta és azt csak a sértett halála után engedte el. A sértett ennek kapcsán számos sérülést szenvedett el, halálát azonban az orr és szájníylás lefogása, leszorítása miatt létrejött fulladás okozta; az orr-száj nyíllás lefogása és a halál között közvetlen okozati összefüggés áll fenn. A vádlott a felesége halálának észlelése ellenére csak 14 óra 56 perckor értesítette a mentőket.”

A tényállás első részében foglalt cselekménnyel kapcsolatban a Kúria a 3/2013. BJE határozatára is tekintettel, a használt eszköz jellegére, a szúrás irányára, a sérült testtájékra, azaz a hasra, a szúrásatorna hosszára figyelemmel kimondta, hogy a vádlottnak fel kellett ismernie, hogy a szúrástól a sértettnek akár életveszélyes sérülése is keletkezhet, és ebbe legalábbis belenyugodott. A hasüreget megnyitó és a hashártyát sértő szúrás eredményeként pedig a sértettnél a közvetett életveszély ki is alakult. Az, hogy az elszenvedett sérülés okozott-e életveszélyt, vagy sem, ténykérdés, amit a bíróság a szakértői vélemény alapján állapított meg. Ezért a Kúria kimondta, hogy az eredményre, a közvetett életveszélyre a vádlott szándéka – legalább eshetőlegesen – kiterjedt, bűnösségét törvényesen állapította meg az életveszélyt okozó testi sértés büntettében az ítélőtábla.

A tényállás második részében foglalt tényállással kapcsolatban pedig a Kúria osztotta az első- és másodfokon eljáró bíróságok álláspontját, amely szerint egyértelmű, hogy a vádlott magatartása és a halálos eredmény között az okozati összefüggés közvetlen volt, így helytállóan jutottak arra a következtetésre is, hogy a vádlott a sértett halálába nem csupán belenyugodott, hanem azt kívánta, így az emberölés bűncselekményét egyenes szándékkal követte el.

A Kúria az ítélőtábla ítéletével kapcsolatban kiemelte, hogy helytállóan jutott arra a következtetésre, hogy a két bűncselekmény egymással valódi anyagi bűnhalmazatot alkot.

„Az irányadó tényállás szerint a reggeli szűrást követően, attól időben lényegesen elkülönülten került sor a déli órákban a fojtogatásra. A reggeli bántalmazás után a sértett a lakást el is hagyta hosszabb időre, majd miután 11 óra körül hazatért, együtt italozott a vádlottal. Közöttük az ismételt szóváltás 12 és 13 óra között alakult ki, és ennek során került sor a sértett megölésére. Ez pedig egyértelműen azt igazolja, hogy az ölési szándék csak ekkor – és nem reggel – alakult ki, a vádlott reggeli, testi sértésre irányuló szándékától függetlenül.

Miután pedig a reggeli szűrásnál a vádlottat nem a sértett megölésének szándéka vezette, és a két cselekménnyel nem ugyanannak a bűncselekménynek a törvényi tényállását valósította meg a vádlott, a másodfokú bíróság okszerű következtetést vont le a vádlott bűnösségére mind a testi épség elleni, mind az élet elleni bűncselekmény esetében, és a két – időben is elkülönült – cselekményt a büntető anyagi jogszabályoknak megfelelően értékelte az emberölés büntettének és vele valóságos heterogén anyagi halmazatban életveszélyt okozó testi sértés büntettének is.”⁴⁰

A heterogén anyagi halmazatok esetében a gyakorlatban további nehézséget okoz, ha az elkövető egymást követően, egymással összefüggésben olyan bűncselekményeket valósít meg, amelyek közül az egyik, általában az elsőként megvalósuló tényállás (például a rablás, a szexuális erőszak, az önbíráskodás) szükségszerűen vagy rendszerint tartalmazza a második deliktum elkövetési magatartását (leggyakrabban a személyi szabadság megsértését), azonban időben elkülöníthetően kerül sor a két bűncselekmény megvalósítására. Ezekben az esetekben egyrésről fontos annak a felismerése, hogy az elsőként létrehozott bűncselekmény elkövetési magatartása befejeződött-e, vagy sem, illetve a második cselekmény kifejtése mennyiben képezheti részét az első bűncselekmény elkövetési magatartásának. Így például az erőszakkal elkövetett rablás során szükségszerű a sértett személyi szabadságának megsértése, azonban a rablási cselekmény kifejtését követően a sértett bezárása annak érdekében, hogy a sértett ne tudja a hatóságokat értesíteni, már nem kapcsolódik a rabláshoz, így azzal heterogén anyagi halmazatot képez. Erre tekintettel mondta ki a Legfelsőbb Bíróság a Bf. III. 829/2000. számú határozatában, hogy az aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértése valósul meg, ha a tettes az általa súlyosan bántalmazott sértetteket a mozgási és helyváltoztatási szabadságuktól azért fosztja meg, hogy a sértettek sérelmére megvalósított bűncselekményének felfedezését késleltesse.

4.3. A látszólagos halmazat

A látszólagos halmazat problémája tulajdonképpen a jogalkalmazói gyakorlatban merül fel, a megállapított tényállás jogi minősítése során, amikor annak a kérdésnek az eldöntésére kerül sor, hogy vajon az elkövető által megvalósított törvényi tényállások egymással bűnhalmazatban áll(hat)nak-e, vagy sem. A látszólagos halmazat – ahogyan az elnevezéséből is kitűnik – tulajdonképpen nem halmazat, csupán annak látszik, mert az elkövető egy vagy több cselekménye több törvényi tényállásba is beleillik, azonban mégsem értékelhető több bűncselekményként, így egy bűncselekmény megállapításának van helye vele szemben.

⁴⁰ Kúria Bhar. I. 142/2016.

Az elkövető egy vagy több cselekményének több bűncselekmény halmazataként történő megállapításának kizárására a jogtudomány kiküszöbölési elveket hozott létre, amelyeket a minősítés során figyelembe kell venni. Ha a kiküszöbölési elv alkalmazásával a halmazati értékelés helyett egy bűncselekmény megállapításának van helye, úgy a halmazat látszólagos volt csupán, azonban lehet, hogy a kiküszöbölési elvek egyikét sem lehet adott ügyben alkalmazni, így bűncselekményi többséggel állunk szemben, tehát valódi halmazat keletkezett.

Az alaki és anyagi halmazatok körében eltérő kiküszöbölési elvek kerültek kialakításra, így ezek egymással nem keverhetők össze. Ezért rendkívül fontos a tényállás megállapítása során annak a kérdésnek az eldöntése, hogy az elkövető egy cselekménye hozta-e létre a tényállás-halmazódást, amely esetben az alaki halmazat kiküszöbölési elveit lehet, illetve kell alkalmazni, vagy több cselekmény került kifejtésre az elkövető által, és így az anyagi halmazat kiküszöbölési elveinek vizsgálatára kerülhet sor.

4. táblázat

A látszólagos halmazatok kiküszöbölési elvei

A látszólagos alaki halmazat kiküszöbölési elvei	A látszólagos anyagi halmazat kiküszöbölési elvei
a) Specialitás elve b) Konzumpció elve c) Szubszidiaritás elve	a) Büntetlen előcselekmény b) Büntetlen utócselekmény c) Büntetlen eszközcselekmény d) Önállótlan részecselekmény e) Összeolvadás

Forrás: a szerző szerkesztése

4.3.1. A látszólagos alaki halmazat kiküszöbölési elvei

A látszólagos alaki halmazatok kiküszöbölési elveinek tisztázódása a honi jogtudományban a 20. századra tehető. Az 1900-as évek elején a látszólagos alaki halmazatokat a természetes, illetve törvényi egységek keretein belül tárgyalták,⁴¹ a század közepétől azonban a kiküszöbölési elvek már kidolgozottá váltak.⁴² Ebben az időben még több ilyen elv létezett, így Kádár Miklós és Kálmán György monográfiája a specialitás, a konzumpció és a szubszidiaritás mellett megkülönböztette az alternativitást is, amelyet a jelenkori büntetőjogtudomány a szubszidiaritás egyik változataként ismer.

A fenti táblázat szerint jelenleg ennek három változata különböztethető meg: a) a specialitás elve; b) a konzumpció elve; c) a szubszidiaritás elve.

⁴¹ Vö. FINKEY 1902, 307–308. és EDVI ILLÉS 1909, 416–420.

⁴² KÁDÁR–KÁLMÁN 1966, 624–625.

4.3.1.1. A specialitás elve

A specialitás elve – más néven a kiemelt tényállás – a „lex specialis derogat legi generali” szabályára épül. Ez azt jelenti, hogy az elkövető cselekménye olyan két törvényi tényállás szerint is minősíthető, amelyek közül az egyik több ismérvvvel, tényállási elemmel kerül meghatározásra (tehát speciálisabb) a másikhoz képest. Az elv lényege, hogy a speciális megelőzi (lerontja) az általánost, tehát a minősítés során a több ismérvvvel meghatározott, speciális tényállást kell megállapítani. Ennek klasszikus esete a csalás mint általános tényállás és a költségvetési csalás mint speciális tényállás.

A specialitás alkalmazásának példaként említhető a Btk. XXVIII. fejezetében található bűncselekmények között a bántalmazás hivatalos eljárásban és a kényszervallatás viszonya. A bántalmazás hivatalos eljárásban törvényi tényállásában meghatározott elkövetési magatartás a bántalmazás, amelyet a hivatalos személy eljárása során fejt ki. Ugyanitt található a kényszervallatás bűncselekménye, amelyben az elkövető hivatalos személy annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetve ne tegyen, erőszakot, fenyegetést vagy más hasonló módszert alkalmaz. A kényszervallatás esetén alkalmazott erőszak végső soron bántalmazással valósul meg, azonban a kényszervallatás tényállása több ismérvvvel – célzat – van meghatározva, így speciális az előzőhöz képest. Ezért nem alkotnak valódi halmazatot, hanem a specialitás elvének alkalmazásával a kényszervallatás állapítható meg.

A specialitás elvének alkalmazásánál az általános és a speciális deliktum büntetési tételei nem játszanak szerepet, jóllehet sok esetben a speciális tényállás magasabb vagy ugyanolyan büntetési tétellel fenyegetett. Így például a tartozás fedezetének elvonása alapeseti tényállása egy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett vétség, a speciális tényállásaként számon tartott csődbűncselekmény pedig egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntett. Azonban találkozhatunk olyan esettel is, amikor a speciális tényállás büntetési tétele enyhébb, mint az általánosé, vagy ha a speciális tényállás alkalmazása során valamilyen büntethetőséget kizáró ok megállapításának lehetősége forog fenn. Ebben az esetben kiemelendő, hogy a büntetőjogban nincs olyan szabály, ami azt mondaná ki, hogy minden esetben a súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekményt kell megállapítani az elkövető terhére. Ha pedig a speciális bűncselekmény szabályozásában büntethetőségi akadály kerül megfogalmazásra, nem lehet visszatérni az általános bűncselekményhez annak érdekében, hogy az elkövetővel szemben büntetést lehessen kiszabni.

Ezzel kapcsolatban mondta ki a Kúria eseti döntésében, hogy a terhelt azzal a magatartásával, hogy az ellene tartás elmulasztásának vétsége miatt folyamatban lévő büntetőügyben hamis átutalási megbízást szolgáltatott, nem a magánokirat-hamisítás vétsége bűncselekményét valósította meg. A magánokirat-hamisítás vétsége és a hamis tanúzás törvényi tényállásának látszólagos halmazata folytán az ilyen cselekmény a speciális törvényi tényállás, azaz a hamis tanúzás megállapítására lenne alkalmas. Ugyanakkor a hamis okirat szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás büntette miatt a büntetőügy terheltje nem büntethető.

„Az irányadó tényállás szerint a terhelt az ellene tartás elmulasztásának vétsége miatt folyamatban volt büntetőügyben a 2011. február 25. napján tartott tárgyaláson felmutatott egy hamisított átutalási megbízást, mely szerint G. J. folyószámlájának terhére megfizetett 510 ezer Ft elmaradt gyermektartásdíjat. A bíróság a bemutatott okirat alapján a terhelttel

szemben tartás elmulasztásának vétsége miatt folyamatban lévő büntetőeljárást megszüntette; a terhelt a tartásdíjat azonban nem fizette meg, G. J. az átutalási megbízásról nem tudott, azt a terhelt töltötte ki és írta alá a számlatulajdonos helyett.”

A Kúria a felülvizsgálati eljárás során megállapította, hogy tévedett az eljáró bíróság akkor, amikor e tények alapján a terhelt büntetőjogi felelősségére következtetett magánokirat-hamisítás vétsége miatt. A cselekmény elkövetésekor hatályban lévő régi Btk. (az 1978. évi IV. tv. 238. § (2) bekezdés c) pontja) szerint – ahogy a jelenleg hatályos Btk. 272. § (2) bekezdés c) pontja szerint is – hamis tanúaszt valósít meg, aki büntető- vagy polgári ügyben hamis okiratot vagy hamis tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltat. A törvény szerint azonban nem büntethető a büntetőügy terheltje.

A határozat indokolása kimondja, hogy a hamis okirat felhasználása és a hamis okirat szolgáltatásával megvalósuló hamis tanúzás büntettének alaki halmazata látszólagos; a cselekmény a speciális törvényi tényállás, azaz a hamis tanúzás szerint minősül. Tehát azzal, hogy a terhelt az ellene tartás elmulasztásának vétsége miatt folyamatban lévő büntetőügyben hamis átutalási megbízást szolgáltatott, nem magánokirat-hamisítás vétsége bűncselekményét valósította meg; a magánokirat-hamisítás vétsége és a hamis tanúzás törvényi tényállásának halmazata csupán látszólagos, a cselekmény a speciális törvényi tényállás, azaz a hamis tanúzás megállapítására lenne alkalmas.

Ugyanakkor a hamis okirat szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás büntette miatt a büntetőügy terheltje nem büntethető, így erre tekintettel a terhelt a magánokirat-hamisítás vétsége miatt sem büntethető.⁴³

4.3.1.2. A konzumpció elve

A konzumpció – más néven az átfogó tényállás – jellegzetessége, hogy az elkövető egyetlen cselekménye olyan tényállásokat merít ki, amelyek közül az egyikük, a szélesebb körű, átfogó tényállás felemészt, konzumálja a másikat. Ilyenkor a „lex consumens derogat legi consumptae” elvével fogva általában az átfogó tényállás szerinti bűncselekmény megállapításának van helye.⁴⁴ A konzumpció lehet szükségképpen – például a magzatelhajtás szükségképpen konzumálja a könnyű testi sértést – vagy rendszerinti – például a közveszély okozása rendszerint konzumálja a rongálás tényállását.

Sajnos a hazai jogirodalomban sok esetben találkozunk a konzumpció elvének durva leegyszerűsítésével, így annak „a súlyosabb elnyeli az enyhébbet” elv szerinti értelmezésével.⁴⁵ Ismét felhívjuk a figyelmet arra, hogy a büntetőjogban nem létezik olyan elv, amely szerint a büntetési tétel mértéke miatt kerülne kiküszöbölésre a halmazati értékelés! Ez az ok és az okozat összekeverése, amikor az okozattal akarjuk az okot magyarázni. Valóban törvényszerű, hogy az átfogó tényállás büntetési tétele súlyosabb, de nem emiatt kell a konzumpciót megállapítani és a halmazatot kiküszöbölni. A konzumpció elve átfogó tényállást jelent, azt, hogy az egyik bűncselekmény törvényi tényállásában – szükségképpen vagy legalábbis rendszerint – benne van a másik tényállás szerinti elkövetési magatartás.

⁴³ BH 2018.6.157.

⁴⁴ KÁDÁR–KÁLMÁN 1966, 624.

⁴⁵ BÉKÉS et al. 1980, 302–303.

Ennek megértésére legjobb példaként az erőszakos bűncselekmények szolgálnak, amelyek elkövetési módja vagy elkövetési magatartása az erőszak alkalmazását tartalmazza. Tekintettel arra, hogy az erőszakos magatartás általános fogalmát alapul véve a személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás általában bántalmazásban nyilvánul meg. Attól függően, hogy az átfogó tényállás milyen fokú erőszakot – azaz akaratot megtörő vagy akaratot hajlító erőszakot – fogalmaz meg, a tetteges becsületsértés, illetve a könnyű testi sértés rendszerint benne foglaltatik az átfogó tényállásban. Így a rablás, a szexuális erőszak, az emberrablás bűncselekménye – amelyek akaratot megtörő erőszakkal kerülnek megvalósításra – rendszerint tartalmazzák a könnyű testi sértést, míg például a zsarolás, az önbíráskodás, a hivatalos személy elleni erőszak, amely megvalósulhat akaratot hajlító erőszakkal, a tetteges becsületsértést fogják át. Így csak az átfogó tényállás megállapításának lehet helye.⁴⁶

A büntetési tételek problémájára visszatérve pedig az nyilvánvaló, hogy ha az átfogó tényállás tartalmazza – akár annak elkövetési módjaként vagy részmagatartásaként – az átfogott tényállást, akkor az átfogó tényállás büntetési tétele magasabb lesz, hiszen ez is igazolja a törvényalkotó azon szándékát, hogy ilyen esetben a halmazat megállapításának nem lehet helye. Azonban ez csupán a következménye a konzumpciónak, nem pedig az oka.

A konzumpcióval kapcsolatban azonban azt fontos megemlíteni, hogy amennyiben például a fent említett, akaratot megtörő erőszakkal elkövethető bűncselekményeknél az alkalmazott erőszak túlmegy az átfogó tényállásban értékelt rendszerinti előfordulás határára, így például a rablás, a szexuális erőszak vagy az emberrablás elkövetése során (szándékosan) az elkövető a sértettnek súlyos testi sértést okoz, a halmazat valóságos. Így a Kúria kimondta határozatában, hogy az idegen dolog jogtalan elvétele érdekében alkalmazott személy elleni erőszak nem szükségképpen jár együtt súlyos sérülés keletkezésével. Ezért – az erőszak nyolc napon túl gyógyuló sérülést okozó eredményére tekintettel – a súlyos testi sértés a rablási cselekménnyel valóságos alaki halmazatot alkot.

Az ügyben a járásbíróság 2014. szeptember 23-án hozott ítéletet, amelyben az I. r. terheltet bűnösnek mondta ki társtettesként elkövetett rablás büntettének kísérletében és társtettesként elkövetett súlyos testi sértés büntettében. Az elsőfokú bíróság ítéletét a törvényszék helybenhagyta.

„A tényállás szerint a terhelt az I. r. terhelt felvetésére megegyeztek abban, hogy a sértetthez betörve megszerzik annak készpénzét, és a bűncselekmény végrehajtásához kesztyűt, gumikötelet, botot, sapkát vittek magukkal, majd a sértett udvarába behatolva, a sértett esetleges ellenállásának leküzdése érdekében további eszközöket – egy, az emberi élet kioltására is alkalmas sárkaparót, valamint egy fadarabot – vettek magukhoz. Előzetesen megállapodtak abban is, hogy a sértettet akkor, ha a szobában van, megkötözik, és azt a helyiséget is átkutatják. Miután a házba behatolva ott kutattak, azonban annak egyéb helyiségeiben pénzt nem találtak, ezért a sértettet fondorlatos módon rávették arra, hogy hálósobája bezárt ajtaját kinyissa, majd az ajtóban megjelenő sértettre a náluk lévő eszközökkel rátámadtak. Ennek során a sértettet az I. r. terhelt a magával vitt fadarabbal fejbe verte, a vállainál fogva a földre rántotta és társai segítségével megpróbálta a gumipókkal megkötözni. A megkötözés sikere érdekében társai felváltva és együttesen is segédkeztek a földön fekvő sértett lefogásában, leszorításában, később a földön a sértettre rátértek

⁴⁶ Vö. AMBRUS 2014, 245–247. és BLASKÓ 2016, 407–408.

és folyamatosan ütötték azért, hogy az I. r. terhelt a szobát is nyugodtan át tudja kutatni. Miután készpénzt itt sem találtak, a sértettet elengedték és a helyszínről elmenekültek. A bántalmazás következtében a sértett az arcán és a fején többrendbeli nyolc napon belül gyógyuló, emellett többszörös bordatörésben és bordarepedésben megnyilvánuló, nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett el.”

A jogerős ügydöntő határozatok ellen benyújtott felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Kúria a jogerős ítélet hatályában fenntartotta, indoklásában kifejtette, hogy a Btk. 365. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti rablás büntette olyan összetett bűncselekmény, amelynek célja az idegen dolog jogtalan elvétele, eszköze pedig az elvétel céljából tanúsított erőszak vagy az élet, illetve testi épség elleni közvetlen fenyegetés. Azaz a bűncselekmény törvényi tényállási eleme egyrészt a sértett ellenállásának megtörésére alkalmas személy elleni erőszak vagy a minősített fenyegetés, másrészt az idegen dolognak a jogtalan eltulajdonítást célzó elvétele.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás maradéktalanul tartalmazta mind a terhelti eltulajdonítási szándékot, mind az ennek érdekében kifejtett erőszak részletes leírását. Ezért az eljáró bíróságok helyesen következtettek az I. r. terhelt bűnösségére; az indítványozó bűnösségének megállapításával az eljáró bíróságok nem sértettek anyagi jogi szabályt.

A terheltek a rablást előzetesen elhatározták, és a végrehajtás során annak mindenben megfelelően cselekedtek. Az I. r. terhelt részt vett az akaratot megtörő erőszak kifejtésében, majd a maga részéről minden lehetségest megtett a sértett pénzének felkutatása érdekében. A lenyűgöző erőszak tanúsításával a rablási cselekmény már kísérleti szakaszba lépett, és csak azért maradt el a bűncselekmény befejezése, mert a kutatás eredménytelen volt.

A rablás elkövetése érdekében kifejtett személy elleni erőszak általában a sértettnek – könnyűnek minősülő – sérülést okoz; ezért a könnyű testi sértés és a rablás bűncselekménye csak látszólagos alaki halmazatot képez. Ugyanakkor az idegen dolog jogtalan elvétele érdekében alkalmazott személy elleni erőszak nem szükségképpen jár együtt súlyos sérülés keletkezésével. Ezért a töretlen ítélkezési gyakorlatnak megfelelően – a védett jogi tárgyak különbözőségére is figyelemmel – az erőszak nyolc napon túl gyógyuló sérülést okozó eredménye a rablási cselekménnyel valóságos alaki halmazatot alkot. Minderre figyelemmel cselekményének minősítése, a rablás büntettének kísérlete mellett súlyos testi sértés büntettének is, törvényes.⁴⁷

4.3.1.3. A szubszidiaritás elve

A szubszidiaritás elve – más néven a kiegészítő tényállás – a „lex primaria derogat legi subsidiariae” szabálya szerint azt jelenti, hogy az ilyen törvényi tényállás csak a jogalkotó kifejezett rendelkezése szerinti esetben állapítható meg. A jogalkotó pedig erről az „amennyiben más bűncselekmény nem valósul meg” vagy az „amennyiben súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” klauzula beiktatásával rendelkezik a szubszidiárius bűncselekmény törvényi meghatározásában.

A jogtudomány régebben a szubszidiaritás mellett az alternativitás elvét is megkülönböztette, attól függően, hogy a jogalkotó csak a súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett másik

⁴⁷ BH 2016.10.265.

deliktum megállapításának esetén (alternativitás) vagy bármely más bűncselekmény alkalmazásának esetén (szubszidiaritás) zárta ki az alaki halmazat létrejöttét.⁴⁸ Az alternativitás megkülönböztetése azonban mára már teljesen eltűnt az elméletből és a gyakorlatból egyaránt,⁴⁹ és attól függően, hogy a törvényalkotó által a törvényi tényállásba beiktatott rendelkezés minden más vagy csak a súlyosabb bűncselekménnyel való alaki halmazatot zárja-e ki, szűk, illetve tág értelemben vett (más szerzők szerint speciális vagy általános⁵⁰) szubszidiaritásként különbözteti meg.⁵¹ A szubszidiaritás rendszertani elhelyezésével kapcsolatban sem egyöntetű a jelenkori tudományos gondolkodás, ugyanis Ambrus – tekintettel arra, hogy alkalmazása a törvényalkotó kifejezett rendelkezésétől függ, és álláspontja szerint e törvényi klauzulának minden esetben ki kellene zárnia a halmazati értékelést – a törvényi egységek körébe sorolja.⁵²

Az kétségtelen, hogy a szubszidiaritás elve abban az esetben kerülhet alkalmazásra az alaki halmazatok kiküszöbölésének körében, ha a törvény kifejezetten rendelkezik erről, azonban az „amennyiben súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” klauzula szerepeltetése a törvény szövegében, nézetünk szerint, nem zárja ki a szubszidiárius deliktummal alaki halmazatban (tehát egy cselekménnyel) megvalósított enyhébb vagy ugyanolyan súlyú (így ugyanolyan büntetéssel fenyegetett) bűncselekmény megállapítását. Ezt a szabályt a Legfelsőbb Bíróság a garázdaság bűncselekményének a testi sértéssel, illetve a rongálással alaki halmazatban történő megállapíthatósága körében az 1980-ban megjelent 93. számú kollégiumi állásfoglalásában mondta ki, azonban ennek érvényesítése a jogalkalmazói gyakorlatban azóta is töretlen, jelenleg a BKv 34. változatlan tartalommal tartja fenn.

A fentiekre tekintettel tehát elmondható, hogy a jelenleg uralkodó álláspont szerint a szubszidiaritásnak két fajtája létezik

- a) A tágabb értelemben vett (speciális) szubszidiaritás esetén a szubszidiárius bűncselekmény törvényi tényállásában az „amennyiben súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” klauzula jelenik meg. Megfigyelhető, hogy a Btk. egyre több bűncselekmény esetében tartalmazza ezt a rendelkezést, így csak példálódzó jelleggel említhető többek között a 339. §-ban meghatározott garázdaság vagy a 331. §-ban meghatározott háborús uszítás, a 205. § szerinti szeméremsértés és a 239. § szerinti cserbenhagyás bűncselekménye.⁵³ A BKv 34. a garázdasággal kapcsolatban kimondja, hogy az egység, illetőleg a bűnhalmazat helyes megítélésénél a garázdaság elkövetési magatartásából kell kiindulni.

„A személy elleni erőszakos magatartás megvalósulhat már a sértett testének egyszerű érintésével is, ha ez a magatartás támadó jellegű. Így lökdösődéssel, rángatással, ütlegetéssel, arcütésével stb. [...] A személy elleni erőszakkal megvalósított garázdasághoz – a garázda magatartás fogalmához – tehát nem tartozik hozzá szükségszerűen a megtámadott személynek bármilyen súlyú testi sértés okozása.

⁴⁸ Lásd FINKEY 1902, 307–308., illetve KÁDÁR–KÁLMÁN 1966, 626–627.

⁴⁹ Ezzel szemben MARGITÁN 2010, 262.

⁵⁰ Lásd GELLÉR 2012, 365–366.

⁵¹ Lásd AMBRUS 2014, 225–232.

⁵² AMBRUS 2014, 221–224., vö. EDVI ILLÉS 1909, 416–420.

⁵³ A törvényalkotásnak ez a tendenciája – tehát a szubszidiaritás egyre gyakoribb előfordulása a Btk.-ban – talán arra a megfontolásra vezethető vissza, hogy a jogalkotó előre meg kívánja határozni, és elébe kíván menni az egység-halmazati értékelés jogalkalmazási kérdéseinek. Megjegyzem, ez mindenképpen dicséretes előrelátást és gondoskodást feltételez a jogalkotótól, azonban bizalmatlanságot is tükröz a jogalkalmazó irányába.

Ha viszont az elkövetési mód olyan, hogy a garázda, erőszakos fellépés a sértettnek testi sértést okoz, bűnhalmazat megállapításának lehet helye.

A dolog elleni erőszakkal elkövetett garázdaságnál az egység, illetőleg a bűnhalmazat értékelése részben hasonló, részben eltérő az előbbiektől. A dolog egyszerű érintése, megfogása erőszakos magatartás tanúsításának még nem minősül. Dolog elleni erőszakos magatartás tanúsítható egyrészt dolgok, tárgyak helyének rendeltetésellenes megváltoztatásával (dobálással stb.), másrészt úgy is, hogy a dologban csak jelentéktelen állagszélem, rongálódás keletkezik. Minthogy az utóbbiak a dolog elleni erőszakkal elkövetett garázdaság fogalmához – a mindennapi értékítélet szerint – szükségszerűen hozzátartoznak, a bűnhalmazat kérdése a garázdasággal elkövetett rongálásnak ezekben az eseteiben nem, hanem csak akkor kerülhet szóba, ha a rongálás önállóan is megvalósít bűncselekményt.

[...] a személy elleni erőszakos magatartással elkövetett garázdaság a könnyű testi sértés okozását nem szükségszerűen foglalja magában. Garázdaság ugyanis elkövethető olyan erőszakos, támadó fellépéssel, amely még könnyű testi sértéssel sem jár. Viszont ebből következik, hogy ha a garázdaságnak ilyen eredménye van, a könnyű testi sértés és a garázdaság vétségét halmazatban kell megállapítani. [...] Garázdaságot is megvalósító súlyos testi sértés esetén halmazatról nem lehet szó, mert az utóbbi súlyosabban büntetendő, mint a garázdaság vétsége, és így csakis a súlyos testi sértés büntette állapítható meg.

Nem lehet szó garázdaság és a tetteles becsületsértés Btk. 227. § (2) bek. halmazatáról sem. A tetteles becsületsértés elkövetési változatait (például arculütés, lökdösődés, fellökés stb.) ugyanis a garázda, erőszakos magatartás szükségszerűen magában foglalja.

[...] Ha a garázdaságot dolog elleni erőszakos magatartással követik el, és ez utóbbi csupán szabálysértést valósít meg, a garázdaság mellett a rongálás szabálysértésének a megállapítására nem kerülhet sor. Ha azonban a rongálásban megnyilvánuló garázda, erőszakos magatartás – a nagyobb kárt el nem érően – kisebb kárt okoz [...], vagyis ha a rongálás bűncselekmény: a garázdasággal halmazatban a rongálás vétségét meg kell állapítani.

Amennyiben a garázdaság alapesetét megvalósító dolog elleni erőszakos magatartás nagyobb kárt stb. okoz – a törvény rendelkezésénél fogva, a bűnhalmazat mellőzésével –, csak a súlyosabb bűncselekmény, azaz a súlyosabb rongálás megállapításának van helye.”⁵⁴

- b) A szűkebb értelemben vett (általános) szubszidiaritás esetén a szubszidiárius bűncselekmény törvényi tényállásában az „amennyiben más bűncselekmény nem valósul meg” klauzula jelenik meg. Kevés ilyen deliktum van a Btk.-ban, ezek között említhető a 195. §-ban meghatározott kényszerítés, a 226/A. § szerinti becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése, a 267. § szerinti nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartás elleni bűncselekmény, a 346. § (2) bekezdésében meghatározott okirattal visszaélés esete, a 349/A. § szerinti sporteredmény tiltott befolyásolása, a 352/C. §-ban meghatározott határázárral kapcsolatos építési munka akadályozása és a 419. § szerinti versenytárs utánzása.

⁵⁴ BKv 34.

Ez a klauzula megjelenése a törvényi tényállásban minden más bűncselekménnyel való alaki halmazat megállapítását kizárja.

Említést érdemel, hogy a jogirodalom számon tartja még úgynevezett harmadik lehetőségként azt a törvényalkotói rendelkezést, amely két bűncselekmény viszonylatában zárja ki az egymással való alaki halmazatban történő értékelést. Ilyenként említhető például a Btk. 227. §-ában meghatározott becsületsértés, amely csak a rágalmazás tényállásán kívül eső becsületcsorbításra alkalmas magatartásokat fogalmazza meg, illetve a Btk. 271. §-a szerinti hatóság félrevezetése, amely csak akkor állapítható meg, ha a Btk. 268. §-a szerinti hamis vád esete nem forog fenn.⁵⁵ A jogalkalmazói gyakorlatban a szubszidiaritás vizsgálata kiemelten fontos, tekintettel arra, hogy a törvényalkotó kifejezett rendelkezéséről van szó, így alkalmazása nem mellőzhető. Azonban felhívjuk a figyelmet arra, hogy a szubszidiaritás csak az alaki halmazatok kiküszöbölése esetében alkalmazható, így soha (!) nem lehet a szubszidiaritást a több cselekménnyel létrehozott anyagi halmazati értékelésnél alkalmazni.

4.3.2. Az anyagi halmazatok kiküszöbölési elvei

Az anyagi halmazatok kiküszöbölési elveinek csoportosításánál a honi jogelmélet nem egy-
séges, azonban tekintettel a jelen kötet céljára, azaz hogy a jogalkalmazás során a gyakorlat-
ban előforduló esetek minősítésének segédanyagaként szolgáljon, eltekintünk a különböző
elvek szerinti csoportosítások bemutatásától, és csak az egyes kiküszöbölési, illetve meg-
oldási elvek bemutatására szorítkozunk. A fenti táblázat szerinti csoportosítást alapul véve
az anyagi halmazatok esetén a büntetőjog ilyen kiküszöbölési elvként ismeri a következőket:
a) büntetlen előcselekmény; b) büntetlen utócselekmény; c) büntetlen eszközcselekmény;
d) önállóan részcselekmény; e) összeolvadás.

a) A büntetlen előcselekményről általában a stádiumok körében beszélhetünk, így ha
egy bűncselekmény előkészülete is büntetendő, azonban az elkövető cselekménye nem re-
kedt meg az előkészület stádiumában, hanem a deliktum megvalósítását megkísérelte vagy
befejezte, abban az esetben az előkészület büntetlen előcselekménnyé válik, és a cselekmény
külön nem minősíthető előkészületként is. Ebben a körben említhetők még azok a törvényi
tényállások, amelyekben az elkövetési magatartások egymást követő tevékenységgel is ki-
fejezhetők. Így például a törvényalkotó a Btk. 176. § (1) bekezdésében a kábítószer-kereske-
delem elkövetési magatartásai között sorolja fel a kábítószer kínálatát és átadását. A kínálás
a kábítószernek az átadásra (ezzel a másik személy részére történő megszerzésre) felaján-
lásával történik, így ha a kábítószer-átadás megvalósul, azt rendszerint megelőzi a kínálás.
Tekintettel arra, hogy e két magatartást a törvényalkotó egy tényállásba foglalta, a kínálás
az átadás büntetlen előcselekményeként vehető figyelembe, amely ennek megfelelően csak
abban az esetben állapítható meg, ha az átadásra nem kerül sor.

b) A büntetlen utócselekmény gyakrabban okoz nehézséget a jogalkalmazásban. Sokszor
találkozhatunk ezzel az esettel egy bűncselekmény törvényi tényállásán belül felsorolt,
időben az egyik után kifejezhető magatartásként. Példaképpen említhetők a Btk. 322. § (1)

⁵⁵ Lásd BLASKÓ 2016, 410.

bekezdésében a közveszélyokozás elkövetési magatartásai, amelyek közül az első a közveszély előidézése, majd második fordulata a közveszély elhárításának, illetve következményei enyhítésének akadályozása. Amennyiben az elkövető idézte elő a közveszélyt, abban az esetben a közveszély létrehozását követő, az elhárítást akadályozó magatartása büntetlen utócsелеkményként nem lesz része a minősítésnek. Hasonlóképpen mondta ki korábban a Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében, hogy a pénzhamisítás forgalomba hozatal céljából utazással elkövetett, ha a terhelt a bankjegyeket elhelyezett fénymásolási eljárással készített bankjegyhamisítványt – onnan kiemelve – ad el forintért; ilyen esetben a hamis bankjegy forgalomba hozatala olyan büntetlen utócsелеkmény, amelynek legfeljebb a büntetés kiszabása szempontjából van jelentősége (BH 1997.1.7).

Fontos azonban azt megjegyezni, hogy a büntetlen utócsелеkmény nem jelent egyúttal értéketlen utócsелеkményt is, hiszen ebben az esetben a közveszély elhárítását akadályozó magatartás a büntetés kiszabásánál súlyosító körülményként értékelésre kerül,⁵⁶ így a nyomozás során feltárást és bizonyítást igényel.

Az utócsелеkmény büntetlenül hagyása, azaz a tényállás jogi minősítése során a halmazati értékelés mellőzésének indoka alapvetően az, hogy a jogi tárgy sérelmét az utólagosan elkövetett bűncsелеkmény már nem fokozza. Így a büntetlen utócsелеkmény klasszikus példája a lopási csелеkmény során elvett dolog megsemmisítése, megrongálása, amely miatt a rongálás már nem kerül halmazatban értékelésre a lopással. Így a Kúria határozata szerint az ellopott gépkocsi tolvaj általi későbbi felgyújtása büntetlen utócsелеkmény (BH 2012.5.191). Ez a szabály azonban nem alkalmazható mechanikusan, minden esetben figyelemmel kell lenni a védett jogi tárgyakra, ugyanis ha az utócsелеkmény más jogi tárgyat sért, az anyagi halmazatot meg kell állapítani. Példaképpen említhető, ha a tolvaj a gépkocsit a lopási csелеkmény kifejtése után ittasan vezeti, nyilvánvalóan megállapítható a lopási csелеkménnyel anyagi halmazatban a járművezetés ittas állapotban vétsége is.

c) A büntetlen eszközcsелеkmény előfordulása és megállapítása igen ritka a joggyakorlatban. Ugyanis ez a kiküszöbölési elv azt jelenti, hogy ha két bűncsелеkmény egymással szükségszerűen cél-eszköz kapcsolatban áll (és nincsenek törvényi egységbe foglalva), abban az esetben az eszközcsелеkmény – tekintettel arra, hogy a célcsелеkményt az eszközcsелеkmény nélkül nem lehet elkövetni – büntetlenül marad. Ennek az elvnek az alkalmazására klasszikus példaként állítható a kettős házasság és annak eszközcsелеkményeként megvalósított intellektuális közokirat-hamisítás, hiszen a házasságkötés előtt a felek nyilatkoznak a családi állapotukról. Ennek során a kettős házasság elkövetője „kénytelen” valótlan tartalmú nyilatkozatot tenni, amely a házasság létrehozásának és a házassági anyakönyvi bejegyzésnek is feltétele.

A büntetlen eszközcsелеkmény alkalmazása nem vonatkozik a bűncsелеkmények közötti rendszerinti vagy tipikus kapcsolatra, így ha az adott bűncsелеkményt – például a csalást – másként is, nem kizárólag az eszközcsелеkmény megvalósításával – például hamis magánokirat felhasználásával – is el lehet követni, akkor a halmazati értékelés nem mellőzhető. Ezt az elvet a legújabb joggyakorlat esetenként áttöri, így a Kúria határozatában kimondta, hogy az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás – egyebek mellett – a jogosulatlanul megszerzett készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásával valósulhat meg, ezáltal a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés az előbbi

⁵⁶ A BKv 56. III/6. pontjában részletesen kifejtve.

bűncselekménynek rendszerinti eszközselekménye. Ennek következtében e két bűncselekmény halmazata látszólagos, csak az előbbi bűncselekmény megállapításának van helye (BH 2015.9.244 I).

d) Az önállóan részselekmény megkülönböztetése a büntetlen elő-, illetve utó-cselekménytől végső soron csak azért lényeges, mert egyes esetekben felmerülhet több elkövetői alakzatként értékelhető magatartás kifejtése a tettes, illetve a részese részéről. Így például ha a társtettesek közül az egyik a társát előbb rábeszéli a bűncselekmény végrehajtására, majd mindketten társtettségben elkövetik a bűncselekményt, a felbujtói tevékenység kifejtése nem értékelhető a tettesi cselekmény mellett. Hasonlóképpen a felbujtó, ha a tettest a bűncselekmény elkövetése során mint bűnsegéd is segíti, tevékenysége a felbujtás keretei között értékelhető.

e) Az összeolvadás (egyek szerzők szerint: beolvadás⁵⁷) talán a látszólagos anyagi halmazat kiküszöbölési elveinek „leggyengébb láncszeme”. Elméletileg érthető a szabály, amely szerint az elkövető több tényállásszerű magatartásával megvalósított – azonos vagy hasonló jogi tárgyat sértő – tényállások – amelyek a több és a kevesebb viszonyában állnak egymással – összeolvadnak, és csak az egyik bűncselekmény miatt lehet az elkövetőt felelősségre vonni. A szabály egyik feltétele az összeolvadó bűncselekmények jogi tárgyának azonossága, illetve hasonló jellege, másik feltétele pedig az, hogy közülük az egyik a jogi tárgyat nagyobb fokban sérti, míg a másik kevésbé. Ez az elv azonban – hasonlóképpen a korábban a folytatatlagosságnál kifejtettekhez – néhány esetben sértheti a Tokaji által kimondott „semmi sem maradhat értéketlenül” elvet annak ellenére, hogy a korábban már hivatkozott BKv 56. III/6. pontja rögzíti, hogy a bűnhalmazat mellőzése esetén az önálló megállapításra nem került cselekmény elkövetése súlyosító körülmény. Így minden esetben csak akkor hozható erre vonatkozóan megalapozott döntés, ha a cselekmények által megvalósított azonos vagy hasonló jogtárgysértések egymással szoros időbeli kapcsolatot is mutatnak. Példaképpen elfogadhatónak tűnik az összeolvadás alkalmazására a testi sértés elkövetése során megvalósított szóbeli becsületsértés, azonban ha e két cselekmény egymástól időben jól elkülöníthetően kerül megvalósításra, nézetem szerint halmazati értékelést kíván meg.

5. Zárógondolatok

A magyar büntetőjog dogmatikai, elméleti rendszerének kidolgozása a honi jogtudomány több évszázados munkájának köszönhető. Nem állítom, hogy ez a rendszer hibátlan, azonban alaposan kidolgozott, és kellő alapot, támpontot nyújt a jogalkalmazás számára. Így az elméleti alapok megismerése, elsajátítása, készségszintű tudása a gyakorlatban elengedhetetlen. Nehéz feladatra vállalkozik azonban, aki a büntetőjog alkalmazójaként vállal szerepet a bűnözés elleni küzdelemben. Az elméletnek a gyakorlatba való átültetése, az egyedi esetek nyomozása, a tényállás felderítése, megállapítása, a bizonyítékok összegyűjtése, értékelése és végső soron az adott ügyben a határozatok meghozatala számos kihívást és buktatót tartogat az ebben részt vevők számára.

⁵⁷ Lásd AMBRUS 2014.

Felhasznált irodalom

- AMBRUS István (2014): *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék.
- BÉKÉS Imre – FÖLDVÁRI József – GÁSPÁR Gyula – TOKAJI Géza (1980): *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Budapest, BM Könyvkiadó.
- BELOVICS Ervin – BÉKÉS Imre – BUSCH Béla – DOMOKOS Andrea – GELLÉR Balázs – MARGITÁN Éva – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál (2010): *Büntetőjog. Általános rész*. Budapest, HVG-ORAC.
- BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály (2012): *Büntetőjog I. Általános rész: a 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest, HVG-ORAC.
- BLASKÓ Béla (2016): *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Budapest–Debrecen, Rejtjel.
- CSEMEGI Károly (1880): A correctionalisatio. *Magyar Igazságügy*, 14. évf. 6. sz. 477–500.
- EDVI ILLÉS Károly (1909): *A magyar büntetőtörvénykönyv magyarázata*. 3. kiadás I. kötet, Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet.
- FINKEY Ferenc (1902): *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, Politzer.
- FÖLDVÁRI József (1984): *Magyar büntetőjog*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- GELLÉR Balázs (2012): Büncselekményi egység és többség. In: BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály szerk.: *Büntetőjog I. Általános rész: a 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest, HVG-ORAC.
- GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika (2007): *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Budapest, CompLex.
- KÁDÁR Miklós – KÁLMÁN György (1966): *A büntetőjog általános tanai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- NAGY Ferenc – TOKAJI Géza (1993): *A magyar büntetőjog általános része*. Szeged, JATE-ÁJK.
- POLT Péter főszerk. (2013): *Új Btk. kommentár*. Budapest, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó.
- SZABÓ Miklós szerk. (2006): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Miskolc, Bíbor.
- SZILÁGYI Péter (1993): *Jogi alaptan*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- VISEGRÁDY Antal (2002): *Jog- és állambölcselet*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.

III. RÉSZ

Schubauer László

A gazdasági bűncselekmények jogi szabályozása értelmezésének alappontjai

Bevezetés

Jelen könyvrészlet célja, hogy az NKE Rendészettudományi Karán folyó büntetőjogi oktatásban a hallgatók mélyebb elméleti és gyakorlati ismereteket kapjanak a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények értelmezéséhez. E deliktumok mind elméleti, mind gyakorlati szempontból számos problémát felvetnek, és a jogalkalmazás során is komoly kihívást jelentenek. Az első részben megkíséreljük áttekinteni a gazdasági büntetőjog, a gazdasági bűncselekmények rendszerezésének kriminológiai, valamint büntetőjogi megközelítési módjának sajátosságait és az ebből eredő fogalomalkotási eltéréseket, javaslatot téve a tárgykörbe tartozó bűncselekmények lehetséges csoportosítására, rendszerezésére. Megvizsgáljuk a gazdaság védelmének közigazgatási jogi, pénzügyi jogi és büntetőjogi eszközrendszerét, ezeknek az eszközöknek a sajátosságait.

A második rész a jogi személyek keretében megvalósuló bűncselekmények elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. Rövid tájékoztatást nyújt a jogi személyek büntetőjogi felelősségével kapcsolatos problémákról és a hazai jogi szabályozás által kínált megoldásokról.

A harmadik rész a jogi személy keretében elkövetett bűncselekmények minősítési problémáival foglalkozik az elmúlt négy évtized jogalkalmazói gyakorlatának tükrében. Jogesetek bemutatásán keresztül kívánunk rávilágítani azokra a gyakorlati problémákra, amelyekkel nap mint nap meg kell küzdeni a jogalkalmazás folyamatában, illetve bemutatni a bíróságok által az egyes atipikus esetek kezelésére alkalmazott megoldásokat.

1. A gazdasági tevékenység büntetőjogi védelmének rendszere

A Btk. Különös része számos olyan bűncselekményt határoz meg, amelyeknek elkövetésével a gazdasági tevékenységet végző jogalanyok a gazdaság zavartalan működését, más gazdasági szereplők vagy a fogyasztók érdekeit sértik vagy veszélyeztetik. Az ilyen kriminális magatartások jellemzőit vizsgáló kriminológusok, valamint e bűncselekménycsoport mélyebb összefüggéseit, egymáshoz való viszonyát kutató elméleti büntetőjogászok hosszú

idő óta küzdenek terminológiai problémákkal. A témával foglalkozó kutatók többsége mást és mást ért a gazdasági bűnözés alatt, és másként jelöli ki az e körbe tartozó kriminális magatartásokat is. A jelenségcsoport büntetőjogi szabályainak összességét sem sikerült általánosan elfogadott elnevezéssel jelölni: „gazdaság elleni bűncselekmények”, „gazdasági büntetőjog”, „gazdasági bűncselekmények” – ezek az elméleti büntetőjogászok által leggyakrabban használt összefoglaló elnevezések a gazdaság büntetőjogi védelmét szolgáló tényállások csoportjára. Ez a fogalmi sokszínűség a gyakorló büntetőjogász számára nem okoz különösebb problémát, a Btk.-ban meghatározott bűncselekmények mindig valamely konkrét jogtárgy – jogilag védett érték vagy érdek – védelmét szolgáló tilalom vagy parancs megsértését szankcionálják. A gyakorlati büntetőjogász számára a jogalkalmazás folyamatában csupán annak van jelentősége, hogy sor került-e a konkrét jogtárgy megsértésére vagy veszélybe jutására, és ezért az elkövető büntetőjogi felelőssége megállapítható-e.

A tényállások közös elnevezés alatti csoportosítása, közös jellegzetességeik feltárása túlmutat a napi jogalkalmazás folyamatán, a bíró többnyire csak a látszólagos halmazati viszonyban álló bűncselekmények együttes alkalmazhatóságának vizsgálata során foglalkozik az egyes bűncselekményi tényállások egymáshoz való viszonyával, azoknak a Btk.-n belüli elhelyezkedésével. Az elméleti kutatók számára viszont nem elsősorban az egyes törvényi tényállások jelentik a vizsgálódás tárgyát, számukra az egyes tényállásokból felépülő védelmi rendszer törvényszerűségei, belső összefüggései és működésének tapasztalatai bírnak tudományos jelentőséggel. A gazdaság működését biztosítani hivatott büntetőjogi tényállások rendszerének leírása, a rendszer elemeinek, belső összefüggéseinek vizsgálata elengedhetlenné teszi, hogy a témával foglalkozó kutató meghatározza, milyen tartalommal használja a szakirodalomban meghonosodott fogalmakat.

A nemzetgazdaság egészét vagy a gazdaság szereplőit a gazdasági tevékenység során tanúsított jogellenes magatartásokkal szemben védelmező tényállásokat a büntetőjogi szakirodalomban több elnevezéssel szokták jelölni: a „gazdálkodás során elkövetett bűncselekmények”, a „gazdasági bűncselekmények”, a „gazdaság elleni bűncselekmények”, a „gazdasági büntetőjog” egyaránt a fenti jelenségcsoport megnevezésére szolgál. Az egyes szerzők fogalomhasználata egyrészt függ attól, hogy büntetőjogi vagy kriminológiai nézőpontból közelítenek-e a problémához, másrészt attól is, hogy milyen történelmi időszakban került sor a fogalomalkotásra, illetve milyen jellegzetességeket kiemelve történt a definíció létrehozása.

A gazdasági büntetőjog tartalmának meghatározására irányuló kutatások tapasztalatai azt mutatják, hogy alapvető különbség van a kriminológiai és a büntetőjogi megközelítés között.

1.1. A gazdasági bűncselekmények kriminológiai szempontú megközelítése

A kriminológiai irányzat a jelenséghez a bűnözés oldaláról közelítve azon jogellenes magatartások jellegzetességeit vizsgálja, amelyek a nemzetgazdaság egészének, a gazdasági élet más alanyainak vagy a fogyasztóknak az érdekeit sértik vagy veszélyeztetik. Ez az irányzat a gazdasági tevékenységgel összefüggő jogsértő magatartások okait, jellemzőit, statisztikai alakulását, megelőzésük lehetséges eszközeit kutatja, tehát elsősorban a gazdasággal kapcsolatos bűncselekményekre, a gazdasági bűnözésre koncentrál, így logikus következmény-

ként a gazdasági bűnözést tekinti a gazdasági büntetőjog vonatkozásában a fogalomalkotás alapjának. Ebben a megközelítésben mindazokat a tényállásokat a gazdasági büntetőjog részének tekintik, amelyek tipikusan, rendszerint vagy gyakran kapcsolódnak a gazdasági tevékenységhez. Így a gazdasági tevékenységgel gyakran együtt járó korrupciós bűncselekményeket vagy éppen a gazdasági tevékenység következményeként az emberi környezetet károsító bűncselekményeket is a gazdasági büntetőjog fogalma alá vonják. E fogalomalkotási irányzat képviselőjének tekinthetjük Kereszty Bélát,¹ aki szerint a gazdasági bűnözés körébe tartoznak mindazon bűncselekmények, amelyeket a gazdasági tevékenységgel összefüggésben követnek el. Ezek a kifejezetten gazdasági bűncselekmények mellett egyaránt lehetnek korrupciós vagy vagyon elleni bűncselekmények is.

Ugyanezt az álláspontot fogalmazta meg részletesebben Pusztai László is, akinek megállapítása szerint „a gazdasági bűnözés kriminológiai fogalma szélesebb körű, mint a büntetőjogé. Az összevetést és az elhatárolást azonban nehezíti, hogy sem Magyarországon, sem a külföldi kriminológiai szakirodalomban nem alakult ki a gazdasági bűnözés egységesen elfogadott definíciója.”² Pusztai megállapítása szerint „a gazdasági bűnözéssel mint a bűnözés egy sajátos formájával a bűnügyi tudományokon belül először a kriminológusok kezdtek foglalkozni. Ennek megfelelően az kezdetben nem anyagi büntetőjogi kategória, hanem kriminológiai fogalom volt.” A szerző utal arra is, hogy a 20. század folyamán a kriminológiai fogalom is változásokon ment keresztül. A század elején még a szegényebb néprétegek bűnözését és prekriminális magatartásait értették alatta, Sutherland nevéhez kötődően jelent meg a gazdasági bűnözés fogalmának a fehérgalléros bűnözéssel való bővítése.³ Pusztai állásfoglalása szerint a gazdasági bűnözés napjainkban igen bőséges kriminológiai irodalmának részletekben, megközelítési módokban eltérő fogalommeghatározásai abban mégis egységesek, hogy a magyar Btk.-ban⁴ a gazdasági bűncselekmények közé soroltakon túl számos olyan vagyon elleni cselekményt is felölelnek, amelyeket a gazdasági tevékenység körében, ennek lehetőségeit felhasználva követnek el akár önállóan, akár a magyar szabályozás szerint is gazdasági bűncselekménynek minősülő cselekményekkel együtt.⁵ Pusztai kriminológiai szempontból – a Btk.⁶ XVII. fejezetében felsorolt tényleges gazdasági bűncselekményeken kívül – a gazdasági bűnözés körébe sorolja a vagyon elleni bűncselekmények közül a gazdálkodás körében elkövetett sikkasztást, csalást, hűtlen és hanyag kezelést, orgazdaságot, a vásárlók megkárosítását, a szerzői és szomszédos jogok megsértését, a bitorlást és hitelsértést, a XV. fejezetből a hivatali visszaélés, a vesztegetés és befolyással üzérkedés a gazdálkodáshoz kapcsolódó eseteit, továbbá a XVI. fejezetből a nemzetközi jogi kötelezettség megsértését, az ártalmas közfogyasztási cikkel visszaélést, a környezet- és természetkárosítást.⁷

A gazdasági bűnözés elleni küzdelem Pusztai által hivatkozott – általánosnak tekinthető – kriminológiai megközelítését mutatja az Európai Unió elődszervezete – gazdasági bűncselekmények kezelésére vonatkozó – ajánlásának megszületése is. Ahogy arra Tóth Mihály

¹ KERESZTY 1996, 138.

² PUSZTAI 1996, 27.

³ PUSZTAI 1996, 27.

⁴ 1978. évi IV. tv.

⁵ PUSZTAI 1996, 28.

⁶ 1978. évi IV. tv.

⁷ PUSZTAI 1996, 28.

hivatkozik, az Európai Közösségek Igazságügyi Minisztereinek 1973-as stockholmi konferenciáján merült fel először egy effajta ajánlás kidolgozásának szükségessége a tagállamok számára a gazdasági bűncselekmények elleni hatékony fellépés érdekében. A kezdeményezés alapján 1976-ban Strasbourgban a Kriminológiai Kutató Intézetek vezetőinek szakmai tanácskozásán lefolytatott vita után jött létre az a különbizottság, amely az Ajánlás-tervezetet elkészítette.⁸ Ennek a kezdeményezésnek az eredményeként fogadta el az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 1981. június 25-i ülésén a gazdasági bűncselekmények tárgyában írt Ajánlását.⁹

A probléma bonyolultságára utal az a körülmény is, hogy magában az Ajánlásban nem határozták meg, mi minősül gazdasági bűncselekménynek, csupán az Ajánlás függelékében sorolták fel azokat a bűncselekményeket, amelyeket az Ajánlást elfogadó Bizottság tagjai a gazdasági bűncselekmények körébe soroltak, feltéve, ha a listában szereplő bűncselekmények elkövetése során a cselekményhez valamilyen többtelelem társul, így a cselekmény jelentős veszteséget okozott vagy kockáztatott, az elkövetés előfeltételezte az elkövető különleges üzleti ismereteit, vagy az elkövetők a bűncselekményt szakmájuk vagy feladatuk gyakorlása során követték el.

A függelékben felsorolt bűncselekmények köre rendkívül tág, az egyéb feltételek fennállása esetén gazdasági bűncselekménynek minősülhet:

1. a kartelltilalmi normák megsértése;
2. a multinacionális vállalatok által elkövetett csalás és a gazdasági helyzettel visszaélés;
3. csalárd beszerzés, illetve állami vagy nemzetközi szervezetek támogatásaival visszaélés;
4. számítógépes bűnözés (például adatlopás, titkok megsértése, számítógépes adatok manipulálása);
5. hamis cégek felhasználása;
6. a vállalat mérlegének, könyvelési anyagának meghamisítása;
7. a vállalatok gazdasági helyzetével és társasági tőkéjével kapcsolatos csalás;
8. a biztonsági és egészségvédelmi normáknak az alkalmazottakkal szembeni megsértése;
9. csalás a hitelezők kárára (például csőd, szellemi és ipari tulajdonjogok megsértése);
10. fogyasztói csalás (különösen az áruk meghamisítása, közegészségügyi bűncselekmények, a fogyasztók helyzetével és tapasztalatlanságával visszaélés);
11. tisztességtelen verseny (beleértve egy versenytárs vállalat munkavállalójának megvesztegetését) és félrevezető reklám;
12. a fiskális bűncselekmények és a szociális költségek viselésének elmulasztása;
13. vámbűncselekmények (például vámok megkerülése, kvótakorlátozások megszegése);
14. pénz- és devizasabályozásokkal kapcsolatos bűncselekmények;
15. tőzsdei és banki bűncselekmények;
16. a környezet elleni bűncselekmények.

⁸ TÓTH 2000, 27.

⁹ Recommendation No. R (81) 12 of the Committee of Ministers to Member States on Economic Crime. Forrás: <https://rm.coe.int/16806cb4f0> (A letöltés ideje: 2018. 03. 25.)

Az Ajánlás megszületése óta eltelt több mint három évtizedben számos olyan bűncselekménytípus került a tagországok bűnüldöző szerveinek látókörébe, amelyek indokolták tették a gazdasági bűnözés fogalmának felülvizsgálatát. Az elmúlt évtizedekben olyan, a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó új bűnözési formák jelentek meg, mint a pénzmosás, a terrorizmus finanszírozása, a korrupciós bűncselekmények, a tiltott piacbefolyásolás, amelyek az 1980-as években még vagy ismeretlenek voltak, vagy nem bírtak kiemelt jelentőséggel. Időközben az Európai Unióban szemléletváltásra is sor került, az Európai Tanács 1999. évi tamperei ülésén megfogalmazódott a döntés a polgárok szabadságát súlyosan veszélyeztető szervezett bűnözés elleni rendőri és igazságügyi fellépés szükségességéről.¹⁰ Ennek következményeként a gazdasági bűnözés elleni küzdelmet felváltotta a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni küzdelem,¹¹ amely sok tekintetben hordozza a gazdasági bűnözés jellegzetességeit, de az érintett bűncselekmények köre lényegesen tágabb. A szervezett bűnözői körök tevékenységüket egyaránt folytatják a legális gazdaság határmezsgyéjén, az úgynevezett szürkegazdaságban, ahol ténylegesen végzett gazdasági tevékenységük során szervezett bűnözésre jellemző módokon követnek el szűkebb vagy tágabb értelemben vett gazdasági bűncselekményeket, illetve a feketegazdaságban, ahol bár gazdasági tevékenységet végeznek, de azt teljes egészében a hatóságok elől rejtett módon valósítják meg. Végül a szervezett bűnözés körébe sorolható az is, amikor vagyoni haszon megszerzése érdekében a bűnözői csoportot mint vállalkozást üzemeltetve követnek el válogatás nélkül bűncselekményeket az embercsempésztől kezdve a szervkereskedelmen át az emberlábaskig. Ez utóbbi magatartáskört egyes szerzők a feketegazdaság legtágabb fogalmi körébe vonják.¹² Ez teljesen érthető, ha a szervezett bűnözés aspektusából nézzük a jelenséget, ha viszont a gazdasági bűnözést mint jelenségcsoportot kutatjuk, akkor – álláspontom szerint – ezzel a gazdasági bűnözés fogalma parttalanná válik. A gazdasági büntetőjog fogalmának a gazdasági bűnözés oldaláról történő kriminológiai megközelítése bár értékes gondolatokkal gazdagította a gazdasági büntetőjog lényegével kapcsolatos ismeretanyagot, a jelenség egyértelmű jogi (büntetőjogi) meghatározásához nem teremt biztos fogódzót.

1.2. A gazdasági büntetőjog jelenségének jogi megközelítése

A gazdasági büntetőjog fogalmának megalkotására – a kriminológiai megközelítés mellett – a másik lehetséges mód „jogi megközelítésben” azoknak a tartalmi sajátosságoknak a feltárása, amelyek alapján a büntetőjog anyagából a nemzetgazdaság normális működését vagy a gazdálkodással kapcsolatos jogviszonyok alanyainak védelmét biztosító büntetőjogi szabályok (a gazdasági bűncselekmények) elkülöníthetők.

A gazdasági büntetőjog fogalmának hazai megalkotására irányuló kísérletek a magyar büntetőjog fejlődésének arra az időszakára tehetők, amikor a gazdasági rend büntetőjogi védelme nem a gazdaság működésében bekövetkező rendkívüli helyzet orvoslását szolgálta.

¹⁰ Schlussfolgerungen des Vorsitizes Europäischer Rat (Tampere) 15. und. 16. Oktober 1999. Forrás: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_de.htm (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

¹¹ Lásd a Tanács 2008/841/IB kerethatározata (2008. október 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841&rid=38> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

¹² TÓTH 2015, 5.

ló eszköz volt, hanem a gazdasági rendszer működtetése érdekében az állami beavatkozás állandó eszközévé vált a büntetőjogi szabályozás. A modern értelemben vett magyar büntetőjog megteremtésének időszakában, a 19. század utolsó harmadában a liberálkapitalista gazdasági modell egész szűk körre korlátozta az állami beavatkozást a gazdasági folyamatokba, így az állami beavatkozás biztosítása érdekében büntetőjogi szabályok megalkotására is csak kivételesen került sor.

Magyarországon az állami beavatkozás a gazdasági folyamatokba – leszámítva az I. és II. világháború időszakában a hadiipari termelés, valamint a közellátás biztosítása érdekében alkotott, ideiglenes jellegű jogszabályokat – akkor vált rendszerszintűvé, amikor létrejött a társadalmi tulajdonon alapuló – szocialista – tervgazdálkodás. A gazdasági folyamatokba történő állami beavatkozás fontos eszközévé váltak az új gazdasági rendszer működését biztosítani hivatott gazdasági büntetőjogi tényállások is. Az azonos tárgykörben, a Btk. azonos fejezetében megjelenő, viszonylag nagyszámú új bűncselekmény teremtette meg az igényt az új bűncselekmények közös ismérvei alapján azok közös elnevezéseinek megalkotására.

Gál István László¹³ a gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos első tartalmi meghatározásra irányuló kísérletként Fonyó Antal gondolatát idézi, amely szerint: „az átmeneti korszak gazdaságát, gazdaságpolitikáját sértő bűncselekmények fajlagos (csoport) tárgya: az állam gazdasági rendje. Minden olyan magatartás tehát, amely ezt a gazdasági rendet – amely magában foglalja az állam gazdasági politikáját is – bűnös módon sérti, és amelyet jogszabály büntetni rendel, gazdasági bűncselekményt képez.” Mind Tóth Mihály,¹⁴ mind Gál István László¹⁵ idézi Fonyó egy későbbi meghatározását is: „A gazdaság elleni bűncselekmények a gazdaság szocialista rendszerének, e rendszer lényegét és működését meghatározó társadalmi viszonyoknak olyan bűnös megsértései, amelyek veszélyeztetik a népgazdaság törvényszerű fejlődését.” Ez a meghatározás mellőzte a gazdaság elleni bűncselekmények fogalmából a büntetni rendeltséget mint (feleslegesen hangsúlyozandó) formai elemet, és a gazdaság elleni bűncselekményeket a gazdaság szocialista rendszerének lényegét meghatározó társadalmi viszonyok bűnös megsértéseként határozta meg. Ez a korrekció a korabeli – marxista – közgazdasági terminológiához igazította a gazdasági büntetőjog fogalmát, anélkül azonban, hogy ténylegesen konkretizálta volna annak tartalmát.

Fonyóval csaknem azonos időben, de még a korábbi Btk.¹⁶ alapján Bodgál Zoltán¹⁷ is kísérletet tett a gazdasági bűncselekmények lényegének megfogalmazására. Bodgál szerint a népgazdaság elleni bűncselekmények a gazdálkodás szocialista rendszerének hivatottak büntetőjogi védelmet nyújtani. Álláspontja így hangzik: „valamennyi gazdasági bűncselekmény közös jellemzője, hogy a szocialista államnak a gazdálkodás területén kifejtett szervező, irányító, tervező tevékenysége ellen irányulnak: a termelési, gazdaságirányítási, a gazdasági együttműködési és az elosztási folyamatokat zavarják meg”. Bodgál a szocialista gazdálkodás büntetőjogi védelmének négy fő irányát sorolja fel: a) a tervgazdálkodás védelmét; b) a gazdálkodási fegyelem – beleértve a pénzügyi és hitelfegyelmet is – megszilárdítását; c) a spekuláció, a korrupció elleni fokozottabb küzdelmet; d) a fogyasztók

¹³ GÁL 2009, 29.

¹⁴ Fonyót idézi TÓTH 2000, 26.

¹⁵ GÁL 2009, 30.

¹⁶ BODGÁL 1973. Az 1961. évi V. tv. népgazdaság elleni bűncselekményeit vette alapul a fogalmi meghatározás során.

¹⁷ BODGÁL 1973, 381.

érdekeinek védelmét.¹⁸ Bodgál a meghatározás megalkotása során a bűncselekmények által védeni kívánt érdekek, értékek körét vette figyelembe, így igyekezve tartalmi szempontokat érvényesíteni a gazdasági bűncselekmények fogalmának leírásakor.

A gazdasági bűncselekmények fogalmának meghatározására hazánkban a szocializmus évtizedeiben szinte valamennyi jelentős elméleti büntetőjogász kísérletet tett. Wiener A. Imre szerint¹⁹ a gazdasági büntetőjog körébe azon büntetőjogi szabályok tartoznak, amelyek az állami gazdaságpolitika és a gazdaságpolitikai koncepciót kifejező gazdaságigazgatási szabályok érvényesülését biztosítják. Wiener a gazdaságigazgatási szabályokat a szabályozás tárgya alapján két csoportba sorolta: a termelésre és a fogyasztásra, valamint a pénzgazdálkodásra és a pénzügyi igazgatásra vonatkozó államigazgatási rendelkezésekre.²⁰ Wiener a magyar gazdasági büntetőjog fejlődését e szabályozási tárgyköröket védő büntetőjogi szabályok hangsúlyváltozásaira tekintettel osztotta szakaszokra, figyelemmel arra, hogy a különböző történelmi korszakokban más és más szabályozási tárgykörök büntetőjogi védelme bírt kiemelt jelentőséggel. Megállapítása szerint az egyes időszakokban a büntetőjogilag védett érdekek köre és a büntetőpolitika attól függően változott, hogy az állam milyen széles körben alkalmazta az adminisztratív eszközöket a gazdaságpolitikájának megvalósítása érdekében.²¹

Wiener szerint a gazdasági bűncselekmények az állam gazdasági tevékenységét (a költségvetést és a közhatalmi gazdaságigazgatást) sértik vagy veszélyeztetik. A gazdasági bűncselekményekre vonatkozó jogalkotás (gazdasági büntetőjog) és ennek alkalmazása közvetlen kapcsolatban van az állam mindenkori gazdaságpolitikájával és az ezt kifejező gazdaságigazgatási szabályokkal.²²

Földvári József ekképp fogalmazza meg a gazdasági bűncselekmények lényegét: „A termelési viszonyokban megnyilvánuló társadalmi kapcsolatoknak kettős jellege és ennek megfelelően kettős funkciója van: a termelési viszonyoknak van gazdasági funkciója, amely azt tartalmazza, hogy a dolgot mire és hogyan lehet felhasználni, és van hatalmi funkciója, amely azt tartalmazza, hogy a dolgot melyik osztály javára lehet felhasználni. Nagy általánosságban azt mondhatjuk, hogy a hatalmi funkciót sértő cselekmények minősülnek vagyon elleni bűncselekményeknek, míg a gazdasági funkciót támadó cselekményeket cselekményekként helyes értékelni. Más szóval kifejezve: a tulajdonviszonyok sérelme jellemzi a vagyon elleni bűncselekményeket, míg a gazdasági, kooperációs viszonyok sérelme a népgazdaság elleni bűncselekmények sajátja.”²³ Gál István László meghatározása így szól: „A gazdasági büntetőjog a büntetőjog egyik részterülete, méghozzá a leginkább elkülönülő szegmense (a közlekedési büntetőjog mellett). Azoknak a büntetőjogi és büntetőjogon kívüli jogszabályoknak az összessége, amelyek meghatározzák, hogy a gazdasági rendet (azaz az aktuális, uralkodó gazdasági szisztéma szabályszerű működését) fenyegető cselekmények közül melyek minősülnek bűncselekménynek, ezek elkövetőit hogyan kell felelősségre vonni, és velük szemben milyen szankciókat miként kell alkalmazni.”²⁴

¹⁸ BOGDÁL 1973, 381.

¹⁹ WIENER 1982, 765.

²⁰ WIENER 1982, 765.

²¹ WIENER 1982, 773.

²² WIENER 1986, 137.

²³ FÖLDVÁRI 1978, 255.; idézi GÁL 2009, 30.

²⁴ GÁL 2009, 34.

A rendszerváltást követően a minden nagyobb vidéki egyetemi központban beinduló jogászképzés egyik hatásaként számos új büntetőjogi tankönyv született, amelyeknek szerzői szinte kivétel nélkül állást foglaltak a gazdasági bűncselekmények és a gazdasági büntetőjog mibenlétét illetően.²⁵

A gazdasági büntetőjog fogalmának értelmezésével kapcsolatban Kiss László tanulmánya érdemel figyelmet, amely bemutatja a fogalomalkotási probléma más megközelítési lehetőségét is. A német jogtudomány a gazdasági bűncselekmények jellemzőinek meghatározása során nem a bűncselekményben szabályozott magatartásfajták vagy védeni kívánt jogtárgycsoportok sajátosságait veszi figyelembe, hanem azokat a mögöttes normákat gyűjti össze, amelyekhez büntetőjogi tárgyú rendelkezések kapcsolódnak.²⁶

A német jogásztársadalom eltérő szemléletű problémamegközelítése a német büntetőjogi rendszer azon sajátosságából következik, hogy a jogalkotó a gazdasági bűncselekményeket nem kizárólag a Strafrechtsgesetzbuch (StGB) rendelkezései között fogalmazza meg, hanem a gazdaság egyes fontos részterületeit szabályozó törvényekben is elhelyez büntetőjogi tárgyú rendelkezéseket. Számos bűncselekményt tartalmaznak az 1954-ben elfogadott gazdasági büntetőtörvény,²⁷ továbbá az adózásról, a tisztességtelen piaci versenyről, a pénzmosásról, az értékpapír-kereskedelemtől szóló törvények is.²⁸ A német büntetőjogászok nem a bűncselekmények összehasonlításából igyekeznek következtetni a gazdasági büntetőjog körébe tartozó bűncselekményekre és azok közös jellemzőire, inkább azokból az igazgatási normákból indulnak ki, amelyekhez a jogalkotó büntetőjogi védelmet biztosító rendelkezést is fűz. Ezeknek a jogszabályoknak az elemzése alapján igyekeznek kijelölni azokat a területeket, amelyeken az állam büntetőjogi eszközökkel is biztosítja a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó jogsértő magatartásokkal szemben a magánszemélyek, más vállalkozások, valamint az állam érdekeinek védelmét, és feltárni a szabályozás egyéb közös ismérveit is. Bár a német jogtudomány eltérő megközelítése ígéretes kísérlet, a gazdasági bűnözés és a gazdasági bűncselekmények fogalmának megalkotása tárgyában Németországban sem sikerült konszenzust teremteni, a gazdasági büntetőjog többség által elfogadott fogalmát megalkotni.

A német jogrendszernek azt a sajátosságát, hogy a gazdaság büntetőjogi védelmét szolgáló eszközök nem koncentrálnak az adott ország büntetőtörvényének egyazon fejezetében, Wiener A. Imre a kapitalista társadalmi-politikai rendszerű országok olyan közös sajátosságának tekinti, amely megalapozza a gazdasági büntetőjog fogalmának megalkotására irányuló erőfeszítések fontosságát, és azt is megállapítja, hogy a nyugat-európai büntetőjogászok még abban a kérdésben sem tudnak megegyezésre jutni, milyen társadalmi érdekeket sértő cselekményeket kell a gazdasági bűncselekmények közé sorolni.²⁹

A gazdasági büntetőjog tárgykörének meghatározása – a német példa alapján – az igazgatási normák tárgyköreinek vizsgálatán alapuló megközelítése a 2012. évi Btk. hatálybalépését követően Magyarországon is megfontolásra érdemessé vált. A gazdasági bűncselekmények szabályrendszere a szocializmus időszakában és a törvény szerkezeti kötöttségének

²⁵ Lásd GÁL 2009, 32–33.: idézi Gula József és Köhalmi László egyetemi tankönyvekben a kérdésben kifejtett álláspontját.

²⁶ Kiss 1992, 83–84.; idézi Tóth 2000.

²⁷ Wirtschaftsstrafgesetz 1954 (WiStrG 1954).

²⁸ Forrás: <https://de.wikipedia.org/wiki/Wirtschaftskriminalität> (A letöltés ideje: 2018. 03. 25.)

²⁹ Lásd Wiener 1986, 11–12.

továbbélése miatt ezt követően is több mint két évtizedig jól behatárolható részét képezte a magyar büntetőjognak. Mind az 1961. évi Btk.,³⁰ mind az 1978. évi Btk.³¹ 1-1 fejezetben szabályozta azon bűncselekményeket, amelyek a gazdasági rendszer alapjait, valamint a gazdaság normális működését voltak hivatva biztosítani. A jogalkotó a fejezetcím és a fejezeten belüli kisebb szerkezeti egységek (címek) elnevezésének megválasztásával megjelölte a gazdasági büntetőjog tárgykörét, és utalt azokra az általa fontosnak ítélt társadalmi viszonyokra, amelyeknek büntetőjogi védelmét a gazdasági büntetőjog intézményeinek útján teremtette meg. A rendszerváltást követően a jogalkotó kénytelen volt az új tényállásokat beilleszteni az „örökölt” szerkezeti keretekbe, nem állt módjában új fejezeteket vagy új címeket alkotni. Ez a kényszer a 2012. évi C. tv. megalkotásával megszűnt. A 2012. évi Btk. megalkotása során a jogalkotó igyekezett a törvény különös részében több kisebb terjedelmű fejezetet kialakítani, arra törekedve, hogy az egy fejezet alá tartozó bűncselekmények a védett jogtárgy alapján szorosabb kapcsolatot alkossanak.³² Ennek hatására a gazdasági büntetőjog anyagának korábbi egysége felbomlott, mint azt a törvény miniszteri indokolása megállapítja, a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményekről szóló fejezetből kikerültek a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények, ezeket, valamint a pénzmosás, illetőleg az információs rendszer elleni bűncselekményeket a Javaslat önálló fejezetben rendeli büntetni.”³³ A Btk. új fejezeti rendszerének kialakítása együtt járt azzal, hogy az új fejezetekbe olyan törvényi tényállások is elhelyezésre kerültek, amelyek az állam gazdasági szerepének, a gazdaság normális működésének büntetőjogi védelméhez alig vagy egyáltalán nem kapcsolódnak. Így például a korábbi Btk.-ban a gazdasági bűncselekmények között elhelyezett, számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény elkövetési magatartásainak egy része az új fejezeti beosztásban vagyoni elleni bűncselekménnyé vált.³⁴ Ugyanakkor a számítástechnikai rendszer és az adatok védelmét biztosítani hivatott XLIII. fejezetben az Információs rendszer elleni bűncselekmények közé került elhelyezésre a Tiltott adatszerzés bűncselekménye, amelynek kapcsolata az állam gazdasági érdekeinek védelme vagy a gazdaság normális működésének biztosítása szempontjából megkérdőjelezhető, inkább az egyének üzleti, gazdasági és egyéb titkainak védelmét (a privát szférát) hivatott védelemben részesíteni. A jelzett példák mutatják, hogy a 2012. évben megalkotott Btk. fejezeti beosztása már nem ad egyértelmű eligazítást a gazdasági büntetőjog tárgykörét illetően, így a jogtudomány kénytelen más fogódzót keresni a gazdasági bűncselekmények körének meghatározása során, amelyhez akár a német megoldás is segítséget jelenthet.

³⁰ Az 1961. évi V. tv. XIII. fejezete: Népgazdaság elleni bűncselekmények: I. Gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények; II. Pénz- és bélyeghamisítás; III. Pénzügyi bűncselekmények; IV. Vegyes rendelkezések.

³¹ Az 1978. évi IV. tv. XVII. fejezete: Gazdasági bűncselekmények: I. Gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények; II. Pénz- és bélyeghamisítás; III. Pénzügyi bűncselekmények; IV. Vegyes rendelkezések.

³² T/6958. számú törvényjavaslat általános indoklás IV. rész bevezetője.

³³ T/6958. számú törvényjavaslat általános indoklás IV. rész 18. pontja.

³⁴ Btk. 375. § Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás törvényi tényállása.

1.2.1. A gazdasági büntetőjog tárgya

A gazdasági folyamatok állami irányítását, befolyásolását szolgáló gazdaság-igazgatási szabályok kijelölik azokat a területeket, amelyeken az állam a gazdaság normális működése érdekében szerepet vállal, és a szerepvállalását végső soron büntetőjogi eszközökkel is biztosítja. Legáltalánosabban tehát azt mondhatjuk, hogy a gazdasági büntetőjog tárgykörébe tartoznak mindazon szabályok, amelyek közvetlenül vagy közvetett módon biztosítják a gazdasági folyamatok irányításában, a gazdaság normális működésében az állami szerepvállalás büntetőjogi védelmét. Egyetértünk Gál István Lászlóval, aki a következő álláspontot képviseli: „A gazdasági büntetőjog Magyarországon büntetőjogi (primer) és büntetőjogon kívüli (szekunder) jogi normákból épül fel. A primer normák kivétel nélkül mind egy törvényben [...] található. A magyar büntetőjog tehát ilyen értelemben egységes, kodifikált büntetőjog, a bírói jog jogfejlesztő szerepét nem vagy csak nagyon szűk körben ismerjük el. [...] A szekunder (nem büntetőjogi) normáknak főként akkor van szerepük, amikor a primer normák nem tartalmazzák a büntethetőség minden pozitív és negatív feltételét. Ebben az esetben a büntetőjogi norma csak azt a keretet jelöli ki, amelyet a szekunder norma tölt ki konkrét tartalommal. Tipikusnak mondható tehát a gazdasági büntetőjogban a keretdiszpozíciós szabályozási módszer. Erre azért van szükség, mert nemkívánatos a büntető törvénykönyv gyakori módosítása, a büntetőjognak viszonylagos állandóságot kell mutatnia. A szekunder normák viszont dinamikusan módosíthatók.”³⁵

A gazdasági büntetőjog közvetlen normái tehát a Btk. különböző fejezeteiben találhatók, közvetett normái közé azok az igazgatási szabályok tartoznak, amelyek tartalommal töltik ki a közvetlen normákban meghatározott kötelezettségeket és tilalmakat. A gazdasági folyamatok irányításával, a gazdaság normális működésével kapcsolatos állami szerepvállalás tartalma és mértéke számos tényező által meghatározott. Egyet kell értenünk Wiener A. Imre megállapításával: „A gazdasági büntetőjog szükségszerűen együtt alakult, fejlődött az állam gazdaságpolitikájával és a gazdaságpolitikai koncepciót kifejező gazdaságigazgatási szabályokkal. A gazdaságpolitika és a gazdaságigazgatási szabályok a történelem során gyakran változtak, s a büntetőpolitikára gyakorolt hatásukra tekintettel a gazdasági büntetőjog szabályai nem voltak olyan hosszú életűek, mint a hagyományos büntetőjog rendelkezései.”³⁶ Az állami gazdaságpolitikai koncepció, az állami szerepvállalás a gazdasági folyamatok irányításában egész más tartalommal bírt a liberálkapitalizmus korában, a liberálkapitalista rendszert megrázó rendkívüli események – az I. és II. világháború – időszakában, a tervgazdaságon alapuló szocializmus viszonyai között, valamint a rendszerváltást követően a nemzetközi együttműködésen alapuló szabályozott piacgazdaságban. Az állam által a gazdasági büntetőjogi szabályok alkotásával elérni kívánt célok szoros kapcsolatban állnak azzal a társadalmi-gazdasági rendszerrel és azzal a történelmi korszakkal, amelyben a büntetőjogi szabályok megszülettek. A büntetőjogi eszközökkel is támogatott állami célok még az azonos politikai-gazdasági rendszeren belül sem összehasonlíthatók, a II. világháború utáni újjáépítés egészen más szabályozási igényt vetett fel, mint a hátszágban lényegesen kevesebb pusztítást okozó I. világháború utáni helyzet. Az I. világháború után az állam a közfogyasztás biztosítása érdekében alkotott büntetőjogi szabályokat, a II. világháborút követően

³⁵ GÁL 2009, 35.

³⁶ WIENER 1982, 765.

az újjáépítés biztosítása érdekében a fogyasztás korlátozása mellett szigorú készletgazdálkodást is bevezettek, de még az újjáépítéshez szükséges munkaerő biztosítását is büntetőjogi eszközökkel biztosították. A tervgazdálkodáson alapuló szocialista rendszer az állami beavatkozás céljait illetően szintén nem összehasonlítható sem a liberálkapitalizmus, sem a szabályozott piacgazdaság állami beavatkozásának céljaival.

1.2.2. A gazdasági büntetőjog szabályozási területei

A gazdasági büntetőjogi szabályok alkotásával elérni kívánt célok meghatározzák a beavatkozás irányát is. Az állam és a gazdasági tevékenységet végző jogalanyok közötti kapcsolatok tartalmát meghatározó gazdaságigazgatási szabályok mellett jelen vannak a gazdasági tevékenységet végző jogalanyok egymás közötti gazdasági kapcsolataira, valamint a gazdasági tevékenységet végző jogalanyok és a megrendelők vagy fogyasztók közötti viszonyokban kötelezettségeket és tilalmakat meghatározó jogi normák is, az érvényesülésüket biztosító büntetőjogi normákkal együtt. A gazdasági büntetőjogi szabályok irányulhatnak az állam, más gazdálkodók, valamint a gazdasági tevékenységet nem végző alanyok, a fogyasztók érdekeinek védelmére is.

Az egyes szabályozási irányok jelentősége korszakonként eltérő, tendenciaként azonban megállapítható, hogy növekszik az azon büntetőjogi eszközzel is védett gazdaságigazgatási szabályoknak a jelentősége, amelyeket az állam más gazdálkodók, valamint a fogyasztók érdekeinek védelmében alkotott.

1.2.3. A gazdasági büntetőjogi normák szabályozási módszerei

Az állami beavatkozás büntetőjogi eszközei – a szabályozástechnika oldaláról – jelentős változatosságot mutatnak. A gazdasági bűncselekmények elkövetési magatartásainak megalkotásakor az igazgatási normákban megfogalmazott tilalmak vagy kötelezettségek egyszerű megsértésének büntetni rendeltségétől³⁷ az igazgatási normaszegést csak a büntetőtörvényben rögzített eredmény egyidejű bekövetkezése esetén büntetni rendelésen keresztül a büntetőjogi szabályban tételesen felsorolt elkövetési magatartásokig számos megoldás született a gazdasági büntetőjog által büntetni rendelt magatartás meghatározására. Wiener A. Imre utal egy negyedik megoldási lehetőségre is, amikor a jogalkotó a gyakran változó igazgatási szabályok büntetni rendeltségéről nem a büntetőtörvényben rendelkezik, hanem az igazgatási normát tartalmazó törvényben helyezi el a bűncselekmény tényállását is.³⁸ Wiener megállapítása szerint ez a jogi megoldás az 1961. évi Btk. megalkotásával kikerült a jogalkotó eszköz-

³⁷ Lásd az 1978. évi IV. tv. 309. § 1979. július 1-jétől hatályos szövegét: „Aki a tervszerű devizagazdálkodásról szóló jogszabályban meghatározott valamely kötelezettséget vagy tilalmat megszeg, ha a bűncselekményt kisebb értékre követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

³⁸ Lásd a Kiss László által is hivatkozott német megoldást, amely a gazdasági büntetőjog részének tekinti a „szak-törvényekben” meghatározott bűncselekmények körét is.

tárából.³⁹ Ezek a szabályozási technikák gyakran egyszerre voltak jelen, és a jelenlegi szabályozásban is keverednek. A jogalkotó a szabályozni kívánt életviszony konkrét jellemzői alapján dönti el, melyik módszert alkalmazva fogalmazza meg az elkövetési magatartást. Önmagában tehát a szabályozás módja, a szabályozási technika jellemzői alapján sem lehet egyértelmű különbségeket vagy azonosságokat megállapítani a gazdasági büntetőjog fejlődésének egyes korszakaira vonatkozóan.

1.3. A gazdasági büntetőjog általános fogalma

Az egyes történelmi korszakokban más és más tartalommal volt jelen a gazdasági folyamatokban az állami beavatkozás, annak célja, iránya és módszerei is jelentősen eltértek egymástól. E különbségekre tekintettel a gazdasági büntetőjog fogalmának különböző történelmi korszakokra és politikai rendszerekre egyetemes érvényű meghatározása nem lehetséges, hiszen a jelentősen eltérő célok, a hatásirányok és a módszerek különbözőségéből adódóan közös ismérveket legfeljebb olyan általánosítás szintjén lehetne megfogalmazni, amely a formai hasonlóságokat jeleníti meg, de a gazdasági büntetőjog joganyagának tartalmi jellegzetességeit nem hordozza. Egy-egy történelmi korszak gazdasági büntetőjogi szabályai tartalmi ismérvekkel is jellemezhetők – erre láttunk példát az ismertetett fogalomalkotási kísérletekben is –, de olyan tartalmi ismérveket, amelyek a gazdasági folyamatokba történő állami beavatkozás célját és irányait illetően valamennyi történelmi korszakra érvényesek lennének, nem találunk. Álláspontunk szerint tehát a gazdasági büntetőjog fogalma csak korlátok között, egy adott ország adott történelmi korszakának éppen hatályos büntetőjogi rendelkezéseire teremthető meg. Olyan tartalmi meghatározást, amely eltérő történelmi korszakok vagy eltérő gazdasági rendszerek gazdasági büntetőjogi rendelkezéseire egyaránt érvényes lenne, ez idáig nem sikerült megalkotni.

A gazdasági büntetőjog egységes – korszakokat átívelő – fogalmának megalkotására irányuló erőfeszítések eredménytelenségének gyakorlati szempontból nincs különösebb jelentősége, hiszen egy egységes fogalom megalkotása a jogalkotás számára sem formai, sem tartalmi szempontból nem keletkeztetne zsinórmértéket, amelynek a megalkotandó gazdasági tárgyú, közvetlen és közvetett büntetőjogi rendelkezéseknek meg kellene felelniük, és ugyanígy a jogalkalmazás számára sem keletkeztetne olyan szempontot, amelyet az egyes gazdasági bűncselekmények minősítése során figyelembe lehetne vagy kellene venni.

1.4. A gazdasági büntetőjogi normák csoportosítása

Az elmúlt évtizedekben a gazdasági büntetőjog fogalmának tisztázása mellett a témával foglalkozók számára a másik fontos kihívást a gazdasági büntetőjog tárgykörébe tartozó bűncselekmények csoportosítása jelentette. Akár kriminológiai, akár büntetőjogi megközelítésből vizsgálták a problémát, szinte mindenki egyetértett abban, hogy a tárgykörbe tartozó bűncselekmények köre túlmutat a Btk. gazdasági bűncselekményeket meghatározó fejezetén. A szakirodalomban az elmúlt évtizedekben elterjedt az a nézet, amely különbséget

³⁹ WIENER 1986, 16.

tett gazdasági bűncselekmények és gazdálkodással összefüggő bűncselekmények között. Az előbbibe az 1961. évi V. tv. XIII. fejezetében, majd az 1978. évi IV. tv. XVII. fejezetében meghatározott bűncselekmények tartoztak, az utóbbiak közé a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett egyes vagyon elleni bűncselekményeket, mint a hűtlen kezelést, a hanyag kezelést, a sikkasztást, a csalást sorolták, de egyes szerzők felvetették a környezetkárosítást, a vásárlók megkárosítása vagy éppen a visszaélés ártalmas közfogyasztási cikkel tényállásának a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények körébe vonását is.

A gazdasági bűncselekmények osztályozásának kriminológiai szemléletű megközelítése még tovább bővítette a gazdasági bűncselekmények körébe vonható bűncselekmények körét. Jól példázza a gazdasági bűncselekmények kiterjesztett értelmezését a Gál István László által javasolt csoportosítás, aki a gazdasági bűncselekmények osztályozása során a gazdasági büntetőjog normáit felosztotta a szűkebb értelemben vett gazdasági bűncselekményekre, amelyeket az akkor hatályos Btk.⁴⁰ XVII. fejezete tartalmazott, továbbá tágabb értelemben vett gazdálkodással összefüggő bűncselekményekre, amelyek körébe a Btk. más fejezeteiben összefoglalt, a gazdasági tevékenység során elkövethető tényállásokat sorolta, valamint e két kategória mellett a gazdasági bűncselekmények legtágabb köréként mindazon cselekményeket figyelembe vette, melyeket illegális gazdasági tevékenységgel, például kábítószer-kereskedelemmel vagy prostitúcióval valósítanak meg.⁴¹ E felosztás kapcsolódik ahhoz a gondolatmenethez, amely a legális gazdaság mellett megkülönbözteti a szürke- és feketegazdaságot is, és miután annak teljesítményét a közgazdaságtudomány a gazdálkodás részének tekinti, így a szürke- és feketegazdaságban folytatott félig vagy teljesen illegális magatartás során elkövetett bűncselekményeket is a gazdasági bűncselekmények között tartják számon.

A gazdasági bűncselekmények szűkebb és tágabb körének elkülönítése a 2012. évi C. tv. hatálybalépésével problémássá vált, hiszen – amint erre már korábban utaltam – az előző Btk. által a gazdasági bűncselekmények körébe sorolt cselekményeket a jogalkotó több fejezetre osztotta szét, és az újonnan megalkotott fejezetekbe olyan tényállásokat is elhelyezett, amelyek nem feltétlenül kapcsolódnak gazdasági tevékenységhez. A Btk. új fejezeti rendszerét figyelembe véve a szűkebb értelemben vett *állami gazdaságigazgatási érdekek elleni bűncselekmények* körébe tartoznak a pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények (Btk. XXXVIII. fejezet), a költségvetést károsító bűncselekmények, (Btk. XXXIX. fejezet), a pénzmosás, (Btk. XL. fejezet) a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények (Btk. XLI. fejezet), a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények (Btk. XLII. fejezet), a tiltott adatszerzés és az információs rendszer elleni bűncselekmények (Btk. XLIII. fejezet). Amíg korábban a „gazdasági bűncselekmények” fogalom használata egyértelműen utalt a Btk. azon fejezetére, amelyben a jogalkotó a gazdaság védelmét szolgáló tényállásokat elhelyezte, az új Btk. hatálybalépésével ez a fogalmi egyértelműség megszűnt, hiszen az új fejezetek közül címében csak kettő, a XL. és a XLI. fejezet utal a gazdaság védelmére. Erre tekintettel célszerűbbnek látom a „gazdasági bűncselekmények” fogalma helyett az „állami gazdaságigazgatási érdekek elleni bűncselekmények” fogalmat használni, amely alá besorolhatók mindazon bűncselekmények, amelyek elkövetése a nemzetgazdaság egészét sérti vagy veszélyezteti, illetve az állam

⁴⁰ 1978. évi IV. tv. XVII. fejezet.

⁴¹ GÁL 2009, 35–37.

által a gazdaság normális működésének biztosítása, a gazdasági tevékenységet végzők vagy a gazdasági tevékenységet igénybe vevők érdekeinek védelmére alkotott igazgatási szabályok megsértését szankcionálják. A Btk. XXXVIII–XLIII. fejezeteiben szabályozott bűncselekmények „állami gazdaságigazgatási érdekek elleni bűncselekmények”-ként történő megjelölése azzal az előnnyel is jár, hogy a „gazdasági bűncselekmények” fogalma így megmarad gyűjtőkategóriaként, amely alá az állami gazdaság-igazgatási érdekek elleni bűncselekmények és a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények tartoznak. Funkcióját veszti a gazdasági bűncselekmények szűkebb és tágabb értelme közötti különbségtétel azzal, hogy a szűkebb értelmű „gazdasági bűncselekmények” helyett a „gazdaságigazgatási érdekek elleni bűncselekmények” megjelölését használjuk.

A tágabb értelemben vett *gazdálkodással összefüggő bűncselekmények* körébe tartoznak mindazon bűncselekmények, amelyek a gazdasági tevékenység folyamatában valósulnak meg, de nem az állami gazdaságigazgatási érdekeket, hanem más társadalmi érdekeket vagy értékeket sértenek. A 2012. évi C. tv. számos olyan tényállást tartalmaz, amelyeket a gazdasági tevékenység alanyai legális gazdasági tevékenységük keretében valósíthatnak meg, rendszerint azzal, hogy a tevékenységet engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve végzik, vagy a tevékenység végzésével kapcsolatos valamely igazgatási szabályt szegnek meg. Ilyen bűncselekmény lehet például az egészségügyi termék hamisítása, az ártalmas fogyasztási cikkel visszaélés, a környezetkárosítás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése, az ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés, a radioaktív anyaggal visszaélés, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása, a géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos kötelezettség megszegése, a gazdasági csalás, az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás, a hűtlen kezelés, a hanyag kezelés, a bitorlás, a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, a jogkezelési adat meghamisítása, az iparjogvédelmi jogok megsértése. E bűncselekmények közös jellemzője, hogy az elkövető akár szabályosan is végezhetné az adott gazdasági tevékenységet, amely azonban az engedélynélküliség vagy egyéb szabályszegés miatt végül bűncselekményt valósít meg.

Nem sorolom a gazdasági bűncselekmények körébe azon cselekményeket, amelyek bár a gazdasági tevékenység látszatát keltik, de a tevékenység eleve jogellenes célra irányul, vagy maga a gazdasági tevékenység jogszerűen nem végezhető, mint például a kábítószer-kereskedelem, a kényszermunka, a gyermekmunka, a prostitúció elősegítésének azon esete, amikor az elkövető bordélyházat vezet, tart fenn, vagy (befektetőként) annak működéséhez anyagi eszközt szolgáltat, az emberkereskedelem, az embercsempészet, a tiltott szerencsejáték szervezése, az uzsora-bűncselekmény vagy éppen a terrorizmus finanszírozása. Ezen tényállásokat kriminológiai értelemben ugyanúgy a gazdasági bűnözés részének tekintik,⁴² mint azokat a tényállásokat, amelyeket a gazdasági tevékenységgel összefüggésben a gazdasági tevékenység feltételeinek megteremtése érdekében valósítanak meg, így a hivatali vesztegetést, a gazdasági vesztegetést, a befolyás vásárlását stb. Bár ezek a bűncselekmények valóban gyakran társulnak az állami gazdaságigazgatási érdekek elleni, valamint a gazdálkodással összefüggő bűncselekményekhez – és a gazdasági bűnözés kriminológiai szemléletű vizsgálatánál létjogosultságuk van –, de közvetlenül nem képezik részét a gazdaság büntetőjogi védelmi rendszerének.

⁴² KERESZTY 1996, 138.

2. Az állami gazdaságigazgatási érdekek védelmének eszközrendszere

2.1. Az eszközrendszer elemei

A gazdaság védelmének jogi eszközrendszere büntetőjogi, közigazgatási jogi és pénzügyi jogi eszközökből épül fel. Mint azt az előzőekben kifejtettük, az állami gazdaságigazgatási érdekek védelme azoknak a jogi normákban foglalt kötelezettségeknek és tilalmaknak szankció kilátásba helyezésével történő védelmét jelenti, amelyekkel az állam egyes gazdasági tevékenységek végzésének feltételeit, az államnak a gazdasági tevékenység folyamatába történő beavatkozással kapcsolatos eszközeit, a gazdasági élet szereplőinek jogait és kötelezettségeit, a gazdasági tevékenység során előállított terméket vagy szolgáltatást igénybe vevő fogyasztók jogait határozza meg. Ezek a jogi normák elsősorban a közigazgatási, valamint a pénzügyi jog területére tartoznak, és a normasértőkkel szemben elsősorban e jogterületekre jellemző szankciókat fogalmaznak meg.

A közigazgatási jogi eszközök körébe a szakirodalom az irányítás, a felügyelet, valamint az ellenőrzés eszközeit sorolja.⁴³ Idetartozhat egyes tevékenységek végzésének engedélyezése, a tevékenység megtiltása, korlátozása vagy feltételhez kötése, a tevékenység normatív vagy konkrét utasítással történő irányítása, a tevékenység feletti törvényességi felügyelet gyakorlása stb. Idetartozik a közigazgatási szerv által szabálysértés elkövetése miatt alkalmazott szankció is.

A pénzügyi jogi eszközök körében elsősorban a különböző jellegű bírságok alkalmazását kell megemlíteni, de idesorolandók az állam részére fizetendő különböző szolgáltatási díjak is, amelyekkel az állam befolyásolni törekszik a gazdasági szereplők magatartását.

A gazdasági tevékenység védelmének büntetőjogi eszközei körébe pedig azok a bűncselekményi tényállások tartoznak, amelyek az állam gazdaságigazgatási normáinak érvényesülését a legsúlyosabb következmények kilátásba helyezésével biztosítják.

2.2. Az eszközrendszer fejlődése

A modern büntetőjog kialakulását megelőző időszakban, így a feudalizmus időszakában az állami gazdasági érdekek védelmét szinte kizárólag büntetőjogi eszközökkel, bűncselekményi tényállások megfogalmazása útján valósította meg a jogalkotó. A közigazgatási jogi és pénzügyi jogi eszközök a kapitalizmus időszakától kezdődően jelentek meg az állami gazdaságigazgatási érdekek védelmében, és a jogfejlődés folyamatában egyre nagyobb szerepet kapnak.

Lépésről lépésre alakult ki az állami gazdaságigazgatási érdekek védelmének az a modern rendszere, amelyben a jogalkotó a fokozatosság elvét, a jogsértések enyhébb változatait igyekszik érvényesíteni, amelyek befolyásolhatók közigazgatási eszközzel vagy pénzügyi jogi szankcióval, büntetőjogi következménnyel rendszerint nem fenyegetik. E szabályozási mód sajátossága, hogy a különböző felelősségi formák nem zárják ki egymást, együttes alkalmazásuk lehetséges. A különböző jogi eszközök egymást kiegészítő alkalmazása a liberálkapitalizmus időszakától jellemzi a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó jogsértések

⁴³ VARGA 2018, 26.

elleni küzdelem jogi eszköztárát. Már az uzsoráról és káros hitelügyletekről elfogadott 1883. évi XXV. tc. tartalmazott szabályt a közigazgatási és a büntetőjogi szankció együttes alkalmazására. A törvénycikk 6. §-a így rendelkezett: „Ha a zálogüzlettulajdonos az 1881:XIV. tc. 11. §-a szerint megállapított díjknál magasabbakat köteleztet, követel vagy szed, olyan körülmények között, melyek ezen cselekvényt uzsoravétséggé minősítik: ellene a 7. §-ban kijelölt bíróság, a jelen törvényben meghatározott büntetésen felül, az 1881:XIV. tc. 23. §-ának második bekezdésében megállapított mellékbüntetést is alkalmazni tartozik.”⁴⁴ Ez a rendelkezés a zálogüzlet-tulajdonos visszaesőként megvalósított uzsoravétségnek minősülő tevékenysége esetén kötelezően alkalmazandó szabályként előírta: „a zálogüzlet folytathatása is bírói ítélettel betiltandó”.⁴⁵

Míg az uzsoravétséget elkövető zálogüzlet-tulajdonossal szemben az 1883. évi XXV. tc. alapján tipikus büntetőjogi szankcióként fogházbüntetés és pénzbüntetés volt alkalmazható, addig a kézizálog-kölcsönügyletekről alkotott 1881. évi XIV. tc. – amely a kézizálog-kölcsönügyletek állami szabályozását tartalmazta – alapján a zálogüzlet folytatásának 1 és 5 év közti időtartamra történő betiltása (a tevékenység korlátozása) tipikusan közigazgatási jellegű jogkövetkezmény volt.

A liberálkapitalizmus időszakában a szabályozás még a büntetőjogi védelem elsődlegességéből indult ki, a közigazgatási szankció alkalmazását másodlagosnak tekintette, amire egyértelműen utal az a körülmény, hogy a közigazgatási szankciót a büntetőjogi felelősségre vonás melletti mellékbüntetésként jelölte a jogalkotó.

2.3. A büntetőjogi eszközrendszer leértékelődése

A büntetőjog társadalmi szerepének megítélésében bekövetkező változás a 20. században a büntetőjogi eszközök fokozatos háttérbe szorulásához vezetett egész Európában, és ez a változás nyomon követhető a magyar büntetőjog fejlődésében is. E folyamat leglátványosabban éppen a gazdaság védelmének büntetőjogi eszközrendszerét érintette. Mind az 1961. évi Btk. XIII. fejezetéhez, mind az 1978. évi Btk. XVII. fejezetéhez kapcsolódó miniszteri indokolás hivatkozott erre a követelményre. A rendszerváltást követően tevékenységét megkezdő Alkotmánybíróság számos határozatában érvelt a büntetőjog ultima ratio jellegének erősítése mellett. Mint azt az Alkotmánybíróság megállapította: „Büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio, társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.”⁴⁶ Egy másik határozatában azt mondta ki: „A büntetőjognak nem feladata az alkotmányos értékek átfogó védelme, hanem csupán az, hogy ezen értékeket a különösen súlyos sérelmekkel szemben védje. A büntetőjogi eszközrendszer ultima ratio szerepe kétségtelenül azt jelenti, hogy akkor alkalmazandó, ha más jogági eszközök már nem elegendőek.”⁴⁷

⁴⁴ 1883. évi XXV. tc. az uzsoráról és a káros hitelügyletekről 6. §.

⁴⁵ 1881. évi XIV. tc. a kézi-zálog kölcsönügyletekről 23. § (2) bekezdés.

⁴⁶ 13/2000. (V. 12.) AB határozat.

⁴⁷ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat.

Ez a szemléletváltás jelenik meg a pénzügyi jogi, közigazgatási jogi szankciórendszer fejlesztésének folyamatában, és képezi az eszmei alapját annak a dekriminalizációs folyamatnak is, amely az állami gazdaságigazgatási érdekek büntetőjogi védelmének eszközrendszerét átalakította az elmúlt évtizedekben.

2.4. Az Európai Unió gazdaságigazgatási érdekeinek védelmi rendszere

A gazdaság igazgatási normák védelme, a gazdasági tevékenység feltételrendszerének állami meghatározása érdekében alkalmazandó közigazgatási, pénzügyi jogi eszközök szerepe különösen az Európai Unió működési mechanizmusának sajátosságaira tekintettel értékelődött fel a büntetőjogi eszközökhöz képest.

Ez a felértékelődés abból a sajátos helyzetből adódik, hogy miközben az Unió jogalkotó szervei a belső piac, a gazdaság működésének védelmében széles tárgykörben alkothatnak és alkotnak rendeleti szinten olyan közigazgatási szabályokat, amelyeket a tagállamok közvetlenül kötelesek alkalmazni (beleértve a normasértés esetére a rendeletben megállapított szankciókat is), addig a gazdaság védelmét szolgáló büntetőjogi tárgyú jogalkotással kapcsolatban a tagállamok szigorúbban ragaszkodnak szuverenitásukhoz. A belső piac védelmét biztosító büntetőjogi szabályok megalkotása továbbra is nemzeti hatáskörben maradt, a közösségi szempontok érvényesülését az Unió irányelvek kibocsátásával igyekszik megvalósítani. Az EUMSZ⁴⁸ 83. cikk (2) bekezdése kimondja: „(2) Ha valamely harmonizációs intézkedések hatálya alá tartozó területen az Unió politikájának eredményes végrehajtásához elengedhetetlen a tagállamok büntetőügyekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítése, irányelvekben szabályozási minimumokat lehet megállapítani e területen a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan.”

Az irányelvben az Európai Unió jogalkotó szervei meghatározzák a tagállamok számára az elérendő célokat, de a megvalósítás módját, eszközeit a tagállamokra bízzák. A tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az irányelv rendelkezései a nemzeti jog részévé váljanak, tehát nemzeti jogszabályok révén át kell ültetniük az irányelvet a saját jogrendjükbe.

Az Európai Unióról szóló szerződés 83. cikk (2) bekezdése lehetőséget teremt irányelv kibocsátására olyan bűncselekmények vonatkozásában, amelyek az Európai Unióról szóló szerződés szerint harmonizációs intézkedések hatálya alá tartozó terület büntetőjogi védelmének érdekében szükségesek, és az adott bűncselekménytípus jellegénél vagy hatásánál fogva több államra kiterjedő, vagy különösen fontos, hogy az ellene folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék. Ilyen harmonizációs intézkedések hatálya alá tartozik az Unió belső piacának, a gazdaság működésének szabályozása, amelynek védelmét együtt biztosítják a közigazgatási jogi, a pénzügyi jogi és a büntetőjogi szankciók.

⁴⁸ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata – Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata – Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata – Jegyzőkönyvek – Mellékletek – A 2007. december 13-án aláírt Lisszaboni Szerződést elfogadó kormányközi konferencia zárónyilatkozatához csatolt nyilatkozatok. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

E védelmi rendszer felépítésére kiváló példát szolgáltat az Európai Unió pénzügyi piacainak megóvására a 2008. évi gazdasági-pénzügyi válság tapasztalatai alapján kialakított szabályrendszer. E terület komplex védelmének megteremtése érdekében az Európai Unió tagállamai 2014-ben elfogadták a piaci visszaélésekről szóló 596/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletet, és ezzel egy időben kiadásra került a piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról szóló 2014/57/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv is. A piaci visszaélésekről szóló rendelet elfogadásának célja az volt, hogy a piac integritásának és a befektetők védelmének érdekében megerősítse a már korábban létező szabályozási kereteket, míg az irányelv a tagállamok büntetőjogi szabályozásának közelítését szolgálta. „A pénzügyi szektorra vonatkozó prudenciális és üzletviteli szabályok stabil keretrendszerének erős felügyeleti, vizsgálati és szankciórendszerre kell épülnie, [...] emiatt közigazgatási szankciókat és egyéb adminisztratív intézkedéseket kell előírni az egységes tagállami megközelítés, valamint az intézkedések nagyobb elrettentő hatása érdekében” – állapította meg az Európai Parlament és a Tanács.⁴⁹

A rendelet 14. cikke tilalmazott magatartásként fogalmazta meg az alábbiakat:

- a) a bennfentes kereskedelmet vagy annak kísérletét;
- b) másik személy részére bennfentes kereskedelem folytatására vonatkozó tanácsadást vagy a másik személy bennfentes kereskedelemre való rábírását;
- c) a bennfentes információ jogosulatlan közzétételét; valamint
- d) a piaci manipulációt és annak kísérletét.

A rendelet alapján – jogsértések esetén – a következő közigazgatási szankciók kiszabására, illetve közigazgatási intézkedések meghozatalára váltak jogosulttá a tagállamok hatóságai:

- előírhatják a jogsértésért felelős személy számára, hogy hagyjon fel az adott magatartással, és tartózkodjon a magatartás megismétlésétől;
- a jogsértésből származó nyereség vagy az amiatt elkerült veszteség összegének visszaszolgáltatására kötelezhetik a jogsértőt;
- nyilvános figyelmeztetést alkalmazhatnak, amely megnevezi a jogsértésért felelős személyt és a jogsértés jellegét;
- a befektetési vállalkozás engedélyét visszavonhatják vagy felfüggeszthetik;
- befektetési vállalkozásnál vezetői feladatokat ellátó személyt vagy azt a személyt, aki a jogsértést elkövette, ideiglenesen eltilthatják attól, hogy befektetési vállalkozásban vezetői feladatot lásson el; egyes, különösen súlyos jogsértések többszöri elkövetése esetén az eltiltás végleges is lehet;
- befektetési vállalkozásnál vezetői feladatokat ellátó személyt vagy azt a személyt, aki a jogsértést elkövette, ideiglenesen eltilthatják attól, hogy saját számlára kereskedjen;
- közigazgatási pénzbírságot szabhatnak ki, maximálisan a jogsértésből származó nyereség vagy az amiatt elkerült veszteség összegének legfeljebb háromszorosáig;

⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 596/2014/EU rendelete (2014. április 16.) a piaci visszaélésekről (piaci visszaélésekről szóló rendelet), valamint a 2003/6/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2003/124/EK, a 2003/125/EK és a 2004/72/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről EGT vonatkozású szöveg bevezető rendelkezések 70–71. pontja. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0596> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

- természetes személy esetében közigazgatási pénzbírságot alkalmazhatnak, amelynek összege maximálisan 500 000 euró lehet a kisebb súlyú, 1 000 000 euró a közepesen súlyos és 5 000 000 euró a kiemelten súlyos jogsértés esetén;
- jogi személy esetében közigazgatási pénzbírságot alkalmazhatnak, amelynek összege maximálisan 1 000 000 – 2 500 000 – 15 000 000 euró lehet a jogsértések különböző fajtáira és súlyára tekintettel.⁵⁰

A rendelet előírta azt is, hogy a nemzeti hatóságok kötelesek információt szolgáltatni más országok hatóságainak és együttműködni az ügyek kivizsgálása során, továbbá az illetékes hatóságok hatékony mechanizmusokat (például bejelentési rendszert) kötelesek létrehozni annak érdekében, hogy értesüljenek a rendelet megsértésének tényleges vagy lehetséges eseteiről. A rendelet rendelkezett a közigazgatási jogi, a pénzügyi jogi és a büntetőjogi szankciók egymáshoz való viszonyáról is, megállapítva a következőket: „A nemzeti jogszabályokkal összhangban a tagállamok nem kötelesek mind közigazgatási, mind büntetőjogi szankciókat előírni egyazon jogsértésre vonatkozóan, mindazonáltal megtehetik, ha a nemzeti jogszabályok ezt számukra lehetővé teszik. Az e rendelet vagy a 2014/57/EU irányelv megsértése esetén közigazgatási szankciók helyett alkalmazandó büntetőjogi szankciók fenntartása azonban nem csökkentheti, illetve másképpen sem befolyásolhatja az illetékes hatóságok képességét arra, hogy kellő időben együttműködjenek más tagállamok illetékes hatóságaival, illetve velük kellő időben információcserét folytassanak e rendelet alkalmazása céljából, akár azt követően is, hogy az adott jogsértést büntetőeljárás lefolytatása céljából az illetékes igazságügyi hatósághoz utalták.”⁵¹

A piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról szóló irányelv bevezető rendelkezéseiben a jogalkotó megállapította: „Lényeges, hogy a piaci visszaélésre vonatkozó szabályok betartását olyan büntetőjogi szankciók segítsék elő, amelyek a közigazgatási szankciókhoz képest a társadalmi helytelenítés egy erőteljesebb formáját fejezik ki. Az, hogy a piaci visszaéléseknek legalább a súlyos formáit bűncselekményként határozzák meg, világos határvonalat állít fel az olyan típusú magatartás tekintetében, amely különösen elfogadhatatlannak minősül, valamint olyan üzenetet közvetít a nyilvánosság és a lehetséges elkövetők felé, hogy az illetékes hatóságok nagyon komolyan veszik az ilyen magatartást.”⁵²

A fenti cél megvalósulása érdekében az irányelv hatálya olyan módon került meghatározásra, hogy kiegészítse az 596/2014/EU rendeletet, és biztosítsa annak hatékony végrehajtását. Ennek érdekében megfogalmazta azokat a magatartásokat, amelyeket a tagállamok nemzeti jogában bűncselekményként kell üldözni. Így az irányelv 3–5. cikkei alapján a tagállamok kötelesek megtenni a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy legalább a súlyos esetekben a) a bennfentes kereskedelem, valamint más személy bennfentes kereskedelemben

⁵⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 596/2014/EU rendeletének 30. cikk (2) bekezdése.

⁵¹ Az Európai Parlament és a Tanács 596/2014/EU rendelete (2014. április 16.) a piaci visszaélésekről (piaci visszaélésekről szóló rendelet), valamint a 2003/6/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2003/124/EK, a 2003/125/EK és a 2004/72/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről EGT vonatkozású szöveg bevezető rendelkezések 72. pontja. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0596> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

⁵² Az Európai Parlament és a Tanács 2014/57/EU irányelve (2014. április 16.) a piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról (piaci visszaélésekről szóló irányelv) bevezető rendelkezések 6. pontja. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0057> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

való részvételre felhívása vagy erre rábírása szándékos elkövetés esetén; b) a bennfentes információk jogosulatlan közzététele szándékos elkövetés esetén; c) a piaci manipuláció szándékos elkövetés esetén bűncselekménynek minősüljön; d) a 6. cikk szerint a tagállamok kötelesek e cselekmények kísérletét, a cselekményhez kapcsolódó felbujtást és bűnségélyt is nemzeti joguk rendelkezéseivel összhangban bűncselekményként büntetendővé tenni; e) az irányelv 8. cikke úgy rendelkezik, hogy a tagállamok kötelesek megtenni a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a jogi személyek felelősségre vonhatók legyenek a 3–6. cikkben említett valamely bűncselekményért, amelyet a jogi személy javára követtek el. Az Irányelv rendelkezéseinek megfelelően a parlament a 2016. évi CIII. tv. elfogadásával jelentősen módosította a tőkepiac védelmének büntetőjogi eszközrendszerét, megalkotva a bennfentes információ jogosulatlan közzététele és a tiltott piacbefolyásolás bűncselekményeket.⁵³

A közigazgatási és a büntetőjogi védelem összehangolásának szükségessége mellett azonban az eltérő jogágakhoz tartozó jogi eszközök egyik legfontosabb különbségére – és egymás melletti alkalmazásuk indokára – is rámutat az irányelv: „Miközben a bűncselekményeknek, amennyiben szándékosan követik el őket, és legalább a súlyos esetekben ezen irányelv szerint büntethetőnek kell lenniük, az 596/2014/EU rendelet megsértéséért járó szankciók kiszabásához nem szükséges a szándék bizonyítása vagy az, hogy a jogsértések súlyosnak minősüljenek.” A közigazgatási szankciók tekintetében tehát nem érvényesül a büntetőjogi szankciók két legfontosabb követelménye, a bűnfelelősség elve és a szankció ultima ratio jellege. Az irányelv megfogalmazza azt a követelményt is, hogy az irányelvet átültető nemzeti jog alkalmazása során a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a bűncselekmények tekintetében büntetőjogi szankcióknak kiszabása, valamint közigazgatási szankcióknak az 596/2014/EU rendelettel összhangban való kiszabása ne eredményezze a kétszeres büntetés tilalma elvének megsértését.⁵⁴

Az Európai Unió pénzügyi piacainak védelmére kialakított – fentebb ismertetett – szabályrendszer arra példa tehát, hogy az állam gazdaságigazgatási érdekeinek védelmére érdemes komplex védelmi rendszert alkotni, amely ötvözi a közigazgatási szankciók rugalmasságát és sokszínűségét a társadalmi rosszallást kifejező és az elkövetőkkel szembeni nagyobb visszatartó hatást kifejtő büntetőjogi szankciókkal. E rendszer felépítésével könnyebben biztosítható a büntetőjog ultima ratio jellege, érvényesíthető az a követelmény, hogy büntetőjogi felelősségre vonásra a gazdasági tevékenység területén csak a kiemelt társadalomra veszélyességű, súlyosnak tekinthető esetekben kerüljön sor.

⁵³ A tényállások részletes elemzését lásd SCHUBAUER 2018.

⁵⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/57/EU irányelve (2014. április 16.) a piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról (piaci visszaélésekről szóló irányelv) bevezető rendelkezések 23. pontja. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0057> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

3. A jogi személy tevékenysége körében elkövetett bűncselekményekért való felelősség kérdései

3.1. A jogi személyek büntetőjogi felelőssége iránti igény megjelenése

A „societas delinquere non potest”⁵⁵ római jogban kimunkált elve alapján a római jogi hagyományokból táplálkozó európai jogtudomány az ókortól szinte napjainkig vétőképtelennek tekintette a személyek összességét – a szervezett formában tevékenykedő vagy ad hoc jelleggel együttműködő emberek közösségét –, így a közösség által megvalósított bűncselekményért soha nem a közösség, hanem a közösséget alkotó természetes személyek felelősségét vizsgálta. Ez a jogi álláspont állt összhangban a bűnfelelősség büntetőjogi elvével is, amely szerint bűncselekmény csak bűnösen (szándékosan vagy gondatlanul) megvalósított emberi magatartás lehet. A magyar Btk. 4. § (1) bekezdése a bűncselekmény szükséges fogalmi elemeként határozza meg az anyagi jogi bűnösséget, ennek hiányában büntetőjogi felelősséget megállapítani nem lehet.⁵⁶ Figyelemmel arra, hogy az anyagi jogi bűnösség pszichés viszonyt feltételez az elkövető és saját cselekménye között, így a bűncselekmény alanyaként csak beszámítási képességgel rendelkező természetes személy jöhet számításba, tehát az emberek közössége által megvalósított bűncselekménynél az elkövető és a cselekmény közötti pszichés kapcsolat értelmezhetetlen.

A modern társadalomban az emberek életében egyre nagyobb szerepet kap a közös cselekvés, legyen ez együttes gazdasági tevékenység, politikai aktivitás kifejtése vagy a szabadidő közös eltöltése. Az emberek különböző szervezetek keretében végzett tevékenységük során vagy nem szervezetszerű, spontán közös cselekvéseikben is megvalósíthatnak jogsértő magatartásokat, amelyeknek elbírálása a büntetőjog hagyományos fogalmi meghatározásait – tettesség, részesség – alkalmazva rendkívül bonyolult és hosszadalmas eljárást igényel, és számos esetben az eredménye is megkérdőjelezhető. Különösen a gazdasági tevékenységgel összefüggésben megvalósuló bűncselekmények két területén, a környezet és természet elleni bűncselekményeknél (például környezetkárosítás), valamint a gazdálkodó szerv keretében vagy a gazdálkodó szerv érdekében megvalósuló bűncselekményeknél (például a gazdálkodó szerv érdekében végrehajtott vesztegetésnél, költségvetési csalásnál) rendszerint nem vezet megnyugtató eredményre a bűnfelelősség elvét szem előtt tartó büntetőjogi felelősségre vonás.

A környezet ellen irányuló bűnös emberi magatartások miatti felelősségre vonás nehézségére a bhopáli katasztrófa tanulságai mutatnak szemléletes példát. Az emberi civilizáció talán legnagyobb ipari katasztrófája 1984. december 3-án a reggeli órákban következett be az indiai Bhopál közepén. A Union Carbide rovarirtó szereket gyártó leányvállalat üzeméből 40 tonna súlyosan mérgező gáz – rovar- és gyomirtó szerek gyártásához használt metil-izocianát – került a levegőbe. Az üzemben már jóval a katasztrófa előtt is voltak a balesetre utaló jelek, de ezeket nem vették figyelembe. Már 1976-ban két szakszervezet is panaszt tett a karbantartás hiányossága miatt, 1979-ben pedig a helyi hatóságok is figyelmeztették a céget a gyárban történő balesetek miatt, de senki nem tett semmit. 1982 és 1984 között számos égési sérülés,

⁵⁵ Jelentése: „a társaság hibás nem lehet”, azaz a társaság büntetőjogi felelőssége nem állapítható meg.

⁵⁶ Ez a szabály azonban nem érvényesül az önhibából eredő ittas állapotban elkövetett bűncselekmény elbírálása során, ott a tárgyi oldali elemek értékelésével teremti meg a büntetőjogi felelősséget a bíróság a III. BED iránymutatásának megfelelően.

szivárgás és gázmérgezés történt a gyárban. A katasztrófa idején a biztonsági rendszerek nem működtek, ahogy sok szellőzőszelep sem. De működésképtelen volt az a gőzkazán is, amelynek az lett volna a feladata, hogy megtisztítsa azokat a szellőzőcsöveket, amelyeken keresztül a friss levegő bejutott volna a gyárba. A tragédiát megelőző éjszakán az egyik főelvezető cső leszakadt, és valahogy reakcióba lépett egy vegyszert tartalmazó tárolóval. A tárolótartály hőmérséklete 200 Celsius-fok fölé nőtt, és a benne lévő anyag a növekvő nyomás miatt szivárogni kezdett. Pár óra alatt 40 tonna metil-izocianát került a levegőbe. A mérgező felhő rövid idő alatt ráterült az alvó város jelentős részére, és a szélszélben kb. 40 négyzetkilométernyi területen nagy mérgezőanyag-koncentráció alakult ki, amely közel 3000 ember azonnali és 15–22 ezer ember későbbi halálát okozta. Az áldozatok egy része álmában, egy része a mérgező gáz elől menekülve lelte halálát. A katasztrófa után a halva születési ráta 300 százalékos növekedést mutatott, a csecsemőkori halálozás pedig 200 százalékos körüli értékkel nőtt. A mai napig is gyakori a születési rendellenesség és a fogyatékoság is. Az indiai kormány 2006-ban kijelentette, hogy addig az évig több mint félmillió (558 125), a tragédiához köthető diagnosztizált eset volt. Évekkel később kiderült, hogy a nagyon laza karbantartási és biztonsági szabályok, az elmaradt felújítások miatt következett be a katasztrófa, de szakértői jelentések szerint költségsökkentésre hivatkozva már a gyár építésének fázisában sem valósult meg az eredeti tervekben szereplő – szakmailag indokolt – biztonsági berendezések egy részének megépítése. Az Union Carbide Corporation gyár tulajdonosa 1989-ben 470 millió dollár kártérítést fizetett, amelyből a gázmérgezést túlélő emberek fejénként 500 dollárt kaptak, és persze a katasztrófa sújtotta terület rehabilitációja és mérgezőanyag-mentesítése is elmaradt.

2010. júniusában 7 egykori alkalmazottat ítélt el az indiai bíróság, köztük az UICL elnökét is. Az ítélet halált okozó gondatlanság volt. Egy nyolcadik társukat is perbe fogták, de ő az ítélet kihirdetése előtt meghalt.⁵⁷

Ez és a hasonló ipari katasztrófák mutatták meg a közvéleménynek, hogy a büntetőjog hagyományos eszközrendszere az ilyen ügyek elbírálására alkalmatlan. A bhopáli katasztrófa bekövetkezéséhez nem néhány ember jól körülhatárolható tevékenysége vagy mulasztása vezetett, hanem a gyár tervezése, építése és működtetése során számos olyan kisebb-nagyobb szakmai mulasztás történt (a szakmailag indokolt biztonsági berendezések egy részének elhagyásától a berendezések karbantartási, javítási kötelezettségének elhanyagolásán keresztül az üzemeltetés során a technológiai előírások be nem tartásáig), amelyek külön-külön nem vezettek volna ilyen méretű ipari katasztrófához, de együttes hatásuk – figyelemmel olyan külső tényezőkre is, mint a szélszélű időjárás és a kora reggeli időszak – összehatásukban rendkívüli pusztítást okoztak.

Az eljárás tapasztalatai ebben az ügyben is azt mutatták, hogy a bíróság számára az okozati összefüggések feltárása olyan szakmai kérdések mérlegelését igényli, amelyek meghaladják a jogi végzettségű bírók szakmai kompetenciáját, így tehát azokra a szakértői véleményekre kell hagyatkozni, amelyek sok esetben egymásnak is ellentmondó módon igyekeznek rekonstruálni a bűncselekmény bekövetkezéséhez vezető folyamatokat. A szakértők minél több előfeltétel közrehatását veszik figyelembe, annál bonyolultabb az az okozati lánc, amelynek felderítése elengedhetetlen a személyi felelősség megállapításához.

⁵⁷ Forrás: https://amirolortortenelem.blog.hu/2014/12/02/bopal_a_vilagortortenelem_legsulyosabb_vegyi_katasztrofaja (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

(Egészen más következtetés adódik, ha csak az aznapi éjszakai műszakban dolgozó néhány ember konkrét cselekvését vagy mulasztását vizsgálják meg, vagy ha a tervezéstől az építéssel és karbantartással keresztül az üzemeltetés során a technológiai fegyelem betartásáig és betartatásáig minden szempontot figyelembe vesznek a katasztrófa bekövetkezésében.) A büntetőjogi felelősségre vonás alapját képező elemek, így az okozati összefüggés feltárására és a lehetséges elkövetők tudattartalmának megállapítására irányuló szerteágazó, alapos bizonyítási eljárás lefolytatása nem csupán a büntetőjogi költségeket növeli az „égig”, de az eljárás minden észszerű határon túli elhúzódásához is vezet, mint ezt láthatjuk a példaként állított ügyben. Több mint 25 évvel a bhópáli katasztrófa után meghozott ítélet a közvélemény számára már sem megnyugvást, sem elégtételt nem adott, mert sérült a büntető-igazságszolgáltatás hatékonyságának két fontos eleme, az ítélet időszerűségének és elkerülhetetlenségének a követelménye, hiszen negyedszázaddal a cselekmény után már nem lehetett valamennyi elkövetőt büntetőjogilag felelősségre vonni. A felelősség megállapítása során a bíróság érthető módon nem vizsgálta sem a gyár tervezésének és építésének folyamatát, sem a korábbi évtizedek technológiai folyamatait, így szinte biztosan kimondható, nem mindenki ült a vádlottak padján, akinek magatartása közrehatott a katasztrófában. A cselekmény büntetőjogi értékelésének nehézségein túl az ügy kapcsán az is felvethető, hogy a büntetőeljárás szabályait a jogalkotó egyetlen országban sem olyan monstre perek lefolytatására alakította ki, ahol vádlottak tucatjainak bűnösségét kell vizsgálni, tanúvallomások százai és (egymásnak rendszerint ellentmondó) könyvvastagságú szakértői vélemények mérlegelése alapján. Ilyen előfeltételek mellett a legkörülményesebb bírói ítélet is több kérdést keletkeztet, mint amennyit megválaszol.

Nem csoda tehát, hogy a közvéleményben és a jogásztársadalomban is megfogalmazódott az igény az ilyen jellegű cselekmények miatti felelősségre vonás rugalmasabb, gyorsabb rendszerének kialakítására, amely jobban képes szolgálni a közösség és az áldozatok érdekeit is. A lehetséges megoldások egyik iránya a jogi személyek önálló büntetőjogi felelősségének megteremtése, a másik lehetséges megoldás az ilyen jellegű jogsértések esetén közigazgatási jogi szankciók alkalmazása a jogi személyekkel szemben.

A kiemelt társadalmi figyelemmel járó környezeti katasztrófák miatti eljárások szerezésére ritkán jelentenek próbatételt az igazságszolgáltatás számára, sokkal gyakoribb probléma a gazdálkodás folyamatában a jogi személy tevékenysége keretében vagy a jogi személy érdekében elkövetett bűncselekmények elbírálása. Ezek a cselekmények a tettesség-részesség fogalmi rendszer keretein belül könnyebben értelmezhetők, de egy olyan cselekmény, amelyet a jogi személy alkalmazottja úgy követ el, hogy abból előnye kizárólag a jogi személynek származik, mind a jogalkalmazó szervek, mind a közvélemény számára felveti azt a kérdést, hogy valóban annak a személynek a büntetőjogi felelősségét állapították-e meg, aki ezt „megérdemelte”, vagy az igazságszolgáltatás számára a jogi személy csupán „odadobott” egy balekot, aki az egzisztenciális kényszer hatása alatt, a munkakörében eljárva vagy vezetői utasítás alapján cselekedve valójában nem elkövető, hanem maga is áldozat. Ilyen, „más érdekében” megvalósított cselekmények elbírálásának jogalkalmazói tapasztalatai kapcsán fogalmazódott meg az igény a jogi személy önálló felelősségének vagy alternatívaként a jogi személyt vezető személyek felelősségének megállapítására.

3.2. Lépések a jogi személy büntetőjogi felelősségének megteremtésére

A hivatkozott jogalkalmazói igények alapján mind a nemzetközi szerződésekben, mind az Európai Unió jogi aktusaiban megjelent az elvárás az egyes országok jogalkotói számára megfelelő szabályozás kialakítására.

- Több nemzetközi egyezmény rendelkezik a jogi személyek felelősségre vonhatóságának megteremtésére irányuló kötelezettségről, így a Párizsban, 1997. november 21-én elfogadott – a külföldi hivatalos személyek megvesztegetése elleni küzdelemről szóló – Egyezmény,⁵⁸ az Európa Tanács 1999. január 27-én kelt Korruptió Elleni Büntetőjogi Egyezménye, az 1997. július 19-én felvett második jegyzőkönyv az Európai Közösségek Pénzügyi Érdekeinek Védelméről szóló Egyezményhez, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött, a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni Egyezmény, valamint kiegészítő jegyzőkönyvei.
- Az Európai Unió több jogi aktusa is ajánlást fogalmazott meg a jogi személyek felelősségre vonhatóságáról: így az 1998. december 22-én elfogadott együttes fellépés a korruptió ellen a magánszektorban, az 1997. február 24-én elfogadott együttes fellépés az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen, az 1998. december 21-én elfogadott együttes fellépés a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról, a 2000. május 29-én elfogadott kerethatározat az euró bevezetésével kapcsolatos hamisítások elleni fokozott védelemről, büntetések és más szankciók alkalmazásával, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezmény második kiegészítő jegyzőkönyve.

Mind a nemzetközi szerződések, mind az uniós jogi aktusok az egyes államok jogalkotóira bízták, hogy a nemzeti jog rendelkezéseivel összhangban álló módon teremtsék meg a jogi személyek önálló büntetőjogi felelősségének megállapításához szükséges rendelkezéseket.⁵⁹

Az erőteljes nemzetközi nyomásnak köszönhetően az 1990-es évek közepétől Európa számos országában születtek jogszabályok, amelyek a jogi személy büntetőjogi felelősségének megteremtését célozták.

3.2.1. A jogi személy járulékos felelősségének megteremtése Magyarországon

Magyarországon az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz kapcsolódó jogharmonizációs kötelezettségekre tekintettel a parlament 2001. év végén elfogadta a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről rendelkező 2001. évi CIV. tv.-t, amely azonban csak az Európai Unióhoz való csatlakozás napján, 2004. május 1-jén lépett hatályba. Mint az törvényjavaslat miniszteri indokolása megállapította: „a kontinentális Európa országai is egymást követően vizsgálják felül korábbi elutasító álláspontjukat. Hollandia még 1976-ban, Norvégia 1991-ben, Izland 1993-ban, Franciaország 1994-ben, Finnország 1995-ben, Belgium 1999-ben vezette be a jogi személy büntethetőségét. Anglia és Wales 2000-ben szélesítette

⁵⁸ Kihirdette a 2000. évi XXXVII. tv.

⁵⁹ Az összeállítást a T/5059 számú törvényjavaslat Általános indokolása tartalmazza.

a jogi személy büntetőjogi felelősségének a körét. Svédország 1986-ban, Spanyolország 1995-ben vezetett be sajátos szankciót a jogi személyekkel szemben. Közigazgatási jogi szankciókat alkalmaznak a jogi személyekkel szemben Németországban, Olaszországban, Portugáliában és Svájcban.”

A miniszteri indokolás fenti felsorolása az összképet illetően némileg félrevezető, a jogi személy büntetőjogi felelősségét megalapozó törvények ugyanis országonként eltérő módon határozzák meg a felelősség feltételeit, azon bűncselekmények körét, amelyek miatt a jogi személy felelőssége egyáltalán megállapítható, valamint az alkalmazható jogkövetkezményeket is.⁶⁰ Szó sincs tehát egységes jogi szabályozásról, követendő nemzetközi megoldásról. Mint az indokolás megállapítja: „A jogi személy büntetőjogi szankcionálására nézve az európai irodalomban általában három modellt különböztetnek meg:

Az elsőt nevezik »beszámítási modell«-nek, amelyben az individuális bűnelkövető egyéni bűnösségét meghatározott kritériumok, kapcsolódási pontok alapján a jogi személynek beszámítják.

Magának a szervezetnek a büntetőjogi felelősségén, büntetőjogi jogalanyiságán alapul a második modell, amelyben a szankcióval az »üzem vitele« kapcsán jelentkező »szervezeti bűnösség«-et büntetik.

A harmadik modell az úgynevezett »intézkedési modell«, amely a jogi személlyel szemben alkalmazandó jogkövetkezményt nem büntetésként szabályozza, amelynek feltétele lenne a büntetőjogi bűnösség, hanem a jogi személlyel szemben a büntetőjogi intézkedések sajátos, önálló fajtáját alakítja ki, amelynek célja lehet a bűncselekménnyel szerzett vagyoni előny, a gazdagodás elvonása és a jogsértések megelőzése.”

A 2001. évi CIV. tv. 2. § (1) bekezdése a természetes személy által elkövetett bűncselekmény miatt a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedést két esetkörben tette lehetővé:

- a) Ha a bűncselekmény a jogi személy javára vagyoni előny szerzését célozta vagy eredményezte, és a természetes személy mintegy a jogi személy „nevében járt el”, mert: aa) a jogi személy ügyvezetésre vagy képviselőre feljogosított tagjaként vagy tisztségviselőjeként, felügyelő bizottságának tagjaként, illetőleg ezek megbízottjaként a jogi személy tevékenységi körében követte el, vagy ab) a jogi személy „egyszerű” tagja vagy alkalmazottja a jogi személy tevékenységi körében követte el a bűncselekményt, és azt a vezető tisztségviselő felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése megakadályozhatta volna.
- b) Ha a bűncselekmény a jogi személy javára vagyoni előny szerzését eredményezte, és az azt elkövető természetes személy „kivülállóként” (tehát nem vezető tisztségviselőként vagy tagi vagy alkalmazotti státuszban) elkövetett bűncselekményéről a jogi személy ügyvezetésre vagy képviselőre feljogosított tagja vagy tisztségviselője tudott.⁶¹

A törvényben meghatározott valamennyi esetkörben a természetes személy elkövető (legyen akár vezető tisztségviselő, egyszerű tag, alkalmazott, illetve kívülálló személy) a jogi személy „érdekében” követte el a bűncselekményt, amely cselekmény a jogi személy javára

⁶⁰ Részletesebben lásd FANTOLY 2008.

⁶¹ A 2001. évi CIV. tv. 2. § (1)–(2) bekezdése.

vagy vagyoni előny szerzését célozta, vagy előnyszerzési célzat hiányában is vagyoni hasznot eredményezett számára. Ez a vagyoni érintettség, amely tulajdonképpen megalapozta a – más által elkövetett – bűncselekmény miatt a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedéseket.

Osztom azt az álláspontot, hogy a magyar jogi szabályozás az „intézkedési modell” és a „beszámítási modell” elemeit vegyítő rendelkezéseket tartalmaz,⁶² és kimaradt belőle az „üzem vitele” körében megvalósuló cselekmények miatti büntetőjogi felelősség megállapításának lehetősége, amely eszközt kínált volna a jogi személy diszfunkcionális működésével megvalósuló bűncselekmények elleni fellépésre, tipikusan a gondatlan bűnösséggel megvalósuló környezeti katasztrófák esetén a jogi személy szervezeti felelősségének megállapítására. A „szervezeti bűnösség” modellje azonban összeegyeztethetetlen a bűnfelelősség elvére épülő magyar büntetőjogi rendszerrel, ezért a jogalkotó lemondott ennek elfogadásáról.

A magyar jogi szabályozás kiindulópontja továbbra is az, hogy a jogi személynek nincs önálló büntető anyagi jogi jogalanyisága, tehát a jogi személy nem válik – a Btk. értelmében – elkövetővé. (A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy az elfogadott törvény előzményeként az Igazságügyi Minisztérium 2000-ben készített egy Btk.-t módosító törvényjavaslatot, amely a Btk. részeként szabályozta volna a jogi személy büntetőjogi felelősségét. A szinte egyöntetű szakmai elutasítás hatására a törvényjavaslat parlamenti megmérettetésére nem került sor.)

A 2001. évi CIV. tv. elfogadásával járulékos jelleggel kerültek beiktatásra a magyar büntetőjog rendszerébe a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések szabályai. A jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazásának alapfeltétele lett a bűncselekmény elkövetési magatartását tanúsító természetes személy büntetőjogi felelősségének megállapítása. Ennek elmaradása esetén a jogi személlyel szemben a büntetőjogi intézkedés legfeljebb akkor volt alkalmazható, ha a jogi személy keretében tevékenykedő természetes személy beazonosítható volt ugyan, de halála vagy a bűncselekmény elkövetésekor fennálló kóros elmeállapota miatt nem volt büntethető, vagy a cselekmény után bekövetkező elmebetegsége miatt a büntetőeljárást felfüggesztették.⁶³ Amennyiben viszont a büntető-eljárás eredményeként nem sikerült a jogi személlyel kapcsolatban álló konkrét személy magatartásának büntetőjogi relevanciáját megállapítani, a jogi személlyel szemben nem volt helye büntetőjogi intézkedés alkalmazásának. Helyesen mutatott rá Fantoly Zsanett: „Szükség van tehát egy – a finn törvényben »anonim bűnösség« fogalmával fémjelzett – fikcióra, ami lehetővé teszi a jogi személlyel szembeni büntetőjogi fellépést akkor is, ha a tényleges elkövető nem beazonosítható, vagy büntetőjogi felelősségre vonása bármely más oknál fogva kizárt.”⁶⁴

⁶² FANTOLY 2002, 8.

⁶³ 2001. évi CIV. tv. 3. § (2) bekezdése.

⁶⁴ FANTOLY 2002, 8.

3.2.2. A járulékos felelősségi modell tágítása, a járulékos jelleg halványulása

A jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések alkalmazási esetköreinek tágítására és az „anonim bűnösség” megteremtésére irányuló folyamat első lépése a 2012. évi CCXXIII. tv.-vel végrehajtott módosítás volt,⁶⁵ amely a korábbi szabályozást kiegészítve úgy rendelkezett, hogy „kívülálló” által elkövetett cselekmény miatt nem csupán akkor alkalmazhatók a törvény rendelkezései, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését eredményezte, hanem akkor is, ha a *bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el*.⁶⁶ Nem változott viszont az a feltétel, hogy az intézkedések csak akkor alkalmazhatók, ha a jogi személy vezető tisztségviselője vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja a „kívülálló” személy bűncselekményének elkövetéséről tudott.

Az „anonim bűnösség” jogintézményének megteremtését jelentette viszont a 2001. évi CIV. tv. 3. § (2) bekezdésének módosítása, amely a jogi személy javára előny szerzését célzó vagy azt eredményező, illetve a jogi személy felhasználásával elkövetett bűncselekmény esetén akkor is lehetővé tette a törvényben meghatározott intézkedések alkalmazását, ha a) az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható, ezért a nyomozó hatóság vagy az ügyész a nyomozást felfüggesztette; b) az ügyész a nyomozást azért szüntette meg, mert nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, vagy a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el; c) a bíróság a felmentő ítéletében megállapította, hogy nem a vádlott követte el a bűncselekményt, vagy az eljárás adatai alapján nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a vádlott követte el; d) az elkövető a halála, kóros elmeállapota, tevékeny megbánása, illetve kényszer vagy fenyegetés miatt nem büntethető; e) az elkövető ismeretlen helyen tartózkodása, illetve tartós, súlyos betegsége vagy a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége miatt vele szemben az eljárást felfüggesztették.

Az a)–c) pontokban felsorolt esetekben tehát a jogi személlyel szemben az intézkedés akkor is alkalmazhatóvá vált, ha az „alapeljárás” a jogi személy érdekében tevékenykedő természetes személlyel szemben azért bizonyult eredménytelennek, mert nem sikerült megállapítani a kilétét, vagy az eljárás alá vont személlyel kapcsolatban az ügyész vagy a bíróság úgy látta, hogy perjogi bűnössége nem állapítható meg bizonyítottság hiányában vagy megalapozatlanság okán. Abban az esetben, amikor az eljárás alá vont természetes személlyel szemben a büntetőeljárás azért zárul eredménytelenül, mert nem követte el a bűncselekményt, vagy nem bizonyítható terhére a bűncselekmény elkövetése, tulajdonképpen megszűnik a jogi személlyel szemben alkalmazott intézkedés járulékos jellege, és a bíróság a jogi személlyel szemben a bűnösségének megállapítása nélkül, de a bűncselekmény elkövetése miatt szab ki büntetőjogi intézkedést.

⁶⁵ A 2012. évi CCXXIII. tv. 181–182. §§ rendelkezései.

⁶⁶ A 2001. évi CIV. tv. 2. § (2) bekezdését módosította a 2012. évi CCXXIII. tv. 181. §-a.

3.2.3. Az anonim bűnösség kiteljesedése

A 2017. évi CXCVII. tv. – az új büntetőeljárási szabályokkal összhangban – tovább bővítette azon esetek körét, amikor a jogi személlyel szemben önállóan alkalmazható büntetőjogi intézkedés: a) a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezéséről szóló megállapodás teljesítésére tekintettel a bűncselekmény elkövetőjével szemben nem indult büntetőeljárás vagy azt megszüntették; b) az elkövetővel szemben azért szüntették meg a bűncselekmény miatt indult eljárást, mert a vád tárgyává tett jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nem volt jelentősége; c) az elkövető a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírt magatartás tanúsítása vagy a feltételes ügyészi felfüggesztés tartamának eredményes letelte miatt vagy törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető ok alapján nem büntethető.⁶⁷ Ezekben az esetekben tulajdonképpen elválik a természetes személy és a jogi személy büntetőjogi felelőssége, és a cselekmény miatt konkrét személy bűnösségének megállapítása nélkül kerül sor az intézkedés alkalmazására.

A jogi személlyel szemben alkalmazható szankcióként a 2001. évi CIV. tv. 3. § (1) bekezdése a következőket határozta meg: a) jogi személy megszüntetését; b) tevékenységének korlátozását; valamint c) pénzbírság kiszabását, és bár a szankciók alkalmazási felételei az elmúlt másfél évtizedben változtak, a nemzetközi tapasztalatok ellenére a lehetséges szankciók köre nem bővült. Megjegyezzük, hogy ezen szankciók joghátrányjellege jelentősen csorbul azáltal, hogy Magyarországon a rendszerváltást követően még nem alakult ki olyan gazdasági környezet, amelyben üzleti értéket jelent egy jogi személy múltja. Sem a megrendelők (fogyasztók), sem az üzleti partnerek számára nem bír valós jelentőséggel, hogy egy jogi személy (tipikusan gazdálkodó szervezet) mióta és milyen referenciákkal folytatja tevékenységét, így tehát a gazdálkodó szervezetektől a tulajdonosok rendszerint könnyedén megválnak, ha esetleg a bíróság dönt a szervezettel szembeni büntetőjogi intézkedésről. Sokkal fontosabb lenne a menedzsment tagjainak egzisztenciáját érintő szankciók lehetővé tétele, vagyoni jellegű szankciók alkalmazása velük szemben vagy tevékenységük korlátozása, esetleg felügyelet alá vonása, tehát a szankciórendszer olyan jellegű jogkövetkezményekkel való bővítése, amelyek a korábban hivatkozott közigazgatási szankciórendszer ismert elemei.

3.3. A jogi személy vezető tisztségviselőinek önálló büntetőjogi felelőssége

Bár a jogi személyek korlátozott büntetőjogi felelősségének megteremtése fontos lépés volt a jogi személyek keretében vagy a jogi személyek által megvalósított bűncselekményekkel szembeni küzdelem eszköztárában, mégis ezzel szinte egy időben egy másik lehetséges felelősségi út is megnyílt. A jogalkotó az ezredforduló után – nemzetközi iránymutatásokat is figyelembe véve – felélesztett egy olyan szabályozási technikát, amelyet már az 1920-as években is alkalmaztak Magyarországon a jogi személyek keretében elkövetett – elsősorban a jogi személy érdekeit szolgáló – bűncselekmények tekintetében. Mint korábban már utaltunk rá, a jogalkalmazót és a közvéleményt is irritálták, irritálják azok a bűncselekmények,

⁶⁷ A 2001. évi CIV. tv. 3. § (2) bekezdés új szövegét megállapította a 2017. évi CXCVII. tv. 144. §-a.

amelyeket a jogi személy dolgozója vagy tagja kizárólag a jogi személy érdekében követ el. Joggal merül fel ilyenkor a kérdés: a bíróság valóban az elkövetőt bünteti-e meg, vagy csak a bűnbakot. E cselekménytípusok elleni küzdelem jegyében Magyarországon először *az árdrágító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. tc.* alapján büntetendő magatartásokkal összefüggésben jelent meg a jogi személy (vállalat) tevékenységéért való felelősség problémája. A jogalkotó olyan tényállást alkotott, amellyel a vezető önálló felelősségét is megteremtette. Amennyiben az árdrágító visszaélést a jogi személy (vállalat) alkalmazottja vagy megbízottja követte el, és a vállalat tulajdonosát (üzletvezetőjét), illetőleg a megbízót a hivatásából folyó felügyeleti vagy ellenőrzési köteletségének teljesítésében akár szándékos, akár gondatlan mulasztás terhelte, az üzem tulajdonosa (üzletvezetője), illetőleg a megbízó büntetőjogi felelőssége volt megállapítható.⁶⁸ Hasonló technikát alkalmazott a *fizetési eszközökkel elkövetett visszaélésekről rendelkező 1922. évi XXVI. tc.*, amely a Kormány által kibocsátott 6.700/1922. M. E. számú rendelet eszközrendszerének megerősítésére jött létre. E törvényi tényállás részeként került szabályozásra a vállalat alkalmazottja vagy megbízottja általi elkövetésért a vállalat vezetőjének felelőssége. A jogalkotó egyrészt meghatározta a vállalat tulajdonosának vagy vezetőjének felelősségét, ha a vállalat alkalmazottja vagy megbízottja a vállalat üzletkörében a tulajdonos vagy a vezető tudtával követte el a bűncselekményt, valamint szankcionálta azt az esetkört is, ha a bűncselekményt nem a tulajdonos vagy vezető tudtával követték el, azonban a vezetőt a vállalat vezetéséből folyó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítésében szándékos mulasztás terhelte. A jogalkotó e tényállásban – újdonságként – büntethetőséget kizáró okként fogalmazta meg, ha az alkalmazott vagy a megbízott a bűncselekményt a tulajdonos vagy a vezető tilalma ellenére követte el, vagy ha a vezető a bűncselekmény elkövetését megakadályozni törekedett.⁶⁹

Tulajdonképpen ezt a szabályozási technikát elevenítette fel a jogalkotó, amikor a Btk.-t módosító 2001. évi CXXI. tv. két fontos területen, a korrupció elleni küzdelemben, valamint az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelme érdekében megteremtette az önálló vezetői felelősség intézményét. A módosítás kiegészítette a vesztegetés tényállását: „Btk. 253. § (3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő a gazdálkodó szervezet vezetője, illetőleg ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha az (1)–(2) bekezdésben írt bűncselekményt a gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet érdekében követi el, és a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna.

(4) Vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el.”⁷⁰

A rendelkezés megalkotásának indokaként a 2001. évi CXXI. tv. miniszteri indokolása az Európai Unió tagállamainak tisztviselőit és az Európai Közösségek tisztviselőit érintő korrupció elleni küzdelemről szóló egyezmény 6. cikkére hivatkozott, amely szerint: „Minden tagállam megteszi a szükséges intézkedéseket, hogy lehetővé tegye, az adott tagállam nemzeti joga alapelveinek megfelelően, az üzletvezetők, illetve más, az adott cégnél döntéshozatali hatalommal vagy ellenőrzési joggal rendelkező személy büntetőjogi felelősségének

⁶⁸ 1920. évi XV. tc. 4. §.

⁶⁹ 1922. évi XXVI. tc. 3. §.

⁷⁰ Az 1978. évi IV. tv. 253. §-át a 2001. évi CXXI. tv. 40. §-a egészítette ki a (3) és (4) bekezdéssel.

kimondását, amennyiben a felügyeletük alá tartozó személy, a cég nevében, a 3. cikkben meghatározott korrupciós cselekményt követ el. Az Egyezménynek való megfelelés érdekében került sor az aktív hivatali vesztegetés esetében a gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója tekintetében a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségének megteremtésére.”⁷¹ Az 1978. évi IV. tv. 253. § (3) és (4) bekezdésében meghatározott szabályozást vette át változatlan tartalommal a 2012. évi C. tv. 293. § (4) és (5) bekezdése. A jogalkotó a dolgozó által a jogi személy érdekében elkövetett cselekménynél a munkáltató közrehatását vonta büntetőjogi üldözés alá. A szabályozás abból az előfeltevésből indult ki, hogy miután a dolgozó a munkahelyen a munkáltató vezető tisztségviselőinek irányítása vagy ellenőrzése alatt végzi a tevékenységet, amennyiben e tevékenység során lehetősége adódik a gazdálkodó szervezet érdekében bűncselekményt elkövetni, úgy ezt feltehetően a vezetői irányítás vagy ellenőrzés hiányossága tette számára lehetővé. Az elkövetési magatartás tehát a vezető beosztású, illetve ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított személyt terhelő vezetői, felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének elmulasztása. A vezető terhére a mulasztás megállapításának feltétele, hogy az elmulasztott irányítási vagy ellenőrzési tevékenység megakadályozhatta volna a dolgozó bűncselekményének elkövetését. Amennyiben viszont a dolgozó a cselekményt az irányítási vagy ellenőrzési tevékenység szabályszerű ellátása mellett is elkövethette volna, akkor a büntetőjog az elmulasztott magatartást nem tekinti „hatóképességnek”, így az nem róható a mulasztó terhére.

A jogalkotó az irányítási vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztásának gondatlan bűnösséggel megvalósuló változatát is büntetni rendelte. A gondatlan változat büntetőjogi szankcionálása különösen kiterjesztette a vezetők büntetőjogi felelősségét, hiszen bármely vezetői irányítási vagy ellenőrzési tevékenységet érintő mulasztás esetén felmerülhet a kérdés, miért bízott a vezető abban, hogy kellő irányítás vagy ellenőrzés hiányában a dolgozó nem követi el a bűncselekményt, illetve miért nem látta előre a dolgozó bűncselekmény elkövetésének lehetőségét. Álláspontom szerint a vezetői mulasztás gondatlan változatának büntetendősége azért tekinthető újszerű megoldásnak, mert a gondatlan bűnösség tipikusan eredmény-bűncselekményekben az objektíven előre látható eredmény elkövető általi előre nem látását tekinti a büntetőjogi felelősségre vonás alapjának. Ebben a tényállásban azonban az elkövető nem egy konkrét eredményt nem lát előre, hanem egy beosztott dolgozó jövőbeli magatartását. Az emberi magatartásoknak azonban nincsenek olyan előre látható és mérlegelhető objektív jelei, mint egy bekövetkezéssel fenyegető balesetnek vagy káreseménynek. Erre tekintettel tehát különösen gondosan kell vizsgálni, hogy a vezető elmulasztott felügyeleti vagy ellenőrzési tevékenysége valóban képes lett volna-e megakadályozni a vesztegetés elkövetését.

A hivatali vesztegetések visszaszorítása érdekében meghonosított vezetői felelősség intézményét a jogalkotó egy másik jog által védett érdek, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelmére is igénybe vette. A 2001. évi CXXI. tv. az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése elnevezésű tényállásnak⁷² a megalkotásakor (a nemzetközi egyezményben vállalt kötelezettségnek megfelelően) a szankcionálandó magatartások

⁷¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv. módosításáról szóló T/5060. számú törvényjavaslat indokolása. HVG-ORAC Jogkódex. Forrás: <https://jogkodox.hu/> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)

⁷² Az 1978. évi IV. tv.

körében megfogalmazta a vezetői felelősséget is, a hivatali aktív vesztegetés tényállásánál megismert módon, mind szándékos, mind gondatlan változatban. A közpénzügyek büntetőjogi védelmét biztosító tényállások reformját végrehajtó 2011. évi LXIII. tv. kiterjesztette a vezetői felelősség intézményét az Európai Unió költségvetés védelmén túl bármely más költségvetést károsító cselekményre azzal, hogy önálló tényállás alkotásával büntetendő cselekménnyé tette a Költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztását.⁷³ A tényállásban a jogalkotó megfogalmazta a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőjének büntetőjogi felelősségét, amennyiben a gazdálkodó szervezet dolgozója vagy tagja a gazdálkodó szervezet érdekében követte el a költségvetési csalást, és ezt a felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség teljesítése ebben megakadályozhatta volna. Fontos változást hozott az új törvényi tényállás azzal, hogy a cselekmény gondatlan változatának büntetőjogi üldözését megszüntette.

Ezt a tényállást a jogalkotó módosított tartalommal vette át a 2012. évi C. tv. megalkotásakor.⁷⁴ A hatályos Btk. 397. §-a szerint: „A gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettség teljesítését elmulasztja, és ezáltal lehetővé teszi, hogy a költségvetési csalást a gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet tevékenysége körében elkövesse, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A korábbi szabályozáshoz képest a jogalkotó több módosítással igyekezett a tényállás alkalmazhatóságát megkönnyíteni. A gazdálkodó szervezet dolgozója vagy tagja által megvalósított költségvetési csalásnál elegendő, ha a gazdálkodó szervezet tevékenysége körében valósul meg, a korábbi szabályozással ellentétes módon nem szükséges, hogy a gazdálkodó szerv érdekében történjen, így tehát akár a gazdálkodó szervezet érdekeit nem érintő vagy a gazdálkodó szervezetet is károsító – dolgozó által megvalósított – költségvetési csalást lehetővé tevő vezetői mulasztás miatt is megállapítható a vezetői felelősség.

Az eljárás során a hatóság számára könnyítést jelent, hogy nem kell bizonyítani a költségvetési csalásnak a gazdálkodó szervezet érdekében történt elkövetését. Ez különösen akkor lehet fontos, ha a költségvetési csalás nem a gazdálkodó szervezetet, hanem egy harmadik felet hoz kedvezőbb helyzetbe. (Például ugyanazoknak a tulajdonosoknak az érdekeltségi körébe tartozó más gazdálkodó szervezet számára kedvez a dolgozó által megvalósított költségvetési csalás.) Az átalakított törvényszövegben a másik fontos változtatás, hogy a vezetői mulasztás akkor valósít meg bűncselekményt, ha az teszi lehetővé a dolgozó vagy tag bűncselekményének megvalósítását. Az eljárás során a hatóságnak tehát nem kell bizonyítani, hogy a vezető által elmulasztott cselekmény valóban megakadályozhatta volna a dolgozót a bűncselekményének elkövetésében. Az új törvényszöveg szerint elegendő, ha a vezető mulasztása lehetővé teszi, tehát megkönnyíti a bűncselekmény elkövetését, a vezető mulasztása nem oka, csak feltétele a dolgozó által elkövetett bűncselekménynek.

Bár a vezetői felelősség megteremtése fontos lépés volt a gazdálkodó szervezetek keretében megvalósuló bűncselekmények elleni fellépés jogi eszközrendszerének fejlesztésében, mégis csupán két bűncselekménytípusra korlátozódik a hatása. Az állam gazdaságigazgatási érdekeinek védelmét szolgáló tényállások körében, de a vagyoni elleni bűn-

⁷³ Az 1978. évi IV. tv. 310/A. §-át az 2011. évi LXIII. tv. 3. §-a iktatta be 2012. január 1-jei hatállyal.

⁷⁴ A 2012. évi C. tv. 397. § A költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása.

cselekmények között is több olyan bűncselekmény található, amelyek igénylik az önálló vezetői felelősség megállapításának lehetővé tételét. Minden olyan bűncselekmény esetén, ahol az elkövetési magatartás kifejtése során az elkövető gazdasági tevékenység látszatát kelti, felvetődik a munkáltató felelőssége, akinek ellenőrzési vagy felügyeleti kötelezettségének elmulasztása teszi lehetővé, vagy könnyíti meg a bűncselekmény elkövetését. Ebbe a körbe tartozik a jogosulatlan pénzügyi tevékenység, a bennfentes kereskedelem vagy a tiltott piacbefolyásolás, és különösen a pénzmosás tényállása, amelynek kiemelten veszélyes változata valósul meg, ha az elkövető mint pénzügyi intézmény dolgozója vagy tisztségviselője a büntetendő cselekményből származó dolgot gazdasági tevékenység során használja fel, illetve pénzügyi tevékenységet végez vele, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe. A felsorolt bűncselekmények esetében a gazdálkodó szervezet szervezeti keretei között elkövetett cselekmény esetén felmerül a vezetői felelősség kérdése, azaz hogy miért nem végzett olyan felügyeleti vagy ellenőrzési tevékenységet, amely meggátolta vagy megnehezítette volna az elkövető bűncselekményét. Amennyiben az elkövető a szervezet érdekében vagy annak felhasználásával követi el a büntetendő cselekményt, felmerülhet a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazása, amennyiben viszont az elkövető csak a szervezetszerű működés látszatát keltve hajtja végre a bűncselekményt, úgy maga a szervezet is a cselekmény sértettje, így vele szemben a büntetőjogi intézkedés alkalmazása indokolatlan. Ez a körülmény azonban nem szünteti meg annak a vezetőnek a felelősségét, akinek nem megfelelő vezetői magatartása elősegítette a bűncselekmény létrejöttét. Álláspontom szerint minden olyan bűncselekménnyel összefüggésben indokolt lenne megteremteni a vezetői felelősség intézményét, amelynek során az elkövető egy gazdálkodó szervezet keretei között vagy ezt a látszatot keltve követi el a bűncselekményt. A vezetői felelősség természetesen független lenne a konkrét bűncselekményt elkövető dolgozó, valamint esetleg a jogi személy felelősségétől is, azokkal párhuzamosan kerülne megállapításra.

4. A jogi személy keretében elkövetett cselekmények tettességi problémái

Az előzőekben bemutatott vezetői felelősség, valamint a jogi személyek korlátozott – kvázi – felelőssége csak szűk körben alkalmazható eszközök a jogi személy (rendszerint gazdálkodó szervezet) keretében megvalósított bűncselekmények elbírálása során. A jogi személyek önálló büntetőjogi jogalanyiságát tagadó magyar büntetőjogi felfogás alapján a szervezet tevékenysége során megvalósult bűncselekményért mindig azt a természetes személyt vonja felelősségre a bíróság, akinek tevékenysége vagy mulasztása megvalósította a bűncselekmény elkövetési magatartását, és akinek vonatkozásában a büntetőjogi felelősségre vonás valamennyi feltétele fennáll. Több elkövető esetén a társtettesség, közvetett tettesség, valamint a részesség szabályai alapján kell a bűncselekményben közreműködő személyek felelősségét megállapítani. Ez az egyszerűnek tűnő megoldás azonban számos esetben komoly jogértelmező munkát kíván meg a bíróságoktól a gazdálkodó szervezet keretében megvalósított bűncselekmények elbírálása során. Az elmúlt évtizedekben a korábbi Btk.-hoz kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlatban kikristályosodtak olyan elvek, amelyek a 2012. évi C. tv. hatálybalépését követően sem veszítették el aktualitásukat,

különösen azokban az esetekben, ahol a korábbi és az új büntetőtörvény azonos tartalommal szabályozza az adott bűncselekményt. Ezeknek az elveknek ismerete rendkívül hasznos a gyakorlati jogalkalmazás folyamatában.

4.1. A jogi személy nevében eljáró személyek

A gazdálkodó szervezetek tevékenysége keretében megvalósuló bűncselekmény minősítése során az eljáró hatóságoknak minden esetben tisztázniuk kell, ki volt az a természetes személy, akinek tevékenysége vagy mulasztása valósította meg a büntetőjogi relevanciával bíró tényállást. A polgári jog szabályai szerint a jogi személy képviselője útján fejtí ki tevékenységét, így első lépésben mindig azt szükséges vizsgálni, ki vagy kik azok a természetes személyek, aki vagy akik a jogi személy nevében döntést hozhatnak, eljárhatnak. A Ptk. 3:21. § (1) rendelkezése értelmében: „A jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe, egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult.” A jogszabály értelmében tehát a jogi személy nevében döntést hozhatnak: a) az alapítók vagy tulajdonosok; b) a jogi személy vezető tisztségviselői. Az előbbiek rendszerint a jogi személy működésével kapcsolatos hosszabb távú stratégiai döntéseket, míg a vezető tisztségviselők a napi működéshez kapcsolódó operatív döntéseket hozzák meg.

4.2. A jogi személy alapítóinak, tulajdonosainak jogai és kötelezettségei

Az alapítók vagy tulajdonosok az általuk létrehozott szervezettel kapcsolatos jogosultságait és kötelezettségeiket a legfőbb döntéshozó szerv útján gyakorolják, amely az alapítók vagy tulajdonosok összességéből áll. Az alapítók, illetve tulajdonosok legfőbb kötelezettsége biztosítani a törvényes működés vagyoni, szervezeti és személyi feltételeit. Biztosítani a tevékenység megkezdéséhez szükséges induló vagyont, elfogadni az alapító okiratot és a szervezet működésének részletszabályait magában foglaló szervezeti és működési szabályzatot, valamint kijelölni vagy megválasztani a szervezet ügyeit vivő, a szervezetet harmadik személyekkel szemben képviselő vezető tisztségviselőket. Ezek a követelmények a jogi személy létrejöttkor bizonyosan teljesülnek, hiszen a jogi személy az arra illetékes hatóság döntése alapján, nyilvántartásba vétellel jön létre, és a nyilvántartásba vétel feltétele a törvényes működés felsorolt feltételeinek megléte. A jogi személy működése során azonban bekövetkezhetnek olyan változások, amelyek a tulajdonosok vagy alapítók aktív közreműködését igénylik a törvényes működés feltételeinek a biztosítása érdekében. Ilyen lehet például a vezető tisztségviselő jogviszonyának megszűnése vagy a szervezet székhelyének változása. Amennyiben a szervezet legfőbb döntéshozó szerve nem teszi meg a szükséges intézkedéseket, úgy a szervezet működésének törvényessége nem biztosított, amely a gazdálkodó szervezetnek minősülő jogi személyek esetén akár büntetőjogi következménnyel is járhat. Mint azt a Legfelsőbb Bíróság a Bfv. II. 405/20. számú ügyben megállapította, az ezzel kapcsolatos *büntetőjogi felelőssége megítéléséhez vizsgálandó, hogy a változás bejelentése milyen módon és ki által teljesítendő kötelezettség.* (A szükséges intézkedések megtétele a legfőbb döntéshozó szerv vagy a vezető tisztségviselők kompetenciájába tarto-

zik?) A Legfelsőbb Bíróság által felülbírált ügyben az elsőfokú bíróság I. és II. r. terhelteket egyebek mellett 1. rb. gazdasági adatszolgáltatás elmulasztásának vétségében is bűnösnek mondta ki, mert az irányadó tényállás szerint az I. r. és a II. r. terheltek mint az M. M. Kft. önálló képviseleti joggal rendelkező ügyvezetői a cégbíróság felé nem tettek eleget azon bejelentési kötelezettségüknek, hogy a kft. székhelye 2000 novemberében megváltozott, a korábbi székhelyről elköltözött. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a terheltek fenti mulasztásukkal megsértették az 1997. évi CXLV. tv. 29. § (1) bekezdésében írt gazdasági tevékenységhez kapcsolódó változásbejelentési kötelezettségüket. A másodfokú bíróság a terhelteket felmentette ebben a vádpontban. Az ítélet ellen a megyei főügyészség felülvizsgálati indítványt nyújtott be, amelynek indokai szerint a cég székhelyének megváltozását a közhiteles nyilvántartásnak tekintendő cégjegyzéket vezető cégbírósághoz be kell jelenteni. A közhiteles nyilvántartás lényege, hogy annak valós adatokat, tényeket kell tartalmaznia. A bejelentéshez a társasági szerződés módosításának egyidejű csatolása formai követelmény. A büntetőjogi felelősség alól nem mentesülhet az, aki nemcsak a bejelentési kötelezettségét mulasztja el, hanem még a társasági szerződést sem módosítja – érvelt a felülvizsgálati indítvány. A taggyűlési határozat meghozatalának elmulasztása nem szolgálhat a bejelentési kötelezettség szándékos kijátszására.

A Legfelsőbb Bíróság az ügyészi felülvizsgálati indítványt nem látta megalapozottnak, és az elutasító határozatában kifejtette: „A terheltek büntetőjogi felelőssége megítéléséhez vizsgálandó, hogy a cég székhelyét érintő változás bejelentése milyen módon és ki által teljesítendő kötelezettség. A gazdasági társaságról szóló 1997. évi CXLV. tv. (Gt.) 11. §-ának a) pontja szerint a gazdasági társaság székhelyét a társasági szerződésben kell meghatározni. A Cégtörvény (Ctv.) 29. §-ának (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a cégbejegyzés adataiban bekövetkezett változás bejegyzése iránti kérelmet – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – a változástól számított 30 napon belül kell előterjeszteni a cégbíróságnál. A Gt. 159. § (1) bekezdése szerint a társasági szerződés módosításához a taggyűlés legalább háromnegyedes szótöbbséggel hozott határozata szükséges. E rendelkezésből következik, hogy a székhely megváltozása esetén a társasági szerződést módosítani kell, amely módosítás a taggyűlés hatáskörébe tartozik. E rendelkezéshez kapcsolódóan írja elő a Ctv. 29. § (3) bekezdése, hogy ha a változás a cég székhelyét érinti, a létesítő okirat módosítása a cég legfőbb szervének ülésén felvett jegyzőkönyvbe foglalható. Ebben az esetben a módosítást a jogi képviselő, illetve a közjegyző az egyetemes szerkezetbe foglalt létesítő okiraton ellenjegyzi, illetve hitelesíti. Az előbbi rendelkezésekből viszont az következik, hogy a cég székhelye megváltoztatásával kapcsolatos változásbejelentési kötelezettség akkor keletkezik, amikor a társaság taggyűlése legalább háromnegyedes szótöbbséggel hozott határozatával a létesítő okiratot módosította és e módosítást a jogi képviselő ellenjegyezte, illetve a közjegyző hitelesítette. Mivel az ítéleti tényállás ilyen, a társasági szerződést módosító taggyűlésre vonatkozó adatot nem tartalmaz, így az sem állapítható meg, hogy a székhely megváltoztatásával kapcsolatos bejelentési kötelezettség keletkezett volna. Ennek hiányában pedig e bűncselekmény nem állapítható meg.”⁷⁵ A bíróság álláspontja szerint tehát a tulajdonosok nem tettek eleget a törvényes működés biztosításához szükséges változtatásokra vonatkozó döntési kötelezettségüknek.

⁷⁵ Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 405/2004. BH2006. 106.

Ennek hiányában pedig a vezető tisztségviselőknek hiányzott a cselekvési lehetőségük, így tehát magatartásuk nem minősülhetett a gazdasági adatszolgáltatás elmulasztásának.

A tulajdonosok vagy alapítók a jogi személy működéséhez szükséges vagyoni, szervezeti és személyi döntéseket a legfőbb döntéshozó szerv keretében hozzák meg, amelynek végrehajtása a vezető tisztségviselők feladata. Minden szervezettípus esetén külön kell vizsgálni, hogy a tulajdonos vagy alapító – az adott szervezetre irányadó szabályok szerint – milyen körben és milyen formában avatkozhat bele közvetlenül a jogi személy munkájába. Egyes szervezeti formákban a beavatkozás lehetősége szélesebb körű, míg másoknál a jogszabály szigorú korlátokat állít. Például a gazdasági társaságok tulajdonosai számára a Ptk. 3:112. § (2) bekezdése megtiltja a közvetlen beavatkozást konkrét ügyben, a társaság ügyvezetése e minőségében a jogszabályoknak, a létesítő okiratnak és a társaság legfőbb szerve határozatainak van alávetve, a vezető tisztségviselőt a társaság tagja nem utasíthatja, és hatáskörét a társaság legfőbb szerve nem vonhatja el. Ez a korlátozás nem érvényesül az egyszemélyes gazdasági társaságnál, ahol az egyedüli tag (mint egyszemélyi legfőbb döntéshozó szerv) az ügyvezetésnek utasítást adhat, amelyet az köteles végrehajtani.⁷⁶

A jogi személy tagjainak, tulajdonosoknak vagy alapítóknak a jogszabályokban és a jogi személy alapszabályában meghatározott körben irányítási, döntési jogosultságuk van, amelyet a legfőbb döntéshozó szerv határozatai útján gyakorolnak. E döntések meghozatalán túl egyéb tevékenységgel rendszerint nem kötelesek hozzájárulni a jogi személy tevékenységéhez, és a jogi személy nevében eljárásra, a jogi személy képviselőjére sem jogosultak. Helyzetük nem tévesztendő össze a vezető tisztségviselők helyzetével, személyes eljárásuk során nem válnak vezető tisztségviselővé.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság által elbírált ügyben az ügyészség I. és II. r. terhelteket vádolta rossz minőségű termék forgalomba hozatala bűncselekmény elkövetésével. A tényállás szerint a vádlottak műszaki cikkek kis- és nagykereskedelmi tevékenységére kft.-t alapítottak, amelynek ügyvezetője I. r. vádlott volt. Egy alkalommal, amikor az I. r. vádlott külföldre utazott, távollétében őt az egyébként külföldön élő, Magyarországon csak ideiglenesen tartózkodó II. r. vádlott helyettesítette. A II. r. vádlott az üzletrész könyvelésének ellenőrzésére érkezett Magyarországra, ebben az időben kb. 1 hétig tartózkodott itt. Ezalatt a raktáráruházban ő látta el az I. r. vádlott feladatát. Az I. r. vádlott a vádiratban felsorolt műszaki cikkeket anélkül hozta forgalomba, illetőleg anélkül helyezte el a raktárban eladás végett, hogy a kötelezően előírt minőségvizsgálatot a Kermivel, illetve a MEI-vel elvégeztette volna. E mulasztása folytán lehetővé tette, hogy az élet- és vagyónbiztonsági szempontból az alapvető követelményeknek sem megfelelő, rendeltetészerűen nem használható műszaki cikkek forgalomba kerüljenek. A cselekmény elkövetésekor hatályos Btk.⁷⁷ 292. § (1) bekezdésében írt „rossz minőségű termék forgalomba hozatala” bűncselekményt – a tényállás elkövetéskor hatályos szövege szerint – egyéni vállalkozó vagy gazdálkodó szervezetnek a vezető tisztségviselője követhette el. A vonatkozó értelmező szabály szerint vezető tisztségviselőnek a korlátozott felelősségű társaságnál az ügyvezető minősült. A rendelkezésre álló iratokból kétséget kizáróan meg lehetett állapítani, hogy a társaság ügyvezető igazgatója egy személyben az I. r. vádlott volt, aki

⁷⁶ 2013. évi V. tv. 3:112. § (3) bekezdés.

⁷⁷ 1978. évi IV. tv.

a kft. üzletrészének 70 százalékban tulajdonosa volt, a II. r. vádlott vezető tisztségviselő nem, csupán a kft. tulajdonosa volt 30 százalék szavazati és tulajdoni aránnyal. A tag felelőssége a társasági szerződés értelmében csupán törzsbetétjének a szolgáltatására terjedt ki, és a társaság kötelezettségeiért felelősséggel nem tartozott. Miután a II. r. vádlott nem volt vezető tisztségviselő, rá mint tagra a törzsbetét szolgáltatásának a felelőssége hárult, a kft. által forgalmazott termékek minőségének a megállapítására vonatkozó szabályok rá kötelezettséget nem róttak, így a II. r. vádlott terhére törvényi tényállási elem hiányában a Btk. 292. § (1) bekezdésében meghatározott rossz minőségű termék forgalomba hozatalának büntetése nem volt megállapítható.⁷⁸

Ugyancsak tévedett az eljáró bíróság, mikor úgy ítélte meg, hogy a tagot a tagsági jogviszonyának megszűnését követően is terheli kötelezettség a társaság törvényes működésének biztosítása (pontosabban a törvénytelen működés megakadályozása) érdekében. Az ügy szempontjából lényeges események az alábbiakban foglalhatók össze: a VIII. r. terhelt a P. 2000 Kft.-ben fennálló üzletrészt el kívánta adni, ezért a helyi újságban is hirdetést adott fel. Az I. r. terhelt megbízásából a XIII. r. terhelt jelentkezett a VIII. r. terhelt üzletrészének a megvásárlására. A felek között létrejött adásvételi szerződés 7. pontja rögzíti: az eladó ezúton nyilatkozik, hogy a P. 2000 Kft.-ben lévő teljes üzletrészt értékesítette, így tagsági jogviszonya e naptól megszűnt. A társaság új tagjai taggyűlést tartottak, és azon ügyvezetőnek kijelölték a XIII. rendű terheltet, de a társaságot valójában az I. r. terhelt szándékozott irányítani. Az új tisztségviselő kijelölésére vonatkozó döntés meghozatalában a VIII. r. terhelt semmilyen módon nem működött közre. A másodfokon eljáró bíróság tényként rögzítette, hogy a VIII. r. terheltnek tudomása volt arról, hogy a cégnyilvántartásban valótlán adatként került bejegyzésre a XIII. r. terhelt ügyvezetői megbízatása. A másodfokú bíróság szerint a VIII. r. terhelt az I. r. terhelttel fennálló kapcsolata miatt is tudatában volt annak, hogy a tényleges ügyvezetői feladatokat az I. r. terhelt fogja ellátni a P. 2000 Kft.-ben. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a VIII. r. terhelt közreműködött abban, hogy a XIII. r. terhelt mint e kft. ügyvezetője valótlán tartalmú társasági szerződést módosító okiratot nyújtson be a cégbíróságon, és ily módon a cégnyilvántartásba mint közokiratba valótlán adat kerüljön bejegyzésre. A másodfokú bíróság a VIII. r. terhelt közreműködését abban vélte megállapíthatónak, hogy e tudata ellenére nem akadályozta meg a valótlán adat felvételét a cégjegyzékbe. Ezért valójában passzív pszichikai bűnsegélyben állapította meg a büntetőjogi felelősségét.

A Legfelsőbb Bíróságnak a másodfokú bíróságtól eltérő álláspontja szerint a Gt. rendelkezései alapján az üzletrész átruházásával a VIII. r. terheltnek a társasági tagsági viszonyából fakadó kötelezettségei megszűntek. Nincs a magyar jogrendszerben olyan jogszabályi rendelkezés, amely a társasági szerződésnek az üzletrész átruházását követően az új tulajdonosok által valótlán adatokkal történő módosításának, e módosítások cégbírósághoz történő benyújtásának vagy a cégjegyzékbe történő bejegyzésnek a megakadályozását előírta volna. A Legfelsőbb Bíróság megállapítása szerint a bűnsegély kivételesen mulasztással is létrejöhet, mulasztásos (passzív) bűnsegélyért azonban csak az vonható büntetőjogi úton felelősségre, akit a tettes által megvalósított bűncselekmény megakadályozására nézve speciális jogi kötelezettség terhel és – bár erre a lehetősége meglenne – ennek ellenére ezen kötelezettségét nem teljesíti. A VIII. r. terheltet – az erre

⁷⁸ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2. Bf. 879/1995. BH 1996.8.410.

vonatkozó tudomása ellenére – semmilyen (ügynevezett speciális, tehát nem a büntető jogszabályon, hanem egyéb jogszabály rendelkezésén alapuló) jogi kötelezettség nem terhelte a valótlan adat társasági szerződésbe foglalásának, cégbírósághoz történő benyújtásának vagy cégbírósági bejegyzésének a megakadályozására.⁷⁹

Fontos megemlíteni, hogy bár a jogi személy vagyonát az alapításkor a jogi személy tulajdonosai, alapítói bocsátják a jogi személy rendelkezésére, de a rendelkezésre bocsátással az átadott vagyon a jogi személy vagyonává válik, amellyel az azt szolgáltató tagok már szabadon nem rendelkezhetnek. Erre mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság egy konkrét ügyben, amelyben a terheltek védekezése szerint ők mint az M. Rt. tulajdonosai a gazdasági társaság vagyonával mint sajátjukkal a belátásuk szerint szabadon rendelkezhettek. Álláspontjuk szerint a társaság vagyona a számukra nem volt idegen vagyon, ezért a terhükre rótt bűncselekményt nem követhették el. A Legfelsőbb Bíróság viszont arra az álláspontra helyezkedett, hogy: „a gazdasági társaság tulajdonosai csak a Gt. szabályai és ennek keretei között a társasági szerződés rendelkezései, valamint a gazdasági társaság belső ügyrendje szerint rendelkezhetnek a társaság vagyonával. A terheltek az M. Rt. átalakulását követően annak részvényeit szerezték meg (illetve kívánták megszerezni). A részvénytulajdonlás azonban csak a gazdasági társaság közgyűlésén (taggyűlésén) jogosítja fel a részvény tulajdonosát a tagsági jogok gyakorlására. A gazdasági társaság azonban a tagjaitól elkülönülő önálló jogalany, amelynek vagyona a tagok számára idegen vagyon.”⁸⁰

4.3. A jogi személy vezető tisztségviselőinek felelőssége

A jogi személy nevében az alapítókön vagy tulajdonosokon kívül a vezető tisztségviselők jogosultak döntések meghozatalára. Vezető tisztségviselő lehet egy vagy több természetes személy vagy testület, sőt a polgári jog szabályai szerint egyes gazdálkodási formák esetén a vezető tisztségviselő maga is lehet jogi személy. Ez utóbbi esetre vonatkozik a Ptk. 3: 22. § (2) bekezdés rendelkezése: „(2) Ha a vezető tisztségviselő jogi személy, a jogi személy köteles kijelölni azt a természetes személyt, aki a vezető tisztségviselői feladatokat nevében ellátja. A vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályokat a kijelölt személyre is alkalmazni kell.” E rendelkezés alapján tehát amennyiben a jogi személy vezető tisztségviselője maga is jogi személy, az általa kijelölt természetes személy jár el a jogi személy vezető tisztségviselő képviselőében, így rajta kérhetők számon a vezető tisztségviselőt terhelő kötelezettségek, és ő gyakorolja a jogi személy vezető tisztségviselő jogait.

4.3.1. A jogi személy vezető tisztségviselői testületének felelőssége

Amennyiben a vezető tisztségviselő testületi formában működik (például részvénytársasági igazgatóság), úgy a működéshez szükséges döntéseket a testület hozza, de a testület tagjai személyesen viselik a testületi döntésért való felelősséget. Mint azt a Legfelsőbb Bíróság egy döntésében megállapította: „A részvénytársaság igazgatósá-

⁷⁹ Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 1076/2006.

⁸⁰ Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 527/2011.

gának a tagjai a büntetőjog alanyaivá válhatnak, ha a testületi döntés meghozatala során tanúsított magatartásukkal megvalósítják a büntetőtörvényben meghatározott valamely bűncselekmény törvényi tényállását.”⁸¹ A döntés alapjául szolgáló ügyet röviden összefoglalva: az ügyészség a III. r., a IV. r., az V. r. és a VI. r. vádlottakat azért vádolta hanyag kezelés vétségével, mivel az ÁPV Rt. Igazgatósága tagjaiként igazgatósági ülésen kellő figyelem és körültekintés nélkül, szükségtelenül döntöttek az I. r. vádlott sikerdíjas alkalmazásáról, és ezzel az ÁPV Rt.-nek 804 millió Ft-ot meghaladó vagyoni hátrányt okoztak. A Legfelsőbb Bíróság a terhelteket elmarasztaló ítéletében egyebek mellett megállapította: „Az elkövetéskor hatályos gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. tv. 240. § (1) bekezdés szerint a részvénytársaság igazgatósága jogait és feladatait testületként gyakorolja. A testület a döntéseit azonban a természetes személy tagjainak szavazatával hozza. A testületi döntés tehát nem jöhet létre a tagjainak a közreműködése nélkül. Ebből következik, hogy az igazgatóság tagjai a testületi döntés kialakítását jelentő szavazataikért felelősséggel tartoznak, a felelősségük a testületi döntésben nem oldódhat fel. Az igazgatóság tagjainak személyes felelősségére vonatkozó ezen megállapítás általános érvényű, ami azt jelenti, hogy a testület természetes személy tagjainak a felelőssége nemcsak polgári jogi lehet, amelyre vonatkozó szabályokat a gazdasági társaságokról szóló törvény tartalmazza, hanem büntetőjogi is, amennyiben a testületi döntés meghozatala során tanúsított magatartásukkal a büntetőtörvényben meghatározott valamely bűncselekmény törvényi tényállását valósítják meg. Ez az általános érvényű megállapítás a hűtlen vagy hanyag kezelés bűncselekményére is vonatkozik.”⁸² Az elmarasztaló döntés természetesen csak a határozatot megszavazó testületi tagok büntetőjogi felelősségét állapította meg.

4.3.2. A vezető tisztségviselők egyéni felelősségének megállapítása

A kisebb létszámú, alacsonyabb szervezeti fokon álló jogi személyek irányítását rendszerint egy vagy több vezető tisztségviselő látja el. Ezek a személyek a jogi személy belső dokumentumai (szervezeti és működési szabályzat, munkaköri leírás) alapján vagy kialakult gyakorlat szerint végzik tevékenységüket, a belső munkamegosztásnak megfelelően önálló felelősséggel intézik feladatukat. A vezető tisztségviselők a jogi személyt harmadik személyek irányába önállóan, vagy az alapítók, tulajdonosok ilyen értelmű döntése alapján együttesen képviselik. A döntések meghozatala során, valamint a képviselési tevékenység keretében a vezető tisztségviselő által elkövetett bűncselekményért való felelősség megállapítása számos esetben okoz nehézséget.

Abban az esetben, ha több vezető tisztségviselő végzi a jogi személy irányítását, úgy belső munkamegosztásuk szerint rendszerint kizárólag azért a szakterületért viselik a felelősséget, amelyen tevékenységüket kifejtik. Amennyiben viszont a szervezet tényleges működése jelentősen eltér a szervezeti dokumentumoktól, valamely vezető a másik hatáskörét elvonva tevékenykedik, úgy a felelősség azt a vezető tisztségviselőt terheli, aki ténylegesen megvalósította a bűncselekményt.

⁸¹ Legfelsőbb Bíróság Bf. I. 3397/2002.

⁸² Legfelsőbb Bíróság Bf. I. 3397/2002.

Gyakori eset, hogy a vezető tisztségviselők működésére vonatkozó általános törvényi előírásokat nem konkretizálják a jogi személy belső szervezeti dokumentumai, mert nem alkottak Szervezeti és Működési Szabályzatot, vagy mert az túl általánosan határozza meg a feladat- és hatásköröket, amelyeket a munkaszerződések, munkaköri leírások sem pontosítanak, így a vezető tisztségviselők közötti munkamegosztás rendjét megállapítani nem lehet. Ilyenkor a felelősség az első számú vezető tisztségviselőt, illetve több vezető tisztségviselő esetén a vezető tisztségviselőket együttesen (társtetteségben) terheli, mint azt a Legfelsőbb Bíróság alábbi ügyben hozott döntése mutatja, amelyben az I. r. terhelt mint az M. Rt. igazgatóságának elnöke, a II. r. terhelt pedig mint az Rt. vezérigazgatója tevékenkedett. A jogkörét mindkét terhelt az Rt. közgyűlési határozata alapján gyakorolta. A tényállás részét képező cselekményekkel összefüggésben az állapítható meg, hogy az I. és a II. r. terhelt – mint a Btk. elkövetéskor hatályos 310/B. §-a szerint járulékfizetésről rendelkezni jogosult személyek – a társadalombiztosítási járulékbevételt különösen nagy mértékben csökkentő társadalombiztosítási járulékfizetési kötelezettség megsértésének büntetett elkövetők, mert a saját döntésük (önhibájuk) alapján szándékosan mulasztották el a kifizetett bérekből levont társadalombiztosítási járulékok befizetését a költségvetés számára, azzal szemben más fizetési kötelezettségeket helyeztek előtérbe. Az Rt. pénzügyi osztályán dolgozókkal egyértelműen azt közölték, hogy megtiltják a dolgozóktól társadalombiztosítási járulék címén levont összegnek a befizetését. A terheltek mulasztásának nem objektív okai voltak, lehetőségük lett volna a levont járulékokat befizetni, ezért a megállapított tényállás alapján az önhiba nem kérdőjelezhető meg. Mulasztásukat nem menti az a védekezés, hogy úgy akarták fenntartani az Rt. fizetőképességét, hogy a költségvetésbe be nem fizetett összegekből fedezték a tevékenységhez szükséges egyéb fizetési kötelezettségeket.⁸³ A tényállás azt is példázza, hogy az Rt. pénzügyi osztályának dolgozói, akik a pénzügyi feladatokat a szervezeten belül végezték, mentesültek a felelősség alól, hiszen a szervezet vezető tisztségviselőinek utasítása alapján jártak el. Az utasításadással a felelősség átháramlott az utasítást adó személyekre.

A vezető tisztségviselőt terhelő kötelezettségek két irányban határozzák meg tevékenységét. Egyrészt köteles biztosítani az állam a hatóságok irányában mindazon előírások betartását, amelyek a jogi személy törvényes működését, az állam gazdaságigazgatási érdekeinek érvényesülését, az egyéb gazdasági szereplők vagy a fogyasztók védelmét hivatottak biztosítani, másrészt pedig be kell tartania azokat az előírásokat is, amelyek a jogi személy működését a jogi személy tagjai, alapítói, tulajdonosai érdekeinek védelmében szabályozzák. Ez utóbbi körbe tartozik az az általános jellegű előírás, amely valamennyi jogi személy vonatkozásában rögzíti, hogy a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekének megfelelően köteles ellátni.⁸⁴ Ezt a fontos követelményt a Ptk. 3:112. § (2) bekezdése a gazdasági társaságok tekintetében külön megismétli: „A vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján önállóan látja el.” Amennyiben az ügyvezető a tevékenységét nem a tőle elvárható szakértelemmel és gondossággal végzi, és a vagyonkezelési kötelezettsége megszegésével az általa irányított gazdasági társaságnak vagyoni hátrányt okoz, cselekménye vagyon elleni bűncselekményként, a Btk. 376. § szerinti hűtlen kezelésként minősülhet. A hűtlen kezelés bűncselekményét állapította meg az eljáró bíróság, amikor a terhelt, aki a P. Bt. és az I. Kft.

⁸³ Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 527/2011.

⁸⁴ 2013. évi V. tv. 3:21. §.

vezető tisztségviselője volt, nem e két társaság érdekeit szem előtt tartva, hanem e társaságok rovására, a saját családi érdekkörébe tartozó Ph. Bt. működésének sikerességét előtérbe helyezve járt el. Az irányadó tényállás szerint a terhelt a P. Bt. nevében bér munkaszerződést kötött a Ph. Bt.-vel, amely alapján a P. Bt. tevékenységét már a Ph. Bt. érdekében végezte úgy, hogy a kikötött órabér a tényleges költségeket nem fedezte, és az előállított termék, illetve az ebből származó haszon sem maradt a társaságnál. Nem volt valós gazdasági ok a P. Bt. számára kifejezetten hátrányos szerződés megkötésére, amely több mint négy évig volt érvényben, és tartósan veszteségesé tette a céget.⁸⁵

Abban az esetben viszont, ha az egyszemélyes gazdasági társaság vezető tisztségviselője a tulajdonos utasításainak megfelelően eljárva okoz a gazdasági társaságnak vagyoni hátrányt, nem valósul meg a hűtlen kezelés bűncselekménye, mint azt a Legfelsőbb Bíróság egy döntésében megállapította. A felülvizsgált ítélet tényállásából kitűnően a II. r. terhelt ügyvezető igazgatói irányítása alatt álló S. T. Kft. az O. Rt. kizárólagos tulajdonában állt. Az S. T. Kft. úgynevezett egyszemélyes társaságként működött, amelyben az ügyvezető hatáskörének korlátozására a mindenkor kizárólagos tulajdonos törvényi jogosultsággal bírt. Az egyszemélyes gazdasági társaságnál a tag a vezető tisztségviselő hatáskörét elvonhatja, és részére utasítást adhat. Ezekben az esetekben a tag döntése mentesíti a vezető tisztségviselőt az általános felelősség alól. A II. r. terhelt vagyonkezelői kötelezettségeit a ténykedésének idején hatályban volt törvény korlátozta, helyénvaló volt a terheltnek az a hivatkozása, amely szerint a vezetése alatt álló S. T. Kft. irányítását annak kizárólagos (egyszemélyes) tulajdonosa, az O. Rt. – természetesen vezérigazgatóján, az I. r. terheltten keresztül – meghatározóan befolyásolhatta, döntési hatásköréit átvehette. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint az alapügyben eljáró bíróságok a II. r. terheltnek felrótt hűtlen kezelés büntetvének törvényi tényállását a vagyonkezeléssel kapcsolatos jogi előírások figyelmen kívül hagyásával tévesen értelmezték. Nem vették figyelembe a terhelt jogilag szabályozott, korlátozott vagyonkezelői jogosítványait, ebből adódóan tévesen következtettek a teljes vagyonkezelői felelősségre épülő büntetőjogi felelősségére is. Olyan veszteségesnek minősített ügyletek révén keletkező vagyoni hátrányok előidézését rótták terhére, amely ügyletek megkötésére – a kft. egyszemélyes jellegéből adódóan – az I. r. terhelt mint a kft.-t kizárólagosan tulajdonló O. Rt. képviselőjében eljáró vezérigazgatója őt tulajdonosi pozíciójából következően utasíthatta.⁸⁶ Az egyszemélyes társaság vezető tisztségviselőjének vagyonkezelői jogkörét tehát a tulajdonos a törvényben meghatározottak szerint korlátozhatja, így a vezető tisztségviselő e korlátozott jogkörben, utasítást teljesítve a gazdasági társaságnak okozott vagyoni hátrányért nem tartozik büntetőjogi felelősséggel.

4.3.3. A vezető tisztségviselő felelőssége az igénybe vett segítőért

A gazdasági bűncselekményekkel összefüggésben az eljáró hatóság gyakran találkozik azzal a terhelti védekezéssel, amely a jogszabályok nem kellő ismeretére, a szakképzettség hiányára hivatkozik, a felelősséget más személyre igyekszik áthárítani. Különösen gyakran jelentkezik ez a probléma a számviteli, adózási szabályok megsértése esetén. A vezető tiszt-

⁸⁵ Kúria Bfv. III. 760/2017. BH 2018.6.161.

⁸⁶ Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 379/2007.

ségviselővel szemben természetesen nem elvárás a számviteli, adójogi ismeretek megléte, de az igen, hogy ezen ismeretek hiányában megfelelő szakember segítségét vegye igénybe. Önmagában viszont megfelelő képesítéssel rendelkező személy alkalmazása sem feltétlenül szünteti meg a vezető tisztségviselő büntetőjogi felelősségét. Mint azt a Legfelsőbb Bíróság megállapította: „a Kft. ügyvezető igazgatója az általános forgalmi adó bevallásának elmulasztásával elkövetett adócsalásért könyvelő alkalmazása ellenére is felel, ha a könyvelőnek nem adja át az adóbevallás elkészítéséhez szükséges iratokat, és nem ellenőrzi, hogy a bevallás megtörtént-e”. A megállapított tényállás szerint a terhelt mint a kft. ügyvezető igazgatója – a kft. rendszeres gazdasági tevékenysége ellenére – 1996. II. negyedévéől 1998. III. negyedévéig áfa adónemben nem tett adóbevallást, és adót nem fizetett. A terhelt 1997-ben és 1998-ban nem gondoskodott arról, hogy a kft. a törvényben előírt könyvvizelési, beszámolási, valamint nyilvántartási kötelezettségének eleget tegyen. A tényállás szerint a terhelt a vádbeli időben könyvelőt alkalmazott ugyan, de a szükséges bizonylatokat nem bocsátotta rendelkezésére. A másodfokú bíróság által is helybenhagyott elsőfokú ítélet a terhelten bűnösnek mondta ki folytatólagosan elkövetett adócsalás büntetésében, számviteli fegyelem megsértésének vétségében.

A terhelti felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Legfelsőbb Bíróság arra mutatott rá, hogy a könyvelő alkalmazása a terheltnek a bevallások benyújtásáért fennálló felelősségét nem szüntette meg, mivel még abban az esetben is ellenőriznie kellett volna, hogy a bevallások megtörténtek-e, ha a könyvelő megbízatása a bevallások benyújtására is kiterjedt volna. A tényállás szerint a megbízott könyvelőnek a terhelttel kötött megállapodása értelmében csak az adóbevallások elkészítése volt a feladata, azok aláírása és benyújtása a terhelt feladata volt. Annak ellenére, hogy a kft. áfaköteles tevékenységet is folytatott, két éven keresztül nem nyújtott be bevallást, és a számlájáról áfabefizetés nem történt. A terhelt mint ügyvezető nyilvánvalóan tudta ezt, ezért intézkednie kellett volna, hogy a könyvelő készítse el a bevallásokat, s ha ez nem vezetett volna eredményre, más módon kellett volna gondoskodnia arról, hogy a bevallás megtörténjék. A terhelt ez irányban hosszú időn keresztül nem intézkedett. Tudta azt, hogy az adó be nem vallása szükségképpen csökkenti az adóbevételt, ezért nem reménykedhetett abban, hogy ez a káros eredmény ez esetben nem következik be. Mindebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a terhelt az adóbevallási kötelezettsége teljesítését nem gondatlanságból, hanem a káros következményekbe is belenyugodva, szándékosan mulasztotta el. A terhelt tudta, hogy a kft. áfaköteles tevékenységet végzett, ezért nem lehet azt állítani, hogy az áfafizetési kötelezettség lehetőségéről nem volt tudomása, következésképpen a büntethetőséget kizáró tévedés nem állott fenn. Az adóbevallás elmulasztása, ezzel az adóbevétel csökkentése itt nem vitatható tény, a kifejtettek miatt a terhelten ezekért szándékos bűnösség terheli. Az adócsalás minden tényállási eleme megvalósult, büntethetőséget kizáró ok nincs, a terhelt bűnösségének az adócsalásban való megállapítása törvényes.

A könyvelő alkalmazása az adócsalás vonatkozásában kifejtett indokok miatt a számviteli fegyelem megsértése esetében sem szüntette meg a terhelt büntetőjogi felelősségét. Miután a terhelt a tényállás szerint a szükséges adatokat sem bocsátotta a könyvelő rendelkezésére, ezért e bűncselekményért is szándékos bűnösség terheli. A kifejtettek miatt a Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványnak nem adott helyet, és a megtámadott határozatokat hatályukban fenntartotta.⁸⁷

⁸⁷ Legfelsőbb Bíróság Bfv. III. 315/2002. BH 2003.10.397.

A felülvizsgálati indítványt elutasító határozatból megállapítható tehát, hogy a vezető tisztségviselő pénzügyi-számviteli szakember alkalmazása esetén csak akkor mentesül a büntetőjogi felelősség alól, ha a szakember részére késedelem nélkül és hiánytalanul rendelkezésre bocsátja a gazdasági folyamatokról kiállított bizonylatokat, és kellő időben átadja a tevékenység végzéséhez szükséges egyéb információkat is, továbbá ellenőrzi, hogy a pénzügyi-számviteli szakember teljesítette-e a munkaköri feladatként vagy a vállalkozási szerződésben rögzített feladatait. Amennyiben a pénzügyi-számviteli szakember hiányosan vagy késedelmesen látja el feladatát, a vezető tisztségviselő köteles intézkedni a hiányok pótlása érdekében, ennek elmaradása esetén a felelőssége megállapítható. Ugyancsak megállapítható a vezető tisztségviselő felelőssége, ha a pénzügyi-számviteli szakember csak a beszámoló előkészítését vállalja, annak benyújtását nem, és a vezető tisztségviselő nem nyújtja be az elkészített pénzügyi beszámolót.

Nem állapítható meg viszont a vezető tisztségviselő felelőssége, ha az igénybe vett pénzügyi-számviteli szakember a tevékenysége során szakmai hibát vét. Mint azt a Zalaegerszegi Törvényszék határozatának indoklása rögzíti, a tárgyaláson felvett bizonyítás eredményeként a Zala Megyei Főügyészség a benyújtott vádiratban foglalt bűncselekmény minősítése tekintetében a vádat két rendbeli számvitel rendje megsértésének büntettéről egy rendbeli folytatólagosan elkövetett hamis magánokirat felhasználásának vétségére módosította. Az ügyész a vád tárgyát képező cselekmény történeti tényállását is módosította, tekintettel arra, hogy az a számviteli törvény előírásaiba ütköző szabályszegés, miszerint az I. r. vádlott gazdasági tevékenysége során a mezei leltárt készletként nem könyvelte le, a mezei leltárakról számításokkal alátámasztott kimutatásokat nem készített, az éves mezőgazdasági termelés hozamait nem vette állományba, továbbá az I. r. vádlott felesége az egyéni vállalkozótól megvásárolt kukoricát nem a készletek közé könyvelte, hanem anyagköltségként számolta el, nem esik az I. r. vádlott terhére, mert a tárgyaláson a cég könyvelési feladatait ellátó tanú 1 elismerte, hogy a számviteli törvény előírásaiba ütköző szabályszegések az ő mulasztására vezethetők vissza.⁸⁸ Ez a tényállás alátámasztja tehát azt a jogalkalmazói gyakorlatot, hogy ahol a vezető tisztségviselő speciális szakértelmet igénylő kérdésben helytelen tájékoztatás következtében tévedésben cselekszik, ott a szándékos gazdasági bűncselekmény nem állapítható meg a terhére.

4.3.4. Vezető tisztségviselőként eljáró más személyek felelőssége

Gyakran előfordul, hogy az eljáró hatóságnak abban az alapkérdésben kell állást foglalnia, hogy ténylegesen kit kell a jogi személy vezető tisztségviselőjének tekinteni, mert a nyilvántartásokban szereplő vezető tisztségviselő helyett más személy irányítja ténylegesen a jogi személyt. Ilyenkor az ügy valamennyi részletének feltárását követően a bizonyítékok mérlegelése alapján kell döntenie a kérdésben. A Tatabányai Járásbíróság által elsőfokon elbírált ügyben is az volt a kérdés, hogy az S.-V. Kft. cégbíróságon bejegyzett ügyvezetője, S. V. vagy a kft.-t ténylegesen irányító vádlottak követték-e el az adócsalás és a magánokirat-hamisítás bűncselekményeit. A bíróság nagyszámú tanú meghallgatását követően, összesen 14 tanú vallomása alapján következtetett arra, hogy a céget a vád-

⁸⁸ Zalaegerszegi Törvényszék B. 21/2014/80.

lottak irányították. A tanúk úgy nyilatkoztak, hogy a vádlottak vették fel őket, és néha tőlük kaptak fizetést. A másodfokú bíróság az ügy felülbírálata során megállapította: „nem sértette meg a logika szabályait a járásbíróság akkor sem, amikor a vádlottak felelősségét mentő tanúk vallomását elvetette, ezekkel szemben ugyanis helyesen rögzítette, hogy sok elfogulatlan tanú tett – a pontos törvényi figyelmeztetéseket követően – olyan nyilatkozatot, amely alapján kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy a vádlottak a munkaköri feladataikat lényegesen meghaladó mértékben vettek részt az S.-V. Kft. tevékenységében. E tanúk ugyanis részletesen beszámoltak többek között arról, hogy a vádlottak jelen voltak a bérkifizetéseknél, illetőleg a jelenléti ívek összegyűjtésekor, amelyek pedig az elszámolás alapját képezték. Fentiekben túlmenően a járásbíróság az igazságügyi könyvszakértői vélemény megállapításait és az okiratok tartalmát is helyesen vette figyelembe és helytállóan jutott arra a következtetésre, hogy a vallomás megtagadási jogával élő S. V. házkutatás során tett nyilatkozata okirati bizonyítékként a további bizonyítékok tükrében szintén alátámasztja a vádlottak büntetőjogi felelősségére vont következtetést.” A másodfokú bíróság álláspontja szerint az elsőfokú bíróság a tévedésben levő személy (a kft. cégbíróságon bejegyzett ügyvezetője) által benyújtott adóbevallás tekintetében helyesen állapította meg vádlottak terhére az adócsalás közvetett tettesként elkövetését, de a másodfokú bíróság álláspontja szerint ugyancsak közvetett tettességgel valószínűsítették meg a vádlottak a magánokirat-hamisítás⁸⁹ törvényi tényállását is. A magánokirat-hamisítást tettesként csak az követheti el, aki az okiratot felhasználja, az irányadó tényállás szerint azonban a valótlan tartalmú adóbevallásokat nem közvetlenül a vádlottak nyújtották be, hanem az utasításuk alapján a tévedésben lévő S. V., ez pedig a közvetett tettesi elkövetői minőségüket alapozza meg.⁹⁰

A Tatabányai Járásbíróság előző döntésével tartalmilag azonos döntést hozott a Kúria is, amikor megerősítette: „az adócsalást közvetett tettesként vagy bűnsegédként olyan személy is elkövetheti, akinek nincs jogi kötelezettsége nyilatkozattételre”. Az irányadó tényállás szerint a terhelt az E. Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaságnak közel öt évig volt a képviselőjére jogosult beltagja. Ezt követően a tagsága megszűnt, és 2005. január 10-étől 2010. január 10-éig L. F. hajléktalan, jövedelemmel nem rendelkező személy lett a társaság beltagja és cégjegyzésre jogosult képviselője. A tulajdonosváltással kapcsolatos költségeket a terhelt viselte. L. F. írásban meghatalmazta a terheltet, hogy a gazdasági társaság nevében eljárjon, a munkákat megszervezze, azok végrehajtását ellenőrizze, és a bt. pénzügyeit intézze. Így ténylegesen továbbra is a terhelt látta el a bt. vezetését és irányítását. L. F.-nek a bt. tevékenységére, működésére semmilyen rálátása és befolyása nem volt. Az elvégzett munkákért átvett pénzösszeget minden esetben a terhelt vette át készpénzben. A 2005. évben a bt. által az A. Kft. és az R. Kft. megrendelőik részére elvégzett munka ellenértékét a terhelt vette át, azokat azonban nem adta át L. F.-nek, aki így áfa adónemben adóbevallási és befizetési kötelezettségének nem is tett eleget. Ennek következtében a bt. 2005. II. negyedévét érintően áfa adónemben összesen 11 millió 961 ezer Ft fizetendő adót nem vallott be és nem fizetett meg az államháztartás részére. Az adóbevétele csökkenését eredményező magatartást teljes egészében a terhelt

⁸⁹ A 2012. évi C. tv. 345. § alapján a hamis magánokirat felhasználása bűncselekmény csak címében tér el az 1978. évi IV. tv. 276. § szerinti magánokirat-hamisítás bűncselekményétől.

⁹⁰ Tatabányai Törvényszék 10. Bf. 423/2016. EBD 2018.9.

fejtette ki. Ténylegesen ő folytatta a gazdasági tevékenység irányítását, a keletkezett számlákat pedig annak ellenére, hogy tudott az adófizetési kötelezettségről, nem bocsátotta L. F. rendelkezésére, aki így értelemszerűen nem tudott adóbevallást benyújtani.⁹¹

Az előzőekben ismertetett jogesetekkel mutat hasonlóságot az a helyzet, amikor a vezető tisztségviselő e jogviszonyának megszűnését követően tanúsított magatartásának büntetőjogi minősítéséről kellett dönten. Ennek a helyzetnek a megítélése azért okoz problémát, mert a vezető tisztségviselő és a jogi személy között ekkor már megszűnt az a kapcsolat, amely a vezető tisztségviselő számára a jogi személlyel kapcsolatos kötelezettségeket megalapozta. Ennek ellenére a formálódó bírói gyakorlat több olyan esetben is megállapította a volt vezető tisztségviselő büntetőjogi felelősségét, amikor a terhelt jogviszonyának megszűnését követően tanúsított magatartása kihatott a jogi személy további működésére. Mint azt a Legfelsőbb Bíróság egy döntésében megállapította: „A számviteli fegyelem megsértése vétségének kísérlete valósul meg, ha a társasház volt közös képviselője terhelt az éves beszámoló elkészítéséhez szükséges iratokat nem adja át az új közös képviselőnek, aki emiatt a beszámoló elkészítési kötelezettségét nem tudja határidőben teljesíteni.”⁹² A döntés alapjául szolgáló tényállás szerint a terhelt a társasház intézőbizottsága elnökeként ellátta a ház közös képviselőjével járó feladatokat, így a számviteli feladatokat is. 1999 decemberében az új megválasztott közös képviselő többször kérte a számviteli iratanyag átadását, a terhelt azok egy részét 1999. december 14-én át is adta, a többi részét azonban csak azzal a feltétellel volt hajlandó átadni, ha az azzal kapcsolatos költségeket a társasház megtéríti. Az új közös képviselő feljelentést tett, az iratokat a terheltnél 2000. április 25-én házkutatás során lefoglalták, és a közös képviselőnek kiadták. A bíróság megállapította, hogy a terhelt a társasház éves beszámolója elkészítéséhez szükséges iratokat nem adta át az új közös képviselőnek, aki emiatt határidőben nem tudta elkészíteni a társasház 1999. évi beszámolóját. A terhelte magatartás következményeként az új közös képviselő megszegte a 228/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet előírását, amelynek következményeként a társasház vagyoni helyzetének az ellenőrzése megnehezült.

Ugyancsak a vezető tisztségviselői jogviszony megszűnését követő időszakban megvalósult bűncselekmény miatt folytatott eljárásban a Legfelsőbb Bíróság szintén megállapította a volt vezető tisztségviselő felelősségét, és leszögezte: „Közvetett tettesként követi el az adócsalást a gazdaság társaságnak az az ügyvezetője, akinek ez a minősége az adóév vége előtt megszűnt, ha ügyvezetői rendelkezése folytán a társaság ténylegesen realizált árbevételeit nem tünteti fel az üzleti könyvekben, ezáltal a társasági adóbevallás benyújtására köteles későbbi ügyvezető az üzleti könyvek tartalmi valóságát feltételezve a valóltan adatok alapulvételével készíti el s nyújtja be a társaság adóbevallását, s ezzel a társasági adóbevételt csökkenti.” A tényállás szerint az I. r. terhelt a megalakulásától 2002. november 14. napjáig látta el a kft. ügyvezetői tisztségét, ezt követően az ügyvezető a II. r. terhelt volt. Az I. r. terhelt, majd a II. r. terhelt a kft. által elvégzett szolgáltatások ellenértékét bevételként nem szerepeltette teljeskörűen a kft. könyvelésében. A kft. 2002. január és november között az áfabevallási kötelezettségének nem a teljes összeg tekintetében tett eleget, mert az elvégzett szolgáltatások során a vevőktől átvett összegek egy részének áfatartalma nem került feltüntetésre az adott hónap bevallásában. Emiatt 2002. évben általános forgalmi adónemben az I. r.

⁹¹ Kúria Bfv. II. 614/2012. BH 2013.8.200.

⁹² Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 2182/2003. BH + 2004.9.398.

terhelt összességében 13 millió 528 ezer Ft adóhiányt okozott. Az irányadó tényállás szerint az I. r. terhelt ügyvezetése alatt a realizált bevételek egy részének lekönyvelését nem végezték el; a kft. által elvégzett szolgáltatásokból származó bevételek eltitkolásával csökkentették a vállalkozás nyereségét. Az adóbevallás elkészítése a könyvelés adatai alapján történik. Az I. r. terhelt mint ügyvezető tisztában volt azzal, ha jelentős nagyságrendű bevételt nem könyvelnek el a kft.-ben, azzal valótlanul csökkentik az eredményt (a nyereséget). Feltétlenül tisztában volt azzal is, hogy a 2003. évben esedékes adóbevallásban az akkor bevallásra kötelezett ügyvezető (a II. r. terhelt) csakis ezeknek a bevételeknek a figyelmen kívül hagyásával készítheti el az adóbevallást, ami szükségszerűen adóbevétel-csökkenést eredményez. A bíróság azt is szükségesnek látta megjegyezni, hogy amennyiben a II. r. terhelt tudott volna az I. r. terhelt ügyvezetése alatti vállalkozói bevétel, a nyereség eltitkolásáról, úgy sem lenne vitatható az I. r. terhelt bűnössége az elbírált cselekményben, ez esetben ugyanis a II. r. terhelt által tettesként véghez vitt adócsalásért bűnsegédként tartozna felelősséggel.⁹³ A korábbi vezető tisztségviselő tehát a jogviszonyának megszűnése után tanúsított megtevéseztő magatartásával mint közvetett tettes – a jogszabály alapján bevallásra kötelezett – II. r. terhelttel hajtatta végre a bűncselekményt.

4.3.5. A vezető tisztségviselő több jogi személy tevékenységéért való felelőssége

Érdekes jogalkalmazói feladatot jelent az a helyzet, amelyben ugyanazon természetes személy több jogi személy keretében kifejtett cselekménye valósít meg bűncselekményt. Erre rendszerint akkor kerül sor, amikor az elkövető „feldarabolja” tevékenységét annak érdekében, hogy a sértetteket vagy az ellenőrző hatóságokat megtévevse. Az elkövetők nemritkán bonyolult céghálózatot működtetnek a cselekmény valódi természetének leplezése vagy az egyes bűncselekményekkel okozott kár „optimalizálása” céljából. Amennyiben az elkövető által a különböző jogi személyek keretében elkövetett bűncselekmények hordozzák a folytatólagos egységként minősítéshez szükséges – a Btk. 6. § (2) bekezdésében meghatározott – kritériumokat (ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközönként, többször követ el), úgy elképzelhető a cselekmények folytatólagos egységként értékelése. A következő jogesetben hivatkozott megoldás a korábbi Btk. 2012. január 1-jén hatályba lépett módosítása, valamint a 2012. évi C. tv. alapján már nem irányadó az adócsalás helyébe lépett költségvetési csalás tényállásának elbírálására, de a bíróság ítéletének indoklása a mai napig megfontolandó megállapításokat tartalmaz. Mint azt az ügyet elbíráló Szegedi Ítéltábla megállapította: „Ha a terhelt több gazdasági társaságban kifejtett tevékenységével sérti a költségvetésnek az adóbevételhez való jogát és a folytatólagosság törvényben írt tartalmi követelményei is fennállnak, a bűncselekmények halmazata az adónemek,⁹⁴ nem pedig a gazdasági társaságok számára igazodik.”⁹⁵

Az ítéltábla álláspontja szerint az adócsalási bűncselekmények minősítésénél azt is figyelembe kell venni, hogy a terhelt szándéka, cselekményéhez fűződő aktuális pszichés viszonya mely jogi tárgy megsértését célozza elsőképpen, azaz mely jogi tárgyban okozott

⁹³ Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 273/2009. BH 2010.5.114.

⁹⁴ A 2012. évi C. tv. 396. § (1) bekezdése értelmében az elkövetési magatartással vagy magatartásokkal egy vagy több költségvetésnek okozott vagyoni hátrány egységet képez.

⁹⁵ Szegedi Ítéltábla Bf. II. 26/2003. BH 2004.7.270.

sérelemnek van a büntető igény érvényesítése szempontjából prioritása. Az irányadó tényállásból – a bíróság szerint – egyértelműen kitűnik, hogy a vádbeli gazdasági társaságok „tevékenysége” fiktív volt, az kizárólag a törvénytelen adóelvonást célozta. Az első gazdasági társaság eredetileg nem erre a célra volt alapítva, de a gázolaj-kereskedelem volt a fő tevékenysége, emellett gyakorlatilag más gazdasági tevékenységet ki sem fejtett. A másik két gazdasági társaságot pedig eleve arra a célra hozták létre, hogy legális cégnév és látsszatra ugyancsak legitim adóalanyiság „mögé bújva” a vádlottak az illegális tevékenységet ezáltal leplezzék, és az adóbevételt ekként csökkentse.⁹⁶ A bíróság gondolatmenetét követve kimondhatjuk, hogy az állami adóbevételek megrövidítését valójában nem azok a jogi személyek követték el, akik nem tettek eleget az adóbevallási és -befizetési kötelezettségüknek, hanem az a természetes személy, aki a jogi személyeket megalapította és működtette az adóelkerülés minél biztonságosabb végrehajtása érdekében. Ebben az esetben a közvetett tettességhez hasonló helyzettel állunk szemben, de természetesen hiányoznak a közvetett tettesség megállapításának törvényi feltételei.

5. Zárógondolatok

A gazdasági büntetőjog területe a büntetőjog tudományán belül a leginkább fejlődő terület, ahol az elmúlt évtizedekben több jelentős változás történt, mint a büntetőjog-tudomány egyéb területein együttevén: a jogi személyek büntetőjogi felelősségének lépésről lépésre történő kialakulása, a vezető tisztségviselők felelősségi formáinak megteremtése, a korrupció, a pénzmosás, a piaci manipulációk elleni büntetőjogi fellépés egységesítése érdekében elfogadott nemzetközi jogi dokumentumok és az ezekkel együtt megjelenő új bűncselekményi tényállások, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Ennek a fejlődésnek a motorja az az igény, hogy az országhatárokon átívelő gazdasági folyamatok kísérőjelenségeként megjelenő – e folyamatokhoz kapcsolódó – nemzetközi szintre lépő bűnözés ellen megfelelő hatékonyságú eszközrendszer álljon rendelkezésre. Ez az igény különösen erős az Európai Unióban, ahol az integrációs folyamatok előrehaladásával együtt érezhetően növekszik az integráció által teremtett lehetőségeket kihasználó bűnözés is. A bűnözés változásai a jogalkalmazó szerveket is komoly kihívás elé állítják, eddig ismeretlen módokon megvalósított új bűncselekmények miatti eljárásokban kell az új jogi eszközöket alkalmazni, gyakran országhatárokon átnyúló eljárások keretében. Ez mindenképpen alapos tárgyi tudást és friss szemléletet igényel a jogalkalmazó szervek tagjaitól, és természetes, hogy az e feladatra való felkészítést már az egyetem padjaiban, a majdani jogalkalmazók oktatása során kell elkezdeni.

E könyvrészlet néhány rész kérdésben azt a tudásanyagot kívánta kiegészíteni, amelyet a hallgatók a büntetőjogi tanulmányaik során megszereznek, és egyúttal jelezni a majdani jogalkalmazók számára, hogy a gazdasági büntetőjog területe egy izgalmas – komplex tudást igénylő – terület, ahol a rutinmegoldások gyakran nem a helyes eredményre vezetnek.

⁹⁶ Szegedi Ítéletábla Bf. II. 26/2003. BH 2004.7.270.

Felhasznált irodalom

- BODGÁL Zoltán (1973): A népgazdaság elleni bűncselekmények. In HORVÁTH Tibor szerk.: *Magyar büntetőjog II. Különös rész*. Budapest, BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség.
- FANTOLY, Zsanett (2002): Societas delinquere non potest...? *Acta Universitatis Szegediensis: Acta iuridica et politica*, 62. évf. 3. sz. 3–14. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/7128/1/jurid-pol_062_fasc_003_001-014.pdf (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)
- FANTOLY Zsanett (2008): *A jogi személyek büntetőjogi felelőssége*. Budapest, HVG-ORAC.
- FÖLDVÁRI József (1978): *Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- GÁL István László (2009): Régi és új kísérletek a gazdasági bűnözés fogalmának meghatározására. *Rendészeti Szemle*, 57. évf. 7–8. sz. 24–38.
- KERESZTY Béla (1996): Gazdasági bűnözés, feketegazdaság és pénzmosás. In TÓTH Károly szerk.: *Emlékkönyv dr. Tokaji Géza c. egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*. Szeged, József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága.
- KISS László (1992): Gazdasági bűnözés és bűnüldözés Magyarországon. *Rendészeti Szemle*, 30. évf. 11. sz. 83–93.
- PUSZTAI László (1996): A gazdasági bűnözés megelőzésének koncepcionális kérdései. *Ügyészek lapja*, 4. évf. 3. sz. 23–33.
- SCHUBAUER László (2018): A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények. In Blaskó Béla szerk.: *Büntetőjog. Különös rész II*. Budapest–Debrecen, Rejtjel.
- TÓTH Mihály (2000): *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. Budapest, KJK-Kerszöv.
- TÓTH Mihály (2015): A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése. *MTA Law Working Papers*. 4. sz. Forrás: <https://jog.tk.mta.hu/mtalwp/a-gazdasagi-bunozes-es-buncselekmenyek-nehany-aktualis-kerdes> (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)
- VARGA Zs. András (2018): *A közigazgatás kontrolljának jogi eszközei*. Budapest, Dialóg Campus. Forrás: http://real-j.mtak.hu/2244/1/JogtudomanyiKozlony_1982.pdf (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)
- WIENER A. Imre (1982): Gazdasági büntetőjogunk történeti áttekintése. *Jogtudományi Közlöny*, 37. évf. 10. sz. 765–775. Forrás: http://real-j.mtak.hu/2244/1/JogtudomanyiKozlony_1982.pdf (A letöltés ideje: 2020. 01. 24.)
- WIENER A. Imre (1986): *Gazdasági bűncselekmények*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.
Székhely: 1089 Budapest, Orczy út 1.
Kapcsolat: info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Koltányi Gergely ügyvezető igazgató
Felelős szerkesztő: Pordány Katalin
Olvasószerkesztő: Mohay Zsuzsanna
Korrektor: Oláh Andrea
Tördelőszerkesztő: Gyapjas Anikó

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

DOI: https://doi.org/10.36250/00810_00

ISBN 978-963-531-131-6 (nyomtatott)
ISBN 978-963-531-132-3 (PDF)
ISBN 978-963-531-133-0 (ePUB)

Az NKE RTK által folytatott bűnügyi és rendészeti képzésben a büntetőjog hagyományos elméleti súlypontú oktatásán túl újabb, gyakorlati tárgyak bevezetésére került sor, amelyhez ez a könyv nagyszerű alapot ad, így az oktatásban való alkalmazása mindenképpen indokolt.

Az I. rész az elmúlt öt év ítélkezési gyakorlatán alapuló jogeseteket tartalmazza, míg a II. rész a büntetőjog dogmatikai alapját képező általános törvényi tényállás elemeinek felismeréséhez és a bűncselekmények minősítéséhez határoz meg alapvető szempontokat, illetve a címével összhangban bővebben magyarázza a bűncselekményi egység és a bűnhalmazatok elméleti rendszerét, gyakorlati felismerését. A III. rész pedig egy speciális terület, a gazdasági bűncselekmények értelmezéséhez és gyakorlati alkalmazásához tartalmaz útmutatást, a jelenkori elméleti és gyakorlati problémák összegyűjtésén, elemzésén alapszik.

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt keretében jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE